

Міністерство культури та інформаційної політики України
Національна бібліотека України для дітей

**Аналітичний огляд діяльності
бібліотек України для дітей
у 2017-2019 роках**

Київ – 2021

А 64

УДК 027.625 (477)

Аналітичний огляд діяльності бібліотек України для дітей у 2017-2019 роках / Національна бібліотека України для дітей. — Київ : НБУ для дітей, 2021. — 287 с.

У виданні висвітлюється діяльність бібліотек України для дітей у 2017 – 2019 роках. У його підготовці взяли участь Н.М. Загоруйко, С.В. Кисельова (Формування, каталогізування та автоматизована обробка бібліотечних фондів, їх організація та збереження); В.М. Красножон, Н.О. Гажаман (Бібліографічна діяльність бібліотек для дітей); Т.В. Шамаріна, Н.М. Невмержицька, Ж.В. Кунцяк, О.С. Шемота, Н.Г. Секретна (Обслуговування юних користувачів); О.Б. Петренко (Науково-дослідна робота бібліотек для дітей); Т.М. Кузілова (Організаційно-методичне забезпечення діяльності бібліотек для дітей).

Відповідальна за випуск А.І. Гордієнко

Літературний редактор О.А. Кадькаленко

Київ – 2021

ЗМІСТ

Розділ I. Формування фондів бібліотек для дітей

Розділ II. Бібліографічна діяльність бібліотек для дітей

*Довідково-бібліографічний апарат та довідково-бібліографічне
обслуговування користувачів*

Інформаційне обслуговування користувачів

Формування інформаційної культури користувачів

Рекомендаційно-бібліографічна діяльність

Розділ III. Обслуговування юних користувачів

Розділ IV. Науково-дослідна робота бібліотек для дітей

Розділ V. Організаційно-методичне забезпечення діяльності бібліотек для дітей

Розділ І. Формування та збереження фондів бібліотек для дітей

Основними тенденціями у формуванні фондів бібліотек для дітей в означений період стали: нерівномірність у виділенні коштів на поповнення фондів як у розрізі країни, так і у розрізі певного регіону; невеликі об'єми нових надходжень, спричинені недостатнім фінансуванням; швидкі темпи скорочення обсягів фондів.

Аналіз статистичних даних, наведених у підготовлених Національною бібліотекою України для дітей щорічниках «Основні показники роботи бібліотек України для дітей», свідчить, що протягом 2017-2019 років сукупний фонд бібліотек для дітей продовжував скорочуватися: з 25,9 млн прим. на початок 2017 року до 22,2 млн на кінець 2019 року. Скорочення фондів бібліотек відбулося через інтенсивне вилучення зношених видань та видань, що втратили актуальність, а також через невеликі обсяги нових надходжень. Так, протягом 2017-2019 років із фондів бібліотек для дітей вилучено 4123,3 тис. документів, а надійшло – 1632,9 тис. документів. Сукупний фонд україномовної літератури бібліотек для дітей на 01.01.2020 року становив 12,2 млн прим. або 52 %, у т. ч. у Національній бібліотеці України для дітей – 200,6 тис. прим. або 40%, у обласних бібліотеках для дітей – 1,6 млн прим. або 46,4%, у інших бібліотеках для дітей – 18,6 млн прим. або 56%.

Слід відмітити, що обсяги нових надходжень до бібліотек для дітей за оглядовий період дещо збільшилися у порівнянні з попередніми роками: з 546,93 тис. у 2016 році до 601,22 тис. у 2019 році, зокрема надходження до обласних бібліотек для дітей зросли майже вдвічі – з 66,44 тис. у 2016 році до 117,19 тис. документів. Таке збільшення нових надходжень спричинене створенням у м. Маріуполь КЗК «Донецька обласна бібліотека для дітей». Проте, далеко не всі обласні бібліотеки мали стабільне і необхідне в повному обсязі фінансування із загального бюджету на закупівлю книг та періодичних видань. Наприклад, КЗ Київської ОР «Київська ОБД» протягом оглядового

періоду кошти на поповнення фонду не виділялися. Фонди обласних бібліотек для дітей у 2019 році поповнилися від 1,0 тис. (ОБД Житомирської обласної ради, КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ОР) до 3,4 тис. книжок (Полтавська ОБД ім. Панаса Мирного, Одеська ОБД ім. В. Катаєва). Приємний виняток – КЗК «Донецька ОБД», яка у 2019 році закупила 17,8 тис. книг на суму 2,3 млн грн. Систематично поповнювалися фонди бібліотек для дітей м. Києва та м. Львова. Так, у 2019 році ЦБ ім. Т. Г. Шевченка для дітей м. Києва закупила 5,4 тис. книг на суму 623,8 тис. грн., а ЦМБ ЦБС для дітей м. Львова у 2019 році закупила для бібліотек м. Львова 160 найменувань (понад 3,5 тис. прим.) на суму 420 тис. грн.

Вперше за останні 13 років Національній бібліотеці України для дітей у 2018 році виділили кошти з державного бюджету України 200 тис. грн. За ці кошти закуплено 2533 книги у 15 видавництв: «Авіаз», «Артбукс», «Варто», «Знання», «КристалБук», «Форс Україна», «Фонтан казок» (м. Київ). «Віват», «Ранок», «Читаріум» (м. Харків), «Чорні вівці» (м. Чернівці), «Теза» (м. Вінниця), «Урбіно» та «Видавництво Старого Лева» (м. Львів).

Нижче наведена таблиця наочно демонструє кількісні показники документів, що надходили до фондів бібліотек для дітей різних рівнів та вибували з них.

Р	Надійшло (тисяч примірників)				Вибуло (тисяч примірників)			
	Н	Об	Спец	Ус	Н	Обла	Спеці	Ус
	У для дітей	асні бібліотек для дітей	пізовані бібліотеки для дітей	ого	У для дітей	ні бібліотеки для дітей	пізовані бібліотеки для дітей	ого
2017	27,3	68,8	447,8	5219	75	119,4	1485,2	162,21

18	21	6,2	62,2	405,47	50,9	60	149,0	765,9	8846
19	24	7,9	117,9	476,22	60,54	10	118,5	1495,5	164,59
р ом	2 48	2 9	248 9	1329 2,88	16 78	2 4	237, 9	3747, 9	41 3,26

Таблиця складена на основі статистичних показників, відображених у підготовлених Національною бібліотекою України для дітей «Основних показниках роботи бібліотек України для дітей» за 2017, 2018, 2019 роки.

На поповнення фондів дитячих бібліотек регіонів великий вплив мала спроможність окремих місцевих бюджетів. Так, КЗ «Коблівська публічна бібліотека» Миколаївської області у 2019 році поповнила свій фонд 799 новими документами, а бібліотека Мостівської ОТГ цієї ж області – лише 51 документом. Бібліотеки для дітей усе частіше ставали ініціаторами громадських проєктів у програмі «Бюджет участі», використовуючи можливості для розвитку та осучаснення бібліотечних просторів, розробки нових форм роботи з користувачами та оновлення фондів. Громадський проєкт «Бюджет участі» – механізм взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю, спрямований на залучення громадян до участі в бюджетному процесі, зокрема шляхом прямої демократії, через визначення пріоритетів бюджетних витрат чи подання проєктів, об'єднання в проєктні команди, голосування за такі проєкти, здійснення контролю за їх реалізацією. Приклад успішної реалізації таких проєктів серед невеликих бібліотек – бібліотека для дітей села Нараївка Краснопільської ОТГ Гайсинського району Вінницької області, яка стала переможцем конкурсу розвитку територіальних громад Вінниччини. За отримані кошти зроблено капітальний ремонт приміщення, придбано нові книги, меблі, комп'ютерну техніку, проєктор, інтерактивну дошку, настільні ігри, підключено інтернет.

Як і у попередні роки бібліотеки отримували видання, що виходили в світ або закуповувалися у рамках державних програм. У 2017 році, перерозподіливши бюджет, Міністерство культури України отримало майже 49 млн грн на програму поповнення фондів публічних бібліотек україномовними книжками. Закупівлю здійснено Національною бібліотекою України імені Ярослава Мудрого на виконання наказу Міністерства культури України від 31.10.2017 № 1132 «Щодо здійснення придбання україномовних книг для поповнення фондів публічних бібліотек». Закуплено 138 назв книжок у 44 видавництвах.

Особливу роль у якісному формуванні фондів бібліотек для дітей відіграли централізовані закупівлі книг, здійснювані Державною установою «Український інститут книги» (надалі – УІК) у 2018-2019 роках у рамках бюджетної програми «Забезпечення діяльності Українського інституту книги, підтримка книговидавничої справи та популяризація української літератури у світі» на виконання розпоряджень Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2018 року № 941-р «Про затвердження переліку книжкової продукції для поповнення бібліотечних фондів» та від 5 липня 2019 року № 598-р. «Про затвердження переліку книжкової продукції, що придбавається для поповнення бібліотечних фондів». Для українських книгозбірень, у тому числі і бібліотек для дітей, у 2018 році закуплено 986 449 україномовних книжок на 114,5 млн грн, 714 найменувань від 91 видавництва; у 2019 році – 669 609 книжок на суму 85,6 млн грн, 551 найменування від 80 видавництв.

Завдяки реалізації програми читачам бібліотек для дітей стали доступними багато книг, на які існував незадоволений читацький попит, зокрема твори вітчизняних письменників І. Андрусяка, Г. Вдовиченко, В. Вздольської, Л. Воронини, С. Дерманського, А. Кокотюхи, К. Кузякіна, О. Луцевської, Г. Малик, В. Нестайка, С. Пантюк, Т. Прохаська, В. Рутківського, М. Савки, Т. Стус, Г. Ткачук О. Чаклуна, Н. Щерби,

Ю. Чеповецького; зарубіжних – І. Абеді, Дж. Баха, Р. Бредбері, Е. Гантера, Н. Геймана, С. Гокінга, Е. Грьонтведта, Р. Дала, Д. Дональдсона, Г. Касдепке А. Ліндрен, Д. Орвелла, Д. Страуда, Д. Стілтона, Доктора Сьюз Р. Шеклі, Й. Ягелло та багатьох інших знаних письменників.

Відбір видань здійснювався експертною радою у відповідності з «Порядком відбору книжкової продукції, що пропонується до закупівлі для поповнення бібліотечних фондів», затвердженим Наказом Міністерства культури України 10 вересня 2018 року № 797. У 2019 році експертна рада складалася з п'ятдесяти авторитетних фахівців, серед яких науковці, літературознавці, координатори культурних проєктів, керівники бібліотек, освітяни та журналісти.

Слід зазначити, що у 2018 р. ця програма реалізовувалася у надзвичайно стислі терміни, видання розподілялися УІК з урахуванням потреби книжкової продукції для адміністративно-територіальних одиниць та фактично закуплених обсягів книжкової продукції. Таким чином бібліотеки, які замовили велику кількість видань, отримали більше примірників, що викликало багато нарікань від бібліотекарів. Яскравий приклад – Львівська область отримала п'яту частину закуплених книжок. У 2019 році УІК виробив новий механізм розподілу книг, критеріями якого стали кількість населення та кількість бібліотек.

Певною мірою поповненню фондів бібліотек для дітей сприяли і регіональні програми підтримки книговидавництва, які діяли у переважній більшості областей. Програми спрямовані на реалізацію в області державної політики щодо відродження соціального значення книги та читання як процесу культурного, духовного, професійного та інтелектуального збагачення людини, створення сприятливих умов для розвитку книговидавничої сфери в області та системи інформування про вітчизняну та місцеву видавничу продукцію,

підтримку видання творів письменників, наукової інтелігенції регіону, поповнення фондів бібліотек регіону.

Важливим додатковим джерелом поповнення фондів бібліотек для дітей були різноманітні благодійні організації, фонди тощо. Потужною подією для бібліотек Донеччини та Луганщини у 2019 році став проєкт «Схід читає», організований Благодійним фондом Сергія Жадана за підтримки УІК та за сприяння міжнародного фонду «Відродження». Мета проєкту – допомогти бібліотекам стати центрами суспільного і культурного життя, познайомити читачів з українськими й зарубіжними літературними новинками, наповнити бібліотеки новими книжками. Протягом трьох турів містами і селами Донецької та Луганської областей відбувалися зустрічі з сучасними українськими авторами, під час яких бібліотеки отримували нові книжки. У рамках цього проєкту бібліотеки отримали понад 7 тис. книжок від УІК, міжнародного фонду «Відродження» та понад сімдесяти видавництв.

Заслуговує на увагу всеукраїнський благодійний проєкт ЛакіБукс, метою якого є інтелектуальна українізація молоді через видання і поширення науково-популярних книжок для підлітків про сучасний світ. У рамках проєкту здійснено видання українською мовою шістьох просвітницьких книжок для дітей 10-14 років вітчизняних та зарубіжних авторів, а також безкоштовне поширення книг серед дитячих бібліотек сходу та півдня України. Серед виданих книг «Коротка історія технологій, або Як зрозуміти свій гаджет» А. Тужикова (видавництво «Чорні Вівці»), «Літо довжиною в ДНК» А. Штефан (видавництво «Ранок»), «#Щотакематематика» Кузька Кузякіна (видавництво «Талант») та інші. Протягом 2017-2019 рр. у рамках проєкта розповсюджено понад 5000 прим. книжок серед 144 бібліотек, у тому числі і бібліотек для дітей Дніпропетровської, Запорізької, Донецької, Луганської, Одеської, Харківської областей.

У 2019 році видавничий благодійний проєкт ЛакіБукс склав власний топ дитячих науково-популярних видань та поповнив фонди п'ятнадцяти бібліотек Сходу та Півдня України. Це «Дивовижна наука. 70 захопливих експериментів, які можна провести вдома» Р. Бітті та С. Піта («Книголав»), «Як все у світі влаштоване, 100 кроків до науки и як до цього додумалися» Л. Джейн Гіллеспі («Вівсянка»), «Лесеві історії. Експериментуй та дізнавайся» Ю. Смаль (Видавництво Старого Лева), «Вінчі й Едісон» С. Пантюка («Фонтан казок»).

Допомогу у поповненні фондів бібліотек надавав і благодійний фонд «Бібліотечна країна». Лише у 2019 році було передано 9500 книг в 120 бібліотек України. Незвичною стала акція фонду «Даруємо нові книги в обмін на фотографії старих книг з ваших бібліотек». За умовами акції переможці отримали нові книги в обмін на фотографії книг, які втратили актуальність або ж стали непридатними для подальшого користування. Серед переможців і бібліотеки для дітей: Лисичанська бібліотека-філія для дітей №10 Донецької області, районна дитяча бібліотека Ренійської ЦБС Одеської області, Веселинівська дитяча бібліотека Миколаївської області (остання отримала 40 нових книжок). Цікавим є також проєкт фонду «Подаруй книгу рідній бібліотеці» – кожен бажаючий міг купити для обраної ним бібліотеки пакет книжок за спеціальною (зниженою) ціною, які партнер проєкту «Нова пошта» безкоштовно доставляв у вказану покупцем бібліотеку.

Систематично допомогу у поповненні фондів бібліотек для дітей надавав фонд Миколи Томенка «Рідна країна». Так, у 2017 році Національна бібліотека для дітей отримала від цієї благодійної організації близько тисячі книг, які були поширені серед бібліотек для дітей, насамперед Донеччини та Луганщини; у 2019 році півтисячі нових дитячих книг українських та зарубіжних авторів фонд передав новоствореній КЗК «Донецька ОБД».

Бібліотеки для дітей отримували книги, видані за кошти Українського культурного фонду, створеного у 2017 році з метою сприяння розвитку національної культури та мистецтва в державі, забезпечення сприятливих умов для розвитку інтелектуального та духовного потенціалу особистості і суспільства, широкого доступу громадян до національного культурного надбання, підтримки культурного розмаїття та інтеграції української культури у світовий культурний простір. Протягом 2018-2019 років фондом реалізовано понад 50 проєктів з видання книжок, у тому числі і для дітей. За підтримки фонду видані унікальні інклюзивні книжки для дітей: «Рідна колісанка» (видавництво «Веселка»), книга-комікс «Друзі 2.0» (ТОВ КІВІ СТУДІО), тактильний комікс «Блайндмен» (видавництво «Ist Publishing»), інтерактивна книжка з доповненою реальністю «Кобзарева абетка» (ТОВ Фастбінд Україна) та інші.

Бібліотеки активно використовували позабюджетні джерела фінансування на поповнення фондів: кошти за платні, послуги, що надавалися згідно з «Порядком визначення вартості та надання платних послуг закладами культури, заснованими на державній та комунальній формі власності», затвердженим спільним наказом Міністерства культури і мистецтв України, Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 01.12.2015 № 1004/1113/1556, власні надходження від додаткової (господарської) діяльності, надходження від реалізації в установленому порядку майна (у т. ч. списаних видань), благодійні внески, гранти та дарунки.

Безпрецедентну акцію, яка передбачала безкоштовне передавання книг бібліотекам, у 2017 році оголосило київське видавництво «Грані Т». Це десятки тисяч україномовних, ілюстрованих дитячих книжок, понад три сотні назв книжок, видани видавництвом впродовж 2007-2014 рр. Серед них книги сучасних авторів: Івана Андрусяка, Лесі Воронини, Лариси Денисенко, Богдана Жолдака, Андрія Кокотюхи, Галини Малик, серії книг «Сучасна дитяча проза»,

«Дитяча іронічна поезія», «Книготерапія», «Життя видатних дітей», «Дивний детектив-08» та інші. Серед бібліотек, що отримали ці книги, Національна бібліотека України для дітей, бібліотеки для дітей Київської, Херсонської, Черкаської областей, м. Київ, м. Маріуполь Донецької області, м. Сміла Черкаської області.

Фонди документів іноземними мовами здебільшого поповнювалися через інформаційно-культурні центри представництв іноземних держав. Так, Гете інститут в Україні систематично передавав бібліотекам книги німецькою мовою, відділ преси, освіти та культури Посольства США в Україні – книги та аудіовізуальні матеріали англійською мовою. Активна робота Національної бібліотеки України для дітей з урядовими та неурядовими організаціями інших держав сприяла інтенсивному поповненню фонду документів іноземними мовами: протягом 2017-2019 років до бібліотеки надійшло 1891 книг різними мовами світу. Зокрема, Посольство Іспанії в Україні подарувало чудову іспаномовну бібліотеку із 509 книг кращих творів іспанської класичної та сучасної літератури. Традиційно Гете інститут в Україні продовжував наповнювати фонд кращими творами німецької класичної та сучасної літератури. Окрасою цього фонду стала передана ним колекція із 80-ти німецькомовних книг, що демонструвалися на Франкфуртському книжковому ярмарку. Заслуговує на увагу робота з формування фондів іноземними мовами Хмельницької ОБД ім. Т. Г. Шевченка, яка за підтримки польської общини, міської спілки поляків, читачів бібліотеки м. Баядла (Польща) створила бібліотеку польської літератури з фондом понад 600 книг польською мовою. Краматорська ЦМБД ім. О. С. Пушкіна тісно співпрацювала із Громадською організацією «Чеська ластівка» – інформаційно-ресурсним та культурним центром, який активно поширює інформацію про Чехію, а фонд чеською мовою поповнювали через Чеський центр в Києві та волонтерів. Тернопільська обласна бібліотека для дітей у рамках реалізації меморандума про співпрацю з

Почесним Консульством Угорщини отримували книги угорською мовою. Смілянська ЦМБД Черкаської області поповнила фонд англomовними виданнями завдяки партнерству з волонтерами Корпусу Миру

Бібліотеки для дітей активно співпрацювали з обмінними фондами інших бібліотек. Найактивніше використовувалися обмінні фонди Національної бібліотеки України ім. Я. Мудрого, Національної бібліотеки України для дітей та обласних наукових бібліотек. Лише з обмінного фонду Національної бібліотеки України для дітей обласним, районним, міським бібліотекам для дітей та бібліотекам об'єднаних територіальних громад протягом 2017-2019 років передано понад 6 тис. книг.

Велику роботу із отримання, розподілу і передачі книг бібліотекам регіону здійснював КЗ Київської ОР «Київська ОБД»: протягом 2017-2019 років бібліотекам Київської області передано понад 157 тис. книг, виданих та закуплених за державними програмами, отриманих від видавництв, громадських організацій, благодійних фондів, з обмінних фондів інших бібліотек та інших безоплатних джерел. Як наслідок, фонди бібліотек ЦБС щорічно поповнювалися від 1 до 2 тисяч книг, а фонди міських бібліотек та ОТГ – від 300 до 800 книг. Таку ж роботу здійснювали КЗК «Дніпропетровська ОБД», КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ОР, КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР, Миколаївська ОБД ім. В. О. Лягіна, КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки» Херсонської ОР та інші обласні бібліотеки для дітей, хоча обсяги книг, що передавалися бібліотекам регіону, були значно меншими.

Резонансними та результативними стали широкомасштабні акції з подарунку бібліотекам книг, які систематично відбувалися у бібліотеках усіх рівнів під різними гаслами. В останні роки в Україні все більше обертів набуває святкування Міжнародного дня дарування книг. Усе частіше бібліотеки отримують у цей день у подарунок книжки.

Протягом оглядового періоду КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР бібліотеки для дітей м. Львова та КЗ «ОБД» Черкаської ОР поповнили фонди рельєфно-крапковими книгами, виданими Львівським обласним осередком ВГО «Українська спілка інвалідів – УСІ» в рамках проєкту «Читаємо на рівних. Бібліотека для всіх». Видання містять тексти шрифтом Брайля, рельєфні ілюстрації, а також QR-коди, за якими можна завантажити аудіоверсію творів. Співробітники КЗ «ОБД» Черкаської ОР стали волонтерами всеукраїнського соціально-культурного проєкту «Перша українська дейзі-бібліотека», започаткованого Львівським обласним осередком ВГО «Українська спілка інвалідів — УСІ». Формат «Дейзі» — це цифрові озвучені книжки зі зручною навігацією, за допомогою якої незряча людина може швидко знайти будь-який потрібний розділ, параграф, сторінку. Співробітники бібліотеки власними технічними можливостями здійснили начитування і звукозапис, розробили інструкцію для охочих долучитися до реалізації проєкту.

На допомогу фахівцям у відборі видань для поповнення фондів Національна бібліотека України для дітей публікувала на сайті бібліотеки та у журналі «Бібліотека у форматі Д» щоквартальні списки книжкових новинок від українських видавництв. КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР продовжувала роботу над щорічним інформаційним рейтинг-списком «Топ 25 Book Forum – дітям», КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР підготувала черговий випуск методичних порад батькам, вчителям, бібліотекарям щодо ознайомлення з кращою сучасною українською літературою для дітей «Краще. Сучасне. Дитяче». Миколаївська ОБД ім. В. О. Лягіна створила електронний рекомендаційний ресурс «Дитяче КнигоКОЛО», мета якого – допомогти бібліотекарям у поповненні фонду актуальною і якісною літературою для дітей та організаторів дитячого читання. Ресурс містить інформацію про видавництва, книготорговельні організації, про книжки, що отримали

вітчизняні та міжнародні нагороди, нагороджені преміями та стали рейтинговими у різних номінаціях та категоріях.

Процес поповнення фондів бібліотек для дітей перебував у безпосередній залежності від стану національного книговидання. Аналіз статистичних даних, розміщених на сайті Книжкової палати України, свідчить, що у 2019 році збільшився випуск книг для дітей у порівнянні з 2016 роком як у назвах, так і у накладах. Так, якщо у 2016 р. надруковано 1626 назв книг для дітей загальним накладом 3837,7 тис., то у 2019 році – відповідно 2390 назв загальним накладом 4987, 3 тис. На дитячому книжковому ринку з'явилася якісна продукція нових видавництв: Серед них «Видавництво», «Каламар», «Книголав», «Моя книжкова полиця», «Форс-Україна» (м. Київ), «Крокус» (м. Харків), «Ірбіс-комікси» (м. Львів). Дитяча література урізноманітнилася книжками дитячого нонфікшину, надзвичайно відвертими книжками про закриті і раніше табуйовані в українському суспільстві теми, пікчербуками (книжками для дітей дошкільного віку, де мало тексту і багато малюнків), графічними романами (різновид коміксу, у якому сюжет представлений через малюнки). Дитячі книжки українських видавництв стали конкурентоспроможними на міжнародному рівні. Так, книги Романи Романишин та Андрія Лесіва (творча майстерня «Аграфка») «Голосно, тихо, пошепки» та «Я так бачу» від «Видавництва Старого Лева» під час Болонського книжкового ярмарку у 2018 р. удостоєні найпрестижнішої міжнародної нагороди у галузі дитячої літератури «Bologna Ragazzi Award» у жанрі нонфікшину для дітей. Крім того, книжка «Я так бачу» здобула у 2019 р. бронзову медаль на міжнародному конкурсі світового дизайну «Найкрасивіші книги світу».

Важливим аспектом управління фондами є їхнє збереження. Дотримання режиму зберігання фондів у бібліотеках передбачає обмеження впливу всіх факторів, які негативно позначаються на фізичній основі

документа: коливання вологості і температур; ультрафіолетового опромінення; наявності комах, гризунів, мікроорганізмів.

У бібліотеках для дітей режим зберігання фондів залежав від рівня технічного оснащення сховищ, організації фондів та ефективності проведення господарсько-технічних робіт. Протягом оглядового періоду деякі бібліотеки оновили системи охоронної сигналізації та протипожежного захисту, серед яких Одеська ОБД ім. В. Катаєва, ОБД Житомирської ОР, Кіровоградська ОБД ім. Т. Г. Шевченка, Хмельницька ОБД ім. Т. Г. Шевченка, КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» Запорізької ОР, яка ще й встановила систему відеоспостереження. Національна бібліотека України для дітей та КЗ Київської ОР «Київська ОБД» модернізували існуючі системи відеоспостереження. Національна бібліотека України для дітей здійснила капітальний ремонт системи протипожежного захисту з улаштуванням нової системи пожежної сигналізації, системи оповіщення людей при пожежі та автоматичної установки газового пожежогасіння в приміщеннях книгосховищ.

Для забезпечення збереження якісного фізичного стану фонду і дбайливого ставлення до нього користувачів бібліотеки для дітей передбачали комплекси санітарно-гігієнічних заходів, які включали знепилювання, вологе прибирання, очищення повітря від пороху, дезінфекцію, дезінсекцію та дератизацію. Так, у КЗ Львівської ОР «Львівська ОБД» систематичне очищення фонду проводилося за допомогою очисної системи «Хьюля». Також бібліотека у 2019 році стала одним із переможців конкурсу «Чиста книга – чисті думки», проведеного ТОВ «Десна-Дніпро-Тандем» спільно з Українською бібліотечною асоціацією, та отримала можливість безкоштовно провести гігієнічну обробку 35 англomовних видань. Гігієнічна обробка видань здійснювалася за новітніми технологіями та на спеціальному обладнанні, яке не має аналогів в Україні.

Соціальними чинниками збереження бібліотечних фондів у бібліотеках для дітей є виховання у читачів дбайливого ставлення до бібліотечних фондів

та почуття відповідальності за їх збереження. З цією метою з читачами проводилися комплекси заходів з формування інформаційної культури: індивідуальні бесіди, бібліотечні заняття, виготовлялися книжкові закладки, пам'ятки, звернення тощо.

Невід'ємною частиною діяльності бібліотек для дітей у частині збереження фондів є попередження заборгованості серед користувачів та забезпечення своєчасного повернення документів. З цією метою здійснювався контроль за термінами повернення документів, проводилися різноманітні заходи, списки боржників передавалися в школи. Бібліотекарі активно використовувати телефонний зв'язок, місцеві засоби інформації, соціальні мережі. Звичними стали «дні», «тижні» та «місячники» повернутих книг, завдяки чому до бібліотек поверталися сотні заборгованих книг. Бібліотеки розробляли та використовували пам'ятки, звернення, скорочували терміни користування документами підвищеного попиту та документами, що є у фонді в обмеженій кількості. У Миколаївській ОБД ім. В. О. Лягіна продовжувалася реалізовуватися комплексна довгострокова програма «Збережемо планету «Книга» (2014-2019 рр.), мета якої – забезпечення збереження фондів як інформаційного потенціалу. У рамках програми відбувалися комплексні заходи відділу зберігання і реставрації бібліотечних фондів та відділів обслуговування, зокрема бібліомарафони «Книга повертається у рідний дім» та «Збережемо книжковий океан Країни Читалії», інтерактивна виставка на фліпчарті «Як повернеш книгу вчасно, буде все у тебе класно», запроваджена так звана «служба психологічної реабілітації боржників», проводилося інтерактивне спілкування у фейсбуці. У ЦБД ім. О.С. Пушкіна м. Краматорська Донецької області систематично оформлювалися виставки зіпсованих книг, проводилися дні повернутої книги, діяв інформаційний стенд «Їжачок-боржничок». Полтавська ОБД ім. Панаса Мирного організувала щорічні місячники повернутої книги «Забудькуватий читач», дарувала читачам закладки – подяки за бережливе ставлення до книги. Деякі бібліотеки для дітей Черкаської області

укладали угоди зі школами щодо включення бібліотеки до обхідного листа випускника. У Чернівецькій ОБД до роботи з боржниками залучалися читачі-волонтери.

Важливим резервом збереження бібліотечних фондів є своєчасне ремонтування зношених та зіпсованих книг, які користуються великим попитом. Деякі обласні бібліотеки для дітей отримували фінансування на закупівлю палітурних робіт, зокрема Вінницька ОБД ім. І. Я. Франка, Одеська ОБД ім. В. Катаєва, КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР, Національна бібліотека України для дітей. Проте переважна більшість бібліотек здійснювала ремонтування книг власними силами. У багатьох бібліотеках для дітей працювали куточки з ремонтування книг – «книжкові лікарні», де юні читачі спільно з бібліотекарями здійснювали дрібне ремонтування пошкоджених книг. Наприклад, працівники КЗ «ОБД» Черкаської обласної ради» лише у 2019 році відремонтували 1714 книг.

Запорукою надійного збереження фондів є своєчасний облік нових надходжень та чіткий контроль за їх місцезнаходженням. Контрольну функцію забезпечував процес інвентаризації. Вона здійснювалася бібліотеками для дітей з метою забезпечення достовірності даних обліку шляхом зіставлення їх із фактичною наявністю документів у фонді. Інвентаризація фондів бібліотек здійснювалася відповідно до «Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань», затвердженого Міністерством фінансів України, законодавством України 02.09.2014 № 879.

Питання збереження фондів систематично заслуховувалися на радах при директорах бібліотек для дітей. Бібліотеки-методичні центри для працівників бібліотек нижчих рівнів проводили семінари, практикуми тощо.

Бібліотеки для дітей приділяли увагу вивченню наявних фондів, зокрема, визначення стану їх укомплектованості, ступеню відповідності запитам читачів, шляхів оптимізації використання, а також вивченню потреб читачів у документах певної тематики. Під час цієї роботи виявлялася пасивна

частина фонду та визначалися причини її утворення. Фонди бібліотек для дітей звільнялися від непридатних для подальшого користування, непрофільних, зайвих дублетних документів та таких, що втратили актуальність. Так, Національна бібліотека України для дітей у 2017 р. провела локальне дослідження «Книги з історії України у фонді Національної бібліотеки України для дітей», Миколаївська ОБД ім. В. О. Лягіна вивчила укомплектованість та використання творів української та зарубіжної літератури за шкільною програмою 5-6 кл. навчальних закладів згідно з експертним списком Центру дослідження літератури та юнацтва у рамках проєкту «Читання» (2017-2018 рр.). Бібліотеки для дітей вивчали укомплектованість фондів щодо відповідності зі шкільними програмами, здійснювали моніторинг читацького попиту, його прогнозування, практикували проведення днів суцільного та вибіркового опитування користувачів щодо читацького попиту та намагалися вчасно реагувати на потреби користувачів. Кіровоградська ОБД ім. Т. Г. Шевченка розмістила на сайті бібліотеки опитування щодо незадоволеного читацького попиту у форматі google-форми.

Значну увагу бібліотеки для дітей приділяли популяризації книг з фонду книгосховищ. Успішно працювала у цьому напрямку Національна бібліотека України для дітей. Великою популярністю серед відвідувачів сайту бібліотеки користувався цикл віртуальних виставок «Книжковий експрес». За оглядовий період підготовлено шість випусків, серед них «Що робити, якщо... або книжки-помічники», «Книжки, які можна не читати?», «Книжки, що вмикають мозок», «Книжки, що вмикають мозок-2: тільки для батьків», «Відверто про «незручні» теми». Звичними стали театралізовані інтерактивні презентації книжкових виставок книг з фонду книгосховищ, читання окремих книжок вголос з їхнім коментуванням. ЦБД ім. О.С.Пушкіна м. Краматорська Донецької області у 2017 році провела акцію «Балакучі закладки» – кожен читач мав можливість дати власну оцінку прочитаної книги, вклавши до неї відповідну закладку-смайлик. Переважна більшість обласних бібліотек для

дітей оформлювали традиційні та віртуальні виставки книг із книгосховищ, створювали буктрейлери за книгами.

Знаковою подією стало прийняття Постановою Кабінету Міністрів України від 6 лютого 2019 р. № 72 «Державних соціальних норматив», де вперше закріплені показники мінімального рівня забезпечення населення мережею публічних бібліотек та поповнення їх фондів. У цьому нормативно-правовому акті визначено, що публічна бібліотека повинна мати універсальний фонд документів на різних носіях інформації. Фонди публічних бібліотек, крім обласних універсальних наукових бібліотек, повинні щороку оновлюватися не менше ніж на 5 %, у т. ч. шляхом закупівлі книжкових видань – не менше 250 примірників на 1000 осіб зони обслуговування публічної бібліотеки; передплати періодичних видань – не менше 15-20 найменувань газет та журналів; отримання документів з інших джерел, не заборонених законодавством. Дотримання цих нормативів дозволить осучаснити існуючі фонди бібліотек та в подальшому формувати їх у відповідності з потребами та запитам користувачів та громади.

Розділ II. Бібліографічна діяльність бібліотек для дітей

Сучасний інформаційний простір, у якому виробляються, транслюються, трансформуються світоглядно-ціннісні орієнтації, значним чином визначає суспільну діяльність особистості та соціальних груп. Це вимагає посилення меморіальної просвітницької, інформаційно-бібліографічної та аксіологічної функцій бібліотек, що на сучасному етапі істотно впливають на процеси інфотворення, розвиток нових видів масових комунікацій, стають об'єктами творення національного нарративу, платформою для суспільного осмислення та збереження пам'яті нації в документних масивах різноманітного походження. Зважаючи на це, увесь зміст бібліографічної діяльності обласних бібліотек для дітей у 2017-2019 роках був націлений на удосконалення довідково-бібліографічного сервісу, підвищення репрезентативності ДБА запитам читачів, розширення інформаційної підтримки творчого розвитку, навчальної діяльності користувачів-дітей та професійних завдань і потреб організаторів дитячого читання, вироблення стійкої мотивації творчого самовдосконалення, на формування у юного покоління стилю мислення, адекватного вимогам сучасного інформаційного суспільства, виховання національно-патріотичного світогляду, збереження моральних цінностей, поліпшення рівня інформаційної культури і медіаграмотності, літературно-читацької компетенції та підготовки різних категорій користувачів до навігації в інформаційному просторі через запровадження в практику роботи новітніх інформаційно-комунікативних технологій.

Довідково-бібліографічний апарат та довідково-бібліографічне обслуговування користувачів

Стрімкі технологічні трансформації, постійне зростання потоку різних інфокомунікацій вимагає удосконалення аналітико-синтетичної обробки документних ресурсів для оперативного продукування нової суспільно значущої інформації, нових знань. Тому удосконалення ДБА, створення

аналітичних записів документів залишалося в означений період пріоритетним напрямом бібліографічної діяльності бібліотек України для дітей. Розпис джерел здійснювався за принципом актуальності, наукової новизни, пізнавальної цінності, краєзнавчого аспекту. Ця робота ґрунтувалася на синтезі вже існуючих документів та врахуванні ускладнення інформаційних потреб користувачів у зв'язку з модернізацією виховного процесу, реформуванням освіти, впровадженням сучасних методик викладання Нової української школи. Поліпшенню довідково-інформаційного сервісу сприяв перехід практично усіх обласних бібліотек для дітей (крім КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» Запорізької ОР, Івано-Франківської ОБД та КУ Тернопільської ОР «Тернопільська ОБД») на автоматизований режим обробки інформації. У бібліотеках формуються електронні каталоги книг та статей, електронні тематичні, фактографічні, краєзнавчі бази даних, які оперативно поповнюються актуальними навчально-пізнавальними, науково-методичними, професійними ресурсами, у т. ч. із збірників та періодичних видань. Серед них наступні: «Краєзнавство», «Діти України», «Обдаровані діти», «Літературознавство», «Письменники Миколаївщини» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна), «Краєзнавча література», «Медіатека» (КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ОР), «Бібліотеки: теорія, практика, досвід», «Ріднокрай: історія і сьогодення», «Календар знаменних дат» (Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка), «Електронні презентації», «Збірки» (Краматорська ЦМБД ім. О.С. Пушкіна), «Краєзнавство», (ОБД Житомирської ОР), «Край» (КЗ «Чернігівська ОБД» Чернігівської ОР), «Буковиніана» (Чернівецька ОБД), «Тематичні теки вирізок», «Електронні книги», «Краєзнавчі матеріали» (КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрові Чайки» Херсонської ОР), «Повнотекстові реферати» (ОКЗ Сумської ОР «Сумська ОБД») та інші.

Важливою складовою ДБА низки бібліотек України для дітей продовжувало бути ведення різних актуальних картотек: рецензій, художньої самодіяльності, літературних премій, літературних жанрів, цитат, віршів,

сценаріїв тощо. Наприклад, бібліотеки для дітей Тернопільської області активно формують тематичні картотеки: «Організаторам дозвілля», «Народні звичаї, обряди, традиції», «Для вас вчителі», «Сценарії масових заходів» «Картотека казок», «У світі тисяча професій»; Чернівецька ОБД – картотеку персоналій «Гордість Буковини», «Картотеку серій», «Лауреати літературних премій»; бібліотеки Кременчуцької МЦБС для дітей – картотеки «Історія Кременчука у назвах вулиць», «Закони, які тебе захищають», «Ігри для гарного настрою», «Джерела дитячої творчості» «Письменники – ювіляри року»; Краматорська ЦМБД ім. О.С. Пушкіна – картотеку фактографічної інформації з краєзнавства, картотеку збірок, репертуарну картотеку; КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» Запорізької ОР – картотеку назв художніх творів, надрукованих у періодичних виданнях, картотеку літературних жанрів, картотеку авторів музичних творів, картотеку раритетних видань, картотеку подарованих бібліотеці видань «Книга з автографом»; КЗ Київської ОР «Київська ОБД» – картотеки «Бібліотечна справа в системі законодавства», «На допомогу вивчення іноземних мов»; бібліотеки для дітей Івано-Франківської області – картотеку сценаріїв масових заходів, картотеку на допомогу шкільному навчанню, картотеку бібліографічних посібників; КЗК «Дніпропетровська ОБД» – картотеку художньої самодіяльності, картотеку рецензій; Волинська ОБД – картотеку віршів, сценаріїв, легенд, висловів, прислів'їв, тематичну картотеку пісень.

Виходячи з того, що бібліотеки усе ще продовжують дублювати ведення традиційних каталогів та картотек, у переважній більшості дитячих бібліотек систематично здійснювалося у досліджуваній період генеральне та поточне редагування складових частин ДБА, різноманітних читацьких тематичних картотек, з яких своєчасно вилучалися застарілі матеріали та наповнювалися новим змістом. Для забезпечення розкриття інформаційних матеріалів до визначних подій та різних питань життя суспільства та регіонів усі обласні бібліотеки для дітей постійно відкривали у ДБА нові рубрики: «Інформаційна

війна», «Наші земляки в АТО», «Рух і організація волонтерства в Україні», «Україна і Росія: стосунки з 1991 року», «У дружбі сила», «Децентралізація», «85 років Голодомору в Україні», «З досвіду роботи бібліотек», «Кримські татари» (Тернопільська ОБД), «100-річчя Української революції», «Визначні діячі Української революції 1917-1922 років», «2017-2018 – Рік німецької мови в Україні», «Земляки – учасники АТО», «Волонтерська допомога» (КЗ «ОБД» Черкаської ОР), «Миколаївській області – 80!», «Вчені-земляки», «Знайомтесь – УДК», «Видатні люди Миколаївщини», «2017 – Рік Японії в Україні», «Володимир Рутківському – 80!», «Волонтери серед нас», «Книги-ювіляри року», «Децентралізація заради майбутнього», «Моя громада – мій добробут» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна), «Новинки літератури», «Правовий, юридичний та соціальний захист учасників АТО», «Соціальний та правовий захист внутрішньо переміщених осіб» (КЗ Київської ОР «Київська ОБД»), «Міжнародне десятиліття зближення культур», «Десятиліття біорізноманітності Організації Об'єднаних Націй», «Десятиліття дій із забезпечення безпеки дорожнього руху», «Десятиліття стійкої енергетики для всіх» (КЗК «Дніпропетровська ОБД»), «Українська книжка року», до ювілеїв письменників: 80 років від дня народження Є.П. Гуцала, 120 років від дня народження Є.Ф. Маланюка, 105 років від дня народження М.П. Стельмаха, 110 років від дня народження Олега Ольжича, 110 років від дня народження Олени Теліги (КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ОР), «Буковинські письменники-ювіляри(О. Маковей, Г. Хоткевич, М. Івасюк, В. Кожелянко, Б. Мельничук, В. Штейнбарг, О. Приходько- Возняк, І. Вільде, В. Мельник, К. Малицька, В. Демченко, М. Івасюк, Г. Шевченко, М. Брозинський) (Чернівецька ОБД) тощо.

Як показав аналіз звітів, у 2017-2019 роках спостерігається зменшення (або коливання) кількості передплати газет та журналів у порівнянні з попередніми триріччями, що пояснюється недостатнім фінансуванням поповнення фондів бібліотек. Зокрема, кожна обласна бібліотека для дітей в

період, що розглядається, в основному передплачувала від 50-120 (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна, Чернівецька ОБД, КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ОР) до 150-300 (КЗ «Чернігівська ОБД» Чернігівської ОР, Вінницька ОБД ім. І.Я. Франка, КЗК «Дніпропетровська ОБД», КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР, Краматорська ЦМБД ім. О.С. Пушкіна) назв періодичних видань, обсяг введеної інформації з яких у середньому складав від 1500-5000 (Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка, Чернівецька ОБД, Полтавська ОБД ім. Панаса Мирного, Тернопільська ОБД, Волинська ОБД, КЗ Київської ОР «Київська ОБД», КЗК «Дніпропетровська ОБД») до 6000-9700 (КЗ «ОБД» Черкаської ОР, Вінницька ОБД ім. І.Я. Франка, КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР, КЗ «Чернігівська ОБД» Чернігівської ОР, КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР, Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна) записів на рік.

У бібліотеках для дітей Херсонської, Івано-Франківської, Дніпропетровської, Волинської, Вінницької, Миколаївської, Житомирської, Чернівецької, Черкаської, Тернопільської, Рівненської, Харківської областей, Кременчуцької МЦБС для дітей та у Краматорській ЦМБД ім. О.С. Пушкіна продовжували користуватися попитом у довідково-бібліографічному обслуговуванні користувачів фактографічні та тематичні експрестеки-накопичувачі, мінікартотеки, папки-досьє, попереджувальні довідки, архіви виконаних довідок різноманітної тематики: «Херсонщина на сторінках часописів», «Про нас пишуть», «Різдвяні свята в Україні», «Наслідки Чорнобильської трагедії», «Сторінками Афганської війни», «Шкільні свята», «День матері», «День працівника освіти», «Мова – душа нації», «Відкрий для себе Японію», «Українська революція 1917-1921 років», «Черкащина у вирі революції», «Нобелівські лауреати у галузі літератури», «Права на будь-який випадок», «Європа: історія та сучасність», «Від Майну до Альп» (до року німецької мови в Україні), «Австрія та Україна: міжкультурний діалог», «Будуйте храм в душі своїй» (до 1030-річчя хрещення Русі-України), «Болючий щем про тих солдат, що стали журавлями» (до Дня героїв Небесної сотні),

«Рідна фауна і флора оживають в їхніх творах» (вірші про природу письменників Дніпропетровщини), «Дитячі журнали XXI століття», Україна – край козачий»; до ювілейних дат вітчизняних та зарубіжних письменників: «Сила творчої уяви» (до 185-річчя від дня народження англійського письменника Льюїса Керрола), «Великою була його слава» (до 205-річчя від дня народження англійського письменника-реаліста Чарлза Діккенса), «В байках і ліриці живе його душа» (до 190-річчя від дня народження українського педагога, байкаря, поета-лірика, Леоніда Глібова), «Дарує радість дітям» (до 80-річчя від дня народження українського письменника Володимира Рутківського), «Зачарований людською красою» (до 105-річчя від дня народження українського письменника Михайла Стельмаха), «Лицар української державності» (до 110-річчя від дня народження українського поета, громадського діяча Олега Ольжича (Олега Олександровича Кандиби), «Слово, що не прохолоне» (до 115-річчя від дня народження українського письменника Юрія Яновського), «У пошуках справедливості, честі, добра» (до 470-річчя від дня народження іспанського письменника Мігеля де Сервантеса), «Великий романтик срібної доби» (125-річчя від дня народження російської поетеси Марини Цвєтаєвої), «Чарівний світ шведської казки» (до 110-річчя від дня народження шведської письменниці Астрід Ліндгрєн), «Патріарх українського гумору» (до 95-річчя від дня народження Павла Глазового), «Видатний філософ» (до 295-річчя від дня народження українського письменника, просвітителя-гуманіста, філософа Григорія Сковороди), «Українська берегиня» (до 170-річчя від дня народження Олени Пчілки), «Король казок» (до 390-річчя від дня народження Шарля Перро), а також про життя та творчість визначних українських та регіональних культурних діячів: «Лариса Куваєва», «Марина Рибачук», «Володимир Гамаль», «Євсей Мандичевський», «Кароль Мікулі», «Христина Венгринюк», «Костянтин Попович», «Ігор Чеховський», «Омельян Лупул», «Василь Джуран», «Олена Пчілка», «Дубман Борис. Розповіді про Житомир», «О. С. Кухарський», «Олег Любківський», «Муза любові і

боротьби» (до 115-річчя від дня народження Оксани Лятуринської), «Світоч слова і світоч музики» (до 175-річчя від дня народження Миколи Лисенка), «Життя своє віддав театру» (до 130-річчя від дня народження Леся Курбаса).

На новому етапі розвитку суспільства завдяки еволюції засобів зв'язку, широкому використанню електронних технологій істотно зростає інтенсивність інформаційного обміну, опрацювання інформації та генерування нового знання. Так, на основі міжбібліотечної взаємодії з метою раціоналізації бібліографічної обробки поточних надходжень періодики, вирішення завдань обміну інформацією задля оптимального задоволення потреб сучасного користувача, за адмініструванням та участю працівників Національної бібліотеки України для дітей продовжував діяти у 2017-2019 роках Корпоративний проєкт дитячих бібліотек України з аналітичного розпису періодичних видань («КОРДБА») (<http://www.chl.kiev.ua/default.aspx?id=5501>). Учасники Корпорації, до якої входять 14 бібліотек, що працюють у програмному забезпеченні «Марк-SQL», за десять років діяльності у зведену базу даних введено 97375 документів, зокрема, за рахунок змістовної обробки джерел інформації за 3 роки, що розглядаються, база поповнилась на 22560 документів. Кожний учасник проєкту відповідно до розподілу розпису періодики (4-6 видань) протягом року експортує у спільну БД у середньому від 250 до 800 записів, а вивантажує до власних електронних каталогів та тематичних БД, в залежності від передплати періодики, від 3000 до 5000 тисяч документів. Для успішного вирішення завдань кооперативного каталогізування координатори проєкту щомісячно підбивали підсумки діяльності проєкту, надавали консультативну допомогу щодо предметизації документів, усунення помилок із методики створення аналітичних бібліографічних описів відповідно до електронного формату тощо. На досить високому професійному рівні в оглядовий період працювали у Корпорації Волинська ОБД, КЗ «Чернігівська ОБД» Чернігівської ОР, КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР, КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР, КЗК «Дніпропетровська ОБД», КЗ «ОБД» Черкаської ОР та ЦМБД МКЗК «ЦСБД» м.

Дніпра. Крім того, хочеться відзначити, що КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ОР, КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР, Кіровоградська ОБД ім. Т.Г. Шевченка, Миколаївська ОБД ім. В. О. Лягіна беруть участь у корпоративних проєктах місцевого значення, створюючи записи до зведених каталогів регіону.

У зв'язку з виконанням постанови Кабінету Міністрів України від 22 березня 2017 р. «Про припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десяткової класифікації» це триріччя роботи у проєкті було для бібліотек також періодом активного освоєння перебудови організації фондів, довідково-пошукового апарату на основі переходу на систематизацію документів за УДК. Дієвим засобом підвищення кваліфікації учасників проєкту з цього питання була «Віртуальна школа каталогізатора». Зокрема, у 2017-2019 роках з цією метою було підготовлено 16 занять, що висвітлювали практичні поради щодо методики систематизації документів за УДК із урахуванням особливостей роботи бібліотек для дітей. А саме: «Універсальна десяткова класифікація (УДК): знайомимося, вивчаємо, впроваджуємо», «Методика систематизації документів за УДК із урахуванням особливостей користувачів бібліотек для дітей», «Методика систематизації документів за УДК. Клас «0 Загальний відділ», «Методика систематизації документів за УДК. Клас «1 Філософія. Психологія», «Методика систематизації документів за УДК. Клас «2 Релігія. Теологія (Богослов'я)», «Методика систематизації документів за УДК. Клас 3 «Суспільні науки». Розділ 37 «Освіта. Виховання. Навчання. Дозвілля», «Систематизація документів із методики викладання навчальних предметів» та «Методика систематизації документів за УДК. Клас 5 «Математика та природничі науки», «Методика систематизації документів за УДК. Клас 6 «Прикладні науки. Медицина. Техніка». Розділи 60-62», «Методика систематизації документів за УДК. Клас 6 «Прикладні науки. Медицина. Техніка». Розділи 63–69», «Методика систематизації документів за УДК. Клас 7 «Мистецтво.

Декоративно-прикладне мистецтво. Ігри. Спорт», «Методика систематизації документів за УДК. Клас 8 «Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство», «Методика систематизації документів за УДК. Клас 9 «Географія. Біографії. Історія», «Методика систематизації документів за УДК. Індекссування видань бібліотечнознавчої тематики (Клас «01 Бібліографія і бібліографічні посібники. Каталоги»; Клас «02 Бібліотечна справа. Бібліотечнознавство»). Також питання індекссування документів за УДК та роботи бібліотек у корпоративних проєктах обговорювалися на проблемно-цільовому навчанні бібліографів обласних бібліотек для дітей у квітні 2019 року під час професійного діалогу «Мережева взаємодія бібліотек України для дітей: крокуємо разом» та «Систематизація документів на основі Універсальної десятикової класифікації».

Зміни відносин між бібліотекою і соціумом, різноманіття комунікативних практик сучасної бібліотеки в контексті ефективної реалізації менеджменту знань посилюють роль довідково-бібліографічних служб бібліотек. Адже можливості використання людиною знань залежать від якості включення їх до системи документних комунікацій та ефективності пошукових механізмів, які використовуються для знаходження інформації. Тому невід'ємною складовою системи роботи бібліотек України для дітей у 2017-2019 роках було довідково-бібліографічне обслуговування, що спрямовувалося на максимальне виявлення та задоволення багатоаспектних читацьких запитів і потреб на інформацію, впливало на мотивацію вибору кращої літератури, сприяло розвитку читання, творчої та соціальної активності читачів-дітей, удосконаленню професійної майстерності організаторів дитячого читання. Вивчення цифрових показників показало, що кількість звернень користувачів за бібліографічною допомогою в оглядовий період коливається в середньому від 270-600 (КЗ «Чернігівська ОБД» Чернігівської ОР, КЗК «Дніпропетровська ОБД», Полтавська ОБД ім. Панаса Мирного, Івано-Франківська ОБД, ОБД Житомирської ОР) до 700-12000 (КЗ «ОБД» Черкаської ОР, Тернопільська ОБД, КЗ Київської ОР

«Київська ОБД», Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна, Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка, Волинська ОБД, КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» Запорізької ОР, КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ОР, КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР, КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР, Кіровоградська ОБД ім. Т.Г. Шевченка, Кременчуцька ЦМБД, Краматорська ЦМБД ім. О.С. Пушкіна) бібліографічних довідок в рік. Як і в попередні періоди, розкриваючи роботу цього напрямку, більшість обласних бібліотек для дітей крім кількості виконаних довідок подають також їх якісний аналіз за тематикою та типами, віковою градацією користувачів, за джерелами та характером виконання. Виходячи зі звітів, простежується стабільна видача тематичних довідок. Так, за певними темами у бібліотеках було задоволено 75-85% вимог користувачів. Тематичний рейтинг інформаційних звернень засвідчив, що переважна більшість користувачів звертались до ДБА з метою виконання завдань навчального циклу та отримання інформації для підвищення свого фахового рівня та самоосвіти. Це обумовлювалося такими чинниками, як науково-дослідницька діяльність школярів, написання рефератів, контрольних робіт, повідомлень, літературних творів, самостійне опанування певних тем різних предметів, підготовкою до олімпіад різного рівня, виробнича необхідність організаторів дитячого читання, перекваліфікація вихователів, педагогів, вчителів відповідно до змін освітньо-виховного процесу у відповідності до вимог Нової української школи, організація позакласної роботи, діяльності гуртків тощо. Діапазон інформаційних потреб користувачів досить широкий. Аналіз довідок показав, що найбільша їх кількість видавалася з природничих наук, історії, краєзнавства, народознавства та літературознавства. Серед тематики запитів для дітей вирізняються наступні: «Історія української вишивки», «Розвиток української пісні», «Історія Краматорська», «Гірчить Чорнобиль крізь роки», «До 75-річчя з дня загибелі О. Теліги», «Цікава математика», «Книжкові інсталяції», «Чому алюміній називають «крилатим металом»?», «Картини із зображенням бантика на голові дівчинки», «Який

заповідник України притягує до себе блискавки?», «Скільки важить хмара?», «Чому у хірургів синій або зелений колір форми?», «Життя і творчість Івана Базилевського», «Образотворче мистецтво рідного краю», «Підготовка до шкільної олімпіади з історії України», «Основи макробіотики», «Обрядові пісні Рівненщини», «Збереження пам'яток культури Волині», «Художні твори про м. Рівне», «Твори українських письменників про голодомор», «Храми м. Дубно», «Біографії видатних композиторів України», «Громадські організації Тернопільщини», «Походження географічних назв», «Сім чудес України», «До 80 річчя В. Стуса», «Крилаті мандрівники», «Психологічне есе «Джакомо Джойс», «Виверження вулканів за останні 100 років», «Піраміда здорового харчування», «Як скласти список до наукової роботи», «Вислови видатних людей про рідний край», «Природні явища», «Традиції європейських народів», «Мистецтво витинанок».

Наявність та постійне відстеження появи нових інформаційних ресурсів, аналіз та вибір ефективних стратегій пошуку надало змогу бібліографам також оптимально задовольняти потреби організаторів дитячого читання. Саме на дану категорію припадає в бібліотеках у середньому до 20-35% звернень. Тематика запитів наступна: «Сценарії шкільних свят», «Правове виховання підростаючого покоління», «Сучасні вимоги до викладання шкільних предметів», «Виховання національної свідомості та патріотизму», «Використання вебсервісу Prezi в роботі бібліотекаря», «Освітній досвід зарубіжних країн», «Бібліотечні уроки про каталоги і картотеки», «Матеріали до сценарію посвяти в старшокласники», «Вивчення української мови в початкових класах», «Дитяча література Тернопілля», «Інноваційні технології в роботі шкільних та дитячих бібліотек», «Мистецтво орігамі», «Впровадження УДК в роботу бібліотеки», «Сценарії Андріївських вечорниць», «Методика вивчення дієслів», «Фразеологізми», «Вимоги Нової української школи», «Сучасні методики конструювання уроків», «Електронні засоби навчання», «Розвиток дрібної моторики дошкільників», «Емоційні стани дітей»,

«Організація діяльності шкільних гуртків та клубів за інтересами», «Аспекти сімейного виховання», «Інтерактивність у роботі з дошкільниками», «Щасливе батьківство: поради психолога», «Підготовка та проведення предметних тижнів», «Ранкові зустрічі в школі» та ін. Більш повному розкриттю тематики довідок допомагало використання різних тематичних картотек, баз даних, електронних каталогів. Повнота та оперативність задоволення запитів досягалася також і за рахунок інформаційних ресурсів глобальної мережі. Зокрема, згідно з читацькими потребами за допомогою відбору матеріалів із Інтернет бібліотеки для дітей у 2017-2019 роках виконали близько 30-35 % довідок від загальної кількості.

Активно продовжують впроваджуватися у бібліотечній сфері довідково-бібліографічні сервіси в електронному середовищі як зручний спосіб надання та розширення довідкових послуг з використанням комп'ютерних технологій. Тому невід'ємною складовою частиною довідково-бібліографічного обслуговування в електронному режимі стала в оглядовий період робота бібліотек для дітей в корпоративному проєкті «Віртуальна бібліографічна довідка: об'єднана довідкова служба бібліотек України», який функціонує за ініціативи НБУ для дітей з 2005 року. В останнє триріччя у проєкті брали участь 11 бібліотек. З них інформаційне забезпечення читацьких вимог у режимі онлайн активно здійснювали окрім НБУ для дітей ще 5 бібліотек для дітей: Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка, КЗ «ОБД» Черкаської ОР, КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки» Херсонської ОР, КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР, ЦМБД МКЗК «ЦСБД» м. Дніпра. Учасниками Корпорації упродовж 2017-2019 років задоволено 4121 запит, з яких операторами дитячих бібліотек виконано 3229 віртуальних довідок, що становить 78% від загальної кількості. Найбільшим попитом користувалися звернення віддалених користувачів із наступних тем: «Педагогіка. Психологія» (620), «Література. Літературознавство» (535), «Держава і право» (263), «Історія» (139), «Мовознавство» (132), «Економіка. Фінанси» (127).

Також дієвою формою оперативного задоволення читацьких інтересів стали власні довідкові віртуальні сервіси, що створені у низці бібліотек для дітей: КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР, Тернопільська ОБД, ОКЗ «Харківська ОБД», Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна, Кіровоградська ОБД ім. Т.Г. Шевченка, ЦМБД ім. Ш. Кобера і В. Хоменка м. Миколаєва тощо. Так, серед комплексу онлайн послуг у КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР продовжує роботу «Онлайн-помічник Левенятко», де кожного року отримують відповіді на запитання від 50 до 100 віртуальних користувачів. У Тернопільській ОБД функціонує електронна довідка «Запитай у бібліографа». Як свідчать звіти, за її допомогою було виконано такі віртуальні довідки, як «Свято Першого дзвоника», «Добірка сценаріїв до народних весняних свят», «Морський український флот», «Розваги у літньому шкільному таборі», «Інноваційні технології в початкових класах» тощо. У Кіровоградській ОБД ім. Т.Г. Шевченка з 2017 року діє сервіс виконання довідок у реальному часі через бібліотечний чат «Онлайн-консультант», а з 2018 року почала працювати онлайн-послуга «Незадоволений читацький попит». Будь-який користувач може заповнити запропоновану форму і надіслати свої побажання щодо покращення складу фонду бібліотеки певними виданнями. Це дає можливість фахівцям оперативно зреагувати на інформаційні потреби при комплектуванні бібліотечного фонду, активізувати його наповнення.

Організація дієвого, інформаційно-пошукового бібліографічного апарату, розширення асортименту сервісних послуг стало тим суттєвим чинником, який визначав у 2017-2019 роках рівень усієї бібліографічної діяльності обласних бібліотек України для дітей. Нові сучасні технології дали можливість розширити діапазон засобів інформування для популяризації власних фондів, що сприяло більш повному задоволенню різноманітних потреб усіх категорій користувачів, розвитку світогляду та інтересу молодого покоління до знань та самоосвіти. З метою активного доведення нової бібліографічної інформації до читачів своєчасно поповнювалися якісними пізнавальними документами

читацькі картотеки, електронні каталоги, бази даних, складалися попереджувальні довідки, папки-досьє, відкривалися нові актуальні рубрики тощо. Виходячи зі звітів, повнота та оперативність виконання довідок досягала на основі як традиційного ДБА, так і за рахунок інтенсивного використання власного електронного довідково-бібліографічного сервісу. Поліпшенню довідково-бібліографічного обслуговування сприяла участь дитячих бібліотек у корпоративних проєктах з аналітичного розпису періодичних видань і об'єднаній віртуальній довідковій службі бібліотек України. Тобто бібліотеки були не лише повноправними суб'єктами інформаційного простору, а й активними учасниками інформаційного виробництва, що формують документний потік, здійснюють його аналітико-синтетичне опрацювання, систематизують та оцінюють інформаційно-знаннєві ресурси, створюючи на їхній базі нову аналітичну продукцію для заохочення читання та творчого розвитку особистості.

Інформаційне обслуговування користувачів

Стрімке збагачення контенту інформації, що циркулює в соціоінфосфері, її мережева інтеграція, широке застосування різноманітних засобів для створення, зберігання, розповсюдження інформаційних ресурсів, посилює сьогодні роль бібліотек як надійних навігаторів у світі знань, активних суб'єктів розбудови інформаційного суспільства. Це в свою чергу потребує високого рівня інформаційного обслуговування користувачів, забезпечення їм доступності до достовірних документних джерел, візуалізації рекомендованої бібліографічної інформації, орієнтованої на реалізацію психолого-педагогічних цілей освіти, виховання, на відповідність розвитку особистості сучасним умовам соціокультурного життя суспільства. Тому в центрі уваги діяльності бібліотек України для дітей у 2017-2019 роках було бібліографічне інформування. У період, що розглядається, робота з цього напрямку обумовлювалася інтеграцією дітей у соціокультурне середовище суспільства через читання та спрямовувалася на розкриття пріоритетних напрямів

інноваційної діяльності у різних галузях науки, освіти, культури, на розширення суспільної, творчої активності дітей та підлітків, на створення необхідних умов і можливостей для саморозвитку та самовдосконалення. Чільне місце серед масових форм в інформаційному обслуговуванні юних користувачів посіли наочні форми популяризації книги. Активним засобом розширення світогляду, самопізнання та підтримки читання дітей були тематичні візуальні експозиції, стенди, інформаційні куточки, центри, зони, викладки, перегляди, літератури, експрес-інформації, книжкові виставки, які включали найкращі книжкові видання, цікаві факти, тематичні підбірки-дайджести, корисні інформаційні повідомлення, яскраві ілюстративні матеріали, прислів'я, загадки, вірші, цитати, а також мали елементи інтерактивності, тобто були наповнені вікторинами, кросвордами, тестами, іграми. Традиційно бібліотеки оформляли для різних категорій користувачів виставки, стенди, мініінсталяції типу «Нові імена в дитячій літературі України», «Увага! Нова книга», «На всіх вітрилах – у море книжок», «Лише найкраще від українських видавництв», «Новинки книжкового світу», «І журнали, і газети нам відкриють всі секрети», «Читання для душі і не тільки», «Королівство книг запрошує», «Давай почитаємо», «Літературним гурманам», «Цікавинки звідусіль», «Інформаційний калейдоскоп», «Інформуємо, пропонуємо, вчимо», «Зорепад книжкових ювілеїв», «Українська книга – малятам», «Радимо прочитати», «Читай сучасне українською», «Життя у світі книжок», «ЄС на книжковій полиці» та інші. Надзвичайно популярними в оглядовий період стали неординарні виставки, які організовувалися практично в усіх бібліотеках для дітей. Наприклад, виставка-порада для першокласників «Секрет вдалого початку» з пам'яткою «Поради батькам» у КУ Тернопільської ОР «Тернопільська ОБД», виставка-дегустація літературних новинок «Читайте з насолодою», виставка-пропозиція «Для вас, малюки, новенькі книжечки», виставка-інформація «Що поштарик нам приніс», виставка-досьє «Terra Incognita» у Краматорській ЦМБД ім. О.С. Пушкіна, виставка-реклама «Всі

фарби преси», виставка-подіум «Ювілеї і ювіляри», виставка-портрет «Ювілейний літературний акорд», виставка-реквієм до Дня гідності і свободи «Мужність, приречена на безсмертя» у КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» Запорізької ОР, виставка-фольк «З історії українського костюма», виставка-віночок «Піснею вишию долю», виставка-рекомендація «Молодь обирає здоров'я», «Влітку читаємо – світ відкриваємо», виставка-комікс «Дивовижні світи пригодницького жанру», виставка-гра «Золота скарбниця українських казок», виставка-свято «Кришталевий дзвін зими», виставка-колаж «Мій дім – Україна», виставка-відкриття «Сучасні дитячі письменники», виставка-настрій «Весело з улюбленими журналами» у Миколаївській ОДБ імені В.О. Лягіна, виставка-повідомлення «Зорепад книжкових новин», виставка-сюрприз «Зроби сам – подаруй матері», виставка-настрій «Чудовий світ навколо мене», виставка-вернісаж «Живописці любові і добра», виставка-гербарій «Лікарські рослини Полтавщини», виставка-адвайзер «Про молодих і для молодих», виставка-свято «Шануй рідне, читай українське» у бібліотеках Кременчуцької МЦБС для дітей, виставка-реклама «Рідний край, тебе я прославляю», «Світ казковий, загадковий», виставка-запитання «Книга знань у запитаннях і відповідях», виставка-реквієм «Скорботна свічка пам'яті», виставка-нагадування «Герої не вмирають», «Чорнобильська трагедія», виставка-візитка «Барвиста країна, моя Україна» у бібліотеках для дітей Рівненської області тощо.

Поширеною впливовою формою представлення нових надходжень, документів із краєзнавства та різних галузей знань повсюдно залишалися усні форми масового інформування: бібліографічні огляди-перегляди, години цікавих повідомлень, бесіди-огляди, інформіни, години періодики на теми: «Мово, моя душа голосна України», «Голодомор – найжахливіший вид насильства», «Літературне краєзнавство – ювілею Київщини», «Рідне місто моє» (КЗ Київської ОР «Київська ОБД»), «Дослідник і співець її величності природи» (до 80-річчя з дня народження А. Давидова), «Її поезія, як шепіт

рідної землі» (до 75-річчя з дня народження Н. Багатої), «Собор української душі» (До 100-річчя з дня народження О. Гончара) (ОКЗ Сумської ОР «Сумська ОБД»), «Романтична поезія Байрона», «Завжди сучасний класик Микола Гоголь» (Вінницька ОБД ім. І.Я. Франка), «Цікаво про Інтернет», «Цікаві дитячі сайти», «Відомі пам'ятки Європи» (бібліотеки для дітей Черкаської області), «Сторінками журнальних рубрик», «В об'єктиві сьогодення», «Ці видання навчать вас і розважать», «Бюро книжкових новинок» (Краматорська ЦМБД ім. О.С. Пушкіна), «Літературна навала», «Читай! Формат не має значення», «Новини друкарського двору», «Новинки рідного краю», «В сузір'ї дитячої періодики» (КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» Запорізької ОР), «Чудернацькі казки Юрія Винничука», «Життя, сповнене пригод» (до 80-річчя від дня народження В. Рутківського), «Читання – ось найкраще навчання», «Захопливий світ дитинства в творах Івана Андрусяка», «Мій край в легендах і піснях», «Сучасна книга – сучасним дітям», «На місточку фантазії Лесі Мовчун» (КЗ «Рівненська ОДБ» Рівненської ОР), «Увесь світ в одній книжці», «Прочитай- не пожалкуєш», «Про козаків читаємо – смілими зростаємо», «Добрі книжки для добрих дітей», «Незалежній Україні слава нині і повік» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна), «Закарпатська Шевченкіана» «Тернистий шлях української державності», «Молодь: твої права і відповідальність» (КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ОР), «Подорож Поліським краєм», «Туристичними стежками Житомирського краю» (ОБД Житомирської ОР). Також приємно відзначити, що у цей період у бібліотеках-філіях Кременчуцької МЦБС для дітей запроваджено такі інноваційні форми бібліографічних оглядів, як прес-кліпінг «Лабіринтами періодики», прес-круїз «Відкриваємо Японію», бібліофреш «Книга-сенсація», «Кременчук – місто моєї любові», інформаційний коктейль «Цікаві новинки з журнальної сторінки», «Поетичні стежини Полтавщини», бібліовояж «Подорож морем преси», «Сторінками казок К. Чуковського», бібліомікс «Наша планета – живий світ» (до Міжнародного дня біологічного різноманіття), «Дитинство – найкраща

пора» (до Міжнародного дня захисту дітей), каскад інформаційних повідомлень «Моя планета – Земля», огляд-вистава «Кращі історії для дітей». У кількісному еквіваленті кожна бібліотека проводила в середньому 30-50 бібліографічних оглядів на рік.

Як показала інформація, відображена у звітах обласних бібліотек для дітей за 2017-2019 рік, важливу роль у задоволенні інформаційних потреб займали комплексні форми роботи: Дні та тижні інформації, Дні нової книги, Дні краєзнавця, Дні спеціаліста, Дні періодики. Стабільною залишається, як і в минулому триріччі, періодичність їх проведення – від 4 до 8-13 на рік. Тематика Днів визначалася знаменними подіями в житті держави та світу, ювілейними датами, питаннями в галузі освіти, педагогіки, літературознавства, професійних знань, історичними, природничими науками тощо. Як правило в їх програму включалися різні масові заходи, у т. ч. на основі ігрових прийомів. Домінували серед комплексних форм Дні інформації, періодики та краєзнавства. Для прикладу можна назвати такі: у Тернопільській ОБД – Дні інформації «Україна – європейська держава», «Увага, книжкові новинки», «Держава і право», останній з яких включав інформаційний мікс-перегляд «Зупинись над прірвою», огляд «Дитина на хибній дорозі»; Дні періодики «Журнальна карусель запрошує», «Прес-калейдоскоп», під час яких проведено годину повідомлень «Цікаве в природі», оформлено виставку «Цікаві сторінки дитячої преси»; у КЗ «ОБД» Черкаської ОР – Тиждень інформації «Така загадкова Японія», у рамках якого проведено 13 тематичних заходів (бібліографічні огляди, відеоподорожі, інформаційно-пізнавальні години про історію та традиції країни, національний одяг, культові рослини, географічні особливості), де брали участь 473 читача, яким видано 85 документів за темою; у Городищенській ЦРБД Черкаської області – День інформації «Моя професія – моє майбутнє», до якого було оформлено виставку-пораду «Знайди свою справу в житті», проведено зустріч старшокласників «Свій шлях до фаху» з психологом районного учбово-методичного центру прикладної психології,

інтерактивну годину цікавих знань «Подорож професіями від А до Я», майстер-клас професійного палітурника «Чарівники у Книголюби»; У КЗ «Чернігівська ОБД» Чернігівської ОР– День краєзнавства «Чернігів – місто казкове», під час якого відбулася зустріч із науковим співробітником обласного історичного музею, розповідь про цікаві факти та події у розвитку міста, архітектурні особливості, пам'ятні місця, культурні осередки та квест «Рідне місто моє»; у КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» Запорізької ОР – Дні інформації «Читай, гортай, світ пізнавай», «Країна замків і фортець. Бібліовояж Чехією» у рамках проєкту «Європейський експрес»; у Миколаївській ОБД ім. В.О. Лягіна – Тиждень краєзнавства «Куди б мене дорога не вела, думки мої із рідною землею» (до 80-річчя утворення Миколаївської області), програма якого включала літературну подорож «Квітуй, Миколаївщино, у вінку барвистім», артзнайомство з бібліографічним покажчиком «Мистецтво нашого краю», краєзнавчу експедицію «Я все люблю в своїм краю», інтерактивну гру «Червона книга Миколаївщини. Тварини і рослини», книжкові виставки «Миколаївщина – перлина Прибужжя», «Прославляючи Миколаївщину – пишаємося Україною»; у Волинській ОДБ – Дні періодики «Журнальний фейерверк», «У калейдоскопі яскравих сторінок», Дні нової книги «Дегустація літературних новинок», «Книжкові новинки – як свіжі краплинки», Дні інформації «Мандруємо Україною», «Подорож країнами світу», у Краматорській ЦМБД ім. О.С. Пушкіна – Дні дошкільнят у рамках просвітницьких зустрічей для батьків «Український книгозбір: сучасна українська книга», що включав бесіду з розвитку дитячого читання «Читаємо разом з мамою й татом», навчальні ігри та тести для малюків на розвиток творчих здібностей «Ігровий куточок для синів і дочок», журнальні конкурси, вікторини з періодичних видань для найменших.

Продовжує вражати своїм інформаційним наповненням, неординарним підходом досвід проведення комплексних форм інформування, що представлений у звітах Хмельницької ОБД ім. Т.Г. Шевченка. Так, під час Днів

нової книги за темами «Короновані книги», «День книжкових сюрпризів», «Book-парад в бібліотеці», «Книжковий подіум» організовано інтелектуальні перегони «Гарячі новинки для холодних днів», книжкову виставку-рекламу «Майже дорослим», вернісаж книжкових новинок «Книжки читай – розуму набувай», літературне дефіле «Книжковий NEW-бум», бібліочелендж «Вухолапохвіст», бібліофреш за українськими книгами «Мільйон пригод», буктрейлер за книгою Ю. Лящинської «Леля з будиночка на дереві». Познайти новими книгами старшокласникам допомогали інформ-путівник «Про тварин і не тільки...», інфо-stop «Розповіді про справжніх героїв», інфотайм «Читай нове. Читай українське!». Для ознайомлення дітей молодшого шкільного віку з переможцями Міжнародного літературного конкурсу «Коронація слова» проведено інформаційний мікс «Короновані – обрані часом» та організовано театралізований показ літературних обновок «Нові книги читай – світ пізнавай», презентовано дегустацію книжкових новинок «Смачного вам читання» (нові книги сучасних авторів), організовано онлайн-знайомство «За слово короновані: Андрій Кокотюха». Для ознайомлення дітей з екранізованими книгами у відділі мистецтва було представлено онлайн-подорож «Короновані – в екранізації» та мандрівка сторінкою сайту «Літературна карта Хмельниччини». Не менш цікаво проходили у бібліотеці і Дні юного краєзнавця: «Квіт подільського слова», «Рідне місто – мій дім, моя колиска і доля», «Хмельниччина моя: прадавня і сучасна», під час яких надавалася інформація про життя і творчість відомих подільських письменників, народні традиції Поділля, інформація про історію, пам'ятники та вулиці рідного міста. Зокрема, читачі стали учасниками історичної розвідки «Історія Поділля в іменах», інформхвилинки «Подорож козацькими стежками Поділля», розважальної програми «Нумо, козачата», вебвікторини «Архітектура, пам'ятники, скульптура міста Хмельницького», літературного променаду «По Проскурівській», книжкового вернісажу «Літературні обрії Поділля». Було проведено низку заходів, приурочених до 80-

річчя з дня утворення області та до Дня міста: віртуальну мандрівку «Юним хмельничанам про Хмельницький», квест «В стилі етно», експрес-огляд «Ювілейними сторінками художників Хмельницького», представлено виставку-знайомство «Плоскирів. Проскурів. Хмельницький» та подільський щоденник «Славетна історія краю». Кожен з користувачів-дітей мав змогу познайомитися з історією рідного краю також під час мандрівки інтерактивним ресурсом на сайті бібліотеки «Сторінка юного краєзнавця».

Важливим засобом генерації розмаїття інформаційної продукції та підтримки читання стають сьогодні бібліографічні посібники, через які здійснюється відбір, оцінка, своєчасне кваліфіковане просування кращої корисної актуальної інформації до користувачів. Тому працівники бібліографічних відділів в оглядовий період активно займалися бібліографуванням літератури для дітей та організаторів дитячого читання. Так, щорічно для дітей готувалися та видавалися різноманітні біобібліографічні, інформаційні списки, дайджести, ювілейні довідки, буклети, інформаційні листівки, пам'ятки, бібліотрансформери, рекомендаційні списки тощо. Аналіз звітів обласних бібліотек для дітей засвідчив, що їх тематична спрямованість була наступна: «Європейська освіта – це реальність», «Відчуй радість читання», «Незвичайні олімпійські види спорту», «Скаутський рух» (КЗК «Дніпропетровська ОБД»), «Відчиніть двері у світ захоплень» (садівництво, квітникарство, в'язання), «Модні автори про дорослі проблеми юних» «Сучасна німецька література для дітей», «Пам'ятка до 100-річчя Б. Заходера» (Полтавська ОБД ім. Панаса Мирного), «Цікаві факти про братів наших менших», «Читаємо влітку», «Чарівники сміху» (письменники-гумористи), «Життя довжиною у вічність: гетьмани України» (бібліотеки для дітей Черкаської області), «Нескорений командир: Р. Шухевич», «Зачаровані Японією», «Книжкові переслідування» (О. Луцевська, С. Андрухович, Т. Стрижевська, Б.-І. Антонич), «Книжки, які розмовляють з дітьми» (творчість польської письменниці Б. Космовської), «Кольорові контейнери – це лише

півсправи. Головне навчитися правильно сортувати сміття» (КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР), «Читаємо сучасне українською», «Вікенд з Інтернетом» (Краматорська ЦМБД ім. О.С. Пушкіна), «Стан душі – волонтер», «Далека і загадкова країна Японія», «Підказки у навчанні» (Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка), «Правові орієнтири для кожної дитини», «Європа стає ближчою» (Вінницька ОБД ім. І.Я. Франка), «Природа просить порятунку», «Таємниці землі і космосу», «Книги – мудрі супутники Всезнайок», «В майбутнє – здоровими», «Чарівний підводний світ», «Від колеса до зоряних кораблів» (Кременчуцька ЦМБД), «Найскладніше пройти дорогою до себе», «Японія – країна світанкового сонця» (КЗ Київської ОР «Київська ОБД»), «Цілком таємно. Досьє на літературних героїв творів-ювілярів», «Рівність і гідність у світі несхожих людей: толерантність у художній літературі» (КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ОР), «Бій під Крутами – бій за майбутнє України» (ОКЗ Сумської ОР «Сумська ОБД»), «Мовою доброї душі» (до 80-річчя німецького письменника П. Маара) (КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР), «До кейсу юного Чомучки», «Тонкі матерії дитячої душі, або Книга приходить на допомогу» (КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» Запорізької ОР), «Для тих, хто хоче знати більше», «Пам'ятай, що ти людина» (твори соціальної направленості), «100 років Української революції», «Європейський союз: дізнайтесь більше» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна).

Найбільшу частку бібліографічних посібників як завжди склали краєзнавчі видання, що присвячувалися творчості місцевих письменників, видатним краянам, історії, географії, традиціям регіону та сприяли формуванню стійкого інтересу до краєзнавчої літератури, заповненню інформаційних краєзнавчих лакун. Для прикладу можна назвати такі: «Слово, осяяне любов'ю» (до 75-річчя від дня народження М. Мачківського), «Подільський витязь – Устим Кармелюк», «Скрипка вічності Володимира Олійника», «Героїв пам'ятаємо імена» (подоляни-захисники Східних рубежів України) (Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка), «УПА: історія нескорених земляків»

(КУ Тернопільської ОР «Тернопільська ОБД»), «Син землі Черкаської» (до 80-річчя від дня народження В. Чорновола) (Катеринопільська РБД Черкаської області), «Хранімо славу, предками здобуту й шануймо все, що є для нас святе», «Новинки краєзнавчої літератури», «Мрія усім домальовує крила» (до 60-річчя В. Правоторової) (КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР), «Дослідники та краєзнавці Київської області», «Герої Небесної Сотні Київщини», «Талант землі Богуславської» (до 210 річчя від дня народження І.М. Сошенка) (КЗ Київської ОР «Київська ОБД»), «Мандруємо Полтавою», «Зелена історія міста» (Полтавська ОБД ім. Панаса Мирного), «Вересневий той бій величавий...» (до 75-річчя визволення м. Суми від нацистських окупантів) (ОКЗ Сумської ОР «Сумська ОБД»), «Нам є ким пишатися» (вчені Миколаївщини), «Літературна Ємигія в особах», «Гармонія природи в долині Інгулу», пам'ятки серії «Наші видатні земляки» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна), «Дніпропетровський край: з минулого в сучасне», «Параолімпійці Дніпропетровської області» (КЗК «Дніпропетровська ОБД»), «Краю мій, оспіваний у віршах», «До 80-річчя Полтавської області», «Скарбниця талантів землі Полтавської» (Кременчуцька ЦМБД) «Місто древнє і молоде на карті Чернігівщини – Бахмач», «Історичні перехрестя – місто Козелець», «Два рядки національного гімну: 175 років від дня народження М. Вербицького» (КЗ «Чернігівська ОБД» Чернігівської ОР). Крім цього, з метою підготовки довідника юного краєзнавця «Історія Вінниччини в архітектурі» Вінницька ОБД ім. І.Я. Франка у 2018 році розпочала корпоративний проєкт бібліотек області «Архітектура Вінниччини», які надіслали до бібліотеки свої краєзнавчі дослідження та бібліографічні матеріали про архітектурні родзинки своїх регіонів. На основі зібраної інформації з'явився перший випуск довідника. Також приємно констатувати, що за підсумками Всеукраїнського огляду-конкурсу обласних бібліотек для дітей у номінації «Краєзнавча діяльність бібліотеки» у 2017 році перемогу отримав проєкт Дніпропетровської обласної бібліотеки для дітей «Краєзнавча бібліографія як джерело патріотичних ідей виховання в умовах дитячої

бібліотеки», а у 2019 році проєкт Миколаївської обласної бібліотеки для дітей ім. В.О. Лягіна «Рідний край у бібліографічних посібниках для дітей».

Важливою підмогою підтримки професійних потреб у 2017-2019 роках була і видавнича бібліографічна продукція для організаторів дитячого читання. Зокрема, для цієї категорії готувалися краєзнавчі календарі пам'ятних дат, новинок літератури, а також тематичні інформаційні посібники. Серед них варто зазначити наступні: інформаційний список-рейтинг сучасної літератури для дітей Форуму видавців «Браво, книга!», «Вони дітей виховували любов'ю» (до 100-річчя В. Сухомлинського та 140-річчя Я. Корчака), «Зірка на ім'я Зірка» (до 65-річного ювілею Зірки Мензатюк) (КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР), «Бібліотеки Київщини на сторінках преси та мережі Інтернет» (КЗ Київської ОР «Київська ОБД»), «Нові надходження з теорії та методики виховання» (КУ Тернопільської ОР «Тернопільська ОБД»), «Бібліотечний простір» (ОКЗ Сумської ОР «Сумська ОБД»), «У скарбничку сучасному педагогу», «Початкова школа – навчання цікаве для дітей», «Викладачам природничого та гуманітарного циклу», «У позакласний час» (Чернівецька ОБД), «Художник і дитяча книжка», «Знайомтесь: європейська література», «Вектори діяльності бібліотеки, що обслуговує дітей, у контексті виконання глобальних цілей сталого розвитку» (Миколаївська ОДБ імені В.О. Лягіна), «Психолог радить», «Інноваційні форми роботи в бібліотеках», «Дитинство в Україні» (Івано-Франківська ОБД), «Щеплення від агресії» (профілактика дитячої агресивної поведінки), «Як перестати боятися» (подолання дитячих страхів та фобій) (Полтавська ОБД ім. Панаса Мирного), «Освітнянські вітрила: методика, теорія, досвід», «Вступ-2017. Що нового» (КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ОР), «Подумай і сплануй» (КЗК «Дніпропетровська ОБД»), «Вам вчителі-предметники» (КЗ «ОБД» Черкаської ОР) та інші.

Бібліотечну педагогіку роботи з дітьми не можливо уявити без систематичного освоєння нових знань, без професійної мобільності та творчої ініціативи, без підтримки безперервної освіти, професійного ділового і

дитячого самоосвітнього читання. Тому, як показав аналіз звітів 2017-2019 років, не втратило своєї результативності у загальному обсязі діяльності обласних бібліотек України для дітей групове та індивідуальне інформування в режимі вибіркового розповсюдження інформації. Особливо плідно у цьому напрямі в означений період працювали такі обласні бібліотеки, як КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки» Херсонської ОР, Полтавська ОБД ім. Панаса Мирного, Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка, КЗ «ОБД» Черкаської ОР, КЗ «Чернігівська ОБД» Чернігівської ОР, КЗ Київської ОР «Київська ОБД», КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР, КЗК «Дніпропетровська ОБД», Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна, а також Кременчуцька ЦМБД та Краматорська ЦМБД ім. О.С. Пушкіна. Груповою інформацією були охоплені в основному місцеві облдержадміністрації, обласні ради, управління культури, департаменти освіти, шкільні методичні об'єднання, завучі виховної роботи, центри соціальної служби для сім'ї, дітей та молоді, працівники дитячих дошкільних закладів, служби захисту прав дітей, центри дитячої творчості, дитячі клуби за інтересами, батьки. Серед абонентів індивідуального інформування вирізняються педагоги, вихователі, бібліотекарі, діти – члени МАН, обдаровані діти, волонтери тощо. Амплітуда кількості абонентів коливається в середньому від 20-45 до 80-135, їм щорічно надсилається від 48 до 1550 інформаційних повідомлень. Тематика обумовлюється завданнями освіти, питаннями виховного процесу, психологічними аспектами розвитку дітей, сучасними методиками викладання, дослідницькою діяльністю, особистими інтересами: «Позакласна та виховна робота в школі» (КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки» Херсонської ОР), «Булінг», «Родинно-побутові думи» (КЗ Київської ОР «Київська ОБД»), «Наша історія в книгах», «HandMade для початківців» (КЗ «ОБД» Черкаської ОР), «Життя моїх однолітків», «Новітні методи проведення масових заходів для дітей», «Донеччина 20-х років ХХ століття», «Війна на Донбасі» (Краматорська ЦМБД ім. О.С. Пушкіна), «Нове в методиці викладання української та зарубіжної

літератури», «Викладачам музики» (КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР), «Здоровий спосіб життя». «Наукові відкриття», «Інновації в дошкільному вихованні», «Класне керівництво», «Організація і проведення позашкільних заходів», «Вікова психологія», «Батьки і діти» (КЗК «Дніпропетровська ОБД»), «Безпека життєдіяльності в школі», «Музичне виховання в дошкільних навчальних закладах», «Нові матеріали про рідний край», «Цікаве і корисне дозвілля», «Виховання в сім'ї», «Юним екологам», «Організація освітньо-виховного процесу» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна). Крім того, з метою оперативної доставки інформаційних бюлетенів своїм абонентам КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ОР, КЗ Київської ОР «Київська ОБД», Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка, КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрові Чайки» Херсонської ОР, Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна, КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР та ЦМБД ім. Ш. Кобера і В. Хоменка м. Миколаєва і Краматорська ЦМБД ім. О.С. Пушкіна активно використовували електронну пошту та електронну доставку документів.

Позитивний вплив на зміст інформаційної роботи дитячих бібліотек Хмельницької, Запорізької, Волинської, Львівської, Миколаївської, Тернопільської областей, Краматорської ЦМБД ім. О.С. Пушкіна мало встановлення тісних контактів із засобами масової інформації. Намагаючись оперативно охопити актуальною інформацією більшу кількість читачів, ці бібліотеки на сторінках місцевих періодичних видань та передачах місцевого радіомовлення і телебачення систематично рекламують свою діяльність та фонди, розповідають про нові довідкові інформаційні послуги, про проблеми дитячого читання, подають списки, огляди літератури різної тематики та цільового призначення.

Розвиток форм і методів інформаційного обслуговування користувачів неможливий сьогодні без інтеграції бібліотечно-бібліографічної діяльності до інтернет-простору. Виходячи з цього, створення онлайн-каналів інформування у 2017-2019 роках було невід'ємною складовою діяльності всіх

обласних бібліотек України для дітей. Універсальною комунікаційною вебплатформою передачі інформації, продуктивним медіасередовищем для дитячих новин, отримання нових знань, популяризації читання стали в онлайн-овому інформаційному сервісі бібліотек сайти та блоги. На цих мережових платформах бібліотеки комплексно розміщують краєзнавчу інформацію, постійно оновлюють відомості про літературні новинки, календарі регіональних та державних знаменних і пам'ятних дат, оперативно представляють анонси та відеорепортажі проведення заходів, матеріали реалізації бібліотечних проєктів, програм, електронні копії бібліографічної та методичної продукції, власні електронні продукти, поширюють досвід, обговорюють фахові проблеми тощо. Також інтегрованою одиницею віртуальної реальності та однією з найефективніших форм дистантного інформаційного обслуговування стали в цей період інтерактивні інформаційно-бібліографічні продукти в електронному форматі. Зокрема, заслуговує схвальної оцінки сайт КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки» Херсонської ОР, який поповнився розділом «Ігродром», веб-довідником «Виховуємо з любов'ю», електронним виданням до 70-річчя письменника-земляка «Творча лабораторія Леоніда Марченка», вебресурсом «Проекції долі Миколи Куліша: драма в шести локаціях», а також активно діяли онлайн колективні блоги дитячих бібліотек області «В долинах степу і Дніпра» (вебплатформа обласного профіквесту), «Бібліотечні волонтери Херсонщини», «Шкільні бібліотеки Херсона», «Бібліотечні медіауроки» (вебплатформа в рамках проєкту «Основи медіаосвіти: бібліотечний модуль»). КЗ Київської ОР «Київська ОБД» у рамках проєкту «Відкритий екологічний «Зелений мікрофон» створила інформаційно-довідковий «Екологічний портал Київщини», метою якого є підвищення екологічної культури, сприяння збереженню природи та вирішенню екологічних проблем області. У тематичних розділах ресурсу представлено інформацію про екологічні поселення в Київській області, Всеукраїнські та регіональні громадські організації охорони природи, акції та конкурси тощо. На

розширення знань дітей про творчість місцевих письменників, виховання патріотизму, любові до малої Батьківщини був націлений віртуальний краєзнавчий проєкт Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна «Письменники Миколаївського краю». Також бібліотекою 2017 року створено відеоблог «Book-Net», підготовлено інтерактивні літературні ігри та вікторини «Тої слави козацької повік не забудемо», «Карлик Ніс», «Червона книга Миколаївської області. Рослини», «Червона книга Миколаївської області. Тварини», «Навколо світу за 80 днів», «Казки Матінки Гуски». Затребуваною серед користувачів була і віртуальна подорож-гра «39 ключів» за однойменним міжавторським циклом пригодницьких романів, якими захоплюється сучасна дітвора. Досить цікаві нові роботи представила на своєму сайті ЦМБД ім. Ш. Кобера і В. Хоменка м. Миколаєва: віртуальна прогулянка туди і звідти «Фантастичний світ Джона Толкіна». В електронному ресурсі надана цікава інформація про життя літературних героїв: гномів, ельфів, хоббітів, орків. Також можна дізнатись про творчість Джона Толкіна, історію створення його книг. Поряд з текстовою інформацією – гіперпосилання, відеоматеріали, віртуальні екскурсії, веселі ігри; вебліографічний літературний експрес «Людина, що потрапила в Книгу: прообрази літературних героїв». Увазі користувачів пропонуються цікаві матеріали, присвячені відомим прототипам улюблених літературних персонажів. Можна також знайти фотографії героїв, ілюстрації до книг, подивитися фільми, зняті за книгами, пізнавальні відеофільми. На кожній сторінці є список книг, наявних у фонді бібліотеки; краєзнавчий мінідовідник «Кораблі Миколаївської верфі; віртуальний літературний салон «Срібного віку силует», присвячений поетам-ювілярам К.Бальмонту, І. Северянину, М. Волошину. Полтавською ОБД ім. Панаса Мирного в електронному форматі створено краєзнавчий фліп-тест «Герольд-візитка рідного краю», ігри «Літературне орієнтування «Прочитай місто», «Подорож з України до Німеччини», «Подорож з України до Китаю», «Літературні емодзі-перегони», а також історико-літературний «GPS-навігатор по Полтавщині», який знайомить

з такими визначними особистостями рідного краю, як Ю. Кондратюк, Г. Котельников, Б. Олійник, М. Скліфосовський, О Богомолець, О Гончар, М. Касьян, К Білокур, М. Башкирцева, В. Холодна, К. Лучко, М. Лисенко, брати Майбороди, О. Білаш та інші. Кіровоградська ОБД ім. Т.Г. Шевченка для популяризації туристичних маршрутів регіону доповнила краєзнавчу сторінку сайту пізнавальними розділами «Урочище «Каскади» – українська Швейцарія серед степу», «Мертве море в степах Бобринеччини» (Солоне озеро), «Український стоунхендж» (урочище Монастирище), матеріалами для вебпроєкту «Знайомтесь: сучасні письменники краю» та електронними виданнями до ювілейних дат земляків: «Українське небо Левка Мацієвича» (бібліографічний екскурс), «Літописець і дослідник культурної історії краю» (інформ-досьє до 90-річчя письменника та літературознавця М. Смоленчука), «Земні орбіти Юрія Кондратюка» (бібліографічне досьє). Добре зарекомендували себе і блоги «Biblioport», «Грай. Читай. Відпочивай», «Фаховий message». Приємно констатувати, що Кіровоградська ОБД ім. Т.Г. Шевченка стала у 2017 році переможцем Всеукраїнського конкурсу бібліотечних інтернет-сайтів від Української бібліотечної асоціації у номінації «Кращий сайт бібліотеки для дітей та юнацтва». Досить потужним є сайт Хмельницької ОБД ім. Т.Г. Шевченка, який постійно оновлюється та акумулює майже всі бібліографічні послуги. Так, гарним доповненням до електронного каталогу є покажчик «За знаннями – в електронний світ». Вже декілька років він накопичує в собі найкращі матеріали зі шкільних предметів та тематичні добірки «Це цікаво» (незвичайні сучасні факти у світі науки і техніки), «Золоті джерела рідного краю» (історія, література, природа Поділля). У 2017 році на сайті створено «Сторінку юного краєзнавця», до якої увійшли мінідовідник, флеш-довідка, краєзнавчі видання, інтерактивні ресурси тощо, а у 2018 році розпочато підготовку електронного довідника «Лауреати обласних премій Хмельниччини». У бібліотеці діють блоги «Сімейна бібліокомора», «Цікаво.com», «Арттериторія», «Бібліогід», започатковано відеопроект «Що

читають відомі хмельничани дітям». У рамках регіонального корпоративного проекту дитячі бібліотеки області продовжують працювати над інтерактивним ресурсом «Літературна карта Хмельниччини», зокрема створено літературний путівник «Їх надихало Поділля», що включає дані про письменників, які жили і творили в області. Для оперативного забезпечення дітей у мережі творами місцевих письменників продовжувала наповнюватися повнотекстова електронна бібліотека «Письменники Хмельниччини – дітям», яка вже вміщує 210 художніх творів таких письменників як М. Магера, О. Радущинська, Г. Храпач, В. Горбатюк, О. Лихогляд та інших. Новий формат подачі текстової інформації в Інтернеті запровадила КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР. З 2018 року вона створює та виставляє на сайті так звані лонґриди – це коли текст розмежовується різними вставками: відеороликами, зображеннями, ілюстративним матеріалом, текстом іншого формату, цитатами тощо. Через це лонґриди нагадують інтерактивну мапу, або інфографіку, за допомогою якої читач може повністю зануритися в історію певної теми (наприклад, лонґрид на тему «Що ти можеш зробити для довкілля?»). У 2018 році стартував новий міжнародний українсько-литовсько-польський проєкт «Книга тижня», започаткований КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР, Публічною бібліотекою міста Клайпеда у Литві, Польською Публічною бібліотекою у Варшаві. Це ресурс, що містить найкращу літературу для підлітків (+13 років) за рейтингом читачів та бібліотекарів трьох країн – України, Литви та Польщі. Щотижня бібліотекарі трьох бібліотек публікували по одному найпопулярнішому виданню на створеній для цього онлайнній платформі. Діти 52 тижні насолоджувалися найкращими книгами! Усього виставлено 156 художніх творів. У десятку найпопулярніших книг українською мовою потрапили «Ерагон» К. Паоліні, «Не такий» С. Грідіна, «Джури козака Швайки» В. Рутківського, «Метелики в крижаних панцирах» О. Радущинської, «Дівчата з 13-ї вулиці» М. Гутовської-Адамчик, «Русалонька із 7-В, або Прокляття роду Кулаківських» М. Павленко, «Школярка з передмістя» О. Думанської,

«Кораліна» Н. Геймана, «Навіжені в Мексиці» М. Кідрука, «Недоторка» Т. Корнієнко. Інтенсивно розвивається і вебсайт КЗ «Чернігівська ОБД» Чернігівської ОР: створено нові блоги «Інформаційний бібліоFgesn», «Новинки для інформинки», розроблено інтерактивні ігри-огляди «Спортивна мозаїка», «Все про козаків», «ТОП-новинки українських книжок, відзначених всесвітніми нагородами», інфографіку «Готуємо Великодній кошик», краєзнавчі дайджести «Роде наш красний, роде наш прекрасний». Користувалися попитом у електронні ресурси КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР: пізнавально-ігрове досьє «Астрід Ліндгрєн: казка не закінчується», «Веселкове дитинство Івана Андрусяка», «Бджілка Улита», «Як синиця хотіла море спалити» (за творчістю Івана Франка), а також нові рубрики корпоративних сайтів «Бібліоігротека» (інтерактивні завдання «Музичні символи України», «Як твориться книга», «Роман Шухевич», «Рівненські письменники-гумористи», «Конституція України»), «Освітній навігатор» («Малим природолюбам про наш край», «Абетка безпеки», «Будьмо здорові», «Готуємося до школи») та блогу «Нінтешк@» («Пізнавай світ», «Хіти читацького сезону», «Спортивні події», «Поради лікаря Будьздоровченка», «Мандруємо Рівненщиною»). Цікавими інтерактивними ресурсами в електронному форматі стали для дітей історичні екскурси «Архітектурні родзинки Черкас», «Біографія черкаських вулиць», що підготувала КЗ «ОБД» Черкаської ОР. Проект Instagram як інструмент популяризації дитячої бібліотеки і читання» цієї ж бібліотеки став у 2019 році переможцем Всеукраїнського огляду-конкурсу обласних бібліотек для дітей у номінації «Інформаційні технології в роботі бібліотек. Бібліотека в Інтернет-середовищі».

Складовою частиною онлайнової інфосфери бібліотек України для дітей були мультимедійні слайд-презентації, віртуальні виставки, буктрейлери, відео огляди, що розміщувалися на сайтах, блогах та демонструвалися при проведенні заходів. За інформацією, що подана у звітах за 2017-2019 роки, їх пізнавально-інформаційний діапазон доповнився у це триріччя наступними

темами: «Між нами батьками», «У пошуках скарбів» (до 140-річчя книги Р. Стівенсона «Острів скарбів») (Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка), «Природна перлина Сумщини» (до 90-річчя створення природного заповідника «Михайлівська цілина»), «Легенда спорту: Леонід Жаботинський», «Унікальні бібліотеки світу» (ОКЗ Сумської ОР «Сумська ОБД»), «Щедрик» – символ Різдва у всьому світі», «Із святом української книги», «Святий добрий Миколай до нас завітав», «Кохання панує над світом», (КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР), «Новинки дитячої літератури Чернігівщини», «Україна моя вишивана: відроджуючи забуті цінності», «Революція гідності та війна на Сході у дитячих книжках», «Живи Україно незламна і сильна» (КЗ «Чернігівська ОБД» Чернігівської ОР), «На перехресті казок», «Прочитай це негайно», «Дитяча книга Рівненщини в системі виховання молодших школярів», «Казкова Німеччина», «Мадонни пензля Рафаеля», «Закодована вічність в узорах: з історії української вишиванки» (КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР), «Читають всі – читаю я, друзі читають і сім'я», «Літературні «вершки» – 2017», «Нові імена в сучасній українській літературі для дітей», «Лікарські рослини мого краю», «Знай свої права, дитино» (Дніпропетровська ОБД), «Краєзнавчий хронограф», «Буковинці з «Алеї зірок» (про співаків та композиторів) (Чернівецькій ОБД), «Туристичними стежками Житомирського краю» (ОБД Житомирської ОР), «Казковій повісті «Мері Поппінс» Памели Ліндон Треверс – 85 років», «Роману Даніеля Дефо «Життя, незвичайні та дивовижні пригоди Робінзона Крузо» 300 років», «Повісті «Кайдашева сім'я» Івана Нечуя-Левицького – 140 років» (КЗ «ОБД» Черкаської ОР). Слід відзначити, що з метою активізації краєзнавчої роботи бібліотек для дітей регіону, формування у дітей почуття патріотизму КЗК «Дніпропетровська ОБД» у 2019 році організувала та провела два обласні конкурси: сімейний конкурс буктрейлерів «Родина читає – Україна процвітає», та конкурс буктрейлерів та відеороликів «В дитинстві відкриваєш материк, який назветься потім – Батьківщина».

Дієвим ефективним інструментом популяризації онлайн-сервісу в оглядовий період була міжбібліотечна взаємодія над проектом «Кращі Інтернет-ресурси від Української асоціації працівників бібліотек для дітей», що став своєрідним шлюзом поширення значущої, пізнавальної, достовірної інформації з мережі «Інтернет» для дитячої і підліткової аудиторії та спеціалістів, які працюють з дітьми. У корпоративному проекті, що діє за ініціативи НБУ для дітей з 2010 року, на сьогодні беруть участь працівники 13 бібліотек для дітей із різних регіонів України. Щоквартально учасниками Корпорації здійснювався перегляд та відбір змістовних електронних матеріалів, групувалися анотовані списки згідно з тематичним розподілом. За 2017-2019 роки мережевий ресурс поповнився на 168 документів. Також було проведено загальне генеральне редагування веббібліографічного посібника на предмет видалення зі списку матеріалів, що втратили свою пізнавальну цінність, не відповідають вимогам проекту та з метою оновлення його сайтами з наданням переваги інтернет-посиланням саме українського сегменту глобальної мережі. У цілому на 01.01.2020 року веббібліографічне видання вміщує 662 документа (для дітей – 475, для дорослих – 187) і доступне як через сайт НБУ для дітей, так і вебсторінок бібліотек-учасниць.

Отже, вивчення звітної документації показало, що на сучасному етапі реструктуризації та модернізації функціонування бібліотек змінювався та піднімався на якісно новий рівень у 2017-2019 роках формат інформаційно-бібліографічної діяльності бібліотек для дітей відповідно до визначених завдань та нової інтегруючої ролі в інформаційній сфері держави. На розширення пізнавального світогляду, розвиток читацьких смаків дітей і підлітків та організацію високоякісного профільного обслуговування організаторів дитячого читання були націлені всі види бібліографічного інформування. Бібліотеки постійно реагували на зміни в суспільстві, на нові виклики сьогодення, трансформували свої функції задля максимального задоволення інформаційних потреб та інтересів користувачів. З цією метою

організовувалися візуальні інформаційні зони, неординарні книжкові виставки, проводилися комплексні форми поширення кращої актуальної інформації, готувалися бібліографічні посібники різнобічної тематики. Потенційні можливості для подальшого розвитку бібліотечно-інформаційних послуг надавало все активніше оволодіння дитячими бібліотеками Інтернет-простором. Вони своєчасно поповнювали та оновлювали контент своїх сайтів та блогів, створювали власні цікаві інтерактивні електронні продукти, вебпроекти, інформаційні портали, електронні довідники, краєзнавчі віртуальні ресурси. Все більшої популярності набували сучасні види реклами книги – буктрейлери, відеоогляди, лонгріди, мультимедійні презентації. Весь комплекс інформаційних послуг своєю яскравою наочністю, інформаційним наповненням та креативним підходом стимулював юних українських громадян до розвитку читацької активності та творчих інтелектуальних здібностей, залучав до навчального процесу, дослідницької діяльності та самоосвіти. В результаті це дозволило бібліотекам України для дітей і надалі підтримувати свій імідж як сучасних, інноваційних публічних установ, які ідуть в ногу з тотальною інформатизацією.

Формування інформаційної культури

Розвиток суспільства все більше і більше залежить від того, наскільки в ньому ефективно функціонує інформаційне середовище. Стрімкий розвиток у сучасному світі інформаційно-комунікаційних технологій та системи мас-медіа нагально потребує цілеспрямованої підготовки молодого покоління до вмілого і безпечного користування ними. Національна доктрина розвитку освіти XXI століття передбачає виховання відповідальної особистості, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, уміє опрацювати набуті знання та володіє сучасними технологіями роботи з інформацією. Тому у полі зору бібліотек України для дітей у 2017-2019 роках залишалась цілеспрямована інформаційна освіта юних громадян відповідно до нової редакції Концепції впровадження

медіаосвіти в Україні. Основними принципами інформаційного навчання читачів-дітей, як і попередні роки були: планованість, поступовість та диференціація. В цьому аспекті одним з найважливіших завдань в роботі бібліотек в означений період було підготувати дітей до ефективної взаємодії з медіасередовищем, навчити їх працювати за новими інформаційними технологіями, знати правила культури спілкування в мережі Інтернет, уміло вирішувати свої пошукові завдання, оволодівати навичками роботи з медіатекстами, адекватно сприймати й критично оцінювати інформацію, інтерпретувати зібрані матеріали відповідно до поставленої мети в процесі навчання та розвитку своїх здібностей. Виходячи зі звітів обласних бібліотек для дітей, щоб допомогти дітям оволодіти сучасними алгоритмами пошуку, зрозуміти основні принципи функціонування та розвитку медіапростору, навчити їх аналізувати й оцінювати, розшифровувати й використовувати інформацію з різних джерел для створення власних медіапродуктів, у книгозбірнях проводилися індивідуальні та групові заняття (уроки) інформаційного орієнтування. Їх кількісний діапазон коливався від 25 до 175 на рік. Як правило, система заходів із прищеплення дітям різних вікових груп навичок орієнтування та ефективного використання сучасного інформаційного простору в переважній більшості дитячих бібліотек здійснювалася за окремим планом, в координації зі школами та включала бібліографічні огляди, дайджести, екскурсії по бібліотеці, мультимедійні презентації, консультації біля ДБА, віртуальні заняття, різні практичні завдання, бесіди з виховання культури читання. Проведення занять базувалося у бібліотеках на дискусійних ігрових елементах, креативних формах роботи з дітьми. Так, ефективними були турніри, пошукові квести, вікторини, бібліографічні ігри, конкурси, брейн-ринги, детективні розвідки, бібліографічні лабіринти типу «Довідковий марафон», «Знайди книжковий скарб», «Незвіданий світ в енциклопедіях та словниках», «Операція «Пошук», «На крутих віражах ДБА», «20 хвилин із життя бібліотекаря», «Пошук ведуть знавці бібліографії», «Лабіринти у

книжковому морі», «Знавці ідуть по сліду», «Формула пошуку, або Як не загубитися в інформаційному просторі», «Орієнтир книжкових просторів», «Вернісаж довідкових видань», «Таємниці карткової шухляди», «В об'єктиві пошуку», «Словники – Всесвіт в алфавітному порядку», «Я – бібліограф», «Бібліотека – Що? Де? Як?», «Хвилями інформаційного океану», «Таємниці країни Бібліографії», «Майстерня бібліографа», «Місце зустрічі – дитяча бібліотека», «У країні запитань та відповідей, або Що, де і як шукати?», «Бібліографічний репетитор». «Інформаційний калейдоскоп», «Поради мудрої Сови», «Слідами найдавніших книг», «Бібліотека: Що? Де? Як?» та інші.

Особлива увага приділялася формуванню інформаційної компетентності на основі сучасних комп'ютерних технологій, яка зосереджувалася на виробленні у дітей якісних і ефективних навичок роботи з Інтернет-ресурсами, електронною інформацією та питаннях Інтернет-безпеки. Як свідчить подана у звітах інформація, найкраще у цьому питанні спрацювали КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР, КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки» Херсонської ОР, КЗ «ОБД» Черкаської ОР, КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ОР, КЗ «Чернігівська ОБД» Чернігівської ОР, КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР, Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна, ОБД Житомирської ОР, Івано-Франківської ОБД, ОКЗ Сумської ОР «Сумська ОБД», Тернопільська ОБД, Вінницька ОБД ім. І.Я. Франката, Краматорська ЦМБД ім. О.С. Пушкіна. З метою вироблення системного підходу до роботи з інформацією вони проводили тренінги комп'ютерної грамотності, консультації, інтернет-уроки, онлайн-заняття, відеогодини, вебмандрівки, уроки програмування за наступною найбільш поширеною тематикою: «Інтернет-мереживо: прості істини» (дайджест нет-правил) (КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки» Херсонської ОР), «Віртуальні бібліотеки. Мандрівка сторінками сайтів дитячих бібліотек України», «Комп'ютерний мегаполіс. Пошук інформації в Інтернеті» (Тернопільська ОБД), «Правила безпеки в Інтернеті», «Як знайти потрібну інформацію в Інтернеті», «Ознайомлення з сайтами на допомогу навчальному

процесу» (КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР), «Віртуальна книжкова виставка» (КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ОР), «Інтернет – як джерело одержання професійної інформації», «Година коду», «Візуальне програмування» (Івано-Франківська ОБД), «Моє перше знайомство з комп'ютером», «Що таке мережа «Інтернет», «Інтернет: за і проти!», «Носії інформації: коротка історія в малюнках», «Країна Комп'ютерград» (Краматорська ЦМБД ім. О.С. Пушкіна), «За книгою – в електронний світ», «Океаном комп'ютерних знань», «Соціальні мережі в нашому житті», «Парад вебсайтів для малечі», «Інтернет – імперія інформації», «Комп'ютерний мегаполіс», «SOS у морі Інтернету», «Швидкі перегони на комп'ютерній клавіатурі», «Пошукові системи та етикет у мережі» (КЗ «ОБД» Черкаської ОР та бібліотеки для дітей області), «Комп'ютер і ти», «Кращі Інтернет-ресурси для тебе» (Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка), «Наша книга незвичайна – електронна й віртуальна» (електронні книги та їх види), Віртуальна шукалка@ «Подорож загубленої інформації» «Цікаві сторінки в Інтернеті», «Інтернет – світ широких можливостей», «Корисні сайти для вільного часу», «Я в реалі – ти у віртуалі», «У світ книги – через комп'ютер», «Віртуальні бібліотеки», «Твоя безпека в Інтернеті», «Діти й Інтернет. Віртуальне занурення й реальні ризики», «Електронні книги та Е-читання» (Миколаївська ОДБ імені В.О. Лягіна та бібліотеки для дітей області), «Комп'ютер і наше здоров'я» «Як не заблукати в Павутині», «Цей дивосвіт – Інтернет» (ОКЗ Сумської ОР «Сумська ОБД»).

Підготовка користувачів, здатних повноцінно почуватися в інформаційному суспільстві, досягалась у ряді бібліотек через комплекс занять у рамках певних цільових програм та медіаосвітніх проєктів: «Основи інформаційної культури юного читача» (Краматорська ЦМБД ім. О.С. Пушкіна), «Кібершколярки», «Інфошкола» (КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки» Херсонської ОР), «Академія читача» (КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР), «Бібліографічні сходинки» (ОБД Житомирської ОР), «Від медіаграмотності до медіакультури» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна), «Твої

орієнтири у виборі книг», «Безпечний Інтернет» (КЗ Київської ОР «Київська ОБД»), «У пошуках пані Інформації» (КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» Запорізької ОР), «Крокуємо безпечним Інтернетом» (Полтавська ОБД ім. Панаса Мирного), корпоративний вебпроект «Формування інформаційної культури користувачів-дітей» (Хмельницька ОДБ імені Т. Г. Шевченка).

Сприяли розвитку культури споживання інформації, формування мережевої етики, інтернет-компетентностей школярів курси комп'ютерної грамотності у КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ОР, літні курси для школярів «Діти та Інтернет», «Основи комп'ютерної грамотності» у Кіровоградській ОБД ім. Т.Г. Шевченка, курс «Я у медіапросторі» у КЗ «Чернігівська ОБД» Чернігівської ОР, «Бібліотечна школа Левенятка», «Нет-університет» у КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР, школа комп'ютерної грамотності «Опановуємо нові можливості» у Краматорській ЦМБД ім. О.С. Пушкіна.

Деякі бібліотеки в оглядовий період, розуміючи важливість інформаційної грамотності в епоху цифрових технологій та інтегрування цього сервісу в освітню та бібліотечну галузь, продовжували організовувати навчання, спрямовані на оволодіння сучасними інформаційними знаннями для педагогів, бібліотекарів, батьків тощо. Зокрема, КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрові Чайки» Херсонської ОР провела навчання бібліотечних працівників за спецкурсами «ІКТ для шкільної бібліотеки», «Вебсторінка бібліотеки: створення, розвиток контенту, основи адміністрування», «Школа бібліотечного блогера». Згідно з інформацією, поданою у звітах Краматорської ЦМБД ім. О.С. Пушкіна, фахівці бібліотеки брали активну участь у тренінгах «Організація комп'ютерної безпеки та захист інформації», «Створення буктрейлерів», «Робота з онлайн-додатками». На індивідуальному підході до кожного користувача базувалися тренінгові заняття «Школи Інтернет-навігації для малюків та їх батьків», яка діє в бібліотеці у рамках Просвітницьких зустрічей «Школа позитивного батьківства». У КЗ

«Чернігівська ОБД» Чернігівської ОР користуються великою популярністю курси комп'ютерної грамотності «Із комп'ютером на ти» для бабусь і дідусів читачів-дітей. За спеціальною програмою люди старшого віку вчать працювати за комп'ютером, оплачувати комунальні послуги онлайн, користуватися Інтернетом, скайпом. З 2017 року у Хмельницькій ОБД ім. Т.Г. Шевченка діє онлайн-школа «ІТ в бібліотеці для дітей». На віртуальних заняттях фахівці отримували рекомендації зі створення вебуроків, ведення електронних баз даних, якісного наповнення сайту бібліотеки, підготовки мультимедійних презентацій. Цією ж бібліотекою проведено 6 скайп-консультацій на теми: «Формування інформаційної грамотності читачів-дітей в бібліотеці: сучасні технології і практики» (для працівників Ізяславської, Чемеровецької РБД) та «Концепція сучасного простору в бібліотеці для дітей» (для працівників Ярмолинецької РБД, Хмельницької ОБД ім. Т.Г. Шевченка, бібліотек для дітей Новоушицької та Волочиської ОТГ). З метою підвищення кваліфікації спеціалістів своєї бібліотеки Миколаївська ОДБ імені В.О. Лягіна організувала методичні заняття, практикуми з таких питань: «Створюємо красиве слайд-шоу у онлайн-сервісі Picturetrail», «Playbzz. Безкоштовний сервіс для створення інтерактивного контенту», «Лайки», #хештеги, що вони насправді означають в соцмережах та як працюють», «Корисні інструменти та сервіси Веб 2.0 на допомогу бібліотекарям», «Інтернет – імперія інформації», «Медіачитач і свідомість. Як уникнути маніпулювання свідомістю». КЗ «Рівненська ОДБ» Рівненської ОР для організаторів дитячого читання та бібліотекарів у 2019 році провела вебінар «Медіаосвіта в світі та Україні», а також 12 тренінгів за темами «Практична медіаграмотність», «Основні принципи та поняття медіаграмотності», «Довіряй, але перевіряй», учасниками яких стало 218 осіб.

Системному вихованню інформаційної грамотності та підвищенню рівня е-культури в значній мірі допомагали тренінгові заняття, практикуми, консультації, години медіаграмотності у рамках Інтернет-центрів, гуртків та

клубів, які плідно діяли у КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрові Чайки» Херсонської ОР, КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР, Івано-Франківській ОБД, КЗ «Чернігівська ОБД» Чернігівської ОР, Хмельницькій ОБД ім. Т.Г. Шевченка, КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР, ОБД Житомирської ОР, КЗ «ОБД» Черкаської ОР, Краматорській ЦМБД ім. О.С. Пушкіна, ЦБС для дітей м. Миколаєва. Так, на базі Інтернет-центру КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР створено студію розумного школяра «Lev-IT». КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР стала координатором гуртків програмування для всієї області, в межах яких діти навчалися писати комп'ютерні програми, створювати комп'ютерні ігри, анімацію, вебсайти. Були розроблені навчальні програми для різних вікових категорій, зокрема, програму «Scratch» вивчали діти 9-11 років; «Веб-розробка: HTML+CSS» – діти 12-14 років; програму «JavaScript» та «PYTHON» – діти 14-16 років. За 2017 рік було проведено 103 заняття, які відвідало 935 дітей, у 2018 – 180 занять і 1399 дітей, у 2019 – 269 занять і 2464 дітей. Також було створено «Студія Code» ще й для дошкільнят, заняття в якій були спрямовані на розвиток логічного мислення, вивчення алгоритму програмування та створення власного коду (зокрема у 2019 році було проведено 25 занять, які відвідало 278 дітей). У Центрі вільного доступу до Інтернету у КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР кожного року для користувачів проводилися тренінгові заняття «Інформаційний пошук в Інтернеті. Секрети Google», інформаційні години «Безпека в мережі «Інтернет», надавалися індивідуальні консультації з використання ресурсів Інтернет та основ користування програмним забезпеченням. Працівниками інтернет-центру надано 367 консультацій та 1572 довідки. Активно працював у КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрові Чайки» Херсонської ОР медіаклуб «NaVi». Зокрема, було проведено 36 зустрічей, присвячених освоєнню навичок критичного аналізу текстів, безпеці в Інтернеті, основ інтернет-журналістики та правил інтернет-спілкування. Серед форм роботи клубу – тренінги, практичні заняття, зустрічі з компетентними фахівцями, під час яких учасники клубу досліджували й

обговорювали питання важливості медіаграмотності у сучасному світі, знайомилися з поняттями «медіа», «масова комунікація», «свобода самовираження», «вебжурналістика», «фейки та способи перевірки достовірності інформації», відпрацьовували навички інтернет-журналістики та правил безпеки в мережевій комунікації тощо. Також продовжував роботу Клуб інтернет-розслідувань «Справа №..., або Полювання за незвичайними історіями звичайних речей». У 2017 році було проведено 15 зустрічей клубу за такими темами: «Свічки», «Джинси», «Годинник», «Скотч», «Фарби», «Писанки», «Шкарпетки», «Зубна паста», «Шнурки», «Чашка», «Пакет», «Лялька», «Повітряні кульки». Під час засідань клубу діти ставали справжніми детективами, дізнавалися історію виникнення і розвитку обраних речей, знаходили цікаві факти про них в Інтернеті. Провідним осередком надання доступу до Інтернету як бібліотечної послуги та здійснення програм комп'ютерної та інформаційної грамотності залишався й Інтернет-центр бібліотеки. У 2018 році його послугами скористались 2972 відвідувачі. У рамках проєкту «Основи медіаосвіти: бібліотечна складова» КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки» Херсонської ОР були розроблені комплекси матеріалів для проведення бібліотечних медіауроків у 8-9 класах. Кожен комплекс включав медійні компоненти: обов'язкові (презентація PowerPoint) і довільні (звукові та відеофайли, зображення) та методичні рекомендації для бібліотекаря, вчителя щодо проведення заняття та використання медіа компонентів, особливостей «домашнього завдання» до заняття як в окремих файлах, так і у формі порад та коментарів безпосередньо в тексті сценарію бібліотечного уроку. Темі уроків були наступні: «В об'єктиві пошуку» (інформ-пеленгування), «Містер Ікс, або Інкогніто в Інтернеті» (ситуативний тренінг), «Спілкування 2.0» (воркшоп), «Швидко! Доступно! Цікаво!» (медійна майстерня), «Підкорювачі інформаційного простору» (віртуальна місія), «Розумним бути модно» (інформаційно-бібліографічний фреш-коктейль), «Правда чи ні?» (фейк детектор). Доступ до розробок, виконаних у рамках

проєкту, здійснюється через вебресурс «Бібліотечні медіауроки». З жовтня 2017 року бібліотеки м. Херсона – учасники проєкту – розпочали серію майстер-класів із проведенням бібліотечних медіауроків за єдиною типовою програмою. Користувались попитом серед різних категорій користувачів тренінги «Мандруємо Інтернетом залюбки», «Принади та небезпеки Всесвітньої павутини», що пройшли в Інтернет-центрі Краматорської ЦМБД ім. О.С. Пушкіна. Загалом його послугами у 2017 році скористалися 925 дітей, а загальна кількість відвідувань склала 5708 чоловік. Також продовжував роботу у цій бібліотеці гурток любителів віртуального спілкування «Конт@кт», основною метою якого було навчання дітей 6-8 класів поведінці та спілкуванню в соціальних мережах. Кожне заняття тут супроводжувалося обговоренням. Особливо дітей зацікавили перегляди фільмів «SocialNetwork», в якому розповідається про історію створення Facebook і зростання її популярності та «Стажеры», який відкриває завісу над таємницею життя звичайних працівників Google. На правильне формування запитів у пошукових системах, знаходження потрібної інформації в Інтернет та електронному каталозі, дотримання правил безпечного спілкування в глобальній мережі були націлені заняття Інтернет-центру в КЗ «Чернігівська ОБД» Чернігівської ОР. Тут підлітки створюють презентації, виконують практичні завдання, вивчають англійську, віртуально подорожують знаменитими музеями, парками, бібліотеками, переглядають пізнавальні фільми, спілкуються у соціальних мережах тощо. Заслуговує на увагу робота клубів та Інтернет-центрів ЦБС для дітей м. Миколаєва: «Веб@кваріум» (ЦМДБ), «См@рт», «NET-університет» (бібліотека-філія № 2), «См@йлік», «Джойстик» (бібліотека-філія № 5), «КомпАс» (бібліотека-філія №6), «Web@КВаТоріfl» (бібліотека-філія № 8). В цих осередках інформаційної освіти працювали лабораторії комп'ютерних знань «Комп'ютошки» (для дітей 8-9 років), «Інтернет-розумники» (для дітей 10-12 років), клуби любителів віртуального спілкування (для дітей 13-14 років), організовувалися спілкування з ровесниками через Skype, проводилися заняття, ситуативні тренінги на теми

«Етикет і Інтернет», «Сам собі режисер», «Обережно: фейк», «Інтернет в кишені» (мобільні додатки для Android), «Скрайбінг – новий формат презентацій», «Електронна книга», «Електронний каталог, або Як знайти книгу», «Віртуальна бібліотека», «Електронна пошта», «Комп'ютер і Інтернет з нуля» та інші. Повноцінно працював і Інтернет-центр КЗ «ОБД» Черкаської ОР. Так, протягом 2019 року послугами центру скористалося 468 дітей, яким було надано 957 консультацій та допомогу з пошуку інформації, для користувачів проводились цикли занять «Інформаційна кухня «Рецепти для медіагурманів», «Служба безпеки в Інтернеті», інформаційні години «SOS! Комп'ютерна та інтернет-залежність» тощо.

Традиційно дієвою формою закріплення бібліотечно-бібліографічних знань, прищеплення умінь та навичок роботи з різними медіа-джерелами, розвитку читацьких смаків були у всіх бібліотеках України для дітей комплексні форми та методи роботи з читачами, такі як Дні (тижні) бібліографії, довідкової літератури, Дні інформаційної культури, культури читання. Тематика їх у 2017-2019 роках була такою: «Диво, ім'я якому – книга» (до Всеукраїнського тижня дитячого читання), «Знову до знань запрошують книги» (до 1 вересня); «Бібліотека – затишний світ дитинства», «Всесвіт енциклопедій і словників» (Кіровоградська ОБД ім. Т.Г. Шевченка), «Довідковий фонд бібліотеки», «Подорож в країну каталогів і картотек» (Підволочиська, Збаразька ЦРБД Тернопільської області), «Інформаційно-бібліографічний прес-центр», «Інформаційно-бібліографічна мозаїка», «Літературна скарбниця», «Енциклопедії та словники – у навчанні помічники», «Все про картотеки дитячої бібліотеки», «Як вибрати книгу в бібліотеці» (Івано-Франківська ОБД), «Навігатор в морі інформації», «Золота криниця мудрості», «Бібліотека – світ нових можливостей», «Книжкові перлини України – дітям», «Бібліографія – ключ до знань», «Бібліотечні двері відчиняються – дива починаються», «Мистецтво бути читачем», «Бібліографія – це цікаво!» (бібліотеки для дітей Черкаської області), «Бібліографія покоління NEXT»,

«Горизонти краєзнавчої бібліографії», «Бібліографія online» (Миколаївська ОДБ імені В.О. Лягіна), «Читач у бібліотеці», «Книга гарна чарівниця, відкриває таємниці», «Мандруємо сторінками словників», «Пізнаємо таємниці книжкового світу», «Бібліотека – відкритий світ ідей», «Книга незвичайна – книга віртуальна», «Книжкові перлини України – дітям», «Бібліографія – ключ до чарівного світу», «Бібліографія – орієнтир у світі літератури» (бібліотеки для дітей Миколаївської області), «Каталоги та картотеки дитячої бібліотеки», «Щасливий пошук» (КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» Запорізької ОР), «Україні запитань і відповідей», «До світла, до книги, до знань», «Слово до слова – зложиться мова», «Книги, які знають все» (Кременчуцька ЦМБД).

З метою підвищення інформаційно-бібліографічної культури читачів набирають все більшої популярності Дні безпечного Інтернету, Дні медіаграмотності, Дні читацьких уподобань. Наприклад, у КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР під час Дня медіаінформаційної грамотності відбулися заняття «Рекламна інформація», «Вибір книги», інформаційна година «Онлайн-ресурси з медіаграмотності», огляд літератури «Сучасні медіа», оформлено тематичну викладку літератури «Медіаосвіта – вимога часу». КЗ «Чернігівська ОБД» Чернігівської ОР провела у 2017 році День безпечного Інтернету під гаслом «Об'єднаймося для створення кращого Інтернету». Програма дня включала вебпрезентацію «Посібник з прав людини» для Інтернет-користувачів, виставку «Діти і безпечний Інтернет», огляд вебліографічного списку «Безпека в Інтернеті». У рамках Дня безпечного Інтернету у КЗ «ОБД» Черкаської ОР у 2018 році проведено акцію «Ми – за безпечний електронний світ», у межах якої відбулися година спілкування «Інтернет-залежність: вигадка чи хвороба?», урок-застереження «Stop, кібербулінг!», бібліотечні уроки «Моя безпечна веб-країна», «Книга незвичайна – книга віртуальна». Історії Інтернету та основам безпеки і нормам поведінки в мережі був присвячений Тиждень безпечного Інтернету ОБД Житомирської ОР. В Інтернет-центрі бібліотеки було проведено бесіди та цикл тренінгово-практичних занять «Найкращі сайти

для дітей», «Пошукові системи глобальної мережі», «Історія та етикет e-mail», під час яких дітям розповідали про загрози, які можуть чекати на них в Інтернеті та про безпечне та відповідальне використання Інтернет-технологій. Навчити дітей впевнено користуватися сучасними онлайн-комунікаціями, закласти в них основи незалежного користувача сприяв День безпечного Інтернету в Чернівецькій ОБД. У цей день проводилися спілкування на теми: «Як захистити свою інформацію в онлайні», «Я проти ненависті в онлайн», «Як Google гарантує твою безпеку в онлайні», а також бліц-опитування «Я обіцяю...». У ЦМБД ім. Ш. Кобера і В. Хоменка м. Миколаєва цікаво пройшли Дні віртуальних читацьких уподобань «Читання + віртуальні світи», а також Дні сучасного читача «Книга, віртуальний світ, дозвілля».

Заслуговує на увагу цікавий досвід проведення комплексних форм із формування інформаційної культури, що описаний у звітній документації Хмельницької ОБД ім. Т.Г. Шевченка. Зокрема, дізнатися про можливості сучасної бібліотеки, дістати хороші навички роботи з інформаційними джерелами допомагали школярам у 2017 році День бібліографічних знахідок «Дивосвіт скарбів книжкових» та День вебліографії «Вчись! Пізнавай! Дивуйся!». Під час таких днів, знайомлячи дітей молодшого шкільного віку зі світом бібліографії, проведено бібліографічну хвилинку «Розумники і розумниці!», інформовинку «Мудра крамничка». Читачам середнього та старшого шкільного віку в пошуках бібліографічних знахідок проведено інформаційне досє «Мудрі, мудрі книги» з інтерактивними зупинками – pop-stop «Довідковий портал» та «Новинки з Інтернету». Для ознайомлення дітей із книгами з питань мистецтва відбувся артчас «Сторінками 90-ліття» за альбомами Михайла Андрійчука. Для читачів 5-9 класів організовано також вебліографічну подорож кращими Інтернет-ресурсами від УБА «Читай. Думай. Дізнавайся». Цікаві заходи відбулися 2018 року для користувачів-дітей і в рамках тижня довідкової літератури «На островах довідкових видань». Кожен день був присвячений певній темі: «День енциклопедії», «День довідника»,

«День словника», «День комп'ютера», «День Інтернету». Дітям молодшого віку запам'яталася пізнавальна відеоподорож «Мандруємо сторінками словників», гра-мандрівка «Маленькі енциклопедії – великі відкриття», онлайн-екскурсія «Цікаві мандри в Інтернеті» та бібліографічна гра «Твоє довідкове бюро». Для старшокласників знайомство проходило через інформаційну мандрівку «Словниковий бум», бібліогід «Медіатериторія», вебподорож «Світ прекрасного від А до Я», інформаційний ярмарок «Чудо-книги», онлайн моніторинг «10 кращих сайтів про мистецтво». Читачі познайомилися з вебуроками «Для дітей помічник, а зовуть мене словник», «Комп'ютер і ти», подорожували сторінками енциклопедії «Архітектура» та «Музика».

Кращому засвоєнню знань з інформаційної, комп'ютерної та медійної грамотності сприяла друкована продукція малих форм (пам'ятки, буклети, словники, закладки, листівки тощо), а також презентації з основ інформаційної компетентності: пам'ятки «*Читацький щоденник. Поради до ведення*», «*Читач з пелюшок*», «*Як не потрапити в тенета Інтернету*» (Краматорська ЦМБД ім. О.С. Пушкіна), «Правила мережевого Інтернету» (КЗ «Чернігівська ОБД» Чернігівської ОР), «Як читати газети і журнали» (Івано-Франківська ОБД), веблистівки, «Кращі сайти для школярів», закладинки у форматі QR код «*Читай в онлайні*» (ЦМБД імені Ш. Кобера і В. Хоменка м. Миколаєва), буклет «*Мобільна безпека: поради для дітей та батьків*» (ОБД Житомирської ОР), презентації «*Безпечний інтернет*», «*Медіасловничок для малечі*», «*Медіагігієна*» (КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР), посібник у вигляді скрап-букінгу «*Прочитай мене*», буклети «*Культура читання*» (бібліотеки для дітей Черкаської області), словник комп'ютерного сленгу «*Чи знаєш ти?*» (Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка) та інші. Крім того, за інформацією, що подана у звітах 2017-2019 років, КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР, КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрові Чайки» Херсонської ОР, Волинська ОБД, Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна, Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка, КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР, ОБД Житомирської ОР, КУ

Тернопільської ОР «Тернопільська ОБД» готували та розміщували на своїх сайтах віртуальні уроки з інформаційної культури.

Отже, аналіз звітної документації за 2017-2019 роки засвідчує, що працівники дитячих бібліотек України розуміють, що навчання дітей культурі споживання інформації – процес постійний, актуальний, диференційований і динамічний. Для реалізації завдань із підвищення інформаційної компетентності юних громадян бібліотеки проводять комплекс заходів для вироблення та систематизації сукупності знань, умінь та навичок школярів, що забезпечують їх взаємодію з медіасередовищем, сприяють ефективному використанню бібліотечних ресурсів, електронних комунікацій для усвідомленого вибору матеріалів із різних джерел, допомагають критично осмислювати та аналітично переробляти інформацію. Теоретична та практична робота з дітьми будувалася за такими інформаційними блоками: сучасна система засобів масової комунікації, орієнтування в медіапросторі, формування медіакомпетентностей; сучасний довідково-бібліографічний апарат бібліотеки, його призначення та правила користування; основи комп'ютерної грамотності, алгоритми пошуку інформації в мережі Інтернет, інформаційна безпека в глобальній мережі; розвиток читацьких смаків, популяризація бібліографічної продукції та інтерактивних електронних ресурсів для різних вікових категорій користувачів. Бібліотеки все активніше впроваджують у практику нестандартні креативні форми інформаційної освіти, які сприяють вихованню читача нового типу, який здатний повноцінно почуватися в інформаційному суспільстві.

Таким чином, на основі вищезазначеного можна зробити висновок, що бібліотеки України для дітей були навігаторами та посередниками в сучасній системі інформаційних комунікацій і продовжували у 2017-2019 роках нарощувати потенціал бібліографічної діяльності з метою розширення асортименту довідково-інформаційних послуг, сприяння інтеграції дітей у соціокультурне середовище, забезпечення акумуляції і розповсюдження повноцінних, якісних інформаційних ресурсів, формування моделі успішного

читача, що володіє сучасними аспектами інформаційної компетентності, розуміє цінність читання і книги.

Рекомендаційно-бібліографічна діяльність

Рекомендаційно-бібліографічна діяльність складається з двох напрямів: бібліографування (підготовки бібліографічних посібників) та використання бібліографічної продукції у роботі з читачами. Зрозуміло, що така робота у цілому дає можливість підвищити якість обслуговування читачів, допомагає їм навчитися оцінювати та відбирати інформацію, оперативно використовуючи як первісний рівень інформаційного простору (фактографічні матеріали), так і вторинний рівень (бібліографічну продукцію), розкриває бібліотечні фонди. Аналіз рекомендаційно-бібліографічної діяльності бібліотек України для дітей за означений період розкриває таку картину: тематику бібліографічних посібників, що ґрунтується на спектрі книговидавання для дітей, їх актуальність, якість укладання, використання працівниками відділів обслуговування, поглиблення та набуття інформаційних навичок користувачів, тобто використання інформації про рекомендовану на сторінках посібників літературу читачами-дітьми різних вікових категорій, тенденції розвитку на найближчу перспективу

У всіх звітах бібліотек для дітей цей напрям роботи висвітлено неоднорідно. Ту частину, що стосується бібліографування, відображено значно ширше. Адже бібліографічні посібники – це той сегмент історичного краєзнавства, продукція якого залишається в історії надовго. Проте відсутність інформації у багатьох звітах про другу частину рекомендаційно-бібліографічної діяльності свідчить або про їх слабе використання, або ж неповне відображення у звітах. Що стосується друкованих видань, то усі вони дубльовані на сайтах бібліотек. Виходячи з інформації із надісланих звітів ОБД, розділу «Видання бібліотек для дітей» на сайті НБУ для дітей, сайтів та блогів районних та центральних бібліотек для дітей, підготовлено близько 300

бібліографічних посібників. Це майже на 100 менше, ніж за 2014-20-16 роки. Але, можливо, цьому є підстави: активний розвиток електронного інформаційно-комунікативного простору, набуття читачами-дітьми інформаційних навичок, деяке звуження тематики видань науково-пізнавального змісту. А бібліографічна діяльність здійснює селекцію видань за різними ознаками, створюючи бібліографічну продукцію та доносячи її до читачів. Однак перегляд бібліотечних сайтів свідчить про те, що бібліографи активно готують також різноманітні електронні бібліографічні ресурси.

Кількісний та змістовний огляд друкованих видань, електронних продуктів розкриває наступну картину: посібники великих жанрів укладаються обласними бібліотеками для дітей, серед них покажчиків (тематичних та біобібліографічних, покажчиків-дайджестів) – 17; нарисів – 2; рекомендаційних списків – 13; пам'яток – 7; літературних портретів – 5; невеликих жанрів (бібліографічних списків, довідок, листівок, бюлетенів тощо) – 8. На сайтах ОДБ та на сайті НБУ для дітей у розділі «Видання бібліотек для дітей»: <http://www.chl.kiev.ua/Default.aspx?id=7332> можна побачити 72 посібники. Точної цифри не можна визначити, оскільки не завжди зрозумілий жанр видання (методичний, інформаційний чи рекомендаційний матеріал). У цілому це число є середнім за останні триріччя. Посібники невеликих жанрів (списки, листівки, повідомлення, зрідка покажчики) готуються районними та центральними бібліотеками. Посібники різні за об'ємами – від 3 до 90 сторінок. Зрозуміло, що це залежить від жанрів, які за методикою складання передбачають різне наповнення бібліографічних матеріалів, та від їхнього вікового призначення. Щодо останнього, то кількісна картина за минуле триріччя серед обласних бібліотек для дітей має орієнтовно наступний вигляд: для всіх вікових категорій 3%, для дошкільного та молодшого шкільного віку – 8,6%, для середнього шкільного віку – 7,6%. Для старшого шкільного віку – 15% і для організаторів дитячого читання – 10,8%. Це складає 45%. Решта –

електронні продукти та ресурси. Щодо змістовного наповнення – це універсальні, персональні (біобібліографічні) та тематичні видання.

У цілому видно тенденцію до збільшення підготовки електронних ресурсів. Це закономірно (швидше, яскравіше, дешевше). Хоча друковані видання надійніші та об'ємні (такі, що несуть у собі більше інформації). Зрозуміло, що найбільша кількість видань краєзнавчого змісту, що висвітлюють минуле, теперішнє краю, життя та діяльність людей, які тут жили та живуть. Вони складають близько 60 % від усіх бібліографічних видань та продуктів. А серед них найбільше біобібліографічних та персональних видань, які складають близько 43 % від видань краєзнавчого змісту. Усі бібліотеки готують різні календарі – краєзнавчі, літературні, пам'ятних, знаменних дат. У календарях відображаються фактичні та бібліографічні дані про значні регіональні події, ювілеї, що відбуватимуться чи святкуватимуться у поточному році. Варто відмітити «Херсонський календар. 2018» – своєрідний веббіографічний посібник, що містить посилання на інтернет-джерела, в яких є інформація про персоналії, заклади, події області, міститься вебдовідник школяра «Літературна Херсонщина»; «Календар міжнародний свят для дітей. 2019 р.» Одеської обласної бібліотеки для дітей ім. В. Катаєва.

З видань універсального змісту (якщо не брати до уваги різних календарів) типовими для ОДБ є видання «Література про ...», на сторінках яких відображається інформація про книги та періодичні видання області, регіону. А також рекомендаційні видання типу «Що читати влітку» (2-9 кл.).

Найбільше уваги бібліографи приділили гуманітарній сфері, зокрема укладанню літературознавчих посібників про письменників-краян. Усі посібники великих жанрів мають складну структуру (переважно це покажчики, що мають допоміжний науково-пошуковий та довідковий апарат, який допомагає орієнтуватися в документах, відображених у посібнику). Грунтовний біобібліографічний покажчик «Слово, осяяне любов'ю» : (до 75-річчя від дня народження Миколи Мачківського – поета, прозаїка, літературознавця, 2017 р.)

підготувала Хмельницька обласна бібліотека для дітей імені Т. Г. Шевченка. Гарно поліграфічно оформлене видання містить статтю-звертання поета до юних читачів, розповідь про життєвий та творчий шлях, статті літературно-критичного змісту, відгуки про творчість письменника, бібліографічну частину, окремі вірші із збірок, вебліографію. Видання може бути використане як старшокласниками, так і організаторами дитячого читання. Цією ж бібліотекою для читачів 5-9 класів підготовлено біобібліографічні довідки (звичайно менші за наповненням) про поета-подолянина Володимира Булаєнка «Поет від Бога...» (2018 р.) та «Андрій Чайковський – знаний і незнаний», «Скрипка вічності Володимира Олійника» (2019 р.). У вигляді альбому КЗКЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР підготовлено такі видання «Виховання літературного смаку з Оксаною Думанською: дитяча література: Львівський альбом». Це бібліографічний матеріал, що висвітлює життєвий та творчий шлях письменниці, а також сценарії за творчістю; «Казка мого життя» – показчик до 145-річчя від дня народження Богдана Лепкого. КЗ Київської ОР «Київська ОБД» підготовлено анований показчик «Наталена Королева – взірць шляхетності духу» (2018 р.); КУ Тернопільської ОР «Тернопільська ОБД» підготовлено показчик до 70-річчя Г. Костів-Гуски «Доки любити – допоки жити» (2017 р.). Доволі інформативними є наступні посібники: «Їх люблять діти» (про найпопулярніших дитячих письменників) (Волинська ОДБ, 2017 р.), а також бібліографічний огляд для дітей-читачів середнього віку та організаторів дитячого читання в електронному форматі Полтавської ОДБ ім. Панаса Мирного «Світові дитячі бестселери» (2017 р.); огляд КЗ «Чернігівська ОДБ» Чернігівської ОР для дошкільників «Книжкові Миколайчики». Огляди побудовано відповідно жанру як зв'язну розповідь згідно з темою. Усіма цими виданнями можуть послуговуватися читачі середнього та старшого шкільного віку, а також організатори дитячого читання. Національною бібліотекою України для дітей за останні три роки підготовлено кілька видань про відомих українських дитячих письменників. Це біобібліографічний нарис «Анатолій

Костецький: «Дитяча література... – весь сенс, смисл мого існування» (2018р.), біобібліографічний покажчик «Анатолій Качан: «Хвилююче образне слово – це найприродніша мова спілкування з юним читачем (2017 р.). 2019-го року велася робота над укладанням біобібліографічного покажчика «Коломієць Тамара Опанасівна». Усі ці посібники видавалися у серії «Дитячі письменники України». Такі біобібліографічні посібники – своєрідний бібліографічний портрет життя та літературної творчості письменників у цілому та взаємозв'язках з навколишнім середовищем. До того ж це наповнення інформацією такого важливого та актуального напрямку у роботі науково-дослідних установ України гуманітарного профілю як біографіка.

Найбільш популярними серед дітей-читачів завжди є рекомендаційні списки та бібліографічні пам'ятки, оскільки вони простіші за структурою, мають образні назви розділів, рекомендаційні анотації, логічне групування бібліографічних записів, часто-густо епіграфи та передмови до розділів. Багато уваги в таких посібниках бібліографи надають зовнішньому оформленню, враховуючи вікові особливості юних читачів. Тому бібліографи готують їх найбільше. Такими є видання ОКЗ «Харківська ОБД» за 2018 р.: «Сашко Дерманський», «Я розповім вам казку...» (до 100-річчя від дня народження Василя Сухомлинського), «Рюдігер Бертрам», «Найкращі казки Ю. Чеповецького» (2019 р.), а також серійні видання «Зустрічі на перехресті казок». Потрібно зазначити, що серійні видання є притягальними для читачів. Вони, так би мовити, «заманюють» до подальшого читання, дають можливість глибоко проникнути в тему. У серії «Лауреати премії імені Лесі Українки» вже багато років НБУ для дітей готуються бібліографічні пам'ятки для дітей молодшого та середнього шкільного віку. За оглядовий період їх підготовлено три: «Вірші для дітей-радість душі Ганни Чубач», «Книжки письменниці Марії Морозенко», «Простір любові Івана Андрусика, або Всі ми також зайчики». Родзинкою посібників цієї серії є те, що майже усі їх випуски містять автобіографії письменників, написані саме для цих пам'яток. Про

письменників-краян підготовлено видання КУ «Чернівецька ОБД» за 2017 р. «Письменники Буковини – ювіляри року»: «У слові для дітей ми вічно молоді...» (до 80-річчя від дня народження Г. Шевченка), «Світ добра і милосердя Ольги Савченко-Гнатюк», «Коронований словом: Василь Мельник», «І знову йтимеш до людей, мов щедра осінь» (І. Вільде); «Письменники Рівненщини – дітям» (КЗ «Рівненська ОДБ» Рівненської ОР): «Андрій Чайковський: знаний і незнаний» (2017 р.) із серії «Ювілейна довідка». Ці видання різні за зовнішнім оформленням і змістом. Вони вміщують довідки про життєвий та творчий шлях автора та бібліографічні записи про твори або лише бібліографічні описи творів. Варті уваги наступні списки: для підлітків Краматорської центральної міської бібліотеки для дітей ім. О.С. Пушкіна «Читаємо сучасне українською» (2018 р.), де рекомендуються твори «модних» авторів; Тячівської ЦБД (Закарпатська область) «Казкар Карпатського краю: до 130-річчя від дня народження казкаря с. Дулова Михайла Михайловича Галиці» (2017 р.); для молодшого шкільного віку анотований список Білоцерківської центральної міської бібліотеки для дітей «28 грудня – 50 років від дня народження Івана Михайловича Андрусика» (2018 р.); Костопільської районної бібліотеки для дітей та юнацтва (Рівненська область) «Життя і творчість для людей: до 75-річчя письменника-земляка Петра Велесика»; Шацькою центральною міською бібліотекою для дітей (Волинська область) укладено список «Казковий світ Наталі Забіли» (2018 р.); «Сміливі фантазії фентезі» (Миколаївська ОДБ ім. В.О. Лягіна, 2019 р.), «Марина Павленко – письменниця, що дарує дитинство» та «Черкаські письменники – дітям» (КЗ «ОБД» Черкеської ОР 2018 р.); «Два рядки національного гімну»: 175 р. від дня народження Миколи Вербицького», серія «Письменники Чернігівщини – дітям» (КЗ «Чернігівська ОБД» Чернігівської ОР, 2018 р.); пам'ятки Полтавської ОБД ім. Панаса Мирного за 2017 р. «Там, де живе дитинство» (135 р. К. Чуковському, 80 р. В. Рутківському), «Зозуля накувала: 100 р. від дня народження Івана Йосиповича Сочивця»; видання Івано-Франківської ОБД за

2017 р. «Сучасні українські дитячі письменники» (2017 р.) та індивідуальні списки «Бібліографічний лабіринт мудрих книг» та «В світі природи з душею і любов'ю»; ОКЗ Сумської ОР «Сумська ОБД» – «Книги, що вчать доброти» : до 95-річчя від дня народження О.П. Столбіна» (2017 р.); значну інформацію про письменників та їхні твори несуть видання КУ «Одеська ОБД ім. В Катаєва» за 2018 р. Це «Зарубіжні письменники – ювіляри» (М. Гріппе, О. Пройслер, К. Функе, С. Алексієвич, С. Лагерлеф), «Українські письменники-ювіляри» (Сашко Лірник, І. Андрусак, Т. Прохасько, П. Вольвач), «Книги-ювіляри 2018 року»; патріотичний зміст має посібник КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР «...Хранімо славу, предками здобуту й шануймо все, що є для нас святе»: до 75-річчя від дня народження рівненського письменника Михайла Степанюка» (2017 р.). Не залишилися поза увагою бібліографи класиків української літератури, чия творчість надавала і продовжує надавати духовних і моральних життєвих сил не одному поколінню українців. Серед таких видань варто згадати наступні: «Собор душі Олеся Гончара»: до 100-річчя від дня народження» (КЗ «Запорізька ОБД» «Юний читач» Запорізької ОР», 2018 р.), «Літописець народного життя»: 180 р. від дня народження І. Нечуя-Левицького» (КЗ «ОБД» Черкаської ОР, 2018 р.), буклет «Високоліття майстра слова: до 100-річчя від дня народження українського поета Олекси Ющенка» (ОКЗ Сумської ОР «Сумська ОБД», 2017 р.). Майже в усіх біобібліографічних та персональних виданнях вміщено ілюстративні матеріали. Не забувають бібліографи і про бібліотрансформери, модулі яких у різних ракурсах розкривають життя, творчість чи діяльність особистості. Наприклад, бібліотрансформери КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР «Мрія усім домальовує крила (до 90-річчя Віри Правоторової, 2018 р.)». Цей ресурс складається з бібліографічної пам'ятки, інтерактивного завдання та книжкової закладки. Або ж бібліотрансформер «Мовою доброї душі» (до 80-річчя від дня народження німецького письменника Пауля Маара, 2017 р.). Структура ресурсу наступна: рекомендаційний список, мультимедійна презентація, інтерактивне

завдання та книжкова закладка. Такий продукт може бути використаний читачами-дітьми середнього та старшого шкільного віку. Позитивним є те, що низка бібліотек для дітей Тернопільської області ведуть ілюстровані каталоги для дошкільників та першокласників.

Щодо електронних ресурсів літературознавчого змісту, то з ними працюють усі бібліотеки і спектр їх різний. Це буктрейлери та відеоогляди книг, інтерактивні ігри та ресурси, віртуальні книжкові виставки, вебліографічні посібники, бази даних, електронні бібліотеки, покажчики, електронні презентації, ігрові досьє. Такі ресурси різні за об'ємом, змістовним наповненням, метою та структурою. Але у певній мірі вони висвітлюють творчість вітчизняних та зарубіжних письменників, залучають дітей різних вікових категорій до читання, дають простір фантазії та винахідливості бібліографів. У 2017 році Полтавська обласна бібліотека для дітей ім. Панаса Мирного підготувала такі два буктрейлери: «Ж. Верн «Діти капітана Гранта» та «Е. Хемінгуей «Старий і море». Регулярно готує схожі ресурси та відеоогляди КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР, а 2018 р. підготовлено віртуальну книжкову виставку «Лише найкраще від Видавництва Старого Лева у 2017 році». КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР у 2017 та 2018 роках підготувала наступні пізнавально-ігрові досьє: «Астрід Лінгред: казка не закінчується (до 110-річчя від дня народження письменниці)» та «Веселкове дитинство Івана Андрусяка (до 50-річчя від дня народження)». Локальну електронну бібліотеку «Письменники Хмельниччини дітям» веде Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка. Там розміщуються твори М. Магери, О. Радущинської, Г. Храпача, О. Лихогляд. А у рамках корпоративного ресурсу дитячих бібліотек області створюється інтерактивний ресурс, літературний путівник «Їх надихало Поділля», де розміщуються відомості про письменників, які жили і творили на Поділлі. Цікавою є інтерактивна гра КЗ «Чернігівська ОБД» Чернігівської ОР «Світ ловив мене та не спіймав – мудрість від геніального Григорія Сковороди» (2018 р.). У ній є завдання за темами з творів філософа та поета: розум, серце,

пізнання себе. У Миколаївській ОДБ ім. М. Лягіна ведеться ресурс «Миколаївські письменники – дітям»: біобібліографічний покажчик, у якому розміщено матеріали за такою структурою: біографія, основні твори, література про життя та творчість, вебресурси. Бібліографи НБУ для дітей майже щороку доповнюють розділ «Золота колекція дитячої літератури» електронного рекомендаційного покажчика «Природа і людина» інформацією про письменників-ювілярів. Цього разу це були наступні покажчики: «Дімаров Анатолій Андрійович» та «Василяшко Василь Федорович». У них вміщено також інформацію про художників-ілюстраторів творів цих письменників, їхні світлини та портрети, аудіовізуальні матеріали. Електронні презентації «Літературні вершки-2017 року» та «Мій особистий Букер» (2017 р.) підготувала КЗК «Дніпропетровська ОБД». 2017-го року ОКЗ Сумської ОР «Сумська ОБД» підготовлено електронну презентацію «Гомоніла Україна, довго гомоніла (до 170-річчя твору Т.Г. Шевченка «Гайдамаки»).

Варто згадати видання і про інших відомих людей краю, історичні постаті, які знаходяться у полі зору бібліографів. Книги, рекомендовані у таких посібниках, викликають в юних душах піднесеність, гордість за свою Батьківщину і почуття патріотизму. Це такі роботи: «Нескорений командир»: біобібліографічний покажчик до 110-річчя від дня народження Романа Шухевича КЗКЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР (2017 р.), у розділах якого рекомендовано літературу наступного змісту: біографія, родина та друзі, музеї, пам'ятники, книги про життя та діяльність, статті, вебліографія. Розділ про музеї містить описи експозицій, також вміщено кольорові ілюстрації. Цією ж бібліотекою видано цікавий рекомендаційний список «Їхніми іменами названо вулиці нашого міста» (2017 р.). Схожий список КУ «Чернівецька ОБД» – «Буковинці з «Алеї зірок» (2017 р). Не можна залишити поза увагою наступні видання Хмельницької ОБД ім. Т.Г. Шевченка: «В ім'я Вітчизни подвиг ратний...: (подоляни – герої-захисники Східних рубежів України)» (2018 р.) та «Стан душі – волонтер» (2017 р.) із серії «Героїв пам'ятаємо імена». У першому

вміщено матеріали по областях Хмельниччини; у другому – про діяльність благодійних фондів та громадських організацій області. Цією ж бібліотекою підготовлено біобібліографічні довідки «Подільський витязь – Устим Кармалюк» (2017 р.), «Володимир Великий – володар миру на Русі» (2018 р.), «Віра, Надія, Любов Миколи Мазура: до 70-річчя від дня народження народного художника України» (2018 р.). Усі видання яскраво оформлені. «УПА: історія нескорених земляків» (2017 р.), такий посібник підготувала КУ Тернопільської ОР «Тернопільська ОБД». На його сторінках подається інформація щодо літератури про «сталевих» лицарів УПА, їхніх ватажків та долі жінок-підпільниць УПА. КЗК «Дніпропетровська ОБД» та Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка уклали два посібники про спортсменів-земляків: «Параолімпійці Дніпропетровської області» (2017 р.) та «Спортивна слава Хмельниччини» (2017 р.). На сторінках цих видань описані біографії спортсменів, спортивні досягнення, списки літератури про спортсменів. Досить пізнавальними є посібники 2017-го року Полтавської ОБД ім. Панаса Мирного «Про видатних людей Полтавщини» та «Українські художники-ілюстратори дитячої книжки». Кілька випусків посібників на болючу для українців тему останніми роками підготувала КЗ Київської ОР «Київська ОБД». Це такі видання: «Горить свіча... Уста за них в молитві» (про загиблих під час АТО (ОСС) жителів Київщини у російсько-українській війні); цією ж бібліотекою підготовлено видання «Талант землі Богуславської»: до 210-річчя від дня народження Івана Максимовича Сошенка – українського живописця, педагога» (2019 р.). КУ «Одеська ОЮД ім. В. Катаєва» 2018 р. підготовлено посібник «Табачников Модест Ефимович: композитор-песенник»; Кіровоградською ОДБ ім. Т.Г. Шевченка 2018 р. підготовлено бібліографічні матеріали наступного змісту: «Українське небо Левка Мацієвича» та «Земні орбіти Юрія Кондратюка»; КЗ «Запорізька ОДБ «Юний читач» 2018-го року підготовлено ілюстровані рекомендаційні списки на теми мистецтва: «Пісенна стежина Платона Майбороди: до 100-річчя від дня народження українського

композитора»» та «Художній дивосвіт Казимира Малевича: до 140-річчя від дня народження українського художника-авангардиста». А Миколаївською ОДБ ім. В.О. Лягіна – «Казковий живопис Марії Примаченко» (2019 р.). Шацькою центральною міською бібліотекою для дітей (Волинська область) укладено список «І.Е. Ольшевський і Волинь» (2018 р.). Старокостянтинівською центральною районною бібліотекою (Хмельницька область) для старшокласників підготовлено інформаційно-бібліографічний матеріал «Видатні постаті в історії України» (2018 р.).

Дуже яскравий калейдоскоп тематичних видань ОБД. Зрозуміло, що змістовно вони переважно пов'язані з краєзнавством. Але є такі, що готуються з актуальних питань, якими живе уся країна і дитинство у світі. Це видання з питань мистецтва, про природу, народознавчого змісту, історії краю, спорту, морального та патріотичного виховання, пригодницького змісту, дружбу. Останніх, до речі, небагато – близько 10. У цілому тематичний спектр складає 40 % від усієї кількості видань. У процесі текстового ознайомлення з такими виданнями спостерігаємо, як відповідально ставляться бібліографи до їх анотування: подають факти, імена, географічні назви, про які йдеться у джерелах, наводять найцікавіші дані з точки зору вивчення краю, вміщують цитати, невеликі уривки із текстів, готують допоміжно-пошуковий апарат (залежно від вікового спрямування та жанру посібника чи ресурсу). Такими є наступні видання: рекомендаційний анотований список Миколаївської ОДБ ім. В.О. Лягіна (2017 р.) «Чарівний світ дитинства»: (дітям про дітей), у розділах якого представлено твори українських та зарубіжних письменників, вірші про дитинство та вислови відомих людей; бібліографічний огляд-дайджест КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ОР «Рівність і гідність у світі несхожих людей: толерантність у художній літературі» (2017 р.). У змісті старанно відібрані твори вітчизняних та зарубіжних авторів, анотації на них, посилання на електронні формати чи аудіокниги, фільми за сюжетами видань, вислови відомих світові людей на цю тему; пам'ятка ОКЗ Сумської ОР «Сумська ОБД»

«Бій під Крутами – бій за майбутнє України» (2018 р.). У змісті посібника подано опис бою, список літератури та інтернет-ресурсів, вірші на цю трагічну тему; посібники, приурочені до Року Японії в Україні – покажчик КЗКЗ «Львівська ОБД» «Зачаровані Японією» (2017 р.) та листівка Хмельницької ОДБ ім. Т.Г. Шевченка «Далека і загадкова країна Японія» (2017 р.) (для дітей-читачів середнього та старшого шкільного віку), гарно оформлений список Миколаївської ОДБ ім. В.О. Лягіна «Світ у краплині дощу» (для дітей-читачів 1-4 кл.). На цю тему є і інші видання обласних бібліотек для дітей. У першій рекомендуються книжки японських авторів, розповідається про українських перекладачів-японістів, подається додаткова інформація; у другій – розповідається про історію Японії, її природу, сучасність, культуру, цікаві факти, бібліографічний список. Привертають увагу два випуски покажчиків Волинської ОБД «Історична Волинь: визначні пам'ятки історії та архітектури» (2018р., 2019 р.). У цих гарно ілюстрованих виданнях є інформація про літературу про маєтки князів, палаци у містах історичної частини Волині, списки літератури, допоміжний пояснювальний словник. Цікавий тематичний калейдоскоп Полтавської ОДБ ім. Панаса Мирного за 2017 рік. Це такі видання: «Майже дорослі» (для підлітків), «Великі секрети для маленьких», «Дбайливим батькам, допитливим дітям», «Читає для дитини», «Я – особливий» (про молодіжні субкультури); бібліотрансформери цієї ж бібліотеки «Азбука безпечної поведінки» та «Професії майбутнього». До речі, за останнє триріччя бібліографічних посібників на тему вибору професії було мало. На тему безпечної поведінки Івано-Франківською ОДБ підготовлено рекомендаційний список «Поради Королеви Безпеки – дітям» (2017 р.). Позитивним є те, що полтавчанами також було укладено бесіди про книги (що також тепер рідко зустрічається) «Модні автори про дорослі проблеми юних» (2017 р.). Варті уваги також наступні видання: «Відчуй радість читання» – серія бібліотерапевтичних списків КЗК «Дніпропетровська ОБД» (2017 р.); «Тонкі матерії дитячої душі» (2018 р.) КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» Запорізької

ОР. Не можна оминати тему природи: рекомендаційний список КЗК «Дніпропетровська ОДБ» «Рідна фауна і флора оживають в їхніх творах» (2017 р., 5-9 кл.); анотовані списки літератури Полтавської ОДБ імені Панаса Мирного «Екотема в дитячій літературі». Бібліографи звертають увагу на вітчизняні періодичні видання для дітей. Так, КЗК «Дніпропетровська ОДБ» підготовлено список «Дитячі журнали ХХІ сторіччя». У майбутньому таке зведене з усіх регіонів видання дитячої періодики за півтора сторіччя може стати цінним науково-допоміжним показником. Зважаючи на популярність і доступність жанрів масової літератури, серед яких важливе місце належить фантастиці, в НБУ для дітей підготовлено рекомендаційний показник «Фантастичні світи» (2017 р.), у якому представлено 104 книжки вітчизняних авторів на тему фантастики та фентезі. У додатку до посібника вміщено список творів зарубіжних письменників. Щодо дитячої інклюзії, то цією ж бібліотекою укладено показник «Всі ми діти, всі ми різні (художня література для тих, у кого в серці живе любов, хто мріє і бореться» (2018 р.). У текстах посібника заанотовано твори українських та зарубіжних авторів, серед яких С. Черкасенко, О. Луцевська, А. Маршалл, Е. Поттер, О. Радущинська, В. Короленко, Ф. Тернетт та ін. Останніми роками українськими дитячими письменниками написано багато творів для дітей-читачів підліткового віку. Для цих творів характерна тематика, близька для підліткової категорії. 2019-го року цією бібліотекою укладено показник «Життя багатогранне, розмаїте». У посібнику рекомендовано кращі науково-пізнавальні книжки, біографії видатних особистостей України та світу. До історичної дати – 500-річчя Реформації у Європі – у НБУ для дітей підготовлено також показник «Реформації 500 років». Центральною дитячою бібліотекою Херсонської ЦБС 2018-го року укладено рекомендаційні списки «70-річчя визволення України від німецько-фашистських загарбників» та «Форпости козацької слави» (на допомогу вивченню історії). Старокостянтинівською центральною районною бібліотекою для дітей підготовлено наступні бібліографічні матеріали:

«Найдавніші релігійні пам'ятки архітектури України» (2017 р.), «Нетлінний скарб століть» (2019 р.). Також 2018-го року Золотоніською центральною районною бібліотекою (Черкаська область) укладено список «2018 рік – рік німецької мови в Україні (про видатних письменників Німеччини, книги яких стали світовою класикою, цікаві факти про Німеччину). Ковельською центральною районною бібліотекою для дітей (Волинська область) підготовлено рекомендаційний анотований список «В Рік Собаки про собак» (2017 р.). Бібліотеки для дітей Арбузинської ЦБС (Миколаївська область) систематизували у списках 2019-го року для читачів-дітей різного шкільного віку літературу за такими темами: «Цікаве і корисне про природу», «Захопливий світ фантастики»; підготували дайджести «Молоде покоління обирає здоров'я» та «Скарби заповідної зони України». Гарний рекомендаційний список художньої літератури на рівні сердечного читання підготовлено Волинською ОДБ «Теплі історії для приємного читання» (2017 р.). А КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ОР готує списки «Щойно з друку...». КЗ Київської ОР «Київська ОБД» 2018 р. підготовлено детальний анотований покажчик історичної тематики «Національно-визвольна боротьба на Київщині». Бібліографи КУ «Чернівецька ОБД» продовжують розповідати про вулиці рідного міста. 2018-го року підготували рекомендаційний список «Вулиця, де зупиняється час: вулиця Т. Г. Шевченка».

Варто згадати також про малі форми бібліографії – листівки, листи, бюлетені. Мета таких видань – швидке сповіщення про нові книги: якогось автора, тематичні підбірки, списки, приурочені до актуальних подій чи заходів, до ювілейних дат тощо. Такими є, наприклад, тематичні посібники про Харків та Харківщину (путівник, дві мандрівки, розвідка) ОКЗ «Харківська ОБД»: «Харківські дива» (2018 р.), «Золочівщина гостинна» (2018 р.), «Край козацький _ Дергачівщина» (2019 р.), «Мистецький світ Харківщини» (2018 р.). Чи книжкові закладки ОКЗ Сумської ОР «Сумська ОБД»: «Шхуні «Колумб» – 80 років», «Едуарду Успенському – 80 років»; пам'ятка Охтирської центральної

дитячої бібліотеки (Сумська область). «Поради батькам маленьких школярів» (2017 р.). Тематично розмаїті малі форми рекомендаційної бібліографії (буклети, листівки, закладки), підготовлені 2019-го року Уманською та Черкаською центральними міськими бібліотеками для дітей, наприклад «Для тих, хто не любить читати», «Рідна мова моя, в ній озвались віки», «Тварини – герої книг». Здолбунівською районною бібліотекою для дітей (Рівненська область) 2019-го року підготовлено літературну візитку «Барбара Космовська – сучасна польська письменниця».

Немає рації згадувати назви усіх посібників та продуктів, але згадати окремі тематичні електронні видання варто. Вони усі яскраві, насичені фактографічною інформацією, різні за структурою і зацікавлюють дітей-читачів. Це можуть бути відскановані обкладинки книжок, що супроводжуються бібліографічними записами, або суцільні зв'язні розповіді про події чи об'єкти, що завершуються бібліографічними списками. Варто розкрити калейдоскоп електронних продуктів Національної бібліотеки України для дітей. Так, на тему патріотичного виховання НБУ для дітей у серії «Україно, ми твої діти» підготовлено такі електронні виставки «Славетні герої нескореної України» (2017 р.), «Було колись в Україні: подорож в історію» (2018 р.). «Люди та події вітчизняної історії». Це онлайн-продукти для середнього шкільного віку. Універсальним за змістом є інтерактивний ресурс для молодших школярів «Книжкограй», який наразі нараховує 23 теми. Серед них наступні: «Всесвіт», «Наука і техніка», «Любіть нас такими», «Диво калинове, рідна наша мова» та ін. До кожного випуску ресурсу додаються ігрові завдання: вікторини, ребуси, пазли. Матеріали з бібліотек різних регіонів України щороку доповнюють корпоративну електронну аудіобібліотечку «Почитайко», де подається короткі життєписи письменників та тексти нині забутих творів. Цікавими є такі продукти природничої тематики: інтерактивні ресурси КЗ «ОБД» Черкаської ОР «Тварини нашого краю» (2017 р., 7-9 кл.) та «Дніпро – головна річка нашого краю» (2017 р.), щорічні електронні екскурси

«Архітектурні ресурси Черкас» (2017, 2018 рр.). Ресурси Хмельницької ОДБ імені Т.Г. Шевченка: електронна база даних «Ріднокрай: історія і сучасність»; електронний покажчик «За знаннями – в електронний світ» (на допомогу у вивченні предметів шкільної програми) має також розділ «Це цікаво», у якому рекомендується науково-пізнавальна література про науку, техніку тощо.). ОКЗ Сумської ОР «Сумською ОБД» підготовлено електронну презентацію «Скарб Ярослава Мудрого» (до 980-річчя бібліотеки у Софійському соборі в Києві) (2017 р.); цікавий електронний дитячий ресурс для молодшого шкільного віку веде КЗ Київської ОР «Київська ОБД» – «Пустунчик», на якому є дитячий портал «Вчимо права дітей, граючись. Права та обов'язки в сюжетах казок». Серед продуктів Миколаївської ОДБ імені В.О. Лягіна корисною є електронна виставка «Рецепти твого успіху». Вона має такі розділи: «Рецепт особистого зростання», «Рецепт вибору професії», «Кулінари твого успіху»; у розділах рекомендуються анотовані книги цієї тематики. Тематично цікавими, яскравими та пізнавальними є віртуальні виставки Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей імені Т.Г. Шевченка: «Ярослав Мудрий на варті держави і науки: до 100-річчя від початку правління» (2019 р.), «Світло біблійного слова» (2018 р.). Це ресурси для дітей-читачів середнього та старшого шкільного віку. Суцільна зв'язна розповідь завершується бібліографічним списком рекомендованих книг, що слугували основою цієї розповіді. Варто згадати електронні продукти Вінницької обласної бібліотеки для дітей імені І.Я. Франка. Це краєзнавчий розділ, що постійно поповнюється, і у якому є розповіді про архітектуру, вулиці Вінниці, річку Південний Буг, письменників, які тут мешкали. КЗК «Дніпропетровська ОБД» практикує озвучені авторами презентації книжок (Л. Відута, О. Репіна, А. Багряна та ін.), а також озвучені презентації різних книжок читачами. Дитячим відділом КЗ «Публічна бібліотека Великомихайлівської селищної ради» 2018-го року підготовлено віртуальну книжкову виставку «безсмертя козацької звитяги». У змісті цього електронного продукту представлено скановані обкладинки книжок, їхні описи

та анотації. Центральною дитячою бібліотекою Херсонської ЦБС підготовлено наступні віртуальні виставки: «Люди з особливими потребами: інше звучання життя: до Міжнародного дня людей з обмеженими фізичними можливостями» (2017 р.) та «Я мріяла, що в Україні мене почують»: до 65-річчя від дня народження американської співачки українського походження Квітки Цісик (2018 р.) Словом, електронні ресурси на сайтах обласних бібліотек для дітей мають надзвичайно різноманітний калейдоскоп та широкі можливості для укладачів-бібліографів.

Традиційно бібліографи ОДБ готують посібники на різні теми і для організаторів дитячого читання – частіше бібліотечних працівників, але є видання для педагогів, вихователів дитячих садків, батьків. Інколи такі видання є відповіддю на запити читачів, які звертаються у бібліотеки. Щодо жанрів, то це бібліографічні списки, бюлетені, рідше покажчики. Виходячи з інформації у звітах ОБД та на сайтах бібліотек для дітей, кожна бібліотека готувала такі посібники і не по одному. Це списки з періодики про роботу бібліотек для дітей області, списки бібліографічних видань, методичні рекомендації з питань бібліографії, посібники на різні теми, що цікавлять дорослу аудиторію. Прикладами можуть слугувати наступні видання: бібліографічний список «Видавнича продукція бібліотек: сучасний погляд» (Краматорська міська бібліотека для дітей ім. О.С. Пушкіна, 2018 р.), «Дослідники та краєзнавці Київської області»: науково-допоміжний бібліографічний покажчик (КЗ Київської ОР «Київська ОБД», 2019 р.), КЗКЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР ведеться блог «Бібліо-Граф», на якому оновлюється інформація розділу «Ресурси з бібліографії», а також подаються добірки книг на різні теми, у тому числі для організаторів дитячого читання. Популярністю у читачів користується електронний рекомендаційний ресурс Національної бібліотеки України для дітей КЛЮЧ (краща література юним читачам), у змісті якого є розділи, розраховані на дорослих користувачів: бібліотечних працівників, батьків, викладачів навчальних закладів, науковців тощо. ОКЗ «Харківська

ОБД» 2018 року підготовлено рекомендаційний список «Патріотичне виховання молодого покоління українців», у якому рекомендуються законодавчі матеріали, книги та статті з періодичних видань. Того ж року цією бібліотекою підготовлено покажчик «Бібліографічними стежками ХОБД» : 2014-2018 рр.». На його сторінках відображено інформацію про друковані видання, а також про буктрейлери. А 2017-го року для читачів-дітей та організаторів дитячого читання Центральною дитячою бібліотекою Херсонської ЦБС підготовлено список «Енергозбереження – крок до майбутнього». На різні теми двічі на рік готуються бюлетені у КУ «Чернівецька ОБД». Ось спектр видань за 2017 рік: «В позаурочний час», «Викладачам природничого та гуманітарного циклу». «Світова література», «Початкова школа: навчання, цікаве для дітей». Вінницька обласна бібліотека для дітей ім. І.Я. Франка у рубриці «Бібліотечному фахівцю» вміщує бібліографічні списки про відомих людей краю. КУ Тернопільської ОР «Тернопільська ОБД» у розділі «Ресурси для батьків» рекомендуються для ознайомлення аудіокниги, а список «Нові надходження з теорії та методики виховання» (2018 р.) містить наступну інформацію з періодичних видань для класних керівників та вихователів дошкільних закладів: школознавство, напрями виховання, національно-патріотичне та правове виховання, здоровий спосіб життя, діти з особливими потребами, батьки і школа.

Отже, за останні три роки бібліотеки для дітей активно займалися бібліографуванням. Готували друковані посібники для дітей-читачів різного шкільного віку на різні теми, для організаторів дитячого читання, дотримуючись сучасних методичних вимог щодо їхнього укладання, шукали різні цікаві форми рекомендації книжок в електронному форматі. У цілому прагнули задовольнити як колективні, так й індивідуальні запити читачів, використовуючи різні види документів (книги, журнали, аудіокниги, посилання на сайти). Це різножанрові документи, у яких відбито або якнайповнішу інформацію, так і часткову. За часом появи це актуальні одноразові видання або

видання, що готуються у серіях; поточні та ретроспективні. Узагальнюючи вищевикладене, бачимо, що найбільше готується персональних та біобібліографічних посібників. Прослідковується тенденція до звуження спектру тем (очевидно, це можна пояснити тематикою книжок, що видаються, особливо невеликою кількістю книг науково-пізнавального змісту для дітей). Адже їх невелика кількість спонукає до підготовки документів лише малих бібліографічних жанрів. Як свідчить аналіз друкованих видань за оглядовий період 9 % складають бібліографічні списки, близько 6,5 % – покажчики, 3,2 % – видання типу дайджестів, 5,2 % – пам'ятки, 2,8 % – бібліографічні довідки. Близько 70 % – це видання, названі іншими жанрами (розвідки, портрети, літописи, листи, листівки, нариси тощо, а також не зазначені у державному стандарті України «Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять. ДСТУ 7448:2013» як бібліографічні жанри). Варто наголосити на тому, що під час укладання саме бібліографічних посібників та електронних продуктів допускаються неточності, яких потрібно уникати. Також необхідно дотримуватися правил, які ми згадували у минулих оглядах та робили посилання на документи. Саме у бібліографічному описі між прізвищем автора та ініціалом імені не ставиться кома (Вісн. Кн. палати. — 2009. — №7. — С.38); усі анотації, незалежно від тексту документів, пишуться українською мовою (Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання ДСТУ 7.1:2006; п. 4.9.2); якщо це жанр покажчика, то має бути хоча б один допоміжний покажчик як елемент допоміжно-пошукового апарату (Видання. Основні види та визначення понять. ДСТУ 3017:2015); у визначенні жанрів дотримуватися ДОСТів (Видання. Основні види та визначення понять. ДСТУ 3017:2015). Для дітей-читачів практикують пам'ятки та бесіди про книги. Був період, коли бібліотеки «вибухнули» розмаїттям бібліографічних жанрів, вигаданими ними ж. Але це минуло, і варто дотримуватися розроблених ДОСТів і рекомендацій. Окремо є потреба сказати про нариси. Це складний жанр, що передбачає наявність у бібліографічних

посібниках значної кількості додаткових матеріалів (уривки з творів, цитати, посилання), описові тексти статей різних профільних спеціалістів. Вони великі за об'ємом. Тому відносити бібліографічні посібники до таких жанрів не потрібно. Щодо електронних ресурсів, то під час зазначення вихідних даних вказувати рік підготовки ресурсу та час звернення до нього; якщо це електронна виставка, то не називати її «розвідкою», а головне – «танцювати» навколо конкретної літератури. Хоча самі по собі ці виставки цікаві, притягальні, інформативні. Деякі видання та ресурси не містять зазначеного вікового призначення.

Головною метою рекомендаційно-бібліографічного обслуговування читачів-дітей як другого напряму рекомендаційно-бібліографічної діяльності є допомога у вихованні культури читання. Це самостійне вміння орієнтуватися у виборі літератури з допомогою бібліографічних посібників та рекомендація кращої та актуальної, структурно скомпонованої літератури; використання читачами первинних та вторинних документів у поєднанні з іншими бібліотечними заходами: книжковими виставками, рекомендаційними та інформаційними списками, бібліографічними оглядами, консультаціями, бібліотечними уроками, спілкуванні між читачами тощо. Бібліографічні посібники впливають на поглиблення пізнавальних інтересів читачів, допомагають у виборі майбутньої професії. Інформація у звітах обласних бібліотек для дітей свідчить, що бібліотекарі та бібліографи використовують бібліографічні посібники під час проведення різних заходів – наочних, групових, масових, в індивідуальній роботі з читачами, під час виконання різних довідок. Звичайно, це посібники обласних бібліотек, але використовують також видання центральних дитячих бібліотек та НБУ для дітей. Свідченням цього є такі приклади: у наочній роботі при підготовці книжкових виставок, переглядів літератури бібліотекарі Чернівецької ОБД у 2018 р. постійно використовували бібліографічні посібники обласної бібліотеки для дітей та обласної універсальної бібліотеки ім. М. Івасюка, НБУ для дітей;

Тернопільської ОБД 2017 р. було організовано виставку видавничої продукції «Бібліографічні видання – путівники у морі інформації». КЗ Київської ОР «Київська ОБД» розкриває власні ресурси шляхом різноманітних інформаційно-бібліографічних форм і засобів. Протягом 2019 року для читачів-учнів надаються індивідуальні консультації, проводяться міні-тренінги, інформаційні хвилинки, індивідуальні заняття щодо використання бібліографічних посібників. У всіх бібліотеках регулярно проводяться усні презентації посібників та бібліографічних електронних продуктів, а також електронні презентації. Так, у Кременчуцькій міській ЦБС для дітей протягом 2017 р. було проведено таких 32 презентації; Під час краєзнавчої віртуальної мандрівки у міжнародному проєкті «Ми – українці! Я і ти!» ОБД Житомирської ОР 2017 року було проведено презентацію покажчика «Людина Всесвіту» : до 110-річчя С.П. Корольова. У КЗ «ОБД» Черкаської ОР з дітьми проводиться бібліографічний детектив «Я – бібліограф».

Частими є у ОБД бібліографічні огляди книг з використанням бібліографічних посібників. Наприклад, КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ОР 2017 р. провела такі огляди: «Закарпатська Шевченкіана» та огляд до 120-річчя від дня народження В.С. Гренджі-Донського; КЗ «Херсонська ОБД імені Дніпрової Чайки» Херсонської ОР 2017 р. проводилися бібліографічні огляди під час очних зустрічей та під час радіовиступів та публікацій на сайті бібліотеки. На блозі КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР є пости «Ресурси з бібліографії», де кожен пост – це добірка книг на різні теми для різних вікових категорій читачів; Краматорською міською бібліотекою для дітей ім. О.С. Пушкіна протягом 2018 р. проведено 4 бібліографічних огляди, мали місце цикли занять з інформаційної культури за програмою «Основи інформаційної культури юного читача», під час яких пояснювали дітям, як користуватися бібліографічними посібниками.

Широке використання мають бібліографічні посібники під час проведення Днів бібліографії. У різних бібліотеках кількість таких днів не є

сталою. Але під час кожного такого комплексного масового заходу бібліографічні посібники та бібліографічні електронні ресурси користуються популярністю у читачів. 2017 року в Івано-Франківській ОДБ пройшов День бібліографії «Письменники – ювіляри 2017 року», а також Дні нової книги: «Інформаційно-бібліографічна мозаїка» та «На хвилинку зупинись – нові книги подивись», під час яких діти-читачі, а також їхні батьки, педагоги знайомилися з бібліографічною продукцією різних бібліотек. Схожі Дні бібліографії того ж року проводилися в КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР під назвою «Письменники Рівненщини – дітям», де відбувалися огляди нових книг та бесіди про довідково-бібліографічний апарат бібліотеки, та у ОКЗ «Сумська ОБД» під назвою «Сузір'я сучасних українських письменників». У КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» Запорізької ОР у 2018 році проводився бібліотечний урок «Бібліографічний репетитор», де діти набували навичок користування бібліографічними посібниками як частиною ДБА бібліотеки. Кіровоградська ОБД імені Т.Г. Шевченка 2018 року також проводила День бібліографії: «Диво, ім'я якому книга», «Знову до знань запрошують книги», «Бібліотека – затишний світ дитинства». Мали місце усні та мультимедійні презентації посібників різних жанрів та форм, рекомендації книг, про які йшлося у текстах видань, рекомендації новинок книжок науково-пізнавального та художнього змісту. Отже, традиційні друковані та електронні бібліографічні посібники різних жанрів та форм залишаються дієвою складовою частиною довідково-бібліографічного апарату бібліотек для дітей та тими атрибутами, що яскраво свідчать і про видавничу продукцію того чи іншого періоду, і про роботу з книгами у бібліотеках.

Розділ III. Обслуговування юних користувачів

Зміни, які відбувалися в нашій державі та у бібліотечній галузі зокрема кардинально вплинули на організацію роботи дитячих бібліотек України. Зі створенням ОТГ бібліотеки об'єднують, ліквідовують, оптимізують. У цих умовах дитячим бібліотекам доводиться переконувати громаду у своїй потребності і привабливості для читачів. Цей період в Україні характеризується ще і великою кількістю цікавих подій, які завжди знаходять відгук у роботі дитячих бібліотек завдяки впровадженню інноваційних заходів, започаткуванню цікавих проєктів. Така інтенсивна робота міняє відношення працівників дитячих бібліотек до всієї системи їх діяльності, а також змінює імідж дитячих бібліотек та ставлення до них суспільства і громад.

Значним стимулом у пошуку нових ідей, тем, форм роботи є те, що кожен рік в Україні присвячується знаковій події. Так, Указом Президента України 2017 рік проголошено роком Української революції 1917–1921 років, та визначено вшанування подій і видатних учасників Української революції 1917–1921 років. У 2017 році виповнилось 25 років з часу визнання Японією незалежності України та встановлення дипломатичних стосунків між нашими країнами, тож за ініціативою Президента України цей рік було оголошено роком Японії в Україні. З метою формування у суспільстві правової культури та правової свідомості, сприяння підвищенню рівня знань та поінформованості громадян щодо реалізації та захисту своїх прав, гарантованих Конституцією та законами України у різних сферах життя, Указом Президента України 2018 рік оголошено Роком реалізації правопросвітницького проєкту «Я маю право!». У 2019 році виповнилось 100 років від дня проголошення Акту возз'єднання Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки, тому Верховна Рада України постановила проголосити 2019 рік Роком єдності України.

А ще в цей час було започатковано та проведено багато різноманітних конкурсів: Всеукраїнський дитячий літературний конкурс «Творчі канікули – 2017, 2018, 2019 років», I Всеукраїнський конкурс «Лідер читання», Всеукраїнський конкурс есе «Діти єднають Україну», Всеукраїнський конкурс проєктів «Мої права — моє життя», Міжнародний конкурс-виставка дитячих малюнків «Мангва-Манхва-Маньхуа», Всеукраїнський конкурс-виставка дитячих малюнків «Сторінками книг Чингіза Айтматова».

Одним із пріоритетних напрямів роботи бібліотек для дітей було і залишається національно-патріотичне виховання – формування свідомого громадянина, відповідального за майбутнє своєї країни, виховання любові до Батьківщини, рідного краю, вивчення історії нашої держави, традицій українців, української мови.

У своїй роботі спеціалізовані бібліотеки для дітей у звітний період керувалися законом «Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки», Указом Президента України №156/2018 «Про невідкладні заходи щодо зміцнення державного статусу української мови та сприяння створенню єдиного культурного простору України», регіональними програмами (наприклад, «Комплексна програма підвищення якості національно-патріотичного виховання дітей та молоді Чернівецької області на 2017-2021 роки», «Програма підтримки української мови в Черкаській області на 2017-2020 роки»).

Для реалізації глобальних завдань, порушених в цих документах, проводилася системна робота, яка передбачала забезпечення гармонійного співвідношення різних напрямів, засобів, методів виховання дітей. Тому багато дитячих книгозбірень розробили та впроваджували довгострокові програми і проєкти. Вже не один рік реалізовується у КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР міжнародний онлайн-проєкт «Ми – українці. Я і ти!». Цей транскордонний проєкт спрямований на популяризацію української класичної та сучасної літератури, історії України, її традицій та звичаїв серед українців, що живуть

закордоном. У рамках проєкту проводяться скайп-зустрічі з дітьми української діаспори та України, під час яких бібліотекарі розповідають дітям про найрізноманітніші події, проводять вікторини на різні теми, показують вистави театру тіней та читають вірші. До роботи долучилися дитячі бібліотеки з інших областей країни.

У Хмельницькій ОБД ім. Т.Г. Шевченка успішно діє патріотичний проєкт «Україна – це ти. Україна – це я!», який об'єднує роботу з відзначення державних свят, вшанування історичних подій, традицій рідного народу, а в КЗ «Чернігівська ОБД» Чернігівської ОР для молодших читачів не перший рік працює проєкт «Маленькі патріоти великої країни». Це комплекс різноманітних заходів, акцій, спрямованих на виховання почуття поваги до державних символів – конституції, прапора, гімну.

З метою збереження та популяризації історико-культурної спадщини України, літератури історичної та краєзнавчої тематики в Полтавській ОБД ім. Панаса Мирного реалізувався кілька років поспіль проєкт «Шануй своє». У рамках проєкту у 2019 році цікаво пройшли бібліосутінки «Перегук крізь завісу часу» (гра-квест), які мали не тільки веселу атмосферу, а й серйозне спрямування на формування в читачів позиції бути українцями і відчувати себе особистостями, які невдовзі творитимуть історію України, шанувати героїв-українців різних поколінь, любити Україну та захищати її.

Довгострокова загальнобібліотечна програма з питань національно-патріотичного виховання «Це моя Україна, це моя Батьківщина» працює в ОБД Житомирської ОР. У відділах з урахуванням вікових особливостей читачів розроблено окремі блоки програми, які включають комплекс заходів, спрямованих на національне, патріотичне, громадянське виховання та базуються на національній історії, знанні та відстоюванні своїх прав, виконанні конституційних і громадянських обов'язків, відповідальності за власне майбутнє, добробут та долю країни.

У КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» Запорізької ОР постійно діє загальнобібліотечний проєкт «В єднанні сила й міць держави», у рамках якого проходять заходи за участі волонтерів, учасників АТО та ООС, майданівців.

У 2019 році працівниками Національної бібліотеки України для дітей розроблено довгострокову цільову програму з соціокультурного виховання «100% Україна», мета якої – поглиблення знань про етнічну та культурну різноманітність України.

Використовувалися в бібліотеках і цікаві наочні форми роботи – виставки-інсталяції, виставки-панорами тощо. Так, в Полтавській ОБД ім. Панаса Мирного постійно діє бібліотечна експозиція «Те, що робить нас українцями», а в КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» Запорізької ОР – історико-патріотична експозиція «Про час, Батьківщину і нас».

Україна – земля з багатовіковою історією, в її історії було багато трагічних та героїчних періодів, отож низка різноманітних заходів була присвячена Року української революції 1917-1921 рр. Зокрема, в КЗ «Чернівецької ОБД» у рамках роботи клубу «Цікаві зустрічі» відбулася зустріч із кандидатом історичних наук, викладачем кафедри політології ЧНУ ім. Ю. Федьковича Наталією Нечаєвою-Юрійчук «Українська революція 1917-1921 рр.: погляд в історію».

А в КЗ «ОБД» Черкаської ОР цій події було присвячено відкриття Тижня дитячого читання під назвою «Книга історії нашого краю». З учасниками заходу, тематика якого торкалася важливих для державотворення подій, що відбувалися на теренах області, зокрема його сакральної місцини – Холодного Яру, говорили про патріотизм, виховання в собі громадянських чеснот.

Новоодеською РБД Миколаївської обл. проведено урок громадянської зрілості «Від героїв Крут – до героїв Небесної Сотні». Учасники заходу разом відслідковували паралелі між подіями Української революції 1917 – 1921 років та Революції Гідності, між героями Крут та героями Небесної Сотні.

З нагоди відзначення 75-річчя створення УПА та року ОУН-УПА у 2017 році на Тернопільщині відбувся тематичний вечір «Слава і честь вам, борці за свободу». Бібліотекарі продемонстрували учасникам заходу цікавий відеоматеріал про створення Армії нескорених та її славних провідників, подвиги і неймовірні втрати, яких зазнала Україна у боротьбі за свою незалежність.

У 2018 році на державному рівні відзначалися 100-річчя проголошення незалежності Української Народної республіки, 100-річчя бою під Крутами. До відзначення цих доленосних для держави подій активно долучилися і дитячі книгозбірні. Під час заходу «Українська повстанська армія: вони воювали за незалежність», організованому бібліотекарями КЗ Київської ОР «Київська ОБД», відбулася зустріч читачів із українським політв'язнем таборів СРСР, сином головного командира УПА, Героєм України, народним депутатом України Юрієм Романовичем Шухевичем.

Христинівська РБД Черкаської обл. у рамках акції «Український Донбас» провела чергове скайп-спілкування з читачами Мангушської ЦРБД. Зустріч пройшла під гаслом «Любіть Україну!» та була присвячена 120-річчю від дня народження В. Сосюри – поета, уродженця м. Дебальцево Донецької обл. та учасника боїв у складі армії УНР, що проходили на станції Христинівка.

Віршами та піснями юні читачі вшанували пам'ять 300 студентів, які загинули, захищаючи молоду Українську республіку від московських загарбників, під час історичної години «Згадаймо юність, що горіла в Крутах» та години спілкування «Коли стають до зброї діти» в Івано-Франківській ОБД.

У рамках 100-річчя з дня проголошення Акту возз'єднання Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки НБУ для дітей ГО «Українська асоціація працівників бібліотек для дітей», Національна секція ІВВУ, Українська асоціація видавців та книгорозповсюджувачів і Творче об'єднання дитячих письменників Національної спілки письменників України за підтримки Міністерства культури України провели Всеукраїнський конкурс

есе «Діти єднають Україну». У конкурсі взяли участь діти-читачі із 23 областей України, які підготували 1380 есе. На розгляд головного журі до НБУ для дітей надійшло 140 конкурсних робіт. Члени журі – відомі українські письменники Марія Морозенко, Олег Чаклун, Зірка Мензатюк, Іван Андрусак та Олександр Есаулов – відібрали 6 робіт, які були відзначені дипломами переможців.

Багато різноманітних заходів дитячих книгозбірень присвячено вшануванню пам'яті Героїв Небесної сотні, а також загинувших під час бойових дій на Донбасі.

Події, що відбулися на Майдані під час Революції Гідності, висвітлювалися бібліотекарями під час патріотичних читань та діалогів, літературних та відеогодин, усних журналів, годин гідності, інформаційних екскурсів, уроків історичної правди, зустрічей із учасниками революції, переглядів документальної хроніки, презентацій книг.

Річниці Революції гідності та вшанування Героїв Небесної Сотні в Костопільській РБДЮ Рівненської обл. був присвячений вечір пам'яті «Ми сотнею пішли в небо», де власні вірші читала восьмикласниця Анастасія Кравчук, яка разом із своїм татом була тоді на Майдані.

Працівниками КЗ Київської ОР «Київська ОБД» здійснено науково-пошукову роботу, опрацьовано матеріали, видано, оприлюднено та здійснено урочисту презентацію 12-ти випусків біобібліографічного покажчика «Горить свіча... Уста за них в молитві», присвяченого загиблим нагородженим воїнам АТО/ООС Київської обл.

У рамках Всеукраїнської акції «Бібліотека українського воїна» багато бібліотек для дітей долучилися до збору книг.

День захисника України – це свято усіх, хто покликаний захищати свою Батьківщину, а ще це нагода згадати разом із читачами звитяги предків, які своїми ратними подвигами здобули та відстояли нашу свободу і незалежність. Уже традиційним стало проведення військово-патріотичних квестів «Уроки мужності», організованих Полтавською ОБД ім. Панаса Мирного спільно з

Полтавською філією ВГО «Українська асоціація інвалідів АТО», ГФ «Доброволець», за підтримки ГО «Єдність та братерство». У КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки» Херсонської ОР у 2018 році розроблено та виготовлено меморіальну вебкарту Херсонщини «Воїни світла. На захисті України».

Безпосередньо пов'язаний із Днем захисника і День українського козацтва. Заходи, присвячені славетним захисникам рідної землі, проводяться у тісній співпраці з громадськістю, вони надзвичайно популярні серед дітей. Так, Прилуцька РБД Чернігівської обл. літературно-спортивні свята проводить спільно з козаками Прилуцького козацького полку. А дитяча бібліотека КЗ «Бібліотечна мережа м. Вознесенська» Миколаївської області у 2018 році провела зустріч із козаками Чорноморського округу ім. Віталія Ракулєнка. Представник козацтва розповів присутнім про історію виникнення Запорізького козацтва, цікаві факти із життя та побуту козаків та про розташування сучасного козацтва на території м. Вознесенськ. Урочисто й святково пройшла церемонія посвячення дітей у козачат.

Для вшанування мужності та героїзму захисників незалежності, суверенітету і територіальної цілісності України було засновано День українського добровольця. Під час заходу, присвяченому Дню добровольця, читачі старшокласники КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки» Херсонської ОР мали честь познайомитися з представниками добровольчого батальйону «Богдан», які брали участь в АТО. Читачі Миколаївської ОДБ ім. В.О. Лягіна взяли активну участь у конкурсі творчих робіт «Війна очима дітей», ініційованому у 2019 році громадською організацією «Миколаївська міська асоціація ветеранів Афганістану та АТО».

Традиційно в бібліотеках вшановують пам'ять тих, хто відстояв наше життя і свободу в боротьбі з нацистами. Зокрема, в ЦМБ для дітей ім. Ш. Кобера і В. Хоменка м. Миколаєва у 2018 році відбувся день пам'яті і

слави «Знов білим цвітом вкрилися сади, і знов приходить свято Перемоги», присвячений Дню пам'яті і примирення.

Багато років поспіль 11 квітня світова спільнота відзначає Міжнародний день визволення в'язнів фашистських концтаборів. Цього дня в Баштанській РБД Миколаївської обл. у 2019 році проведено історичний хроноскоп «Якщо на землі є пекло...». Найбільше враження на присутніх справила демонстрація відеокниги, яку було представлено на сімейному конкурсі «Книга пам'яті мого роду» та відзначено грамотою переможця. Вражаюча драматизмом історія родини, однієї з тисяч невинно постраждалих під час війни, не залишила нікого байдужим.

У рамках героїко-патріотичного тижня «В книжковій пам'яті – миттєвості війни» читачі ОБД Житомирської ОР у 2017 році здійснили історико-краєзнавчу розвідку «Громадянин з великої літери», під час якої зустрілися з Францем Карловичем Бржезицьким, колишнім в'язнем концтабору «Майданек», героєм книги Олександра Гуцалука «Остання війна».

А бібліотекарі Доманівської ОТГ Миколаївської обл. у 2018 році виступили ініціаторами проведення акції «Збережемо пам'ятники», спрямованої на догляд і збереження пам'ятників, монументів, обелісків і братських могил у своїх селах.

З метою вшанування жертв голодоморів у бібліотечних закладах були оформлені книжкові виставки, тематичні полиці, перегляди літератури, виставки архівних документів, фотоматеріалів. Емоційності заходам додавали кадри документальних та художніх фільмів, розповіді науковців-краєзнавців, спогади очевидців. При цьому використовувалися різноманітні форми роботи, наприклад, виховні години, історико-пізнавальні години, поетичні хвилинки, історичні подорожі, історичні екскурси. До 85-річчя Голодомору 1932-1933 рр. Державний історико-культурний заповідник «Межибіж» представляв музей пам'яті жертв Голодомору в Хмельницькій ОБД ім. Т.Г. Шевченка. Читачі познайомилися з віртуальною експозицією музею, яка поділяється на шість

окремих розділів, кожен з яких складається зі скульптурної композиції, фотоматеріалів, речових експонатів, копій архівних документів.

День Незалежності України особливе свято – це відлік нового буття у житті нашої держави. Тому і величезне розмаїття заходів проходять у дитячих бібліотеках, це і історичні години, уроки державності, години громадянства та патріотичного виховання, історичні екскурси, мандрівки, хроноскопи, перегляди відео, конкурси читців, бібліомікси, вікторини, конкурси та фестивалі дитячих малюнків, фотовиставки тощо. З нагоди річниці Незалежності України у 2017 році Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка спільно з обласними закладами культури і мистецтва проводили заходи на майдані Незалежності. Бібліотека організувала патріотичну акцію «Я люблю Україну!», в рамках якої було представлено виставку-панораму «З днем народження, країно!», а діти писали свої побажання державі на паперових долоньках, які розміщували на карті України. Також проведено акцію «Міняємо кульку на вірш про Україну» і рейтинг-акція «10 кращих книг української незалежності».

У КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР щорічно влаштовують незвичайне святкування Дня прапора. Так, у 2017 році упродовж дня бібліотекарі з читачами зшивали велике полотнище синьо-жовтого стяга із невеликих відрізків тканини, який вивісили на балконі бібліотеки. У 2018 зробили більше тисячі синіх та жовтих метеликів, які розмістили на полотнищі прапора, а наступного року прапор складався з понад двох сотень сердечок, які вирізали читачі. І написали на них побажання – собі, бібліотеці, Україні. На серці від серця... До Дня державного прапора в Івано-Франківській ОБД у 2019 році підготували українознавчу бесіду «Державний прапор – прапор дивоцвіт». Інформаційно-пізнавальну годину «Державний прапор – символ свободи і незалежності України» провела дитяча бібліотека Тальнівської ОТГ Черкаської обл. біля монумента Героям Небесної Сотні. На заході були присутні міський голова, учасники АТО, волонтери, депутати міської ради, начальник відділу культури, туризму та з питань діяльності ЗМІ міської ради, працівники

культури та ЗМІ. Захід закінчився флешмобом «З Днем державного прапора, Україно!».

КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрові Чайки» Херсонської ОР підготувала історичний артекскурс «Століття Тризуба» до 100-річчя затвердження тризуба державним гербом Української Народної республіки, який відзначався у 2018 році.

2018 став першим роком реалізації державної цільової програми на 2018-2028 роки, спрямованої на забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної. Дитячі бібліотеки завжди були активними популяризаторами української мови – проводили інтелектуальні турніри, мовознавчі лабіринти, конкурси віршів, конкурсно-ігрові мозаїки, поетичні вітальні тощо. Але саме у 2018 році відбулося надзвичайно багато цікавих заходів. До Дня української писемності і мови проводився обласний конкурс знавців української мови «Мово українська, гордосте моя», організатором якого виступила Хмельницька ОБД ім. Т. Г. Шевченка, співорганізатором – Хмельницьке обласне об'єднання товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка. До конкурсу долучилося понад 500 читачів-дітей спеціалізованих бібліотек для дітей та бібліотек, що обслуговують дітей ОТГ, районів, міст. Це сприяло розвитку і популяризації української мови, вихованню любові, поваги і шанобливого ставлення до неї, формуванню патріотичних почуттів та національної гідності юних громадян. Працівники ОБД Житомирської ОР організували відкритий мікрофон із бібліогідом на Старому бульварі «Вікно у всесвіт рідної мови». Започаткований працівниками Івано-Франківської ОДБ проєкт «О, мово наша рідна» знайомить дітей із творчістю видатних письменників, поетів, композиторів, художників. Заходи у рамках проєкту були цікаві та різноманітні: мовний калейдоскоп «Прекрасне слово і душа у мові рідній возз'єднались» (до Міжнародного дня рідної мови), лялькова вистава «Лунай, прекрасна наша мово», гра-подорож «Мова – душа народу» та ін.

Напередодні Дня української писемності і мови бібліотекарі Кіровоградської ОБД ім. Т.Г. Шевченка провели тематичний тиждень. Кмітливі та допитливі малюки взяли участь у незабутній мандрівці Книжковим королівством, літературно-мистецькому святі «У дивосвіті рідної мови» та переглянули книжкову виставку «З рідним словом міцніє держава». Для шестикласників підготовлено інтелектуальна вікторина «Веселкова наша мово!». Для них також представлено книжкову виставку «Мова – дзеркало народу». У День української писемності та мови в рамках циклу заходів «Розвивайся, звеселяйся, моя рідна мово, у барвінки зодягайся, моє щире слово» у КЗ Київської ОР «Київська ОБД» проведено поетичний флешмоб «#Говори українською #Читай українською #Люби українську», під час якого працівники бібліотеки читали вірші українських поетів про мову, а потім разом із читачами традиційно долучилися до щорічної акції написання Всеукраїнського диктанту національної єдності. Цікавим видався читацький марафон «У рідній мові – дивина, у кожному слові – таємниця», організований КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» Запорізької ОР.

Христинівська РБД Черкаської обл. до Дня рідної мови провела скайп-спілкування із користувачами Мангушської бібліотеки Донецької обл. (у рамках Всеукраїнської акції «Український Донбас»). По обидва боки екрану читачі співали українські пісні, читали твори вітчизняних поетів розгадували мовні загадки, ребуси, головоломки тощо.

Важливим моментом у популяризації художньої літератури є відзначення ювілейних дат видатних постатей української культури, зокрема Тараса Шевченка. Уже традиційним стало в Хмельницькій ОБД ім. Т.Г. Шевченка літературно-мистецьке свято «Іду з дитинства до Тараса», присвячене Тарасу Шевченку. Читачі бібліотеки щорічно поринають у світ творчості генія нашої нації, обговорюють пророчість слів Шевченка та їх актуальність у наші дні. З нагоди річниці від дня народження Кобзаря у 2017 році в бібліотеці проведено акцію «Обніміться ж брати мої, молю вас, благаю», під час якої читачі дарували

книги своїм ровесникам зі сходу України. Крім того, 22 травня, у день перепоховання Великого Тараса, щорічно відбуваються Шевченківські читання «Юнь шанує Кобзаря», активним учасником яких є Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка. У сквері ім. Т. Г. Шевченка біля пам'ятника поету збираються поціновувачі творчості легендарного українця. Натхненно та проникливо слово Шевченка звучить з вуст юних читачів і подільських митців.

Актуальним напрямом у роботі бібліотек для дітей є формування правової культури юних громадян. Саме бібліотеки є найбільш доступними установами, які володіють документально-інформаційними ресурсами з питань права. Усі бібліотечні заходи спрямовані на виховання поваги до Конституції України, законів держави, толерантного відношення до інших членів громади, на створення умов для набуття користувачами обсягу правових знань та навичок у їх застосуванні, необхідних для реалізації своїх прав і свобод, а також виконання покладених на них обов'язків.

Вихованню у дітей поваги до закону і права сприяли правознавчі години, бесіди, вікторини, уроки правознавства, диспути та інші заходи, під час яких діти знайомилися із основними положеннями Конвенції ООН про права дитини, розглядали різні життєві ситуації та вчилися знаходити правильні виходи з них, отримували консультації від фахівців.

Виховання правової культури у читачів здійснювалося у тісній співпраці бібліотек із педколективами навчальних закладів, міськими та районними відділами та департаментами освіти, територіальними управліннями юстиції, правоохоронними органами, відділами у справах сім'ї та молоді, іншими закладами. Так, в НБУ для дітей у 2019 році започаткована співпраця з секретаріатом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Представники секретаріату неодноразово приходили на зустрічі з читачами, де розповідали про закони, які захищають права людини та дитини зокрема.

Правове виховання – невід'ємна частина комплексу заходів, тож бібліотеки для дітей пропонують широкий спектр послуг на допомогу правовій

освіті. Фахівці дитячих бібліотек проводять активну роботу з правового виховання підлітків у межах роботи читацьких об'єднань. Вже декілька років поспіль у Черкаській обл. діють об'єднання правоосвітнього напрямку: «Правознай» (Драбівська та Чигиринська РБД), «Юний правознавець» (Шполянська РБД та ДФ №1 Черкаської МЦБС) та Школа правового виховання «На перехресті закону і совісті» (Корсунь-Шевченківська РБД). У Білогірській РБД Хмельницької обл. успішно діє клуб за інтересами «Юність і закон». Активно продовжує роботу читацький клуб морально-правового зростання «Крок» для підлітків в Хмельницькій ОБД ім. Т.Г. Шевченка.

А в КЗК «Дніпропетровська ОБД» успішно працює правовий клуб «Закон і ми». Його мета – виробити навички швидкої орієнтації у морально-правових колізіях, які виникають у повсякденному житті підлітка, ознайомити учасників засідань із виданнями правової тематики.

Практично в усіх областях розроблено різноманітні проєкти та програми, які працювали за правовим напрямом.

Цікаві проєкти започатковані в Івано-Франківській ОБД. Зокрема, проєкт «Мої права – моє життя» спрямований на ознайомлення дітей з їхніми правами, обов'язками, відповідальність за вчинення протиправних дій; формування вміння застосувати правові знання у повсякденному житті дитини. Проєкт «Булінгу – Ні!» має на меті формування правових знань, правил поведінки в суспільстві; толерантності, здатності до успішної соціалізації підлітків у суспільстві.

В РБД Березнегуватської ЦБС Миколаївської обл. з 2017 року діє морально-правовий проєкт «Свідомий вибір» для дітей 10-15 років, яким передбачено функціонування скриньки запитань від учнів. На них відповідають спеціалісти центру безоплатної правової допомоги. Теми занять – правдивість та чесність, відповідальність, толерантність, байдужість.

ЦМБД ім. Ш. Кобера і В. Хоменка м. Миколаєва вже кілька років поспіль працює над темою подолання насильства і протидії булінгу. А наприкінці 2019

року тут відбулася презентація пілотного проєкту з профілактики булінгу та протидії насиллю «Бібліотека – позитивний простір».

Читачі КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР були учасниками проєкту «Свобода для кожного» у рамках міжнародної програми Future Problem Solving Program International (FPSPI). Українські школярі обрали проблему торгівлі людьми аби попередити про цю небезпеку більше людей.

У 2017 році багато бібліотек долучилися до програми ПОЛІС (Поліція і спільнота). Проєкт виконувався Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) у партнерстві з Міністерством внутрішніх справ України, Міжнародною організацією з розвитку права (IDLO) за фінансової підтримки Відділу з Правоохоронних питань (INL) Посольства США. Ідея проєкту – поєднати зусилля поліції і громади, вчитися не бути байдужими та реагувати, а також налагоджувати співпрацю між поліцією і тими, для кого вона працює та кого захищає.

Традиційно 1 червня святкується Міжнародний день захисту дітей. Дитячі бібліотеки України відзначають цю дату різноманітними яскравими заходами, які проводять для дітей та разом із ними.

Зокрема, у 2017 році в Тернопільській ОБД відбулися інформаційно-дозвіллева програма «Мирна країна – щаслива дитина» та правознавча мандрівка «Дітям – щасливе дитинство». Представили мультимедійну презентацію про захист прав і свобод дитини в Україні й світі та провели інтерактивну вікторину.

Не минули увагою працівники дитячих бібліотек і День Конституції – Основного Закону України, який закріплює права, свободи і обов'язки громадян України, її суспільно-політичний і державний устрій.

Зокрема, в КЗ «ОБД» Черкаської ОР у 2018 році організували турнір правознавців «Конституцію вивчай, поважай і пам'ятай» та урок державності «Поколіннями виміряна Конституція». В Івано-Франківській ОБД День

Конституції відзначали колективно-творчою грою «Чи знаєш ти свої права?» та правовою панорамою «Конституція України із глибини віків до сьогодення».

З 2008 року в нашій державі на початку грудня проводиться Всеукраїнський тиждень права. Цілий тиждень діти мають змогу взяти участь у різних заходах, правових іграх, уявно потрапити у різні ситуації, збагатитися знаннями з основ права.

У Кіровоградській ОБД ім. Т.Г. Шевченка у рамках Всеукраїнського тижня права пройшли диспут «Насильство в сучасній школі: як запобігти агресії...?» та правовий брифінг «Протидія булінгу в підлітковому середовищі». Також у рамках реалізації Державної соціальної програми протидії торгівлі людьми проведено акцію «Ні – торгівлі людьми!», спрямовану на підвищення рівня проінформованості молоді щодо проблеми торгівлі людьми.

Під час Всеукраїнського тижня права не залишили поза увагою і наймолодших читачів бібліотеки. Так, у 2018 році в ОБД Житомирської ОР працював консультпункт «Права та обов'язки дитини», де спеціалісти з Управління державної реєстрації нормативно-правових актів, правової роботи та правової освіти Головного територіального управління юстиції у Житомирській області у зручній для дітей формі пояснювали їхні права та обов'язки.

Щорічно з 1991 року в Україні з 25 листопада по 10 грудня проводиться Всеукраїнська акція «16 днів проти насильства», яка підтримується міжнародною спільнотою. У дитячих бібліотеках України у цей період також проводяться різноманітні заходи, спрямовані на привернення уваги суспільства до проблем насильства в сім'ї, торгівлі людьми, захисту прав дітей, жінок, тощо. Так, у рамках акції в Чернівецькій ОБД відбулася зустріч з поліцейським ювенальної превенції ГУНП у Чернівецькій обл. «Чи захищені права дитини в нашій державі?», конкурс ерудитів «Знання прав і обов'язків» тощо.

До Року реалізації правопросвітницького проєкту «Я маю право» бібліотеками для дітей Хмельницької обл. організований обласний квест «Знання прав – формула успіху». Партнерами квесту стали інспектори ювенальної превенції, інструктори з проведення просвітницької роботи та вчителі історії і права навчальних закладів, відділи правопросвітництва та взаємодії із суб'єктами надання безоплатної правової допомоги, керівники правових гуртків районів і міст. У квесті взяли участь понад 600 читачів-учнів 8-9 класів, які мандрували Країнами Права і Закону. Квест допоміг дітям підвищити рівень правової культури і став позитивним прикладом формування соціально-активної особистості, громадянської компетентності молодій людині, яка має правові знання, вміння та навички. Також протягом січня-жовтня 2018 року проведено Всеукраїнський конкурс проєктів «Мої права – моє життя», започаткований НБУ для дітей. Конкурс проводився з метою формування у дітей правової культури громадянина України; ознайомлення дітей зі своїми правами, обов'язками та відповідальністю згідно з чинним законодавством України та Декларації ООН про права дитини; сприяння поглибленню правових знань та формуванню правової свідомості. Участь у конкурсі взяли читачі бібліотек – учні 7-11 класів, які готували як індивідуальні, так і колективні проєкти у двох вікових категоріях. Після підведення підсумків I туру до НБУ для дітей надійшло 34 роботи на розсуд Головного журі. Проєкти-переможці у кожній номінації рекомендовано до запровадження у практику роботи з правового виховання дітей та підлітків у спеціалізованих бібліотеках для дітей.

Питанням морально-етичного виховання дітей і підлітків бібліотеки для дітей завжди приділяли значну увагу у своїй роботі. Самоутвердженню дітей як особистостей, вихованню у них позитивних моральних якостей сприяли виховні години, уроки чуйності, поваги та милосердя, дискусійні діалоги, етикет-години, години спілкування (духовності, моралі, толерантності), рольові ігри, дні добрих справ, волонтерські акції доброчинності та інші заходи.

Зокрема, в Уманській РБД Черкаської обл. у 2018 році відбулася акція «Зігріймо ближніх добротою», у рамках якої проведено годину доброти «Даруй добро», конкурс малюнків «Добро очима дітей», скриньку добрих справ «100 історій про добро», дискусійну гойдалку «Вічні цінності сьогодні».

У Краматорській ЦМБД ім. О.С. Пушкіна Донецької обл. для малят із дошкільних закладів у 2017 році проведено годину доброти «Не говори про доброту, забувши про чужу біду». Дітей познайомили з поняттями «доброта», «добро», «милосердя». Бібліотека багато років співпрацює з Краматорською міською організацією Товариства Червоного Хреста України, спільно з якою проведено загальноміський конкурс дитячої творчості «Добро і книга в кожне серце».

Спільні заходи з місцевими відділеннями Товариства Червоного Хреста, районними та міськими центрами у справах сім'ї та молоді, місцевими благодійними організаціями, соціальними службами, комітетами самоорганізації стали постійними у багатьох бібліотеках для дітей. Зокрема, в ЦБД Черкаської МЦБС проводилися благодійні акції «Діти – дітям» (збір книг, іграшок для дітей «Теплого дому»). Щороку 17 лютого в усьому світі відзначається День спонтанного прояву доброти. Цього дня традиційно відбуваються благодійні заходи і марафони, активними учасниками яких є завжди дитячі бібліотеки.

На часі був і артпроект «Всякому серцю – любов і тепло» в КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» Запорізької ОР у 2019 році, під час якого провели заняття з арттерапії за програмою «Heart» для дітей і дорослих, що перебувають у складних життєвих обставинах.

У лютому 2017 року під патронатом Президента України, за підтримки Міністерства закордонних справ України, Міністерства закордонних справ Естонії, Міністерства людських ресурсів Угорщини, народного депутата і письменниці Марії Матіос та з благословення Його Преосвященства Любомира Гузара стартував Міжнародний соціальний проєкт «Книга Добра». Під час

проекту діти та дорослі з усіх регіонів України писали реальні історії про добрі, мудрі вчинки та створювали малюнки до цих історій. Презентація проекту відбулася в багатьох дитячих бібліотеках, у т. ч. і НБУ для дітей.

5 грудня у світі відзначається Міжнародний день волонтерів в ім'я економічного і соціального розвитку. З нагоди цього свята у дитячих бібліотеках традиційно проводяться різноманітні заходи. Так, у 2017 році у Миколаївській ОБД ім. В.О. Лягіна у форматі «живої бібліотеки» цікаво пройшла зустріч із волонтерами «Яке щастя – жити не тільки для себе». У ролі «живих книг» виступили волонтери різних напрямів діяльності м. Миколаєва: Миколаївське товариство єврейської культури; волонтери-екологи штабу опору затопленню Бузького Гарду; волонтери, які приділяють увагу людям похилого віку та іншим категоріям; лікарняні клоуни м. Миколаєва.

Морально-етичному вихованню читачів-дітей сприяли і читацькі об'єднання. Так, в цьому напрямку працювали клуби «Добра Фея» (Катеринопільська РБД Черкаської обл.) та «Добротворець» (Уманська ЦМБД Черкаської обл.).

Безпосередньо з добром пов'язане ще одне свято – День людей похилого віку. У дитячих бібліотеках стало доброю традицією у цей день влаштовувати презентації тематичних книжкових виставок, проводити вечори-вшанування, години доброти, години спілкування, інші мистецькі заходи, відвідування літніх людей із невеличкими дарунками, квітами та добрими, щирими словами.

Зокрема, тепло пройшла година спілкування «Добром зігрите серце» в Івано-Франківській ОБД, куди завітали гості з Івано-Франківського територіального центру соціального обслуговування. «Зв'язок поколінь – це велика мудрість нашого буття», такою була тема відвідин людей літнього віку. Більшість із них одинокі, малозабезпечені, їм потрібна увага суспільства. Бібліотекарі провели екскурсію, показали лялькову виставу. Усіх присутніх на святі розважали маленькі читачі піснями, гуморесками, танцями.

Читачі Смілянської ЦМБД (Черкаська обл.) у 2017 році влаштували бібліотечні посиденьки «Добрі слова для кожного любі», на які запросили своїх бабусь та дідусів і підготували для них концертну програму.

Щороку 16 листопада святкуємо Міжнародний день толерантності. Надзвичайно важливо, коли фундамент толерантності закладено ще з дитинства, тож в усіх дитячих бібліотеках України проводяться різноманітні заходи, проходять Тижні толерантності.

Так, в рамках Тижня толерантності в КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ОР у 2017 році відбулася етична бесіда «На стежці добра та милосердя», дискусійне коло «Ми – різні, ми – рівні». В Миколаївській ОБД ім. В.О. Лягіна вже декілька років поспіль існує проєкт «Дружать діти – дружать народи!». Основна мета проєкту – виховання національної самосвідомості, формування у дітей та підлітків активної життєвої позиції, формування навичок члена громадянського суспільства, зокрема толерантності, сприяння становленню національних молодіжних лідерів, розширення дружніх кордонів як всередині країни, так і за її межами. Проєкт здійснюється спільно з Радою національних товариств Миколаївської обл. Учнів знайомлять з культурою та національним колоритом національних товариств, які проживають на Миколаївщині.

Активно працює відділ літератури іноземними мовами НБУ для дітей, одне із основних завдань якого – полікультурне виховання задля кращого розуміння інших культур та підвищення рівня толерантності, зокрема велику зацікавленість викликають заходи у рамках програми «Культурне намисто світу». Проводилися дні та тижні культури різних країн, мета яких полягає у розкритті культури, історії, літератури одного народу світу. Частими гостями на зустрічах є представники Африканської Ради в Україні, культурних центрів багатьох країн.

В Черкаській ЦМБД у рамках Тижня толерантності проведено казкотренінг «Ми приходимо в світ для добра і краси» (за казкою

А. Григорович «Чарівні пригоди конячки Камелії та зоряних дітей Дмитрика й Насті»). Особлива увага під час спілкування приділялася темі толерантного ставлення до дітей з інвалідністю.

Одним із пріоритетних напрямів державної політики у бібліотечній сфері є впровадження інклюзії, яка виключає будь-які форми дискримінації читачів за фізичним, національним показником або через певні особливості поведінки, а також створює для всіх користувачів відповідні умови для отримання повноцінних якісних послуг. Бібліотеки продовжують опікуватися дітьми, що мають особливі фізичні та соціальні потреби – інвалідами, переселенцями, малозабезпеченими та дітьми із багатодітних сімей, вихованцями шкіл-інтернатів, дитячих притулків, соціально-реабілітаційних центрів.

Один із важливих напрямів роботи – організація дозвілля для таких дітей і їхніх сімей. Для розширення кола спілкування бібліотекарі залучають їх до участі в конкурсах, вікторинах, бібліотечних акціях, літературних святах, майстер-класах.

Практично усі дитячі бібліотеки працюють за цільовими комплексними програмами та проектами, мета яких – привернути увагу громадськості до проблем дітей із інвалідністю, сприяти засобами інформаційно-бібліотечної роботи успішному розвитку особистості, подоланню негативних наслідків інвалідності, їх соціальній адаптації.

Для забезпечення цікавого дозвілля та розвитку творчих здібностей дітей, які потребують особливої уваги, в Арбузинській РДБ (Миколаївська обл.) діє клуб «Промінчики надії».

Для дітей з особливими потребами із громадської організації «Центр розвитку, корекції, психіатричної, психологічної допомоги дітям і дорослим «Територія розвитку» у КЗК «Дніпропетровська ОБД» працює клуб «Жирафчик». Для дітей проводяться театралізовані свята, літературно-музичні заходи, благодійні дійства, казкотерапія за допомогою вистав. До розробки заходів долучалися психологи. У 2019 році бібліотека спільно з благодійною

організацією «Центр культури та мистецтв «Златоуст»» започаткувала спільний проєкт «Психологія для всіх»: цикл семінарів-практикумів для батьків та дітей із дитячих будинків сімейного типу.

У Національній бібліотеці України для дітей тривала робота за довгостроковою цільовою програмою соціокультурної реабілітації дітей з інвалідністю та дітей-сиріт «Світ один на всіх».

В ОБД Житомирської ОР для реабілітації, соціалізації та адаптації дітей з інвалідністю працює об'єднання «МІСТО-Онлайн» (Місто ідеальних стосунків творчих особистостей – онлайн), де ці діти можуть отримати вільний доступ до інформації, формувати свої професійні інтереси для інтеграції у соціокультурній сфері за допомогою представників громади міста, розширювати інформаційний простір. Також у бібліотеці створено комфортну зону спілкування дітей з інвалідністю з їхніми здоровими однолітками у рамках програми «Подаруймо дітям промінчик щастя».

Продовжувалася реалізація проєкту «Поки я хочу – я можу» Полтавської ОБД ім. Панаса Мирного. У рамках цього проєкту обслуговувалися діти з інвалідністю, діти-сироти та діти, які залишилися без батьківського піклування, для яких проводилися літературні ігри, турніри, конкурсні програми.

Корюківська РБД (Чернігівська обл.) з 2017 року розпочала соціальний проєкт «Радість у спілкуванні» для дітей з особливими потребами.

Значну роботу в цьому напрямку проводять ЦБС для дітей м. Миколаєва. У ЦМБ м. Миколаєва працює Центр інформації та релаксації «Соняшник», з пільговим режимом обслуговування, консультаціями по телефону, медіатекою, автоматизованим робочим місцем із виходом в інтернет. У бібліотеці організована інформаційна зона «Промінець надії» для батьків, лікарів-реабілітологів, педагогів, де представлено зібрання книг та періодичних видань з педагогіки, психології, логопедії, реабілітології, банк даних із переліком різноманітних соціальних, психологічних, педагогічних установ та організацій, центрів та об'єднань, які опікуються проблемами дітей, що мають обмежені

можливості. Постійно проводяться Дні спілкування та Дні психологічної допомоги для родин, що виховують дітей з інвалідністю, у рамках яких відбуваються зустрічі з психологами, вихователями-реабілітологами. Актуальність такої роботи стала мотиватором для створення проєкту рівності «Світ один на всіх: інклюзія в дії».

Гарний досвід має Сарненська РДБ (Рівненська область). З 2018 року тут реалізується проєкт «Сонячні промінчики» за підтримки ГО «Рівненське обласне відділення Української бібліотечної асоціації». Проєкт спрямований на покращення соціальної адаптації і взаємодії з однолітками дітей із синдромом Дауна шляхом залучення їх та їхніх батьків до бібліотеки, популяризації книги, читання задля різнобічного навчання та відпочинку.

ДФ № 2 Черкаської МЦБС понад 10 років працює у рамках соціального проєкту «Життя лікується життям», метою якого є допомога дітям з інвалідністю: соціальна реабілітація, вирішення комунікативних проблем, виховання навичок спілкування з книгою, допомога у навчанні, організація дозвілля, зустрічі з психологом, навички користування комп'ютером.

Активно проводилася робота в ОКЗ Сумської ОР «Сумська ОБД» у рамках цільової мініпрограми «Спілкуємося серцем», розробленої бібліотекою разом із Сумським обласним центром соціальної реабілітації дітей-інвалідів.

«Вже не діти, але ще й не дорослі...» – так починається книга української письменниці Оксани Радушинської «Метелики в крижаних панцирах». Книга вийшла друком ще в 2015 році. А у 2019 – Український культурний фонд підтримав проєкт Хмельницької ОБД ім. Т. Шевченка «Особлива книга для особливих дітей». Проєкт спрямований на популяризацію творчості письменниці з інвалідністю Оксани Радушинської та створення умов для рівних можливостей доступу до книг інклюзивної тематики для дітей із вадами зору. Аудіокнигу «Метелики в крижаних панцирах» конвертовано у формат DAISY і розміщено на інтернет-ресурсі Першої української дейзі-бібліотеки. Також аудіокнигу можна знайти на платформі Першої онлайн-бібліотеки аудіокниг

українською проєкту «Слухай» та вебсайті обласної бібліотеки. Книгу було презентовано у багатьох дитячих бібліотеках, у т. ч. і в Національній бібліотеці України для дітей.

З метою подолання інформаційної ізоляції дітей з інвалідністю в дуже багатьох областях діє мобільна бібліотека – позастаціонарне обслуговування дітей з інвалідністю, дітей, які довгий час знаходяться у лікарнях. Наприклад, в ЦМБД ім. Ш. Кобера і В. Хоменка м. Миколаєва активно діють «Бібліодесанти добра». Бібліотекарі відвідують міські дитячі лікарні, дитячі притулки та будинки дитини з розважальними ігровими програмами.

Традиційними вже стали бібліотечні акції зі збору книжок для дітей, що перебувають на стаціонарному лікуванні. Так, протягом багатьох років у КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ОР діє благодійна акція «Подаруй дитині книгу», яка організована для збору коштів та придбання книг, журналів для вихованців медико-соціального реабілітаційного центру «Дорога життя».

Наша країна переживає складну соціально-політичну ситуацію, наслідком якої є те, що велика частина людей покинули свої домівки і тимчасово перемістилися в інші регіони нашої держави. З метою підтримки та соціальної адаптації дітей, які втратили своїх рідних в зоні АТО, дітей-переселенців із зони проведення АТО та дітей-переселенців з анексованих територій усі дитячі бібліотеки України проводили заходи, зустрічі з фахівцями, майстер-класи, різноманітні бібліоакції.

Наприкінці 2016 року Благодійна організація «Благодійний фонд розвитку Національної бібліотеки України для дітей» стала одним із переможців конкурсу проєктів «Нова оселя: інтеграція та психосоціальна підтримка дітей з числа внутрішньо переміщених осіб в Києві та Одеській області», організатором якого була МГО «Соціальні ініціативи з охорони праці та здоров'я» (LHSI) за фінансової підтримки Європейського Союзу. Це дало можливість відкрити в бібліотеці Центр творчої та психологічної реабілітації

дітей із числа внутрішньо переміщених осіб (ВПО) «Крок до майбутнього». Тільки за 2017 рік послугами Центру скористалося майже три тисячі відвідувачів, серед яких тисяча – діти із числа ВПО. Діти могли взяти участь у гуртках, скористатися книжковим фондом бібліотеки, переглянути лялькову виставу, відвідати цікаві заняття у психолога, майстер-класи та інтерактивні вікторини.

Вагомим результатом роботи ОБД Житомирської ОР у напрямку миротворчості була робота Локального Центру громадянської освіти «Квартал Миротворчості» у межах проєкту «Інтеграція через діалог. Освітня та інтеграційна допомога дітям, які постраждали від збройного конфлікту на Сході України та анексії Криму», який здійснює Всеукраїнська асоціація викладачів історії та суспільних дисциплін «Нова Доба» у партнерстві з громадською організацією УМНІЦ за підтримки Європейського Союзу. Робота центру має на меті навчити дитину пристосовуватися до дійсності попри психотравмуючі фактори, адаптуватися у новому для неї місті та досягти стану психологічного комфорту.

Цікаві та повчальні зустрічі об'єднували читачів бібліотеки у команди посланців-миротворців. Насиченою була робота у дизайн-студії «Планета друзів, або Абетка спілкування», на мистецьких платформах бібліотечного «Кварталу Миротворчості» під час дистанційних навчань у межах проєкту «Інтеграція через діалог».

Важливим стало відкриття в Кіровоградській ОБД ім. Т.Г. Шевченка у 2017 році в рамках дії Локального центру пересувної молодіжної арт-виставки «Те, про що важко сказати» (автор – український фотограф Христина Музичук). Учасниками цього артпроєкту стали діти, які постраждали від збройного конфлікту на Сході України. Фотовиставка візуально продемонструвала відвідувачам те, що важко передати словами, і не залишила байдужим жодної людини.

У Тернопільській ОБД близько двох років діяв проєкт «Файне єднає». Реалізація відбувалася у рамках проєкту «Сприяння відбудові та сталому розв'язанню проблем ВПО та постраждалого від конфлікту населення в Україні», що впроваджувався Міжнародною організацією з міграції (МОМ) за фінансування Європейського Союзу, метою була соціальна інтеграція внутрішньо переміщених осіб у місцевій громаді та сприяння їхньої адаптації в нових умовах. Проєкт передбачав участь переселенців у загальноміських святах, спортивні змагання, концерти й туристичні краєзнавчі походи, правові консультації, різноманітні майстер-класи тощо.

Також у дитячих бібліотеках проходили акції зі збору книжок для дітей та підлітків з Донецької та Луганської областей та АР Крим. Зокрема, Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна започаткувала у 2017 році бібліоакцію небайдужості «Створи оазис миру на війні – подаруй книгу».

Народознавство є ключем до пізнання самобутності і неповторності українського народу, його національної ментальності, своєрідності світогляду.

Аналізуючи роботу дитячих бібліотек України у 2017-2019 роках, слід зазначити, що всі книгозбірні активно популяризували серед юних користувачів літературу з народознавства, яка сприяє вихованню патріотизму, національної свідомості, любові до великої і малої Батьківщини, формуванню пізнавального інтересу і належного ставлення до духовної та матеріальної культури народу. У багатьох бібліотеках організовані тематичні читацькі об'єднання. Так, у КЗ «ОБД» Черкаської ОР активно працює народознавча світлиця «Джерельце» для учнів 1-4 класів. Проведено 45 занять, які традиційно об'єднувалися у три цикли: «Матеріальна культура», «Духовна культура», «Народні свята».

У КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР працює фольклорно-етнографічна вітальня «Бабусині обереги». У 2019 році учасники вітальні відвідали годину ужиткового мистецтва «Великодні дзвони на зорі, писаночка й паска на столі».

Для школярів цікаво пройшов народознавчий квест «У звичаях, традиціях народу ти душу України пізнавай».

У Липоводолинській районній дитячій бібліотеці Сумської обл. діє клуб «Народознавча скарбниця», під час засідань якого працівники бібліотеки прагнуть виховувати у дітей глибоке почуття любові до рідної домівки. А у Врадіївській районній дитячій бібліотеці Миколаївської обл. працює клуб «Школа народознавця», робота якого спрямована на донесення до кожного відвідувача відомостей про рідний край, його традиції, народні звичаї та обряди.

Традиційно у дитячих бібліотеках відзначалися свята за народним календарем. Багато масових заходів проводиться щорічно до дня святого Миколая, улюбленого свята дітвори. Так, цікаво і весело пройшли літературна феєрія «Свято починається, мрії збуваються», дитячий ранок «Всі чекають – виглядають Чудотворця Миколая», театралізоване дійство «Живи, добро звершай, як творив святий Миколай» в Івано-Франківській ОБД у 2019 році.

До Великодня у бібліотеках проводяться майстер-класи з виготовлення писанок, святкові великодні забави. Зокрема, цікаво пройшов народознавчий відеокалендар «Свята Пасха йде до хати – будемо Великдень справляти» у КЗК «Дніпропетровська ОБД» у 2017 році.

Бібліотеки тісно співпрацювали з краєзнавчими музеями. Наприклад, до Великодніх свят із читачами Вінницької обласної бібліотеки для дітей ім. І.Я. Франка майстриня, співробітник Вінницького краєзнавчого музею О. М. Антонова провела майстер-клас «Писанкове мереживо», де діти навчилися робити писанки.

Доброю традицією в бібліотеках стало святкування свята Івана Купала. Так, у 2017 році Новобузька районна дитяча бібліотека (Миколаївська обл.) спільно із громадськими організаціями та сільськими закладами культури організували та провели загально районне святково-обрядове дійство «Ой на Івана, ой на Купала...». Активну участь в організації заходу брали козацька

школа бойових звичаїв «Бузький спас», народний пісенний ансамбль «Веселинка», ВІА «Новий Буг», танцювальні колективи, творчі колективи та солісти будинків культури. Дійство об'єднало в собі барабанний бій та козацький герц, зустріч усіх Мавок, колесо бажань, пісні та танці, Марену з Купалом, героїв купальських легенд та переказів. Не обійшлося і без плетіння вінків та спускання їх на воду, палаючого колеса та багаття. Для глядачів влаштували святкову вікторину, подарунки та сюрпризи.

У 2019 році в бібліотеках для дітей проходили заходи до 80-ї річниці від дня народження Василя Скуратівського, українського письменника та народознавця. Зокрема, у КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР пройшли квестові змагання за книгами Василя Скуратівського.

Щорічно у третій четвер травня українці святкують День вишиванки. Вишиванка не просто одяг, це оберіг нації. Цей день відзначають у всіх бібліотеках: працівники приходять у вишиванках, оформлюються своєрідні куточки з елементами вишивки – сорочки, рушники, скатертини та ін.

В Івано-Франківській ОБД у 2019 році відбувся бібліотечний подіум «Кольорове свято візерунків», бібліотекарі провели вуличну акцію «Дізнайся більше про вишиванку в бібліотеці».

Відсвяткувати Всеукраїнський день вишиванки з читачами Національної бібліотеки України для дітей у 2019 році прийшла старший науковий співробітник Національного центру народної культури «Музей Івана Гончара» пані Олександра Сторчай. Вона зосередила увагу присутніх на витоках мистецтва вишивання та найдавніших і основних традиціях (спосіб вишивання, елементи орнаменту, кольори тощо), а також згадала про родинну історію сім'ї парфумерів Брокар (від листівок-реклам пропонованої продукції з червоно-чорними візерунками до появи «брокарівської» вишивки). Також гостя представила дітям жіночі автентичні сорочки (білі та «брокарівські»), яким понад сто років, та альбом-каталог листівок із різноманітними вишиваними узорами, які зберігаються у колекції Музею.

Краєзнавство – це не тільки історія рідних місць. Це всебічне, глибоке вивчення місцевості, де живеш, її історії, природи, економіки, культури. Краєзнавча робота, яку бібліотеки здійснюють у тісній співпраці з місцевими краєзнавчими музеями, школами, громадськими організаціями, творчими спілками, спрямована на культурно-просвітницьку діяльність, популяризацію краєзнавчих документів, на відзначення знаменних і пам'ятних дат краю. Цей напрям масштабний та багатогранний, він є органічною частиною усіх бібліотечних процесів (формування фонду, організації довідково-пошукового апарату, інформаційно-бібліографічного обслуговування, індивідуальної та масової роботи, видавничої діяльності).

Традиційні форми краєзнавчої роботи бібліотек для дітей під впливом часу змінюються, стають більш яскравими і ефективними. Слід зазначити, що протягом 2017-2019 рр. бібліотекарі пристосовували традиційні форми послуг до нових реалій, почали більше працювати у віртуальному просторі. З'явилися віртуальні мандрівки, віртуальні книжкові виставки, які дозволяють користувачам у зручний для себе час знайомитися з представленими документами. Впровадження в бібліотечну галузь комп'ютерних та телекомунікаційних технологій дало змогу розширити репертуар краєзнавчих ресурсів, поліпшити обмін краєзнавчою інформацією, підвищити доступ до краєзнавчих, бібліографічних ресурсів.

Кожна область України багата своїми традиціями, тож бібліотеки прагнули якомога привабливіше представити регіональне краєзнавство і в електронному форматі. Широке використання вебсайтів бібліотек для представлення краєзнавчого ресурсу та впровадження електронної доставки документів у роботу бібліотек є головними засобами доступу до краєзнавчих ресурсів. Важливою складовою частиною краєзнавчих електронних ресурсів бібліотек є бази даних, що дають змогу забезпечити швидкий та якісний пошук краєзнавчої інформації. Тематичні краєзнавчі бази даних використовуються не лише як довідково-бібліографічний пошуковий апарат, вони стають основою

для створення рекомендаційних бібліографічних покажчиків, списків літератури, дають змогу постійно поповнювати та оновлювати інформаційний ресурс.

Інноваційні форми використовуються для популяризації книг місцевих авторів. Однією з ефективних форм поруч із віртуальною виставкою є буктрейлер – короткий відеоролик за мотивами книги, який надихає на її прочитання.

Вартий уваги буктрейлер на книгу «Кольорові равлики» Олени Медведєвої, рівненської дитячої письменниці. Даний електронний ресурс, створений працівниками КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР, за способом візуального втілення тексту є анімаційним, що значно підвищує читацьку активність та спонукає до знайомства з казкою. В основі книги – казкова історія про виникнення кольорів прапора міста Рівного.

Чималих успіхів у прищепленні любові до своєї малої батьківщини досягли читацькі об'єднання, що працюють у дитячих бібліотеках. Члени клубу «Юний краєзнавець» при Яремчанській дитячій бібліотеці (Івано-Франківська обл.) збирають матеріали про майстрів народної творчості, фольклор рідного краю та старовинні речі побуту: вишивки, одяг, дерев'яні вироби. Робота клубу «Юні дослідники рідного краю» у КЗК «Дніпропетровська ОБД» ґрунтується на проведенні дослідницьких заходів історичної та екологічної тематики. Здійснювалися віртуальні подорожі у найвіддаленіші куточки краю, розглядалися маловідомі історичні факти та природні явища. В ОБД Житомирської ОР працюють одразу два проєкти: краєзнавчий театр книги «Аркадія» та дитяче об'єднання «Мала Академія Краєзнавця» (МАК). У бібліотеках збирається краєзнавча інформація, ведуться краєзнавчі картотеки, формуються краєзнавчі папки, оформлюються постійно діючі виставки, стенди, проводяться творчі зустрічі.

У рамках регіонального проєкту «Буковина читає дітям» у Чернівецькій ОБД відбувалися зустрічі з відомими письменниками краю – Василем Довгим,

Христиною Венгрюк. Тут активно працює клуб «Буковинчики», де малюки вивчають історію рідного краю.

Ціла низка багаторічних проєктів є в КЗ «Чернігівська ОБД» Чернігівської ОР. Зокрема, в рамках проєкту «Роде наш красний, роде наш прекрасний» підготовлено 30 випусків краєзнавчих дайджестів про видатні постаті Чернігівщини (вчені, мандрівники, діячі, краєзнавці тощо). Проєкт «Письменники Чернігівщини – дітям» знайомить юних читачів із життям та творчістю чернігівських письменників. З метою знайомства з географією та історією рідного краю у 2011 році започатковано серію покажчиків «Міста і містечка Чернігівщини».

У 2017 році в КЗ «ОБД» Черкаської ОР реалізовано унікальний краєзнавчий проєкт – медіачелендж «Скарби козацького міста». Це гра для дітей 11-18 років у формі квесту, присвячена історії міста Черкаси, яка об'єднала цікаву історію про пригоди трьох друзів і захопливу пізнавальну розвагу. Протягом шести тижнів в інтернет-виданнях, а також на сторінках бібліотеки в соцмережах з'являлися оповідання – своєрідна інструкція, яка допомагала ознайомитися з минушиною Черкас. Літературну основу квесту забезпечила письменниця Олена Железняк. Після кожної глави медіачеленджу на конкурсантів чекали від 3 до 6 завдань на логіку, ерудицію, швидкість та кмітливість. А ще гравці мали демонструвати свої творчі здібності й бодай раз на тиждень виходити в місто у пошуках чергових значущих місць Черкас. Та найважливішим наскрізним завданням було розшифрувати таємне послання (по одній частині щотижня). Участь у змаганні взяли близько 200 дітей та підлітків. Комунікація з ними відбувалася через соцмережі. Церемонію нагородження переможців й активних учасників було вирішено поєднати з бібліосутінками «Подорож у часі». При цьому в бібліотеці одночасно працювали 10 локацій, що представляли різні історичні епохи існування Черкас. Забезпечувати роботу локацій працівникам бібліотеки допомагали фахівці Черкаського обласного

краєзнавчого музею, вихованці Черкаської школи бойового гопака, вихованці літературного театру «Задзеркалля», що працює в бібліотеці.

З метою сприяння національно-патріотичному вихованню дітей шляхом підвищення їх поінформованості про рідний край, його історичну та культурну спадщину БФ «Майбутнє Херсонщини» та КЗ «Херсонська обласна бібліотека для дітей ім. Дніпрової Чайки» Херсонської ОР було ініційовано проведення обласної літературно-краєзнавчої акції «Легенди Херсонщини». Її творчому етапу – створенню учасниками власних літературних робіт: легенд, казок, билин, історичних оповідок тощо, передував дослідницький. Адже кожному учаснику слід було вивчити літературні та фольклорні джерела про утворення населених пунктів, заселення рідного краю, його легендарних особистостей, історії походження назв міст і сіл тощо. Збір даних та обробка інформації, отриманої під час пошукової роботи, зокрема спілкування зі старожилами, краєзнавцями, істориками, письменниками, бібліотечними та музейними працівниками, допомогли учасникам створити власні оригінальні авторські легенди.

З 2017 року щорічно проводиться обласний інтелектуальний турнір «Ігри патріотів Херсонщини» (засновники та організатори – управління культури, управління освіти, науки та молоді Херсонської обласної державної адміністрації і КЗ «Херсонська обласна бібліотека для дітей ім. Дніпрової Чайки» Херсонської обласної ради). Змагання учасників відбувалися за ігровими картами, розробленими фахівцями обласної бібліотеки для дітей, та враховуючи вік учасників.

КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР у 2018 році отримав фінансову підтримку від Українського культурного фонду для реалізації проєкту «Маловідомі архітектурні пам'ятки Рівного». Ці кошти були спрямовані на те, аби привернути увагу до збереження культурної спадщини міста через залучення дитячої аудиторії та використання цифрових технологій. Під час засідань краєзнавчих студій «Відчуй, що це земля твоя» проводився

краєзнавчий вояж «Зупинись! Тут живе історія», в межах якого і популяризувався згаданий проєкт. Завдяки проєкту діти дізналися про історію будівництва, архітектурні особливості, цікаві факти та сучасне життя найдавніших споруд Рівного.

У Вінницькій ОБД ім. І.Я. Франка краєзнавча робота концентрувалася на великому корпоративному проєкті «Архітектура Вінничини», який мав на меті ознайомити дітей із пам'ятками архітектури у доступній для них формі. Основою проєкту були краєзнавчі дослідження та бібліографічні матеріали про архітектурні родзинки своїх регіонів, а завданням – підготовка довідника юного краєзнавця «Історія Вінничини в архітектурі». Протягом 2018 року зібрано і опрацьовано матеріали про пам'ятки архітектури тринадцяти районів і трьох міст обласного підпорядкування. Вони ввійшли до першого випуску довідника, презентація якого відбулася на семінарі завідуючих бібліотеками для дітей області.

У районній дитячій бібліотеці Березнегуватської ЦБС (Миколаївська обл.) кілька років поспіль діє краєзнавчо-пізнавальний проєкт «Березнегувате відоме і невідоме», мета якого – вивчення історії, традицій, сьогодення Березнегуватого, пошук раніше невідомих даних про нього та ознайомлення широкого кола дітей та громади з цими матеріалами. Форми роботи бібліотеки у цьому напрямку різноманітні: організація виставок інформаційних краєзнавчих матеріалів, книг, світлин; створення слайд розповідей про історію заснування, відомих осіб та визначні місця селища; екскурсії-бесіди, краєзнавчі квести, години краєзнавства.

Цікавою для дітей була скайп-зустріч на тему «Знавці рідного краю», учасниками якої були користувачі ОКЗ Сумської ОР «Сумська ОБД» та Роменської міської центральної бібліотеки для дітей. Сумчани «мандрували» до літописного міста Ромни, роменчани до обласного центру Сумщини. Віртуальне спілкування між дітьми було активним і жвавим, юні краєзнавці

задавали багато питань один одному, розповідали цікаві факти про свій край, декламували вірші.

Святкування ювілейних дат області, міста, селища, села – це ще один вагомий стимул для організації краєзнавчої роботи в бібліотеках для дітей. 2017 рік був ювілейний для Київщини – 85-річчя утворення області. До цієї дати КЗ Київської ОР «Київська ОБД» підготувала і провела низку заходів, зокрема презентацію мультимедійної книги «Легенди Київського краю», присвячену історії області, обласний фестиваль творчості читачів-дітей «Веселкові обереги».

Відзначаючи 80-річчя створення Хмельницької області, читачі обласної бібліотеки для дітей взяли активну участь в обласному квесті «Відома і невідома Хмельниччина» та вебквесті «В стилі етно», краєзнавчому медіауроці «Юним хмельничанам про Хмельницький», інтернет-мандрах «Світ не пізнаєш, не вивчивши рідного краю», краєзнавчому променаді «Ти в серці вічна і єдина, моя маленька Батьківщина», віртуальній мандрівці «Сім чудес Хмельниччини».

Бібліотеки активно популяризують туристичні маршрути рідного краю. Так, Кіровоградська ОБД ім. Т.Г. Шевченка в рамках проєкту «Сім природних чудес краю» у 2017 році створила бібліотечні вебсторінки: «Урочище Каскади – українська Швейцарія серед степу», «Мертве море в степах Бобринеччини (Солоне озеро)», «Український стоунхендж» (Урочище Монастирище). Доповнюється новими матеріалами вебпроєкт «Знайомтесь: сучасні письменники краю». На краєзнавчій сторінці вебсайту можна ознайомитися з матеріалами щодо ювілейних дат видатних земляків.

Юні мандрівники туристично-краєзнавчої агенції «Мандруємо разом», яка працює в КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ОР, мали змогу здійснити рекламний тур «Пізнай дива Срібної Землі», вікенд-тур «У мандри до шовкової косиці», віртуальну мандрівку до гірських озер Карпат «Заворожуючі, сині й несамовиті» та ін.

Національною бібліотекою України для дітей підготовлено та презентовано вже більше десяти електронних продуктів – віртуально-краєзнавчих подорожей із циклу «Історія однієї вулиці». Під час цих заходів діти знайомляться з вулицями Шевченківського району м. Києва.

При Коломийській бібліотеці для дітей №2 (Івано-Франківська обл.) вже 9 років діє музей лауреата Національної премії ім. Т. Шевченка, поета, дисидента Тараса Мельничука, оформлений у гуцульському стилі. У ньому проводяться семінари, тренінги, зустрічі та презентації творів місцевих письменників та поетів, краєзнавчі уроки, екскурсії.

А у Вашківецькій міській дитячій бібліотеці ОТГ Вижницького району (Чернівецька обл.) відкрили музей буковинської Маланки, де бібліотекарі самі є екскурсоводами і популяризують народні звичаї Маланки.

Розуміти, любити і берегти природу діти вчаться змалку. Та ніколи екологічна тематика не стояла так гостро, як у наші дні, коли загроза екологічної катастрофи нависла над людством. Тому одним із важливих завдань діяльності бібліотеки є популяризація природничо-екологічних знань. З цією метою бібліотекарі різними формами та методами бібліотечної роботи формують у читачів основи екологічної культури та свідомості, розкривають багатогранні цінності природи, залучаючи відвідувачів до участі у заходах.

Зокрема, в ОКЗ Сумської ОР «Сумська ОБД» у 2017 році проведено екологічний диліжанс «Маршрутами рідного краю», відеокруїз «Подорож до царства птахів», екологічну варту «Больові точки планети», під час якої діти обговорювали проблеми екології, забруднення води, та як потрібно вести себе, щоб не приносити природі шкоди. Дуже цікавою формою роботи стала світлиця «Бджолина рада» у Роменській міській дитячій бібліотеці, у рамках якої проводилися природоохоронні акції «Допоможемо перезимувати птахам», «Полий квітку», «Приберемо смітник».

В Уманській ЦМБД до Всесвітнього дня навколишнього середовища проведено галерею репортажів «Ми живемо, допоки є природа», флешмоб

«Нам із природою разом жити» та фотоакцію «Давайте почуємо голос Землі!». Не минули і тему Чорнобильської трагедії. Її черговій річниці були присвячені наступні заходи: година скорботи «Чорнобиля дзвін – це печаль і журба України» (Чорнобаївська РБД), година реквієм «Чорнобилем спаплюжена Земля» (Монастирищинська РБД), флешмоб «Бринить жалем і відчаєм Чорнобиль» (Уманська ЦМБД) (Черкаська обл.).

В бібліотеках Хмельницької області успішно діяли екологічні програми «Земля благає допомоги» (Нетішинська МДБ), «З природою єдиною мовою» (Ізяславська РДБ). В КУ Тернопільської ОР «Тернопільська ОБД» для учнів 1-4 кл. проведено презентації книжково-ілюстративних виставок «Вдягла весна березові сережки», «Літо, літечко прийшло і тепло всім принесло», «Осінь пишна і багата заглядає в кожную хату», «Все зима заपोшила...». Цікавими для дітей стали природознавчі мандрівки «Чому рипить сніжок», «Хто в лісі живе», «А вже весна у двері стука». З нагоди Дня довкілля для учнів 5-11 класів проведено огляд виставки-роздуму «Людина і природа: гармонія чи трагедія». Про трагічні наслідки найбільшої аварії в історії нашої держави, хронологію подій того дня, а також про гірке та довге відлуння радіаційної атаки відвідувачі дізналися з літератури, представлені на книжково-ілюстративній виставці «Чорнобиль – біль душі».

Дуже доречною та змістовною стала низка заходів на екологічну тему в Полтавській ОБД ім. Панаса Мирного. У партнерстві з Полтавським національним педагогічним університетом імені В. Короленка бібліотекою проведено «Екологічний трофі-рейд», який здійснювався за «маршрутами»-темами: «Людина засмічуюча», «Ліс в літературі», «Екологічні бачення крізь призму японського хоку». (с. 10)

У Волинській ОБД популяризації природничо-наукової літератури сприяли наступні заходи: година цікавого знайомства «Гарна в півника родина», екологічна прогулянка «Прилетіли птахи – весни співаки», екокруїз «Під зеленими вітрилами у майбутнє». До Дня пасічника проведено годину

цікавих повідомлень «Ось так бджоли, ось так диво!» із медовою вікториною та майстер-класом із виготовлення кумедних бджілок. Для наймолодших користувачів цікаво та креативно проведено День чаю. Цілий день працювало інформаційно-екологічне бюро «НадзвиЧАЙні історії за чашкою чаю», загадувалися вікторини про цей цілющий напій, проводилися різноманітні конкурси.

Змістовністю та своєрідністю вирізнялися заходи екологічного спрямування КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР та дитячих бібліотек області. Тут проведено екологічний калейдоскоп «На все життя запам'ятай – потрібно берегти свій край», під час якого діти отримали інформацію про основні проблеми навколишнього середовища, пригадали правила бережливого ставлення до природи, визначили основні способи допомоги нашій планеті. Книгозбірні області теж спрямовували свою діяльність на формування екологічної культури у дітей, виховання любові до природи, бережливого ставлення до неї. Подорож екологічною стежиною «Природа в твоїх руках» (до Всесвітнього дня охорони навколишнього середовища) здійснили читачі Дубенської РБД (Рівненська обл.). Мандруючи, діти стали учасниками ерудит-конкурсу «Веселі, пернаті, хвостаті», гри-вікторини «Твої зелені захисники», незвичного вернісажу «Таємнича сила квітів». Усі ці заходи сприяли усвідомленню дітьми своєї відповідальності за збереження природи. Незабутні враження отримали користувачі Корецької РБД від квіткового калейдоскопу «Окраса нашого життя», пізнавального сафарі «Цікаві, дивні, незвичайні», екологічного бібліопікніка «Зелена хвиля». Учасники заходу «Чорна спадщина Чорнобиля», що відбувся в Острозькій ЦРБ, взяли участь в екологічному діалозі «Вплив Чорнобильської катастрофи на навколишні середовище», подивилися документальний фільм «Чорнобиль не має минулого часу». На заході відбулася презентація книги білоруської письменниці Світлани Алексієвич «Чорнобильська молитва: хроніка майбутнього».

Багато дитячих бібліотек у роботі з екологічного виховання використовують проєктну та програмну діяльність, клубні форми роботи. Найбільш вдалим можна відзначити проєкт КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР «ЕкоБібліотека». Партнерами цього проєкту були Екологічна ініціатива «ЧИСТЕ МІСТО!», компанія ECOWAY та ЛКП «Зелене місто». Бібліотекарі навчали дітей екологічно мислити, дбайливо ставитися до природних ресурсів, зменшувати кількість відходів, сортувати і розподіляти сміття, а також вчити цьому свою родину і друзів. Також у рамках проєкту протягом року працівники та відвідувачі бібліотеки брали участь у фестивалі дитячого читання «Книгоманія» у форматі великої гри «Супергерої рятують планету»; першому Всеукраїнському благодійному інтегрованому фестивалі творчості та добра «Крила весни» (екологічний майстер-клас); екофестивалі «Чисте Місто Фест 2019»; презентації екоказки Олега Кобеля «Їжачок-рятівничок»; екоказки Ірини Дзуль – «Блакитний скарб»; у Zero Waste Fast з програмою «І пластик буває корисним» (3D ручка), екоісторії та майстер-класу від письменниці та екоактивістки К. Михаліциної; V Міжнародному Екофорумі «Вода та Енергія».

Варто відзначити і роботу КЗ Київської ОР «Київська ОБД», яка спрямована на популяризацію книг про навколишній світ, що дає змогу формувати та розвивати уявлення дитини про природу планети Земля. Це підкріплювалося організацією і проведенням різноманітних візуальних та масових форм бібліотечної роботи: книжково-ілюстративна виставка «До нас прийшла зима – чаклунка», флористична мозаїка «Свято сонця, блакитного неба, росяних трав та барвистих квіток», хвилинка-цікавинка «Лісові казки та загадки». Для учнів 1-4 кл. протягом року проводилися масові заходи, об'єднані однією назвою – «На екологічній стежині», метою яких було навчити читачів-дітей спостерігати, оберігати та любити навколишній світ. Поєднання художньої та науково-популярної літератури у проведенні масових заходів сприяло кращому засвоєнню поданої інформації.

Не залишали поза увагою виховання екологічної культури і бібліотеки Чернівецької області. У рамках програми ООН «Десятиліття біорізноманіття» в КЗ «Чернівецька ОБД» пройшли екобесіди «Екологічні проблеми сучасності», «Найбільш екологічно небезпечні об'єкти України», хвилинки-цікавинки «Найдавніші мешканці Землі». Бібліотеки Хотинської ЦБС брали активну участь у проєкті «За чисте довкілля». Зокрема, члени екологічного клубу «Дивосвіт» Хотинської РДБ на засіданнях не тільки знайомилися з чарівним світом природи, але й брали безпосередню участь у вирішенні екологічних проблем міста.

Екологічна робота КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» Запорізької ОР була організована у рамках Національної програми «Питна вода України», до якої увійшли наступні заходи: вернісаж екологічних казок «В гостях у королеви Флори», веселі заняття у клубі питайликів, екобумеранг «Що буде, якщо...?» , природнича вікторину «Хто живе у Дніпрі? Хто блукає степом сивим? Хто літає в піднебесі запорізькім?»

Однією з найбільш цікавих форм для дітей різного віку є квести, які зараз часто використовують бібліотеки для дітей. Так в КЗ «Чернігівська ОБД» Чернігівської ОР пройшов еко –квест "Завжди подумати треба, що буде після тебе». Діти з цікавістю розглядали виставку –інсталяцію «У долонях Всесвіту – Земля!», розмовляли про екологічні проблеми та міркували , яким чином їх вирішувати. Важливою складовою екологічного виховання стали заходи у бібліотеці до річниці Чорнобильської трагедії. Книжкові виставки, тематичні полицьки «Чорнобильські дзвони», «Біль Землі», «Чорнобильська трагедія» були оформлені в ПШБ сіл Коргани, Стадники, Плоске Острозького району. Ми живемо на багатій, щедрій землі і не маємо права забувати, що сьогодні просто милуватися красою природи мало – її треба берегти. «Ввійти в природу другом і стати її добрим господарем», – закликають заходи, проведені в дитячих бібліотеках різних куточків України.

У контексті бібліотечної діяльності важливе місце посідає превентивне виховання – одна із складових запобігання проявів негативних явищ у житті дитини. Саме в дитячі роки людина потребує найбільшої уваги та захисту. Від ставлення до дітей, розуміння їх проблем, потреб залежить не тільки доля конкретної дитини, а й розвиток суспільства в цілому. Саме тому дитячі бібліотеки в 2017-2019 рр. через популяризацію художньої літератури, проведення масових заходів, ведення проєктної та програмної діяльності разом із освітніми закладами допомагали підростаючому поколінню запобігти неприємним ситуаціям, зберегти здоров'я та захистити дітей від непередбачуваних обставин. Серед користувачів дитячих бібліотек залишаються популярними сучасні форми масової роботи, які сприяють кращому запам'ятовуванню та засвоєнню інформації дитиною.

Так, варто відзначити роботу Волинської ОБД, працівники якої упродовж 2019 року разом із Управлінням ДСНС України у Волинській області продовжували реалізовувати проєкт «Безпечне дитинство». Було проведено інформ-презентацію «Історія пожежництва на Волині», артпрезентацію «Ми – за безпечне дитинство», зустріч із рятувальниками-піротехніками «Вогонь наш друг, та не завжди – чекати можна і біди». У переддень Всесвітнього дня здоров'я в рамках програми «Наше здоров'я в наших руках» у Тернопільській ОБД для юних читачів провели годину здоров'я «Світ чудовий, коли ти здоровий». Про здоров'я та про те, як його зберегти, розповіла лікар-методист КУ «Центр здоров'я» Ірина Гричук. З нагоди відзначення Всесвітнього дня без тютюну мала місце профілактична бесіда «Здоровим у доросле життя»; до Всесвітнього дня профілактики та боротьби зі СНІДом – урок-застереження «Знаємо більше – переможемо швидше».

На запрошення Міжнародної організації IREX КЗ «Рівненську ОБД» Рівненської ОР за поданим проєктом відібрали до участі у програмі ПОЛІС (Поліція і Спільнота). Метою заходів було налагодження співпраці між громадою та поліцією заради безпеки юних громадян міста (вирішення

конкретних проблем безпеки пересування людей з інвалідністю, безпеки руху для велосипедистів, безпеки дорожнього руху). Завдяки проєкту бібліотекарі у співпраці з правоохоронцями і за допомогою традиційних та інноваційних форм бібліотечної роботи підвищували ефективність превентивних заходів.

Багато дитячих бібліотек України активно долучилися до Всеукраїнського конкурсу дитячого малюнку «Рідна країна – безпечна країна: як треба поводитися на дорогах!», організованого Громадським рухом Миколи Томенка «Рідна країна» та Українською асоціацією працівників бібліотек для дітей. Зокрема, 175 читачів від 7 до 12 років КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ОР взяли участь у цьому конкурсі. Вони намалювали своє бачення основ безпеки дорожнього руху та культури поведінки на вулиці. Переможці отримали призи та грамоти.

Про здоровий спосіб життя та дії у небезпечних і непередбачуваних ситуаціях йшла мова на засіданнях багаторічного превентивного лекторію КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР «Абетка безпеки від бібліотеки». Від чого зникають мікроби, як правильно харчуватися, які правила потрібно знати, щоб не захворіти – про усе це та багато іншого дізналися учні початкових класів під час превентивної гри «Ключі від форту Здоров'я».

Дитячі книгозбірні у тісній співпраці з соціальними службами, педагогами, медиками, спортсменами працюють у напрямку популяризації здорового способу життя та профілактики шкідливих звичок. Так, до Всесвітнього дня боротьби з тютюнопалінням, Міжнародного дня боротьби зі зловживанням наркотиків і їх незаконним обігом та Всесвітнього дня боротьби зі СНІДом у дитячих бібліотеках Черкаської області провели години-застереження «Наркотичний лабіринт: вихід є!» (Катеринопільська РБД), «Ще раз про СНІД» (Корсунь-Шевченківська РБД); дискусійні гойдалки «Куди ведуть шляхи спокуси?» (БФ для дітей ім. Т.Г. Шевченка Смілянської МЦБС); шок-урок «У наркомана вік короткий».

Найцінніше, що є у людини – це життя, а найцінніше в житті – здоров'я, тому бібліотекарі дитячих бібліотек вважали за потрібне за допомогою книжки, різних цікавих заходів навчати дітей цінувати життя, формувати у них бажання берегти власне здоров'я. Так, до Всесвітнього дня здоров'я у Івано-Франківській ОБД проведено годину корисних порад «Здоровий спосіб життя в традиціях українського народу», урок-роздум «Як стати здоровим і щасливим?», вікторину «Що ти знаєш про алкоголь, нікотин, наркотики?» На здоровий спосіб життя орієнтувала своїх читачів і КЗ Київської ОР «Київська ОБД». Для користувачів різних вікових категорій було проведено презентацію дитячої енциклопедії «Спорт»; спорт-дегустацію «Спортивне життя України»; представлено книжково-ілюстративні виставки: «Найбільше щастя у житті – здоров'я», «Мистецтво бути здоровим», «Шлях до здоров'я»; огляди літератури: «Бережи здоров'я змолоду», «100 порад для здоров'я» тощо.

З метою забезпечення здорового способу життя працівниками Кіровоградської ОБД для дітей ім. Т.Г. Шевченка проведено цикл бібліотечних занять клубу «Безпека для малюків», віртуальні уроки «Будь здоров, малюк!» та «Правила безпечної поведінки на дорогах». На заходи неодноразово запрошувалися офіцери Управління патрульної поліції в Кіровоградській області, які нагадали юним читачам про основні правила дорожнього руху та особистої безпеки. Заходи, до яких безпосередньо долучаються фахівці, формують у молоді розуміння здорового способу життя та навички підтримувати своє тіло у гарній фізичній формі.

Варто відзначити роботу КЗК «Дніпропетровська ОБД» за програмою «Обережні казки», яка допомагає дитині дізнатися про небезпеку, що очікує її в навколишньому світі, і дає поради, як поводитися у різних випадках, аби не потрапити в халепу. На презентації нової книжки «Що ми знаємо про себе?» дитячої письменниці Е. Заржицької бібліотекарі ознайомили юних читачів із «внутрішнім світом» людини, розповіли про різноманітні властивості людського організму. Протягом року в бібліотеці проводили заходи, які

інформували дітей про безпеки у Інтернеті: бесіда-тренінг «Пригоди в Геймлендії», пізнавальна гра «Онляндія – безпечна вебкраїна».

Доречним та змістовним був захід, проведений до Дня добровольця Головним управлінням Національної поліції у Хмельницькій області для читачів Хмельницької ОБД ім. Т.Г. Шевченка. Старшокласники познайомилися з представниками добровольчого батальйону «Богдан». Вибухотехніки демонстрували вибухові прилади та застерігали бути пильними.

Збереження життя та здоров'я дітей – перше і найголовніше завдання сім'ї, бібліотеки та школи. Тому тісна співпраця та долучення до заходів фахівців певної галузі підвищують ефективність виховання культури здорового способу життя та краще засвоєння дітьми проведених бібліотекарями заходів.

Одним із важливих питань у житті молодшої людини є вибір професії. Кожна дитина, закінчуючи школу, вже повинна зробити свій правильний вибір. У такий момент дуже важливо розібратися в собі, зважити все, прислухатися до поклику свого серця, згадати про всі свої таланти та здібності і нарешті обрати такий варіант, аби в подальшому не пошкодувати. У цьому нелегкому завданні дітям допомагають бібліотекарі, які завдяки популяризації відповідної літератури та проведенню масових заходів допомагають дітям набути навичок орієнтації у професіях, що користуються попитом на ринку праці, та орієнтують їх на правильний вибір життєвого шляху.

Варто відзначити роботу Івано-Франківської ОБД, де провели тренінг «Світ професій», вебмандрівку «Навчальні заклади України запрошують», день інформації «Мережа, яка об'єднала світ», урок-екскурс «Інтернет як джерело одержання професійної інформації». Зацікавленість у підлітків викликав профорієнтаційний захід Полтавської ОБД ім.Панаса Мирного у форматі «живої» бібліотеки «Ключі від професій», під час якого діти спілкувалися з представниками військових спеціальностей: розвідниками, артилеристами, парамедиками та психологами. КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ОР спільно із Закарпатським обласним центром зайнятості організували для

користувачів обласний конкурс творів-роздумів (есе) «Мій вибір – моє майбутнє!». У ньому взяли участь 197 учнів 9-11 класів.

Велику увагу популяризації літератури з трудового виховання та профорієнтації школярів проводили книгозбірні Рівненської області. Намагаючись допомогти своїм користувачам у виборі майбутньої професії, працівники Здолбунівської РБДЮ провели прес-досє «Професії нашого часу» та організували виставку-бесіду «Тисяча і одна дорога». Багато емоцій і вражень у старшокласників-читачів Острозької міської бібліотеки для дітей викликав диспут «Навіщо я працюю?».

Вибір професії – один із відповідальних кроків у житті кожної людини. Тому книгозбірні активно популяризують літературу з трудового виховання та профорієнтації учнів. Так, з нагоди Всеукраїнського Дня працівників культури та майстрів народного мистецтва читачі Івано-Франківської ОБД ознайомилися з тематичною полицкою «Талановиті люди нашого краю». Стрінгер, шопер, пастижер... – дивовижні професії, з якими ознайомила користувачів книжкова виставка-ярмарок «Оце так професії!» КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР. А зустріч із поліграфологом та знайомство з «детектором брехні» чудово доповнили її. Також Львівська ОБД стала одним із чотирьох партнерів міжрегіонального інноваційного проєкту з профорієнтації учнівської молоді «ПрофіКемп», започаткованого Херсонською ОБД ім. Дніпрової Чайки.

До Міжнародного дня космонавтики в КЗК «Дніпропетровська ОБД» провели космічну відеовікторину «Космос – дорога без кінця» та зоряну годину «Людство не залишиться вічно на Землі». Працівники бібліотеки згадали і про молдших читачів. Під час пізнавальних ігор «На світі 1000 професій – одна із них твоя» знайомили їх з різними професіями.

Щодо трудового виховання, то багато дитячих бібліотек України працювали за різними проєктами. У КЗ «Чернігівська ОБД» Чернігівської ОР стартував новий проєкт – бібліотечний факультатив «Успішний шлях до професії через бібліотеку» спільно з факультетом початкового навчання

Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т.Г. Шевченка. Майбутнім учителям початкових класів було цікаво і повчально краще дізнатися про можливості сучасної бібліотеки, стати учасниками заходів, які проводяться для маленьких читачів, пізнати сьогодишню дитину як читача і навіть приміряти на себе професію бібліотекаря. А у Кременчуцькій ЦБС та її філіях діяла цільова програма «Бібліотека і профорієнтація дітей та підлітків». Її метою було знайомство читачів-дітей із професіями, які найбільше потрібні рідному місту, з представниками цих професій, а також з літературою, яка допоможе у виборі майбутньої професії.

НБУ для дітей теж провела ряд цікавих заходів із профорієнтації: квест «Знавці професій» для 8-10 кл., презентацію навчальних закладів «Де здобути професію?» для 9-11 кл.; відеопрезентацію «Професії майбутнього» для 8-10 кл. Для молодших школярів відбулися екліптичні мандри «Сяйво далеких зірок», година акторської майстерності «Камера! Дубль перший!» з актором Вадимом Кононовим, USB-проникнення «У комп'ютерних лабіринтах». Бібліотекарі через книги та масові заходи поповнювали знання читачів про ті чи інші професії, допомагали їм визначитися у майбутньому виборі.

Також бібліотеки для дітей приділяли значну увагу полікультурному вихованню підростаючого покоління. При цьому вони проводили різноманітні заходи у тісній співпраці з іноземними партнерами. Усі дитячі бібліотеки долучилися до заходів, присвячених Року Японії в Україні. Так у Національній бібліотеці України для дітей відбулася серія заходів і читань японською мовою «Японія в Україні» спільно з Українсько-Японським Центром НТУУ «КПІ» ім. Сікорського. Упродовж року діяла інтерактивна книжкова виставка «Рік Японії в Україні». Яскравими подіями стали проведення майстер-класу традиційної японської школи Ікенобо (український філіал) «Ікебана – традиційне японське мистецтво» від керівника школи, відомого знавця японської культури Олени Капранової та читання японських казок із Хітоші Накамура-сан, бібліотекарем Українсько-Японського Центру.

КЗ «Чернігівська обласна бібліотека для дітей» Чернігівської ОР підготувала виставку-подорож з елементами інсталяції «Країна сакури і сонця», під час презентації якої для читачів провели традиційне японське чаювання.

У Хмельницькій ОБД ім. Т.Г. Шевченка пройшов цикл заходів «Загадкова Японія». Під час пізнавальної мандрівки «Японія – країна вранішнього сонця» читачі молодшого шкільного віку познайомилися з історією Японії, дізналися про її економічне диво, особливості культури. Бібліотека підготувала бібліографічну довідку «Далека і загадкова Японія». Цікавою для дітей була «Вечірка по-японськи», під час якої відбувся майстер-клас з оригамі та виготовлення суші сушистом із японського кафе, а також чайна церемонія «Таїнство, що захоплює»; бібліознайомство «Харукі Муракамі: про найголовніше»; майстер-клас з японської каліграфії «прихована реальність». Читачі дізналися про закодований сенс, прихований в ієрогліфах, про кандзі, складові японської абетки хірагану та катагану. Книжково-ілюстаративна виставка «Японія. Мистецтво інтелекту» розкрила для читачів найяскравіші грані розвитку піднебесної країни.

Бібліотеки Хмельницької області знайомили дітей з японською культурою та мистецтвом, використовуючи інформаційні технології, так онлайн-екскурс «Подорож до країни Вранішнього сонця» пройшов у бібліотеці для дітей Новоушицької ОТГ, віртуальна подорож «Країна, де сходить сонце» та відеопоказ «Японський кінозал: аніме – кращі японські мультфільми» – у Віньковецькій РДБ, відеонарис «Чайна церемонія Японії» – у Кам'янець-Подільській РДБ, літературна інсталяція «Магія далеких країн» – у Шепетівській МДБ, літературний пік-нікханами «Усе про квіти країни сонця» та свято квітів «Хризантема – емблема Японії» – у Городоцькій РДБ читачі бібліотеки для дітей Летичівської ОТГ на заняттях майстер-класу «Ляльки сарубобо» навчилися виготовляти японські ляльки-домовики.

У рамках відзначення Року Японії в Україні у бібліотеках Івано-Франківської області пройшли майстер-клас «Творить красу на радість собі і

людям» (Івано-франківська МЦБ), інформаційна композиція «В країні прекрасної сакури», мультимедійна презентація «Японія – країна, де сходить сонце» (Коломийська дитяча бібліотека № 2), Дайджест цікавих новин у двох частинах «Японія – країна вранішнього сонця», літературна подорож за збіркою «Японські народні казки», засідання літературно-мистецької вітальні «Самобутня і загадкова країна Японія» (Коломия), конкурс малюнків «Японія очима дітей» (Снятинська РДБ). Снятинська районна бібліотека для дітей організувала зустріч із членами спортивного клубу, де вивчають бойове мистецтво джиуджитцу.

До Року Японії в Україні АРТ-група ОБД Житомирської ОР провела для викладачів зарубіжної літератури Житомирської області, слухачів курсів підвищення кваліфікації КЗ «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської ОР поетично-мистецьку композицію «Коли цвіте сакура, усі японці стають поетами», презентацію виставки «Паперова містерія у техніці оригамі» та майстер-клас «Майстер оригамі». У техніці кірігамі діти виготовляли білосніжних журавликів, а також відвідали майстер-класи з оригамі «Незвичайні валентинки», «Об'ємна листівка для захисників України», «У творчій лабораторії майстра Оригамі». Вдало пройшла творча виставка японського аніме «Світ аніме». Цікаві заходи пройшли і для читачів

КЗ Київської ОР «Київська ОБД» – мультимедійна презентація «Що ти знаєш про Японію», літературно-інформаційна година «Світ у краплині дощу: мистецтво Японії», година спілкування «Японія – погляд сучасності», мистецька година «Ікебана – мистецтво складання букетів», інформаційно-прикладна година «Чаювання по-японськи», хвилинки-цікавинки «Кімоно – національний одяг Японії», «Культові рослини Японії», «Секрет здоров'я та довголіття японців», вікторина «Навколо світу: Японія», майстер-класи з виготовлення штучних ікебан «Японський світ краси», «Японія – країна паперового журавлика». У КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР оформили книжкову виставку «Трохи японського життя», яка у яскравій та доступній

формі знайомила з унікальною культурою цієї дивовижної країни. Вікторини, презентації, майстер-класи біля неї стали буденним явищем, а зустріч із викладачкою японської мови Національного університету ім. І. Франка та заняття із написанням ієрогліфів – цікавим логічним завершенням. Надзвичайно цікаві заходи провели для читачів-дітей Тернопільської, Чернівецької, Херсонської, Донецької, Черкаської, Миколаївської областей – це і віртуальні мандрівки, творчі конкурси, голосні читання, інформаційно-пізнавальні години, майстер-класи, артзустрічі тощо.

Оголошений Рік німецької мови в Україні та української мови в Німеччині (2017-2018 н. р.) надав можливість читачам дитячих бібліотек України відкрити для себе цю країну і познайомитися з її культурою, літературою, традиціями, вдосконалити свої знання німецької мови. У Національній бібліотеці України для дітей розпочало роботу нове читацьке об'єднання «Lesen auf Deutsch». Під час Фестивалю-відкриття Українсько-німецького року мов НБУ для дітей спільно з видавництвом «Артбукс» провела нагородження учасників конкурсу «Моя віммель-бібліотека». Спільно з Бібліотекою Гете-інституту в Україні відбувалися цикли заходів «Велика подорож Німеччиною». Працівники бібліотеки Гете-інституту зустрічалися з читачами НБУ для дітей, розповідали про свої рідні міста, дитячу літературу і авторів. З метою популяризації німецькомовної літератури в бібліотеці створено пластичну інтерактивну виставу-білінгву «Мальвіда – королева кольорів» за книгою Ютти Бауер «Die Königin der Farben» та німецькомовну мінівиставу «Шкарпетчко, чого тобі бракує?» за книгою сучасної німецької письменниці Генріке Ліппа з колекції бібліотеки.

У Хмельницькій ОБД ім. Т.Г. Шевченка завдяки проекту «Україна – Німеччина в культурно-освітньому просторі» читачі познайомилися з цікавими людьми, талановитими особистостями, вдосконалили знання, вміння та навички з німецької мови. Цьому сприяли творчі зустрічі з керівником Хмельницького обласного центру німецької культури Володимиром Бауером,

цікаві уроки з поглибленим вивченням німецької мови з представниками Гете-інституту Еріком Еберле та Дітером Дравскі, керівником Хмельницької молодіжної організації «Freundschaft» Анною Рабцун.

Полтавська ОБД ім. Панаса Мирного підготувала бібліотечний путівник «Ми для Німеччини – Німеччина для нас – нові горизонти відкрити вже час».

КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ОР провела Дні інформації «Німецькій мові – нові імпульси розвитку». У КЗК «Дніпропетровська ОБД» Рік Німецької мови в Україні було відзначено літературною подорожжю «До німецьких письменників на гостини», інформаційною годиною «Німецька мова: відкриття, вивчення, читання».

КЗ Київської ОР «Київська ОБД» підготувала книжкову виставку «Вивчати німецьку – цікаво і сучасно». До 100-річчя від дня народження Генріха Бьолля, лауреата Нобелівської премії з літератури, було організовано тематичну полицю «Війна очима гуманіста», де читачі ознайомилися з літературним портретом відомого німецького письменника. До 80-річчя від дня народження Пауля Марра, німецького дитячого письменника, драматурга, провели літературний вернісаж «Серйозний підхід до несерйозної роботи».

Цікаві заходи до Року німецької мови проводилися і на Черкащині. Так у Черкаській ЦМБД відбулися літературні читання «Читаємо мовою оригіналу» (І.В. Гете, Г. Гейне, брати Грімм), святковий вікенд «Новорічні свята в Німеччині», літературне знайомство «Добрі чарівники брати Грімм», гра-вистава на новий лад «Бременські музики», зустріч із керівниками центру німецької культури «Відершталь», вечір німецькомовного кіно «Дивися в оригіналі», фотоколаж «Німеччина очима дітей», інформаційний калейдоскоп «Пізнаємо Німеччину разом», вечір скорботи «Дорогою болю» (до дня депортації німців). У Христинівській РБД працював гурток німецької мови для читачів-дітей 4-17 років. Його діяльність була зорієнтована на набуття учнями елементарних комунікативних навичок в основних видах мовної діяльності, основ граматики, ознайомлення з німецькою літературою. Засідання проходили

з використанням найсучасніших методик та інтерактивних технологій, проводила їх випускниця Потсдамського університету, яка свого часу пройшла стажування в органах державного управління Штутгарта. Відбулося багато цікавих заходів і у КЗ «Чернівецька ОБД» – історичний екскурс про німців Буковини «...слов'янський будинок з німецьким фасадом», відеомандрівка «Її називали Тевтонією», турнір ерудитів «Вивчаємо Deutsch». Книжково-панорамна виставка «Все про Німеччину» діяла в бібліотеці протягом року і постійно поповнювалася новими матеріалами за наступними розділами: «Німеччина – країна у центрі Європи», «Її називали Тевтонією», «Німецька – популярна європейська мова», «Німецька мова на Буковині» та підрозділами «Коронний край Герцогство Буковина», «Чернівецький генералат та Дистрикт Буковина».

Україна обрала для себе євроінтеграційний вектор розвитку. Одне із завдань бібліотеки сьогодні – це інформування підрастаючого покоління про Європейський Союз, історичний розвиток стосунків Україна – ЄС, а також про демократичні цінності, освітні програми та культурні надбання сучасної Європи. У бібліотеках для дітей широко висвітлювалися теми України і Європи, з розмахом проходили заходи до Дня Європи в Україні, відкрито інформаційні куточки «Пункт європейської інформації». Також мали місце заходи у рамках проекту «Все про Європу: читай, слухай, дізнавайся в пунктах європейської інформації в бібліотеках» за підтримки програми Європейського Союзу «Еразмус+ (Жан Моне)».

У Національній бібліотеці України для дітей відбулися наступні заходи: літературний путівник «Зелена країна Ірландія» спільно з Київською школою кельтських танців «Лугнасад», за участю волинкарів, серед яких була відома волинкарка Віра Бреннер. Спільно з Посольством Литовської Республіки в Україні пройшов захід «Все про Європу в бібліотеках: Литва». Відбулася цікава зустріч з представником Посольства Норвегії Фредеріком Артуром, заступником голови місії «Фіорди Норвегії». У рамках проекту також

проведено цілу низку заходів: лекцію-вікторину «Як добре ви знаєте Польщу»; «Євроквест: бібліотечний формат «Ми – українці, ми – європейці»; «Нордичний затишок у стилі хюге» з Посольством Данії в Україні. Відбулася творча зустріч читачів із данським письменником Крістіаном Хустедом, який розкриває у своїй творчості проблему біженців у Європі, також презентовано його книжку. Прототипів своїх героїв він знаходить серед біженців, подорожуючи Європою. Спілкування між учасниками заходу відбувалося англійською, українською та данською мовами.

У зв'язку зі збільшенням попиту українського читача на літературу Норвегії, Швеції, Данії та Ісландії у бібліотеці проходив Тиждень скандинавської книги. Учасники дізналися про культуру, історію, літературу скандинавських країн. Започатковано співпрацю з Посольством Королівства Данія. У заході «Данія – казкова країна» взяли участь Радник із питань дипломатії Посольства Королівства Данії в Україні Сергій Матюшенко, практикант посольства Frederik Voet Mann Baer, учні Скандинавської гімназії міста Києва. У Міжнародний день дитячої книги у Національній бібліотеці України для дітей відбулася зустріч «День Данії». Сергій Матюшенко зустрівся з учнями п'ятих класів Скандинавської гімназії. Він розповів про важливість книги у своєму житті, про Данію та основні цінності її народу, а також зробив акцент на своїй улюбленій фразі, яку часто повторював Г.К. Андерсен: «At rejse er at leve», що українською означає «Подорожувати – значить жити».

Надзвичайно цікава робота у цьому напрямку проводилася Хмельницькою ОБД ім. Т.Г. Шевченка. У «День Європи» для читачів було відкрито «Євроквартал», що розмістився на вулиці перед бібліотекою. На великій експозиції «Формат Україна – Європа» виставили книги про країни ЄС та Україну на шляху до Європейського співтовариства. Кожну країну ЄС представляли на окремому столику. Це Німеччина, Італія, Польща, Греція, Франція, твори письменників цих країн, прапори, історичні пам'ятки та національні страви. Цікавим доповненням стали живі літературні герої –

Піноккіо, Лола, Афродіта та ін. Діти взяли активну участь у літературній вікторині «Будуємо замок добрих чарівників Європи» та опитуванні «Яку країну Європи ти хотів би відвідати?». Двері найбільших музеїв світу відкрилися для користувачів бібліотеки під час онлайн-мандрівки «Музейними лабіринтами Європи». Діти подорожували просторими залами Лувру, вишуканими інтер'єрами Прадо, Гуггенхайму, Дрезенською галереєю старих майстрів. Також познайомилися з історією і сучасністю Ватикану, Британського музею, Метрополітену тощо.

Питання інтеграції України в Європу, святкування Дня Європи, знайомство з європейськими цінностями, відомими діячами культури і літератури, з новими зарубіжними авторами дитячих книг, з цікавими книгами – ось чому були присвячені цілі цикли заходів у дитячих бібліотеках Чернігівської, Полтавської, Волинської, Житомирської, Дніпропетровської, Сумської, Кіровоградської, Вінницької, Чернівецької областей. Так, наприклад, Волинська ОБД ознаменувала День знань у бібліотеці першим уроком «Україна і Європа – єдині». На ньому читачі пригадали історію створення Європейського Союзу, дізналися про переваги євроінтеграції для України, історичну та культурну приналежність нашої держави до європейської сім'ї народів.

Святкуючи День Європи, бібліотека підготувала і провела медіаколаж «Україна та Європа – спільна спадщина», інформину «Знай про Європу більше», літературну подорож «Казки мандрують Європою».

Слід відзначити і роботу КЗК Дніпропетровської ОБД. Працюючи в рамках циклу «Україна – ЄС: разом у майбутнє», вона пропонувала своїм читачам книжкові виставки «Відкриваємо Європу разом», виставки-перегляди «Знайомтесь, Європа!», книжковий анований портал «Шедеври літературної Європи». Багато цікавого, невідомого, загадкового, що таїть в собі Європа, побачили та почули допитливі користувачі під час інформаційної медіагодини «Пізнаємо Європу: країни і люди», інформаційної відеогодини «Європа здалеку і зблизька», відеопрезентації «В єдиній європейській родині». Робота клубу

мандрівників «Wetravel» Західною Європою розпочалася зі знайомства з художньою літературою західноєвропейських країн, розвитку інтересу і любові до книг Об'єднаного королівства Великобританія, пам'яток Австрії, приголомшливої кухні Бельгії, мініатюрної версії ідеального світу Ліхтенштейн, замків Швейцарії. У рамках роботи клубу відбулася гра-асорті «Вікенд в Європі» між учнями 6 класу. Юні інтелектуали змагалися у знаннях історії та культури країн Європи. Родзинкою було представлення домашнього завдання у вигляді презентацій. Під час пізнавально-музичного шоу «Новорічна подорож» члени клубу познайомилися з традиціями, культурою святкування Різдва в Європейських країнах. Під гаслом «Україна – ЄС, разом у майбутнє» пройшли заходи, присвячені Дню Європи: книжкова виставка «Європейські письменники – дітям», слайд-мандрівка «Будемо знайомі, Європа», костюмоване шоу-дефіле «Карнавал у Венеції», пізнавальна година «Оспівана античними поетами і скульпторами прекрасна Греція», відеокруїз «Загадкова і неповторна Сицилія», відеогодина «Ах, Іспанія! Барвіста і неповторна», історико-пізнавальний дайджест «спадщина Римської імперії – Італія», година пізнань і відкриття «Хорватія як маленька Італія».

Різноманітні заходи до Дня Європи в Україні проходили і в КЗ Сумської ОР «Сумська ОБД». Провели огляди літератури біля книжкових виставок «Мандрівка країнами Європи», «Європа очима українців» і виставка-подорож «Європа – спільний дім», прес-калейдоскоп «Побачення з Європою», віртуальна мандрівка «Фантастичні міста Європи», географічна гра «Що? Де? Коли?», слайдподорожі «Європа очима українців. Фінляндія» та «Іспанія – країна фламенко і кориди». Щоб якомога більше дітей дізналося про європейські цінності учасники клубу за інтересами «Замок добрих чарівників Європи» на свої найцікавіші засідання запрошували юних користувачів Улянівської селищної дитячої бібліотеки Білопільського району. Метою цих заходів є формування у дітей знань про життя, науку, культурне надбання, традиції та звичаї народів Європи, культурне та політичне життя країн – членів

Євросоюзу. Серед проведених засідань мали місце віртуальна подорож «Мандруючи атласом світу: Європа», пізнавальна мандрівка «Відомі музеї Європи», інтерактивна мозаїка «письменники Європи», інформаційна година «Калейдоскоп цікавих фактів», година спілкування «Далека і близька Європа» та пізнавально-розважальна гра «Національні традиції країн Європи». Також у Пункті вільного доступу до мережі «Інтернет» провели вікторину-гру «Знавці Європи» для учнів 2-х класів. «Мандрівку» організували дитячі туристичні агентства «Навколо світу», «Галопом по Європах» і «Поїхали з нами». Також у переліку заходів огляди літератури «Побачення з Європою», виставки-подорожі «Європа – спільний дім», «Бібліостопом Євросоюзом» та виставки-презентації «Мандрівка країнами Європи!, географічна гра «Що? Де? Коли?», інформіна «Європейські письменники – дітям», євроквест «Канікули в Європі», віртуальний круїз «Бібліостопом Євросоюзом», засідання лекторію «Палітра всіх часів та епох» на тему «Провідні музеї світу. Дрезденська картинна галерея» тощо.

Кіровоградська ОБД ім. Т.Г. Шевченка провела мультимедійну інформіну «В Європу з Україною в серці». Школярі поглиблювали знання про країни Європи, які входять до складу ЄС, а також про національні, духовні і культурні надбання європейських народів. З метою поширення інформації про ЄС щороку в травні проходять заходи до Дня Європи в Україні: віртуальне турне «Країнами Європи», географічна гра «Будемо знайомі – Європа», мультимедійні мандрівки «Подорожуємо замками Європи» та «Країни-карлики», огляди книжкових виставок «Європейська спадщина – відкрита для світу», «Україна – держава європейська». Багато заходів цієї тематики проходять і у Вінницькій ОБД ім. І.Я. Франка, зокрема до Дня Європи відбулася година спілкування «Хай сонечко сяє всім дітям Європи», до Всеукраїнського дня бібліотек – бібліотечна година «Дивовижні бібліотеки світу» і слайд-подорож «Знайома і незнайома Європа».

Уже багато років поспіль дитячі бібліотеки України долучаються до заходів, що проходять у рамках Міжнародного Дня толерантності. У НБУ для дітей Міжнародний день толерантності щороку проходить спільно з Африканською Радою в Україні у форматі зустрічей «Жива бібліотека». Для ознайомлення читачів з культурним надбанням різних країн Національна бібліотека України для дітей упродовж багатьох років втілює програму «Культурне намисто світу», у рамках якої проводяться «Дні» і «Тижні» культури різних народів світу. Під час серій заходів до «Дня» або «Тижня культури країни» відбувається знайомство з творчістю дитячих письменників, мистецтвом, кулінарією, представниками нації. Це допомагає розкрити одну країну в різних вимірах і задіяти усі органи відчуттів. Партнерами цієї програми виступили Програма ім. Фулбрайта в Україні, Посольства США, Киргизстану, Туркменістану, Данії, Норвегії, Польщі, Чехії, Португалії, Казахстану, Ізраїльський культурний Центр, Посольство Ізраїлю в Україні, Посольство Індії, Грузії та Українсько-Японський Центр НТУУ «КПІ» ім. Сікорського.

Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна провела ігротренінг «Толерантність врятує світ» до Дня толерантності. До неї завітали представники грузинського, вірменського, азербайджанського, польського, єврейського товариств тощо. Діти познайомилися з новими для себе культурними національними традиціями. На святі звучали вірші, пісні рідною мовою, народна музика представників різних народів. У відділі обслуговування дітей дошкільного віку та учнів 1-4 класів було оформлено цикл книжкових виставок «Навколо світу» – виставку-знайомство «Таємниці Азії», виставку-подорож «Знайомтесь: Європа», виставку-гру «Ця таємнича Африка», виставку-мандрівку «Відкриваємо Америку». Бібліотека впроваджує проєкт «Дружать діти – дружать народи!», що допомагає сформувати почуття толерантності до представників інших національностей, розширює дружні кордони всередині країни і поза її межами. Вояж-мандрівка «Грузія – країна, де завжди нам раді»

ближче ознайомила з культурою Грузії та кавказьким колоритом, а виставка-експедиція «Всі барви Грузії» розкрила колоритні елементи побуту та культури грузинського народу. Під час арт-салону «Вірменія – країна, що вміє подобатися» звучала вірменська музика, вірші, народні пісні, діти грали відомі музичні композиції вірменських композиторів, відкрили незнайомі сторінки її історії та культури, багатівікового колориту культурної спадщини вірменського народу. Свято азербайджанської культури «Вас запрошує країна вогнів – Азербайджан» та виставка «Азербайджан – палка перлина Каспію» продемонстрували народні танці азербайджанців, азербайджанську мову у віршах і піснях, а також подарували дегустацію смачної медової пахлави.

У звітний період Краматорською ДЦБ ім. Пушкіна (Донецька обл.) реалізується соціальний проєкт ГО Українсько-чеський «Інформаційно-культурний центр «Чеська ластівка». Він сприяє згуртуванню та спілкуванню людей, які цікавляться чеською культурою, освітою, мовою. Проєкт набув великої популярності не тільки серед громади міста, а й області. Відбуваються різноманітні заходи та цікаві зустрічі, які допомагають інтегрувати молоде покоління в зарубіжну культуру. У фонді бібліотеки вже 150 книг та періодичних видань чеською мовою. Освітньою складовою проєкту є безкоштовні курси з вивчення чеської мови. Також відбулися покази найкращих чеських фільмів за ініціативи мережі книгарень «Є» та Чеського центру в м. Київ.

КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ОР у рамках Тижня толерантності для читачів провів цікаві заходи: етична бесіда «На стежці добра і милосердя», дискусійне коло «Ми – різні, ми – рівні», година спілкування «Усі ми – люди на цій землі» з психологом Ужгородського міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, з 9-класниками виростили Дерево толерантності. Питанням толерантності був присвячений обласний семінар-тренінг «Діяльність бібліотек області з попередження негативних явищ у молодіжному середовищі», на якому директор Закарпатського центру гендерної

освіти висвітлила питання «Толерантність та недискримінація у молодіжному середовищі». Традиційним для Хмельницької обласної бібліотеки для дітей ім. Т.Г. Шевченка стало проведення Дня толерантності. Під час заходу «Я, ти, він, вона...» у процесі невимушеної розмови діти визначили поняття «толерантність», визнали за необхідність поважати почуття один одного, терпляче ставитися до звичаїв, традицій і культури різних народів. Читачі вчилися робити компліменти, дарувати смаколики. Ситуативні тренінги, ігри та розваги зробили День толерантності не тільки корисним, а й цікавим та веселим.

У 2018 році в Україні вперше відбувся Міжнародний дитячий фестиваль «Ethnobook – 2018» Литва-Україна. Його організувала Івано-Франківська ОБД, КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР та бібліотеки Литви. Проєкт унікальний тим, що діти – читачі Литви і України через спілкування, танці, пісні, майстер-класи, сценічне мистецтво представляють багатогранність культури своєї країни, народні звичаї і традиції. Мета заходу – зміцнення культурних зв'язків між Україною та Литвою, сприяння інтеграції української молоді в культурний простір Європи. Офіційне відкриття фестивалю відбулося у КЗ «Львівська ОБД».

Волинська ОБД продовжила реалізацію культурно-просвітницького проєкту «Світ пограниччя», метою якого стало поглиблене знайомство дітей із національними надбаннями держав, що межують з Волинню. Спільно з Генеральним Консульством Республіки Польща у Луцьку та факультетом філології та журналістики Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки організовано студію з вивчення польської мови для користувачів-дітей. Генеральне Консульство Республіки Польща у Луцьку надало понад 300 прим. дитячої літератури польською мовою для відкриття буккросингу «Мандри польської книги». Під час акції читачі бібліотеки презентували творчість письменників Польщі, захід доповнила слайд-презентація «Чарівник слова Юліан Тувім». Відбулася творча зустріч із

письменником Іваном Корсаком, який поділився цікавими фактами про українців, що лишили вагомий слід у світовій культурі; про людей, які допомагають збирати матеріали в зарубіжних архівах та бібліотеках. Під час заходу письменнику вручили Диплом Лауреата та відзнаку Міжнародної премії «Світ пограниччя», Диплом Лауреата Міжнародної літературної премії імені Веніаміна Блаженного та Сертифікат і медаль Генріха Бьолля.

Дитячі бібліотеки України проводили значну роботу з популяризації літератури іноземними мовами. Цьому сприяла співпраця з Посольством США в Україні, організацією USAID та волонтерами. З допомогою волонтерів Корпусу Миру Крістіни та Джеймсона Еш Монастирищенська РБД (Черкаська обл.) отримала від американської благодійної організації «Darienbookaidplan. Inc» підбірку видань англійською мовою.

Так, у Житомирській ОБД Житомирської ОР працював клуб для дітей 1-4 класів із вивчення англійської мови «Children`sEnglishSpeakingClub» з волонтером Корпусу Миру США в Україні Ана Тереса Ферер.

При Центрі в НБУ для дітей мали місце кельдекотівські читання у рамках програми «Американські медалісти» спільно з дипломатами Посольства США та стипендіатами програми ім. Фулбрайта в Україні. Американці знайомили українських читачів із класикою американської літератури, яка отримала медаль Кельдекотта (Американської бібліотечної асоціації), з фонду бібліотеки.

За сприяння Міжнародної ради з дитячої та юнацької книги (ІВВУ) та Посольства Швейцарії в Україні у НБУ для дітей експонувалася міжнародна виставка книг з колекції ІВВУ «Мовчазні книжки». З нею мали можливість ознайомитися як читачі бібліотеки, так і фахівці з дитячих бібліотек України.

Питання дитячого читання, популяризації дитячої книги залишається актуальним завжди, а особливо сьогодні. Бібліотеки для дітей мають унікальну здатність – через книгу формувати в юного читача особистість думаючу, моральну, творчу. Тому навчити дітей насолоджуватися читанням, зробити його привабливим та улюбленим заняттям – головне завдання бібліотеки.

Дитячі бібліотеки України проводили активну роботу з популяризації художньої літератури. До уваги юних читачів та їхніх батьків пропонувалися кращі книги української та світової художньої літератури для дітей. Усі форми і методи бібліотечної роботи були спрямовані на інтелектуальний розвиток, розвиток творчих здібностей, збагачення рідної мови, підвищення статусу книги, залучення дітей до читання та організації змістовного дозвілля.

Велике значення приділялося візуальному розкриттю інформаційних ресурсів. Так, в КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» Запорізької ОР був оформлений цикл виставок-персоналій «Ювілейний літературний акорд», «Письменники рідного краю дарують нам творів розмай» (за творами письменників-ювілярів 2019 р.), у Київській ОБД – книжкові виставки-інсталяції «В казці мудра тайна» (до 105-річчя від дня народження Лариси Письменної), «Сто пригод Барвінка та Ромашки (до 95-річчя від дня народження Богдана Чалого), «Книжки дитячого чарівника» (до 100-річчя від дня народження Юхима Чеповецького). Популяризації кращих книжкових новинок сприяла виставка-дегустація «Хіти читацького сезону» КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР. Слід відзначити КЗК «Кременчуцька міська централізована бібліотечна система для дітей», яка оформила низку ювілейних виставок: до 190-річчя від дня народження Леоніда Глібова «Славетний байкар», «Мудрість слова в байках Глібова»; до 185-річчя від дня народження Льюїса Керрола – «Аліса запрошує у казкову країну, «Льюїс Керолл та його фантастичний світ» та виставка однієї книги «Будьмо знайомі, мене звать Аліса»; до 205-річчя від дня народження Чарльза Діккенса – ювілейна виставка «Найвидатніший англійський романіст»; до 65-річчя від дня народження українського прозаїка, сценариста Н. А. Гузеєвої – виставка однієї книги «Жила собі Оленка» та персональна виставка ювілярки «Талановита «Мама» Капітошки та Петрика П'яточкіна»; до 100-річчя від дня народження Марії Познанської – виставка-знайомство «Квітковий світ Марії Познанської», до 110-річчя від дня народження Олени Теліги – ювілейна виставка «Живе у

пам'яті ця жінка-Зірка» тощо. Великою популярністю у читачів-учнів 5-9 класів КЗК «Дніпропетровська ОБД» користувалися наступні книжкові виставки: виставка презентація «Книга єднає Україну: українські видавництва дітям», виставка-вернісаж «Book new`s», «Будь у тренді, читай українське», виставка-галерея «Зорепад книжкових новинок», виставка-дозвілля «Цікаві історії в шкільному форматі», виставка-перегляд «Розбишацькі історії сучасного українського письменника» (до 50-річчя від дня народження І. Андрусяка).

На підтримку дитячого читання дитячі бібліотеки України організували масштабні акції, працювали за власними програмами та проєктами. Цікаві досягнення має КЗ «ОБД» Черкаської ОР. Це бібліотечні акції «Крок до читача», «Читати – це престижно», бібліофреш «Хіт-парад кращих дитячих книг» за участі місцевих письменників та інших відомих людей краю. А у бібліотеках області – «До книги і читання через спілкування» (Катеринопільська РБД), «Я читаю, щоб зробити світ кращим» (Христинівська РБД), «Якщо читати, то – найкраще» (Звенигородська РБД). З метою популяризації книги та читання серед користувачів-дітей у книгозбірнях Черкаської області провели цікаві заходи: дегустація літературних новинок «Світ пригод запрошує», гра-екскурсія «Подорож до Країни книг», журнальний коктейль «Періодичу читаємо – все на світі знаємо» (Жашківська РБД), бібліофреш «Я – пані Сучасна Дитяча Проза» (Уманська МЦБД), акції «Запишіть малюка до бібліотеки» та «Приведи друга до бібліотеки».

Пріоритетними напрямками у проведенні літературних і творчих акцій у Хмельницькій ОБД ім. Т.Г. Шевченка були ювілеї письменників та вихід у світ нових книг українських та зарубіжних авторів. Започатковані у 2018 році бібліознайомства «Сучасні книги сучасних авторів» презентували читачам книги українських письменників: Андрія Кокотюхи, Олександра Кочубея, Галини Кирпи, Оксани Сайко. Слід відзначити і роботу у цьому напрямку КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР, де у рамках акції «100000 нових книжок дітям» від фонду «Фундація Дарини Жолдак» стартував літературно-ігровий

практикум «Як приборкати Книжкозавтра» з кумедними та рухливими завданнями.

Вже багато років поспіль з ініціативи КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР 20 березня в усіх бібліотеках Львівщини проходить Обласний день читання, упродовж якого бібліотекарі, батьки й діти читають задалегідь проанонсовану книжку. А для усіх, хто «закоханий» у читання, створений клуб «Читацькі марципани». Тут можна почути різні думки про прочитане, висловити власні, подискутувати про прочитане. Тематика засідань та форма їх проведення надзвичайно різноманітна. Цікавим є також проєкт популяризації читання «Книжкова полиця Ані», коли не тільки бібліотекарі популяризують книжки, а й читачі долучаються. Анничка Качмарик з мамою Боженою Ковальською створили на каналі Ютюб «Книжкову полицю Ані», де дівчинка розповідає про бібліотечні книжки, які їй сподобалися.

Один із пріоритетів діяльності КЗК «Дніпропетровська ОБД» є залучення дітей до світу літератури сучасних українських авторів, знайомство з творами письменників рідного краю та різних куточків нашої країни. Саме таку мету переслідував проєкт «Книга єднає Україну». Користувачі бібліотеки мали змогу спілкуватися з українськими письменниками Галиною Вдовиченко та Любов'ю Відутою. Під час зустрічі Г. Вдовиченко презентувала другу книжку з відомої серії про котів «36 і 6 котів-детективів» та нову веселу історію про мишей і не тільки в книзі «Мишкові Миші». До 200-річчя від дня народження відомого українського письменника, автора першого україномовного історичного роману «Чорна Рада» Пантелеймона Куліша у бібліотеці провели низку літературних заходів «Буде дух його із віку в вік сіяти». Користувачі бібліотеки познайомилися з книгами та періодичними виданнями про життя та діяльність поета, філософа, історика, мовознавця, автора першої фонетичної абетки для української мови, яка лежить в основі сучасного українського правопису.

Познайомити користувачів із кращими зразками української та світової літератури, розповісти про письменників-ювілярів – таке завдання ставили

перед собою працівники дитячих бібліотек України. Так у Вінницькій ОБД ім. І.Я. Франка для старшокласників провели літературні портрети «Чарівник українського слова» (до 105-річчя від дня смерті українського письменника-класика М. Коцюбинського), «Царівна української літератури» (до 155-річчя від дня народження української письменниці О. Кобилянської), літературна експедиція «Вічні людські цінності у творчості Сухомлинського» була присвячена 100-річчю від дня народження українського педагога, письменника Василя Сухомлинського, до 180-річчя від дня народження українського письменника Івана Нечуя-Левицького для підлітків працювала літературна світлиця «Співець українського народу». Глядачів познайомили з творчістю письменника, виконувалися твори на музичних інструментах. Родзинкою свята стала інсценівка уривків із найвідомішого твору «Кайдашева сім'я».

Щоб досягти більш вагомого результату у популяризації книги дитячі бібліотеки координують свою діяльність з культурно-мистецькими, громадськими об'єднаннями, залучають до проведення традиційних масових заходів музеї, школи естетичного виховання, громадськими та творчими об'єднаннями. Так, упродовж багатьох років Полтавська ОБД ім. Панаса Мирного тісно співпрацює з Полтавським літературно-меморіальним музеєм Панаса Мирного, спільно з яким у 2019 році організувала літературно-мистецький захід «І дві дороги на Панаса ждали, а вибрати він міг лише одну», літературно-краєзнавчий мікс «Ідуть до тебе правнуки й онуки з цілющого напитись джерела» та майстер-клас з виготовлення капелюшків у стилі ретро у рамках святкового заходу «Бал у Панаса Мирного» до 170-річчя з дня народження Панаса Мирного.

В ОКЗ Сумської ОР «Сумська ОБД» з метою підтримки дітей, які навчаються в Сумській обласній гімназії-інтернаті для талановитих та творчо обдарованих дітей, на базі якої у рамках цільової мініпрограми діє літературно-мистецька вітальня «Акорди творчого єднання» протягом року було проведено понад 40 заходів, серед яких презентації творчості «Пишна троянда в саду

української літератури» (до 160-річчя від дня народження М. Башкірцевої), літературно-мистецький вернісаж «Видатні майстри української драматургії» (до річниці від дня народження Г. Квітки-Основ'яненка та І. Нечуя-Левицького) тощо.

Знайомство з письменниками-ювілярами мало продовження в літературно-мистецькому проєкті «Диво-слово» Хмельницької ОБД ім. Т.Г. Шевченка. Читачі по-новому відкрили для себе Василя Стуса під час літературної свічі «Василь Стус. Трагічний, величний і вічний». Патріотична і лірична поезія відкрила для них автора не тільки як «людину з біографією», а як актуального мислителя і ніжного романтика. Цікаво пройшов ювілейний вечір «Літературна бригантинна Олеся Гончара» до 100-річчя від дня народження Олеся Гончара. Читачі провели символічну паралель, яка зв'язала найвідоміший роман О. Гончара «Прапорonoсці» із сучасними подіями на Сході України – патріотизм, гордість за свою країну і мужність та героїзм захисників своєї Батьківщини.

Велику увагу Івано-Франківська ОБД приділяла популяризації творчості відомих українських майстрів писемного слова, присвячуючи різноманітні заходи: літературний ранок «Я народився жив для добра і любові» (до 140-річчя від дня народження С.В. Васильченка, українського прозаїка, педагога), літературний портрет «Світло поезії, ніжності, любові Галини Турелик», літературний вернісаж «Співець Карпатського краю» (до 75-річчя від дня народження Степана Пушика), літературна година «Гірким сміхом своїм засміюся» (до 210-річчя М.В. Гоголя), літературна сторінка «Годі, діточки, вам спать» та літературно-поетичну композицію «Несу доброту в кожную хату», а до ювілею земляка (90-річчя від дня народження Д. Павличка) проведено тиждень читання творів Д. Павличка. До 163-річниці від дня народження І.Я. Франка бібліотека оформила виставку одного автора «Апостол духу – каменярь І. Я. Франко», літературно-поетичний вечір «Життя коротке, нація –

вічна, а я щаслива, отут і вже...» було присвячено 60-річчю від дня народження Марії Василівни Матіос.

Щороку в березневі дні усе прогресивне людство вшанує Генія і Пророка, який став символом України – Тараса Григоровича Шевченка. Відродження України, її духовної спадщини не можливе без звернення до творчості Т.Шевченка, якому належать любов і шана світу. Щорічно в дитячих бібліотеках України проходять заходи, присвячені життю та творчості великого українського поета.

До дня народження Тараса Шевченка Кременчуцька центральна міська дитяча бібліотека спільно з Народним ансамблем пісні і танцю «Славутич» у МПК провели літературно-музичний вечір «Вшануємо пам'ять Кобзаря». Були організовані та проведені виставка-портрет «Погляд через століття, виставка-свято «Славний син України», година улюбленого вірша «Читаємо Шевченка», літературний кросворд «Шевченко знаний і незнаний».

Бібліотеки Буковини вшановували пам'ять і популяризували літературу та мистецьку спадщину Т.Г Шевченка провівши конкурси читців, малюнків, поетичні години, літературно-музичні свята. Низку заходів провели в КЗ «Чернівецька ОБД»: оформлено панорамно-ілюстровану виставку «Світлиця Шевченкового заповіту», проведено конкурс читців «І оживе добре слово, слова Кобзаря», літературний калейдоскоп «Шевченкові дороги», літературний акцент «Вижниця читає Шевченка», мистецьку мандрівку «Єднаємо душі словом і пензлем Кобзаря». Читачі бібліотеки взяли участь у поетичному марафоні «Хвилююче слово Пророка», літературно-мистецькій годині «Т. Шевченко: живопис – моя майбутня професія», конкурсі читців поезії «Іду з дитинства до Тараса», конкурсі малюнків до віршів Тараса Шевченка.

Багато уваги дитячі бібліотеки приділяли популяризації творів українських письменників і найефективнішою формою, як завжди були зустрічі з письменниками, бо хто краще за автора розкриває світ книг перед дитиною. Так, у КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР відбулися зустрічі з

письменниками. Цікавим гостем була рівненська літераторка та майстриня артбуків Олена Медведєва. Під час зустрічі з другокласниками письменниця презентувала нову книгу «Крамниця часу». Дітлахи прослухали казку з уст авторки і переглянули оригінали дивовижних ілюстрацій, намальованих Наталею Серветник. Приємною несподіванкою для малюків стала лотерея з призами та вікторинами за сторінками новою казки. У Калуській центральній дитячій бібліотеці Івано-Фанківської області відбулася скайп-зустріч з Оксаною Луцєвською – відомою українською дитячою письменницею, яка тривалий час проживає в США та пише для української аудиторії. За допомогою скайпу автор проводить зустрічі та розмови, завжди готова до відгуків та обговорень. У творчому доробку письменниці близько 25 книжок для різного віку.

Зустрічі з письменниками та презентації книг – це ще одна з активних форм просування читання в Полтавській ОБД ім. Панаса Мирного, що отримала безліч прихильників серед користувачів бібліотеки. Цікаві зустрічі відбувалися в бібліостудії «Я+ТИ» з письменниками-полтавцями В. Нездойминогою, В. Сердюком, Т. Луньовою. Слід відзначити театралізоване музичне рандеву за творами Тетяни Луньової «Знайомтесь, нова казка!». Письменниця представила дітям казку «Будиночок, що пахне евкالیптом». Успішними прикладами популяризації сучасної художньої літератури, розширення кола читання дітей є скайп-зустріч з Галиною Малик і скайп-обговорення «не таких» книг Сергія Гридїна з читачами Центральної міської бібліотеки ЦБС для дітей м.Львова.

Досить плідно у цьому напрямку працювала КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ОР, яка тільки у 2017 році провела 18 презентацій книг Василя Шкірі, Олександра Гавроша, Миколи Матоли, Лідії Повх, Ірини Мацко.

Неодноразово відбувалися зустрічі і презентації книг дитячої письменниці Тетяни Пакалюк у Вінницькій ОБД ім. І.Я. Франка. Авторка читала уривки із своїх нових книжок «Гей, рудий веснянкуватий!», «Заздрісниця» та провела майстер-клас, як правильно декламувати вірші.

Спільно з видавництвом «Навчальна книга – Богдан» працівники Тернопільської ОБД влаштували для маленьких читачів казкові читання. Гостею заходу стала відома українська літераторка, авторка низки чудових творів для дітей – Марія Чумарна, яка презентувала свою книгу «Пригоди Лумпунчика». Пізнавальними та цікавими для читачів КЗ Київської ОР «Київської ОБД» були зустрічі з письменниками Марією Морозенко, Павлом Браницьким, Іваном Андрусяком, Мією Марченко.

Упродовж 2017-2019 років одним із провідних напрямів роботи дитячих бібліотек України було естетичне виховання читачів. Адже вміння бачити красу як в реальності, так і в творах мистецтва треба формувати з раннього дитинства. Розвивати у дітей почуття прекрасного, відкривати перед ними безмежний і загадковий світ мистецтва, підтримувати їхні творчі здібності – головні завдання бібліотек. Враховуючи їх, у дитячих бібліотеках України розроблялися і реалізовувалися різноманітні творчі програми та бібліотечні проєкти, які включали традиційні та інноваційні форми роботи, нестандартні ідеї та новаторські підходи до популяризації книг з мистецтва серед дітей. Майже всі дитячі бібліотеки України дуже активно працювали в цьому напрямку.

Так, довгострокова програма «Зачаруй мене мистецтво», яку розробили у секторі естетичного виховання ОБД Житомирської ОР, ґрунтувалася на читанні дітьми численних книг про мистецтво, поглибленому вивченні специфіки художньої творчості, на знайомстві з життям і діяльністю видатних митців. А підтримці обдарованих дітей та розвитку їх творчих здібностей, вихованню почуття прекрасного сприяла довгострокова програма «Від книг до творчості» та креатив-проєкт «На крилах творчості до сонячних сердець», які також діяли в бібліотеці.

З успіхом продовжував роботу мистецький проєкт «Хмельницький художній» при Хмельницькій ОБД ім. Т.Г. Шевченка. В рамках проєкту відбулися творчі зустрічі з членами творчої спілки художників, талановитими

людьми краю Михайлом Андрійчуком «Мистецький геній людської доброти», Надією Борецькою «Майстриня, художник, вчитель», Олександром Гуменчуком «Жива душа, відтворена в живописі» та ін. Читачі відвідали майстерні художників, дізналися про їхній життєвий і творчий шлях, поспілкувалися про особливості художньої творчості, переглянули картини. Заслуговує на увагу і проєкт музична платформа «Звук без меж», який активно пульсував разом із мистецьким життям світу в бібліотеці. Відбувся гоом-концерт «Джаз Forever», проведений до Міжнародного дня джазу. Цікавим для дітей також став мистецький діалог «Франц Шуберт – 220 років романтизму». У світ ліричної музики потрапили за допомогою квесту «Шубертіада». Знайомлячись із життям та творчістю музиканта, діти розшифровували ребуси, кросворди, головоломки, прослуховували найвідоміші музичні твори та мандрували бібліотекою у пошуках відповідей на цікаві запитання.

Пріоритетним напрямом діяльності КЗ Сумської ОР «Сумська ОБД», була підтримка обдарованих дітей і розвиток дитячої творчості у рамках реалізації проєкту «Творчі діти – України квіти».

Варто також відмітити реалізацію програм і проєктів КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР. Заслуговує на увагу спільний проєкт Львівської Національної Галереї мистецтв ім. Бориса Возницького та бібліотеки, який спрямований на культурно-мистецький розвиток читачів бібліотеки різних вікових категорій. Працівники галереї проводили лекції на теми: «Створи свій музей», «Основні види та техніки образотворчого мистецтва», майстерка «Створюємо листівку у техніці «гратаж», «Світ творчості мексиканської художниці Фріди Кало», «Творчість Йоанна Георгія Пінзеля», «Від Мусейону до музею», «Історія чоловічого та жіночого костюму», «Яйої Кусама: кімната безкінечності» та ін.

Відділ мистецтв НБУ для дітей продовжував реалізацію програми популяризації літератури з мистецтва «Мистецьке перехрестя» на допомогу вивченню шкільного курсу «Мистецтво» (для читачів-учнів 8-11 класів). У 2019

році ця програма поширювалася на допомогу вивченню предметів із мистецтва («Образотворче мистецтво», «Музика») у різних класах. Заходи в рамках цієї програми розроблені відповідно до шкільної програми вивчення курсу. У 2017 році стартував мистецький проєкт «Мистецтво без кордонів». Це цикл міжнародних скайп-зустрічей (телемостів), присвячених мистецтву. Мета його – ознайомити користувачів дитячих бібліотек із мистецтвом інших країн, розширити і поглибити вже набуті знання, дізнатися про читацькі смаки своїх ровесників, ближче познайомитися один із одним. Цього ж року в НБУ для дітей розпочав свою роботу проєкт «Будь патріотом! Дивись українське!». Це цикл сімейних кінозустрічей, що дав змогу популяризувати українське кіно та згуртувати сім'ї в естетичному вихованні дітей.

Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна працювала над реалізацією програми «Я – унікальний!» (2017-2021pp.). Втілення програми передбачало роботу в наступних напрямках: АРТ-час – знайомство з творчістю майстрів мистецтва, зустрічі з митцями. Використання таких форм, як лекторії, бесіди, презентації, віртуальні подорожі, зустрічі з цікавими людьми, консультації, практичні заняття. Презентації нових творчих робіт миколаївських митців; АРТ-дебют – реклама творчості талановитих дітей, у т.ч. вихованців студій, гуртків Палацу творчості учнів, музичних та художніх шкіл. Організація персональних виставок творчих робіт, бенефіси молодих митців, участь у бібліотечних, всеукраїнських конкурсах, фестивалях дитячої творчості; Творча LIBRARUторія – практичні та теоретичні заняття, що знайомлять із різноманітною інформацією про жанри мистецтва, ресурсної підтримки початківців в оволодінні різними видами ремесел, малюванням. Розвиток творчого потенціалу з метою розкриття можливостей дітей. Робота арт-гурточка «Хобі і ти».

Сектор естетичного виховання Івано-Франківської ОБД працює за літературно-мистецьким проєктом «Від книги до творчості». Мета проєкту полягає у тому, що в бібліотеці кожна дитина повинна мати змогу розкрити свої

творчі здібності, реалізувати потаємні задуми щодо спроби власних сил у мистецтві, розширити світ своїх захоплень. У рамках проєкту проводилися цікаві заходи до Різдвяних свят: народознавча веселка «Колядуєм і щедруєм ми Різдво віншуєм»; майстер-клас із розпису писанок із викладачем МЦДЮ Сербіян О.О.; день українських традицій «Дзвонять дзвони Великодня та духовне свято»; майстерня творчості «Писанкові барви України»; творча майстерня «Зготуй матусі подарунок» (до дня матері); конкурсно-розважальна програма «Хай щастю дитини не буде кінця» тощо.

Велика увага в роботі дитячих бібліотек приділялася організації бібліотечного простору. Основними принципами організації вільного доступу були простота та доступність, логічність розташування, комфортність наочність. Використовувалися різноманітні елементи розкриття бібліотечного фонду з мистецтва та його оформлення: нетрадиційно розміщені стелажі, тематичні полиці, виставкові композиції, серед яких - озвучені виставки, виставки з музичним супроводом, корисним доповненням до виставок стали цікаві запитання, кросворди, вишивки, малюнки, роботи з бісеру та ін. Слід відзначити роботу у цьому напрямі обласних дитячих бібліотек Львівської, Чернігівської, Житомирської, Волинської областей. Так, в ОБД Житомирської ОР демонструвалися виставка-репортаж «Мистецьке життя Леонардо да Вінчі» (до 565-річчя від дня народження італійського скульптора, архітектора, живописця); виставка-персоналія «Художнє знайомство» присвячена 200-річчю відомого живописця-марініста І. К. Айвазовського; виставка-вернісаж «Поезіє, ти сила чарівна» (до 80-річчя від дня народження І.М. Сльоти, українського диригента, поета.

Креативні книжкові виставки представила своїм читачам КЗ «Чернігівська ОБД» Чернігівської ОР. Заслуговує на увагу виставка-знайомство «Шедевр світового мистецтва» до 500-річчя Реформації (повернення творів світового мистецтва до бібліотечних першоджерел християнства); вподобали читачі експрес-виставку «Музика лікує» (музичні CD диски з терапевтичним

ефектом, музична казкотерапія для малят, музика для прослуховування вагітними); виставку-подорож «Японія – країна сонця і сакури» (міні виставка з елементами національного колориту, традицій чаювання). Працівники намагаються кожному виставку зробити цікавою, незвичайною, використати айс-стопери, які привертають увагу дитини, і тоді захочеться взяти книгу.

Популяризації образотворчого мистецтва сприяли і книжкові ілюстративні виставки «Ті, що малюють між слів», «Майстри веселого пензля», які допомогли користувачам відкрити дивовижний світ ілюстрацій, створений талантом і художньою фантазією молодих і вже визнаних українських майстрів-ілюстраторів дитячої книжки – Ольги Кваші, Даші Ракової, Анни Сарвіри, Наталки Гайди, Інни Черняк, Володимира Штанка та ін.

Популярними у читачів Миколаївської ОБД ім. В.О. Лягіна були виставки «практичної» спрямованості: виставка-дефіле «На стилі», виставка-знайомство «Що таке колаж?», виставка-порада «Осінні фантазії нашвидкуруч», виставка-сюрприз «Ялинка на щастя» та виставка-порада «Веселий маскарад». А у КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР найбільш вдалі за формою, змістом та художнім оформленням були такі виставки: виставка-подарунок, виставка-вітраж, виставка однієї книги «Дім із вітражем» Жани Слоньовської, колишньої читачки бібліотеки, яка розміщувалася на вікні і знайомила читачів із виданнями цього твору п'ятьма європейськими мовами; виставка книг та виставка дизайнерського одягу, та найцікавіше – виставка оригінальних авторських робіт із бісеру мистецтвознавця та дизайнера одягу Олени Адаменко.

Залишаються популярними серед користувачів дитячих бібліотек різноманітні та сучасні форми масової роботи, які сприяють неформальному спілкуванню, цікавому проведенню дозвілля. Однією з найефективніших форм популяризації літератури з мистецтва є клуби та читацькі об'єднання. Тут дитині надається допомога у виявленні своїх здібностей, збагаченні новими знаннями, прагненні творчо мислити і розвивати уяву, з метою залучення їх до

культурних і літературних цінностей. Змістовно працювали об'єднання в Дніпропетровській, Хмельницькій, Тернопільській, Черкаській, Івано-Франківській ОБД, НБУ для дітей.

Так, у КЗК «Дніпропетровська ОБД» дуже активно діяв лекторій «Вчись розуміти прекрасне» за програмою «Хто вміє виявити мистецтво, той володіє ним». Користувачі-учні 2-4 класів на заняттях знайомилися з творчістю відомих творців світового мистецтва. Слід відмітити живописний салон «Пейзажі сучасного англійського художника Роберта Гольдшміта. Картини художника використовують для обкладинок різноманітних журналів, книг, їх можна побачити на ювілейних поштових марках. Цікавим був огляд-експозиція «Тепла музика живопису корейської художниці Джу Сік Джу». У 2019 році лекторій працював за програмою «Шляхи, що ведуть до мистецтва, сповнені тернів, але на них вдається зривати прекрасні квіти». На цих заняттях користувачі знайомилися з творчістю видатних архітекторів, художників, з перлинами культури та мистецтва Іспанії, Італії, Америки. Популярністю серед дітей користувався дитячий літературний кіноклуб «Книга+кіно», який працював під девізом «Дивимось-Читаємо-Відпочиваємо». Програма кіноклубу «І кожна книга мультфільмом хоче стати» базувалася на екранізації фільмів та мультфільмів за книгами Дж.Р. Толкієна, Т. Олександрової, Ф. Зальтена, А.Чехова, Ж. Верна та ін. А ще у бібліотеці працює арт-клуб «Загадкові візерунки».

Цікавим для користувачів КЗ Сумської ОР «Сумська ОБД» був лекторій «Палітра всіх часів та епох». Темі лекторію – «Величні шедеври світової культури. Рафаель Санті», «Величні шедеври світової культури. Альбрехт Дюрер», «Море у творчості митців», «Сім чудес Сумщини», «Т. Шевченко – художник і графік», «Подорож залами музеїв України. Сумський художній музей», «Провідні музеї світу. Дрезденська картинна галерея», «Загадки північного Відродження» тощо.

Також дуже цікаво проходили творчі зустрічі для старшокласників у рамках мистецької вітальні «Видатні постаті Києва», що працює у відділі мистецтв НБУ для дітей. Відбулася зустріч із заслуженим працівником культури України, завідувачем відділу естрадного мистецтва та сольного співу Бориспільського спеціалізованого мистецького навчального закладу (Дитяча музична школа), членом Національної всеукраїнської спілки та Асоціації естрадних діячів України, композитором дитячих пісень Сергієм Михайловичем Сокуром та його вихованцями — учнями Бориспільської дитячої музичної школи. Сергій Михайлович презентував дві збірки пісень для дітей та юнацтва «На струнах веселки» та «Усе іде від роду». Також із народною артисткою України та Росії, лауреатом Шевченківської премії, провідною актрисою театру російської драми імені Лесі Українки Ларисою Валентинівною Кадочниковою; з Героєм України, народним артистом України, лауреатом Шевченківської премії Анатолієм Несторовичем Паламаренком; із народними артистами України Дмитром та Назарієм Яремчуками. А для читачів молодшого та середнього шкільного віку відбулося дві зустрічі з акторами Київського муніципального академічного театру опери і балету для дітей та юнацтва. Заслуговує на увагу і проєкт комічина релаксу «Веселі посиденьки» для користувачів молодшого шкільного віку. У рамках цього проєкту спільно з Київською дитячою Академією мистецтв було започатковано музично-сценічний live journal з інструментознавства «Му(р)зілка», основним напрямом діяльності якого була популяризація музичного мистецтва, а саме знайомство з різноманітними музичними інструментами: історією виникнення, будовою, звучанням, технічними можливостями. Особливостями «Му(р)зілки», порівняно з іншими схожими заходами, була камерність та інтерактивність, тобто слухачі мали нагоду зблизька побачити інструмент, послухати музичні твори у виконанні дітей – учнів Київської дитячої Академії мистецтв, а також потримати цей інструмент в руках і пограти. Проходили заходи, присвячені наступним інструментам: скрипці, флейті, фортепіано та саксофону,

контрабасу, домрі, гітарі, кларнету. Девізом названого циклу є вислів: «Виховувати слухачів так само важливо, як і виконавців», а метою – виховувати свідомих майбутніх слухачів концертів та відвідувачів культурно-мистецьких заходів.

Активно діє у КЗ ОБД Черкаської ОР дитяча відеостудія «Соняшник», яка створює рекламні ролики та серії репортажів із життя бібліотеки. На заняттях учасники знайомляться з основами режисури, операторської та акторської майстерності, вчаться бути журналістами: брати інтерв'ю та вести відеорепортаж. Теоретичні заняття доповнювалися практичними. Гуртківці зняли відеофільми з рекламою бібліотеки та кіностудії: «Дружба в бібліотеці», «Бібліотяжіння» та «Відеовізитка»; проморолик до конкурсу патріотичних відеороликів у жанрі соціальної реклами «Синьо-жовте кіно».

У КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР працює майстерня дитячої ілюстрації «Мальована книга», яка активно працює під керівництвом волонтерки і художниці Мар'яни Вовк. Заняття проходять за попередньо визначеними темами, де діти під час малювання ілюстрацій слухають розповіді про книги та обговорюють їх. Темі для малювання обираються художницею і бібліотекарем. Чого тільки не малювали діти: тваринок із цифр, ілюстрації до прочитаних книг, улюблених казкових героїв, а також створювали книгу власноруч зі своїми власними малюнками.

Цікаві заходи проходили у рамках роботи клубу любителів музики «Мелодія» Тернопільська ОБД: мистецькі замальовки «Співачка світової слави» (до 145-річчя від дня народження Соломії Крушельницької), «Загадковість скрипаля» (до 235-річчя від дня народження італійського скрипаля і композитора Н. Паганіні), «Герниста зоря Оксани Лятуринської» (до 115-річчя від дня народження поетеси українського зарубіжжя); літературно-мистецький вечір «Дивосвіт бандури» за участі студентів II-III курсів народного відділу музичного училища ім. С. Крушельницької. У виконанні бандуристів прозвучали українські пісні та думи. Велику користь для

прихильників класичної музики принесли наступні заходи: музичний вечір «Гетьман української музики» (до 175-річчя від дня народження М.В. Лисенка); інтелектуальна гра «Ми твої друзі, музико!», присвячена Міжнародному дню музики; година інформації «Славетна сестра великої Соломії» (до 130-річчя від дня народження Ганни Амвросіївни Крушельницької, української співачки).

Важливою складовою в естетичному вихованні дітей є не тільки культура поведінки, а й розвиток та формування творчих здібностей. Тому актуальним на сьогоднішній день є проведення майстер-класів, адже саме вони найчастіше бувають центрами розвитку талантів, допомагають проявити фантазію та реалізувати творчі здібності. При проведенні майстер-класів з'являється можливість для дитини вчитися, гратися та отримувати новий власний творчий продукт, а для бібліотекаря – виявляти творчих дітей та їхні здібності. Так, у відділі мистецтв Хмельницької ОБД ім. Т.Г. Шевченка лише за 2017 рік було проведено 26 майстер-класів: з оригамі, малювання, аквагриму, аплікації, писанкарства, декупажу, апсайклінгу, пляшкарту, скрапбукінгу, кармейкінгу, шиття, витинання, чайної церемонії та ін. Сьогодні майстер-клас – це цікавий, змістовний, трудомісткий процес творчості, який вимагає від дитини терпіння, вміння фантазувати, працювати власноруч, результатом якого є нові знання та навички. Цікаву серію майстер-класів було запропоновано користувачам відділу обслуговування дітей дошкільного віку та учнів 1-4-х класів ОБД Житомирської ОР до різноманітних свят та знаменних дат за допомогою різноманітних технік (квілінг, оригамі, бісероплетіння тощо): арткалейдоскоп «Цей веселий розмаїтий світ», пізнавальний артурок «Квітка пам'яті», година творчості «Квіти для найрідніших» (до Міжнародного жіночого дня) тощо.

Особливо слід відзначити роботу КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР, в якій працює «Майстерня Ч. З.»: чудеса залюбки». Читачів різного віку (від дошкільників до бабусь) навчають робити власноруч оригамі, айріс-фолдінгу, квілінгу, валянню вовни, декупажу, торюванню, малюванню на склі та папері гуашшю та акриловими фарбами, розмалюванню коржиків, шиттю, витинанню

з паперу. Майстер-класи проводяться не лише у приміщенні бібліотеки, а й за її межами: у сільських та міських школах, ЦНАПах, автомобільних салонах. Бібліотека співпрацює з волонтерами і протягом 2019 року відвідала 45 різних установ, брала участь у бібліотечних проєктах. За рік було проведено 198 майстер-класів.

Чималий досвід роботи має Костопільська РБДЮ (Рівненська обл.). Тут систематично влаштовуються зустрічі з обдарованими дітьми, виставки їхніх робіт, презентації. Зали бібліотеки постійно прикрашають дитячі роботи, виконані в різних техніках: картини, вишивка, бісер, вироби з природних матеріалів тощо. Незвичними і цікавими костопільським школярам були роботи Руслани Дідух, учениці ЗОШ №8, вихованки гуртка «Паєткоплетіння». Дивували користувачів і пластилінові фігурки героїв сучасних фентезі-фільмів, виконані Миколою Петренком, учнем 7 кл. Костопільської ЗОШ №5. «Талант, дарований богом» – під такою назвою в бібліотеці було оформлено виставку Івanni Полюхович та Анастасії Дацишиної, юних вихованців гуртка «Об'ємна тканепластика» Будинку школяра та юнацтва. Дівчата також провели для усіх охочих майстер-клас із виготовлення штучних квітів із стрічок. А юна художниця Катерина Бичкова, вихованка гуртка «Арт-майстерня», експонувала в бібліотеці свої малюнки.

З метою ознайомлення користувачів із музичною культурою, видатними особистостями, музичними творами, музичною літературою в дитячих бібліотеках організовували книжкові виставки до ювілеїв та проводили літературно-музичні години, бесіди, музичні подорожі, концерти під час яких діти знайомилися зі сторінками біографій композиторів, з їх творчістю, прослухали їх твори, ознайомилися з книгами про цих композиторів, нотними виданнями, фотоматеріалами.

Найпоширенішою формою масової роботи з популяризації музичного мистецтва були музичні вітальні, лекторії. Особливої уваги цій роботі надавали бібліотеки Волинської, Житомирської, Черкаської, Івано-Франківської

областей, НБУ для дітей. Вони активно популяризували мистецтво композиторів-класиків світового значення, українську пісенну культуру. Так, бібліотекарі Івано-Франківської ОБД до 75-річчя від дня народження Р.О. Кириченко, заслуженої артистки України, провели музичне свято «Дивосвіт пісенної душі». Діти ознайомилися з творчістю співачки, скориставшись відеоресурсами прослухали пісні у її виконанні. З нагоди 70-річчя від дня народження В. Івасюка провели вечір-пам'яті «Недоспівана пісня Володимира Івасюка». Цікавою для користувачів КУ «Одеська ОБД» ім. В. Катаєва була лекція-концерт, присвячена народним артистам О. Петрусенко та Д. Петриненко. Чарівні пісні лунали у виконанні учнів музичної школи №15. Користувачі НБУ для дітей були неймовірно задоволені проведенням скайп-зустрічі з користувачами КЗ «Чернівецька ОБД», присвяченій 70-річчю від дня народження Володимира Івасюка і пройшла під девізом «Живе він в пісні поміж нас». Під час зустрічі лунали спогади про життєвий та творчий шлях видатного композитора, його трагічну загибель.

На зустрічі з читачами КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» Запорізької ОР відомий запорізький естрадний композитор-пісняр, співак, журналіст та громадський діяч Анатолій Сердюк презентував свою книгу «Щоби бути українцями – говоримо українською!». Старшокласникам цікаво було почути від людини, більш відомої їм своєю композиторською та виконавчою діяльністю, думки про важливість збереження чистоти рідної мови, її неповторності, дотримання культури мовлення, правильного вживання українських слів та словосполучень.

Дитячі бібліотеки мають у своєму розпорядженні безліч традиційних та інноваційних форм роботи з творами образотворчого мистецтва – від використання їх у якості ілюстративного матеріалу на книжкових виставках до спеціальних ресурсів в Інтернеті. У цей період проводилася значна робота з формування і розвитку інтересу читачів до творчості художників, зокрема у цьому напрямку вирізнялася діяльність Дніпропетровської, Черкаської,

Волинської, Херсонської обласних бібліотек для дітей. Так, КЗК «Дніпропетровська ОБД» представила читачам експрес-експозицію «Суперреаліст – художник-ілюстратор Генадій Спірін», присвячену відомому в світі художнику-ілюстратору Генадію Спіріну і творчості Мадонни (відомої американської співачки), яка відкрила себе у новій ролі дитячої письменниці. Діти дізналися про цікаві факти співпраці співачки і художника та про нову книгу Мадонни «Яків і семеро розбійників», яку проілюстрував Генадій Спірін. До уваги слухачів представили три книги Мадонни: перша – «Англійські троянди» з автобіографічним відтінком, друга – «Яблука містера Пібоді» і третя – «Яків і семеро розбійників». Книги перекладено більш ніж на 40 мов і продаються у 110 країнах світу.

Не втратили своєї актуальності традиційні форми роботи, орієнтовані на діалог з аудиторією: бесіди за книгами, години образотворчого мистецтва, вечори мистецького портрету, зустрічі з митцями.

Краще познайомитися з образотворчим мистецтвом користувачам допомогла творча майстерня «Кольори веселки з дитячої долоньки», проведена спільно з художньою студією «Барва» у Волинській ОБД. Запрошені гості Ілона Мисилюк та Альона Касянчук розповіли про студію, в якій діти навчаються мистецтву живопису, декоруванню, ліпленню, пісочній анімації та іншим видам мистецтва. Читачі спілкувалися з гостями, отримували поради та перші навички з основ живопису. Цікаво пройшла творча зустріч «Таємниці фотооб'єктиву», на яку завітав молодий і креативний фотограф Владислав Кардаш. Митець поділився таємницями фотомистецтва зі старшокласниками гімназії № 4 та розповів про особливості цієї професії, прочитав власні поетичні рядки. З цікавістю відвідувачі Тернопільської ОБД сприйняли мистецьку зустріч «Музей – скарбниця художніх шедеврів» з науковим працівником Художнього музею, заступником директора Тернопільського обласного художнього музею Ольгою Ваврик, яка розповіла про історію створення музею та долю його експонатів. Слід згадати також майстер-клас із графіки в КЗ Київської ОР

«Київська ОБД». Фахівець розповів старшокласникам про основні техніки виконання графіки – лінорит, кольоровий лінорит, офорт та частково – цинкографію, гравюру на пластику і дереворити, ознайомив з інструментами для виконання робіт – різцями. Кожен із учасників мав змогу самостійно виконати декілька основних елементів графіки. Цікавою була і зустріч з художником-ілюстратором дитячих книжок Оленою Власюк. Пані Олена розповіла про процес створення ілюстрації до книжок Катерини Єгорушкіної «Арчі: екоказка».

Заохоченням дітей до творчості, визнанням їхніх художньо-естетичних досягнень є творчі художні виставки. В артхолі та у відділі мистецтв Хмельницької ОБД ім. Т.Г. Шевченка влаштували 14 експозицій. Це виставки творчих робіт вихованців дитячої школи мистецтв «Зимові феєрверки», «Зимовий затишок»; фотовиставки вихованців ОЦНТТУМ «Літо в розпалі», студентів ХГПА – «Мотиви про прекрасне», мистецтво дизайну»; вихованців професійно-технічних ліцеїв – «Новорічні візерунки», «Великодні дзвони»; виставка малюнків вихованців дитячих садочків «Я малюю свою маму», фотовиставка «Бібліотекар в кадрі» від Антона Олійника та ін.

Яскраві презентації виставок дитячої творчості відбулися в НБУ для дітей: персональна виставка творчих робіт «Міфологія стародавніх слов'ян» юної художниці з Маріуполя Ганни Полякової. Малюнки виконані пастеллю з сюжетів і образів героїв слов'янської міфології. Усього на виставці експонувалися майже 100 робіт. Виставка творчих робіт «З Україною в думках і серці» вихованців Народної студії образотворчого мистецтва Дитячого оздоровчо-екологічного центру Оболонського району м. Києва була присвячена Дню Незалежності України; виставку дитячих малюнків «Від Миколая до Різдва» представили творчі об'єднання відділу декоративно-прикладного і образотворчого мистецтв Центру позашкільної роботи Святошинського району м. Києва. У КУ «Чернівецька ОБД» демонструвалися картини учнів

чернівецької художньої школи ім. М.Івасюка – «Кольорами щастя малюємо рідну Буковину».

Творча співпраця Полтавської ОБД ім. Панаса Мирного з навчально-виховними та позашкільними культурно-мистецькими закладами Полтави сприяла активізації роботи з естетичного виховання дітей, заохоченню їх до творчості та виявленню і популяризації творчого доробку юних майстрів. Так, у 2017 році в стінах бібліотеки було організовано 14 виставок творчих робіт, а у 2019 році – 19 творчих виставок вихованців дитячих садків Полтавського району, гуртка образотворчого мистецтва «Фенікс», студії «Дивограй», артстудії «Художник» Полтавської гімназії № 32, відділу образотворчого мистецтва Полтавської міської школи мистецтв «Мала академія мистецтв» ім. Р. Кириченко на теми: «Мій рідний край», «Паперовий світ», «Оригамі», «Різдвяний вернісаж», «Зимові барви», народного художнього колективу студії «Соняшник» («Моє натхнення»), Полтавської дитячої художньої школи творчої майстерні заслуженого художника України, викладача В. Бенфіалова («Світ очима дітей») та багато інших.

У вітринах Кременчуцької ЦМДБ були оформлені: виставка робіт дитячої творчості «Веселка нашого дитинства»; виставка дитячих малюнків «Мрії дітей України»; новорічна виставка-інсталяція «Новий рік на поріг!»; виставка робіт вихованців Об'єднання дитячо-юнацьких клубів за місцем проживання «З Новим роком! З Різдвом Христовим!», понад 150 робіт у різних техніках декоративно-ужиткового та образотворчого мистецтва. Організовані презентації творчих робіт читачів: «Мій улюблений герой», «Я і моє захоплення», «Дива народжені з паперу», «Світ навколишній прекрасний», «Майстерня чудового пензлика», «Я захоплююсь... А ви?», «Карнавал дитячих фантазій», «Зимова казка», «Великоднє диво», «Дитячі руки створюють дива», «Роби прекрасне своїми руками», «Диво-писанки», «Рушничками доля помережена», «Руками створена краса», «Творча скарбничка» тощо.

Художня виставково-експозиційна діяльність у КЗ Київської ОР

«Київська ОБД» була дуже цікавою. У хол-галереї бібліотеки було презентовано виставку творчих робіт молодого майстра ужиткового мистецтва з м. Бориспіль Антона Арестова, присвячену Дню пам'яті, примирення і Перемоги у Другій світовій війні – «Друга світова війна в мініатюрі» (мініатюрне моделювання). Під час презентації митець провів майстер-клас з методики створення мініатюрних моделей. Також було презентовано виставку чарівних краєвидів «Русанівки» художниці аматорки Тамари Нацевич, дві експозиції Євгенії Харгрі, виставка картин «У ритмі природи». Також було представлено 18 робіт з живопису студенток магістратури Інституту мистецтв Київського університету ім. Б. Грінченка.

Виставково-експозиційна робота – арт-простір «Прекрасне своїми очима» – залишається важливим напрямом діяльності відділу мистецтв НБУ для дітей. Через створення художніх виставок читачі мають змогу долучитися до світу духовного та культурного надбання українського народу. Слід відзначити виставки, які зацікавили юних користувачів і презентувалися у виставковій залі: виставки робіт художників-ілюстраторів «Фонтан казок: як напувати мрії» видавництва «Фонтан казок»; виставки «Автомобілі та кіногерої» талановитих авторів – художників-шаржистів Віктора Зінченко та Генадія Михеєва; культурно-освітня виставка «Світло в душі дитини» талановитої молодої, але вже відомої художниці Катерини Дуднік; художня виставка «Мистецтво без меж!» магістрантів спеціальності «Образотворче мистецтво» Інституту мистецтв Київського університету ім. Б. Грінченка; виставка живопису «Зустріч із Пухнастиками» художниці та ілюстраторки, письменниці Олі Яценко; виставка живопису і графіки середини ХХ століття «Художник і час» Вольдемара Богдановського та ін.

Кіно – найбільш «передовий» вид мистецтва, де використовують багато нових відкриттів. За широтою охоплення дійсності і глибиною проникнення в

неї, за силою впливу на глядача через зір і через слух воно перевершило інші мистецтва. Кіно спроможне впливати на наш настрій, емоційний стан.

Активне використання засобів кіномистецтва сьогодні є об'єктивною вимогою і пов'язане з тією роллю, яку відіграють аудіовізуальні засоби в дозвіллі дітей. Кіноекран впливає на розширення меж пізнання світу, історії людських стосунків, на виховання моральних орієнтирів, створення цілісної картини світу. Виховання засобами мистецтва кіно у дитячих бібліотеках здійснювалось через організацію переглядів фільмів, зустрічей із діячами кіно, ознайомленням з історією українського та зарубіжного кінематографу, творчістю видатних митців, створенням дискусійних клубів, обговоренням теле- та радіопередач про діячів кіномистецтва. Користувачі дитячих бібліотек мали змогу ознайомитися з життям та творчістю українських режисерів, акторів світового рівня – ювілярів. У пізнавальній і доступній формі бібліотекарі Івано-Франківської ОБД провели кіномистецьку годину «Багатогранність таланту» про життя і творчість видатної української актриси театру і кіно Наталії Ужвій (до 120-річчя від дня народження). А з нагоди 240-річчя від дня відкриття оперного театру учасники клубу «Палітра» здійснили віртуальні туристичні канікули «Ла-Скала запрошує на іменини» до Мілану. Скориставшись медіа-ресурсами, діти цікаво провели час, ознайомилися з історією театру, його акторським складом з часу відкриття і до сьогодні, подивилися відомі партії, зазирали за лаштунки. Усіх зацікавила архітектура театру, його життя, його створення. Читачі бібліотеки здійснили екскурс у світ кіно «Король німого кіно» з нагоди 130-річчя від дня народження відомого актора ХХ століття Чарлі Чапліна. Ознайомилась із жанрами німого кіно, подивилися уривки фільмів за участю Чарлі Чапліна, спробували повторити деякі сценки.

З цікавістю молодші читачі НБУ для дітей сприйняли мультскарбничку «Librarylove». Бібліотекарі вирішили поєднати приємне з корисним – книжечки з сучасними мультфільмами, де згадується чи популяризується бібліотечний

простір. Завдяки сучасним мультфільмам діти знайомилися з правилами поведінки у бібліотеці, вчилися знаходити потрібну книжку за шифром, правильно ставитися до бібліотечних книжок та багатьом іншим корисним речам. Для користувачів молодшого шкільного віку було проведено відеколаж «Казки О. Пушкіна в мистецтві кіно та мультиплікації» (до 220-річчя від дня народження російського письменника). Під час заходу діти відповідали на запитання вікторини за казками О. Пушкіна, подивилися фрагменти фільму «Казка про царя Салтана», мультфільм «Казка про рибака і рибку» та «Казка про мертву царівну і про сімох богатирів». Захід завершився прослуховуванням музичних творів М. Римського-Корсакова «Політ джмеля» та М. Глінки «Марш Чорномора», які написані за мотивами казок Олександра Пушкіна. Діти були дуже задоволені, ділилися враженнями один з одним.

Заслужують на увагу цикли кінозустрічей у рамках проєкту «Будь патріотом! Дивись своє – українське», що діє в НБУ для дітей, спрямованого на популяризацію українського дитячого кінопродукту. Проводилися покази українських фільмів, мультфільмів тощо, які були б цікаві як для дітей, так і цілих сімей. Кожен показ передбачав зустріч з авторами кінострічок. Слід відмітити показ українського повнометражного сімейного дитячого комедійного мюзиклу «Трубач», відзнятого режисером Анатолієм Матешко. Кульмінацією показу стала зустріч із головним героєм фільму Леонідом Шевченком. На прем'єру української фантастичної стрічки «Бобот та Енергія Всесвіту» та зустріч із користувачами бібліотеки завітав продюсер фільму Олексій Москаленко та юна кінозірка, одна з героїнь стрічки Анна Бородай. З аншлагом відбувся показ фільму «Сторожова застава», знятий за однойменним твором Володимира Рутківського. На зустріч завітав режисер фільму Юрій Ковальов та головні герої Єва Кошева та Даня Каменський.

Обласні бібліотеки для дітей провели низку заходів, завдяки яким користувачі поринули у дивовижний світ української минувшини. Позналилися з цікавим та різноманітним дозвіллям нашого народу, отримали

корисні поради з декоративно-прикладного мистецтва. Систематично проводилися бесіди, мистецькі народознавчі години на допомогу популяризації народної творчості та декоративно-ужиткового мистецтва, під час яких дітей знайомили з духовною культурою України, народними традиціями, святами, обрядами. Особливо слід відмітити досвід Івано-франківської, Волинської, Херсонської, Чернівецької областей. Так, в рамках роботи клубу «Палітра» Івано-Франківська ОБД її учасники здійснили бібліографічну розвідку «Український народний костюм», провели пошукову роботу – довідалися, що в українському народному костюмі втілилася історична доля народу, його культура і традиції. У Здолбунівській РБДЮ відбулася година творчості «Барвисті писанки Великодня». Виготовляти писанки-крапанки учнів 7 кл. ЗОШ № 5 навчала майстриня Сніжана Король. Майстер-клас з писанкарства для дітей з інвалідністю провела художниця Яна Униченко. Діти розмальовували фарбами гіпсові заготовки писанок. У формі народознавчих розваг і забавлянок в КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки» Херсонської ОР відбулися заходи: різдвяні розваги «Кому колядки, а кому – щедрівки», мистецьке рандеву «Зима прийшла з дарами, з добрими святами»; фольклорні посиденьки «Скарбниця народної мудрості» та «Ой весела новина – в гості йде до нас весна», великодні писанки «Традиції ми раді шанувати і залюбки готуємось до свята» тощо.

Кожного року КЗ «Чернівецька ОБД» проводить День вишиванки, працівники бібліотеки приєднуються до загальноміського свята. Цікаво відбулися в Житомирська ОДБ: артрандеву «Чарівний світ української вишивки»; народознавча подорож «Вишиванка – закодована вічність в узорах»; майстер-клас з виготовлення ляльки мотанки «Лялька-мотанка – берегиня роду» та ін.

Значний інтерес дітей та підлітків Хмельниччини викликали бібліовечорниці «Андріївські викрутаси» (бібліотека для дітей Летичівської ОТГ), бібліосерпантин «Казки різдвяної ночі» (Хмельницька МДБ №12),

«Барви Великодня» (Славутська МДБ), година духовності «За святу вечерю вся сім'я сідає, під віконцем нашим коляда лунає» (Віньковецька РДБ) тощо.

Бібліотека – центр інформаційної та інтелектуальної культури, організації змістовного дозвілля, спілкування та творчого розвитку дітей. Важливою складовою діяльності бібліотеки є організація та проведення різноманітних культурно-просвітницьких заходів, які сприяють розширенню кола пізнавальних читацьких інтересів; інтелектуальному та культурному розвитку дітей, реалізації їхніх творчих здібностей, проведенню змістовного дозвілля.

Важливу роль в обслуговуванні та вихованні читачів відіграють творчі об'єднання, які розвивають кругозір маленьких користувачів, привчають до регулярного читання, формують творчі здібності. Читацькі об'єднання творчого напрямку працювали упродовж 2017-2019 років.

Довгострокові програми роботи з творчими читачами-дітьми для розвитку їх обдарованості засобами художньої літератури і мистецтва працювали у ОБД Житомирської ОР: студія творчості «Дебют», літературно-музична вітальня «Свічадо», літературно-мистецький салон «Перехрестя віків», краєзнавчий театр книги «Аркадія». Продовжуючи застосовувати акторські ігрові форми, читали твори видатних класиків у школі життєтворчості «Повір та відкрий себе». У КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ОР виготовляли стильні прикраси з тканини, романтичні листівки, великодні писанки у творчій майстерні «Джерельце» (керівник – художник О. Рибалко).

В КЗ «Чернівецька ОБД» продовжував працювати клуб «Буковинчики», де молодші читачі вивчали історію Буковини, історію міста, вулиць: слайд-цікавинка «Чернівцям-610», відеомандрівка «Невідомі Чернівці», огляд літератури «Буковинські письменники – дітям» та ін. Для старших читачів діяв клуб «Цікаві зустрічі», де проводилися зустрічі з поетесою Інгою Кейван, політологом Н. Нечаєвою-Юрійчук. У «Книжковій лікарні» маленькі читачі вчилися бережливому ставленню до книги. Діяв цікавий проект у Волинській ОБД «Вправні рученята», де проводилися різні майстер-класи з сіноплетіння

«Серце я несучу в долоні», виготовлення ляльки-мотанки «Моя лялька мотанка ниточкою змотана», вітальних листівок «Ніжна, добра, чарівна свято нам несе весна».

У Краматорській ЦБД ім. О.С. Пушкіна працював гурток «Дивосвіт» з розвитку у дітей пізнавального інтересу до історії та культури, шанобливого ставлення до природи. Для найменших читачів діяв гурток «Маленький читайлик», поціновувачі віртуального спілкування відвідували гурток інтернет-грамотності «Конт@кт». Традиційно насичене клубне життя вирувало у КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки» Херсонської ОР: медіаклуб «NaVi» для учасників шкільного учнівського самоврядування, літературна студія «Контур», клуб «БібліоК@фе», клуби для наймолодших «Пізнайко» та «Читай-компанія мандрує», клуб кодування «Code Club.Ks», EnglishClub та мовний клуб «Вивчаємо німецьку разом» – це лише частина активностей, які проводяться бібліотекою. У 2018 році за ініціативи волонтерів Корпусу Миру започатковано новий розмовний клуб для учасників з високим рівнем знання англійської English Speaking Club.

В КЗ Сумської ОР «Сумська ОБД» плідно працювали 12 читацьких об'єднань за інтересами: «Юні краєзнавці», «Світлячок», «Глобус», «Книжкова лікарня»; ляльковий театр «Кукляндія» (41 вистава), літературно-мистецька вітальня «Акорди творчого єднання» тощо. У рамках реалізації проєкту «Творчі діти – України квіти» у 2018 році було організовано 10 виставок творчих робіт дітей.

Центральна міська бібліотека для дітей ім. Ш. Кобера і В. Хоменка м. Миколаєва створила клуб сімейного читання і дозвілля «Клуб ученого kota», студію сімейного читання «БУКашка», сімейно-творчу студію «Нарру-арт».

Популярний серед користувачів ARTклуб «Загадкові візерунки» та артстудія «Креатив» КЗК «Дніпропетровська ОБД» мають на меті розвиток творчих здібностей дитини під час малювання, ліплення та аплікації; формування художньо-естетичного смаку, розвиток образного мислення. З

метою покращення обслуговування дітей віком до 3 років вже 8 років поспіль у бібліотеці працює родинний клуб сімейного читання «Моє серденько». Працювали бібліотечні клуби Кіровоградської ОБД ім. Т.Г. Шевченка: «Граї із нами у Танграм», «Уроки Меррі Поппінс», «Безпека для малюків», story-time для дошкільнят «Вивчаємо енциклопедію казкових героїв», клуб читання і розваг «Сонячний промінчик на книжковій полиці», культурно-дозвіллеві студії для підлітків «Діалог» та творча майстерня «АРТтерапія хендмейд». У Одеській ОБД ім. В. Катаєва працював гурток «Фантазія», де створювали вітальні листівки, святкові прикраси або оригінальні подарунки. Діти мали змогу втілити в життя свої задуми та подарувати своїм близьким неповторний та оригінальний подарунок, створений власноруч.

Одними з перших гуртків, які з'явилися у бібліотеках, були лялькові театри. Понад 30 років ляльковому театру «Сонечко» КЗ Київської ОР «Київська ОБД». Він відіграє велику роль в організації дозвілля читачів різних вікових категорій. Для юних читачів театр демонстрував вистави: «Абетка ввічливості», «Ведмедикові шишки», «Цілюще зілля», «Хто скромний, а хто хвалько». Представили нові – «Найкраща домівка», «Новорічні пригоди», «Кицик і Мицик», «Новорічні пригоди Собаки Забіяки та Киці без чобіт». Популярними стали – «Дівчинка Нехотілочка», «Капці для матері», «Гарбузи, гарбузики, жовті карапузики», «Подорож до країни Невмиванії» лялькового театру «Золотий ключик». У КЗ «ОБД» Черкаської ОР читачі-актори програвали на сцені написані тексти відомих класиків та сучасних драматургів. Так ляльковий театр «Грайлик» працював над постановкою «Цілюща травичка» і «Хоробрий заєць». Літературний театр «Задзеркалля» презентував виставу за книгою Г.К. Андерсена «Снігова королева», бібліосутінок «Подорож у часі», «Нам книга відкриває всі світи», «Коріння наше в Україні», театралізоване дійство за мотивами роману А. де Сент-Екзюпері «Маленький принц». Глибше зрозуміти зміст та мораль того чи іншого твору, перевірити свої акторські здібності, спробувавши себе в ролі одного з казкових героїв, дітям допомагали

лялькові театри Уманської та Смілянської ЦМБД, ДФ №2 Уманської МЦБС, Монастирищенської, Маньківської та Черкаської РБД, ДБ Тальнівської міської ОТГ. Свої вистави («Про дівчинку Нехотілочку», «Пригоди котика-стрибунця», «Пригоди Васька замазури») діти демонстрували як у книгозбірні, так і за її межами.

Клуб гармонійного розвитку КЗК «Дніпропетровська ОБД» «Білий лелека» пропонував малюкам і їхнім батькам творчу співпрацю за такими напрямками: театр тіней, лялькові вистави, проведення артф'южен-уроків, інсценування відомих творів для дітей, голосні читання, майстер-класи з моделювання фігурок тварин та іграшок. У клубі-майстерні «Сторінками книги за руку з лялькою» читачі 6–9 років мали змогу проявляти свої акторські таланти. Учасники клубу отримували знання з основ акторської майстерності та володіння театральною лялькою; віртуально відвідували музеї світу.

Вирішення психологічних проблем особистості дитини за допомогою книги, привернення уваги батьків до розвитку читацьких інтересів дітей, надання консультацій з питань виховання, проведення тренінгових занять – основне коло діяльності психолога в бібліотеці.

У 2017 році Волинська ОБД започаткувала новий проєкт «Бібліотерапія в дії», зустрічі відбувалися за книгою Галини Ткачук «Тринадцять історій у темряві». У рамках проєкту відбулися заходи: сміховеселка «Чудовий лікар сміх», година бібліотерапевтичного лікування «Література як мікстура», бібліотерапія за книгою Керстін Шьоне, Ніни Гунтесрайнер «Хочеш бути моїм другом?» та ін. ОБД Житомирської ОР працювала за напрямом психологічного театру-імпровізації «Гра емоцій», читачі мали можливість навчитися мистецтву спілкування з однолітками під час театального дійства «Привіт, індивідуальність». Під час заходів здійснювалася психологічна підтримка читачів у процесі їх творчого становлення, соціально-психологічної адаптації до життя.

КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР пропонувала своїм маленьким читачам Книжковий дитячий садок «Левеня», розрахований на дошкільнят 3-6 років. Кваліфікований психолог проводив із дошкільнятами корекційно-розвивальні заняття, спрямовані на збереження та зміцнення психологічного здоров'я дітей. Для розвитку дітей застосовувалися різні методики: пісочна терапія, арттерапія, казкотерапія. Майстер-класи розраховані на розвиток дрібної моторики рук, кожне заняття не обходилося без інтерактивної дошки та гри «Мишенятоква абетка». Психолог провела тренінги і для працівників бібліотеки: «Соціально-психологічний клімат на роботі». У 2019 році бібліотечний психолог провела 13 занять для батьків та підлітків: «Як зрозуміти свої емоції», «Як стати креативним», «Інтерактивне заняття «Я і соціум», «Чи готова ваша дитина до школи», «Мотивація дітей до навчання» тощо. Для підлітків проводилася активна психологічна робота і в Кіровоградській ОБД ім. Т.Г. Шевченка у вигляді інформхвилинок «Шкідливі звички та їхні наслідки» та дискусії з практичним психологом Обласного центру планування сім'ї та репродукції людини Чеплякіною О.В. на тему «СНІД та ВІЛ: міфи і факти».

Робота психолога КЗ «ОБД» Черкаської ОР включала індивідуальне консультування і психічну діагностику дітей та батьків. Проводилася також корекційно-відновлювальна робота в групах. За участі психолога відбулися заняття із циклу «Життя лікується життям», спрямовані на вироблення в дітей, які відвідували бібліотеку, перебуваючи на лікуванні в обласному психоневрологічному диспансері, навичок користування комп'ютером, пошуку інформації в Інтернеті, інформаційної грамотності в соціальних мережах. Психолог активно долучався до проведення низки заходів: години творчої терапії «Відчуй себе художником», музикотерапії «Музика торкається душі», казкотерапії «У світі казки чарівної», бесіди «Мистецтво – цілитель наших душ», «Добро роби – добро і буде», відеогодини з циклу «Жива планета», зустріч «Дружба, закоханість, любов: спільне, відмінне + формула любові»,

занять-тренінгів «Толерантність: це стосується кожного». А заходи «Синій кит: психологічне розслідування» були спричинені виникненням негативними тенденціями до суїциду в підлітковому середовищі й потребою суспільства їм запобігати.

Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна проводила Дні спілкування та Дні психологічної допомоги для родин, що виховують дітей з особливими потребами, у рамках яких відбувалися зустрічі з психологами, вихователями-реабілітологами тощо. У районній бібліотеці для дітей КЗ «Новобузбка ЦБС» для дітей 4 – 7 років була презентована нова послуга – «Бібліоняня». За допомогою бібліотекарів діти (5 днів на тиждень) розвивали мовну активність, тренували дрібну моторику рук, вивчали лічбу і цифри, розвивали творчі здібності.

Психолог КЗК «Дніпропетровська ОБД» Панченко В.М. надавала дорослим та малим членам Клубу гармонійного розвитку «Білий лелека» професійні поради та консультації. Найбільш популярні теми: «Безпека дітей у побуті», «Як говорити, щоб діти слухали, як слухати, щоб діти говорили», «Особливості спілкування з дітьми 4 – 6 років». У 2018 році було прочитано 9 лекцій-рекомендацій та надано 45 консультацій. Розглядалися такі теми: «Дитина маніпулятор», «Дитячі сновидіння і страхи», «Гіперактивна дитина», «Вікові кризи», «Комп'ютерна залежність», «Агресія дитини» та ін. Тісно співпрацюючи зі школою, психолог проводить інформаційно-пізнавальні години з підвищення психологічної компетентності особистості, культури спілкування. Ефективно використовуються методи казкотерапії та арттерапії. Проводилися заняття-зустрічі з підлітками, направлені на розвиток навичок безконфліктного спілкування, підвищення рівня мотивації до навчання. Особливу увагу в бібліотеці приділяли членам клубу «Жирафчик» – дітям з інвалідністю, для яких розроблялися вистави та форми занять з урахуванням їхніх потреб. До розробки заходів долучалися психологи з громадської

організації Центру розвитку, корекції, психіатричної, психологічної допомоги дітям і дорослим «Територія розвитку».

У рамках роботи Центру «Тінейжерські проблеми» Краматорська ЦМБД ім. О.С. Пушкіна проводила зустрічі на тему «Психологічні занурення «Пізнай себе», тренінг «Підліток і конфлікти, як їх вирішувати», дискусійна година «Він та вона в гармонійних відносинах», відвертий діалог «Моє життя – моя відповідальність» та коло спілкування «Лідер та його команда».

КЗ «Чернігівська ОБД» Чернігівської ОР вміло поєднали психологію з театром. Розбираючи життєві проблеми, програвали їх за допомогою релаксаційних ігор та читання. Читачам бібліотеки було презентовано мінівиставу «Посміхнись і доброму навчись». Актуальними були поради для батьків «Школа навиворіт. Що робити, якщо...?» за книгою Анни Гресь про проблемні ситуації, які можуть трапитися із дитиною.

З жовтня 2019 у КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» Запорізької ОР розпочали свою роботу психологічні заняття «Мала академія гномів», мета яких – через творчі здібності сприяти підвищенню самооцінки у дітей, згуртованості дитячого колективу, зниженню конфліктності, розвитку емпатії, спостережливості, пізнавальних та емоційно-мотиваційних процесів. На часі залишався і артпроект «Всякому серцю – любов і тепло» – проведення занять з арттерапії за програмою «Heart» для дітей і дорослих, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Щороку під час весняних канікул у бібліотеках для дітей проходить Всеукраїнський тиждень дитячого читання. Саме у цей час бібліотеки готують для своїх читачів багато приємних сюрпризів: презентації книг, зустрічі з письменниками, майстер-класи, виставки-кросворди, казкові квести, автограф-сесії, літературно-театралізовані дійства, творчі зустрічі, літературні бали та ін. Щорічно урочисте відкриття відбувається в одній із областей. Так, урочисте відкриття Всеукраїнського тижня дитячого читання – 2017 відбулося у КЗ

«Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ОР під гаслом «Нам книжка відкриває всі світи». У 2018 році Тиждень дитячого читання «Ми читаємо завзято, а читання нам – це свято» відкривала Полтавська ОБД ім. Панаса Мирного, якій у березні виповнювалося 80 років. А Всеукраїнський тиждень дитячого читання 2019 року відкрився у приміщенні Черкаської обласної філармонії у м. Черкаси театралізованим дійством «Нам книга відкриває всі світи». Відбулися наступні заходи: творча зустріч з письменниками «Знайомтеся — автор...», бібліорозслідування «Шерлок Холмс і всі, всі, всі...», краєзнавче ерудит-шоу «Черкащина: яка вона насправді» та літературна вікторина «Пізнай свій край з бібліотекою». Після офіційного відкриття Всеукраїнського тижня дитячого читання в усіх дитячих бібліотеках України розпочинаються найрізноманітніші святкові заходи для дітей різного віку, і тривають вони до 2 квітня – Міжнародного дня дитячої книги та дня народження Г.-К. Андерсена. Урочисте закриття Тижня щорічно цього дня проходить у НБУ для дітей у вигляді святкової шоу-програми.

У рамках Тижня надзвичайно цікаві заходи проходять в усіх дитячих бібліотеках. Так, наприклад, гаслом Тижня Миколаївської ОБД ім. В.О. Лягіна 2018 року було «Під Українським небокраєм Книгу люблять і читають», відбулися зустрічі з письменниками, креативні майстер-класи, літературні акції, знайомства з новинками літератури і періодичними виданнями. В Баштанській РБД, що на Миколаївщині, урочисте відкриття Тижня проходило у вигляді літературного дійства у форматі книжкових пристрастей «Під шелест сторінок улюблених книг». А у ОКЗ Сумської ОР «Сумська ОБД», яка відкривала Тиждень під гаслом «Дитяча книга України – духовність кожної родини», гостею свята стала член Сумської організації Національної спілки письменників України, Член Сумської організації Національної спілки журналістів України, дипломант Корнійчуковської премії, літературного конкурсу «Коронація слова – 2012», переможниця «Коронація слова – 2015»

Анна Коршунова. Зокрема в КЗ «Чернівецька ОБД» пройшла низка цікавих заходів: виставка-запрошення «В буксалон наш завітай – нові книги почитай», презентація книги Г. Пагутяк «У кожного є бабуся», година творчості, зустріч із поетесою Інгою Кейвас, конкурс малюнка «Я хочу, щоб у бібліотеці було...», книжкова інсталяція «Веселка читацьких смаків», зустріч із письменником В. Кукульняком «Стежками казок Василя Кукульника», майстер-клас «Якщо книги – це кораблі думок, то закладки – компас», відеомандрівка «Мрія з оксамиту і золота». Урочисто відкрила тиждень Кіровоградська ОБД ім. Т.Г. Шевченка літературно-музичним дійством «У книжковім дивосвіті виростають супер-діти!». Усі присутні стали учасниками танцювального флешмобу «Сім днів шаленого читання!» – саме під таким девізом проходив тиждень дитячого читання в області. Програма тижня була насиченою: День нових книг «Книжечку маленьку почитай маленький», День щасливих боржників та ін. Одним із найцікавіших днів Тижня читання став День творчості у бібліотеці «Читаю, міркую, творю». Малеча виготовляла закладки, фігурки головних героїв казкової історії «Лисичка йде до бібліотеки», за якою пройшов story-time, неповторні листівки, які прикрасили лисичками у техніці квілінг. Також у рамках Тижня пройшли День малюка «Казкові герої планети Читалії», літературно-ігровий квест «Русалкоманія» за книгою сучасної української письменниці М. Павленко «Русалонька із 7-В», бліц-вікторина «Кожна пригода до роздумів нагода».

Шкільні канікули – це найкраща пора для корисного проведення дозвілля та читання нових цікавих книжок. Тому дитячі бібліотеки розробляють читацькі програми для будь якого віку і на різні смаки та уподобання. Існує дві основні читацькі програми – зимова та літня, коли діти вільні від навчального процесу і повністю можуть поринути у книжковий світ. Літня програма читання навантажена тримісячним терміном проведення із щоденними активностями. Зимова ж програма більше сповнена сюрпризами та казковістю.

Обидві вимагають від бібліотек бути креативними, сучасними та сповненими нових ідей. З метою організації дитячого відпочинку з книгою бібліотеки вигадують потужні, захопливі книжкові ігри.

Так ОБД Житомирської ОР відкрила для читачів Літній бібліотабір «Сонечко», інтелектуально-ігровий майданчик «Хай ваше літо буде книгами зігріте» та бібліокінотеатр «Поринаємо у світ мультфільмів». Бібліотеки Миколаївщини організували для своїх юних читачів безліч креативних ідей та пропозицій: «Бібліозупинка» (Єланецька РБД), бібліотечний читаючий майданчик (Казанська РБД). Первомайська РБД та сільські бібліотеки-філії ЦБС включили до програми літніх читань розважальні та пізнавальні заходи «Якщо ви не любите читати – ми їдемо до вас» та читацька акція «Бібліотека «без стін».

Під час літніх канікул КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР оформила книжкову виставку «Розумно відпочивати не заборониш», яка пропонувала найкращі книги для читання, а біля виставки упродовж місяця проводилися «Липневі посиденьки» з людьми різних професій та діяльності: мимів, пластунів, вчителів, волонтерів, співаків, кулінарів, спортсменів та ін. Найцікавіші заходи літа 2018 року у програмі «Літо подій або події літа» – загальноміське свято «Місто професій», екскурсія до Народного театру хліба, яблучне свято у бібліотеці, літературна гра «Кольорові літери», квест «Знайди купальський скарб». Креативною ідеєю запам'яталася Літня програма читання 2019 року під назвою «1000 реалізованих мрій» – щотижня діти дізнавалися про щось нове: про винахідників, робототехніку, конструювання, професії та ін. Найцікавішими заходами літа стали бібліотечні сутінки «Кольорова вечірка»; «Майстерня читання», розважально-пізнавальний дитячий табір «Канікули Non-stop», практично-освітня платформа «Media House summer», пластичний етюд «Не зволікай» від акторської школи ЕУЕ вільного театру «Око» та ін.

Програма літнього читання Тернопільської ОБД проходила під гаслом «Літо, книга, діти – будемо весело дружити». У рамках літніх акцій «Виходь у

двір читати» та «Бібліотека «без стін» відбувалися різноманітні заходи: гра-вікторина «Міркуй швидко – відповідай чітко», майстер-клас із виготовлення підвіски «Клоун-чарівник», перегляд мультфільмів у літньому кінозалі «Мультитек@», рухливі ігри на «Kinect-майданчику» тощо.

Урочисте відкриття літніх читань Миколаївської ОБД ім. В.О. Лягіна мало назву «На казкових вітрилах у казкове літо» і відбулося у Дитячому містечку «Казка». Під час літніх канікул працювали: літня школа розваг, школа ввічливих леді і джентльменів «Magic word forevery day», літній кінозал та караоке. Діти брали участь в ігрових етюдах «Канікули з ляльковим театром».

Щорічно в КЗ Київської ОР «Київська ОБД» реалізується комплексна програма літніх читань «Літо! Книга! Відпочинок! Я!», у рамках якої проходять цикли заходів «Літо з книгою в бібліотеці», де родзинкою є флешмоб «У книг канікул не буває», учасниками якого є бібліотечні спеціалісти, читачі-діти, їхні матусі та бабусі. Найрізноманітніші заходи для дітей під час літніх канікул допомагали дітям знайти нову цікаву книжку, спілкуватися з однолітками в бібліотеці, брати участь у літературній грі, бібліоквесті, різних вікторинах, конкурсах, які сприяють розвитку творчих здібностей користувачів-дітей.

Ефективно популяризували книгу і дитяче читання у літній період в усіх дитячих бібліотеках Буковини. Презентація книг та зустрічі з письменниками – традиційна форма роботи бібліотек.

Літні програми читання проходять не тільки в стінах бібліотек, а й за їх межами. Традиційно влітку КЗ «ОБД» Черкаської ОР мала свій пункт у дитячому парку відпочинку, який працював у режимі читального залу. У межах проєктів та програм читань як у бібліотеках області, так і в місцях родинного відпочинку працювали літні абонементи, бібліомайданчики, літературні лавочки та читальні зали під відкритим небом, кінозали, ігротеки, проходили голосні читання, інтелектуально-розважальні турніри, проводилися різноманітні майстер-класи тощо.

Масштабна та креативна Програма зимових читань пройшла у вигляді святкового мультпараду в ОБД Житомирської ОР. За короткі зимові канікули читачі завітали «В гості до Снігової королеви», стали учасниками олівцевих забавок «Новорічний настрій», працювали в артмайстерні «365 креативних ідей», майстерні радості «Зима-чарівниця завітала з дарунками до нас». Працювала на канікулах і довгострокова комплексна програма підтримки і просування читання, заохочення до сімейного читання «Бібліотека+школа+сім'я=успіх». Запам'яталися зимові канікули і читачам Тернопільської ОБД, які були об'єднані циклом заходів «Зимові канікули в бібліотеці»: літературні читання «Добрі свята приходять у дім», бібліомандрівка «Новий рік у різних країнах світу», аудіогодина «Різдвяні історії з книжкової шафи». На переконання бібліотекарів, такі програми дають можливість кожному учаснику знайти свою книгу і в майбутньому стати справжнім читачем.

Розділ IV. Науково-дослідна робота бібліотек для дітей

Функціонування спеціалізованих бібліотек для дітей супроводжується постійним моніторингом та оцінюванням практик їхньої діяльності. Для забезпечення підвищення якості обслуговування користувачів бібліотеки проводили соціологічні та моніторингові дослідження. Дослідження дитячих бібліотек регіонів 2017-2019 років були сфокусовані на «змістовому ядрі» соціологічних та моніторингових досліджень: Національної бібліотеки України для дітей — «Книга року», «Незадоволений читацький попит на дитячу літературу в бібліотеках України для дітей» (щорічні моніторинги); «Професійна компетентність бібліотекаря дитячої бібліотеки», «Бібліотека. Книга. Читацька компетентність дітей», «Задоволення читацьких потреб дітей національних меншин України в бібліотеках для дітей», «Бібліотека і книга в формуванні професійної компетентності дитини»; дослідженні Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого — «Кадрові ресурси публічних бібліотек України: стан та перспективи розвитку».

Інформацію про рівень читацької грамотності користувачів-дітей, зміни їх смаків і уподобань надають щорічні Всеукраїнські моніторинги: «Книга року», «Незадоволений читацький попит на дитячу літературу в бібліотеках України для дітей». Дослідження дають можливість визначити сучасний стан кола читання користувачів-дітей, їх незадоволений попит та на основі особистісного сприйняття прочитаного виявити кращу книгу року.

Базами проведення дослідження «Книга року» виступали обласні, районні та міські бібліотеки для дітей України. У моніторингу брали участь учні 5-9 класів та бібліотекарі-експерти. Згідно з програмою дослідження проводилися методом анкетування. Так, десятку кращих книг 2017 року очолили книги Дж. К. Ролінг «Гаррі Поттер». Інші сходинок посіли: «Русалонька із 7-В» О. Дерманського (серія); «Тореадори з Васюківки» В. Нестайка; «Чарлі і шоколадна фабрика» Р. Дала; «Таємне Товариство Боягузів» Л. Воронини;

«Поліанна» Е. Портер; «Чудове Чудовисько» (трилогія) О. Дерманського; «Часодії» (серія) Н. Щерби; «140 децибелів тиші» А. Бачинського; «Арсен» І. Роздобудько [1].

Рейтинг першості найкращої книги року – 2018 очолила книга Е. Портер «Поліанна», другу сходинку в рейтингу посіла книжка Л. Воронини «Таємне Товариство Боягузів, або Засіб від переляку № 9». Інші сходинки відповідно посіли: серія фентезі-романів Дж.К. Роулінг «Гаррі Поттер», Р. Дала «Чарлі і шоколадна фабрика», Й. Ягелло «Кава з кардамоном», О. Купріян «Солоні поцілунки», Н. Щерби серія книг підліткової фантастики «Часодії», В. Нестайка «Тореадори з Васюківки», М. Павленко «Русалонька із 7-В», В. Рутківського «Джури козака Швайки». [2]

До десятки найкращих книг 2019 року увійшли: «Гаррі Поттер» (серія книг) Дж.К. Ролінг – 36 р.; «Чарлі і Шоколадна фабрика» – Р. Дал – 27 р., «Поліанна» Е. Портер. – 26 р.; «Часодії» (серія книг) Н. Щерба – 18 р.; «Кава з кардамоном» Й. Ягелло – 14 р.; «39 ключів» (серія книг) різні автори – 14 р.; «Тореадори з Васюківки» В. Нестайко – 13 р.; «Русалонька із 7-В» (серія книг) М. Павленко – 13 р.; «Лола» (серія книг) І. Абеді – 12 р.; «Неймовірні пригоди Івана Сили» О. Гаврош – 12 р.

Аналіз відповідей бібліотекарів-експертів щодо кращої книги року на 80% підтверджує вибір респондентів-дітей. Результати моніторингу «Книга року» засвідчують, що з кожним роком дитячий читацький репертуар стає більш різноманітнішим. У кращу десятку респондентів увійшли книги як українських, так і зарубіжних авторів, видані вітчизняними видавництвами українською мовою, але українська книжка беззаперечно лідирує. Вона стає цікавою для читачів не просто як новинка, а як український видавничий продукт авторів, перекладачів, художників-ілюстраторів. Літературна читацька компетентність дитини зростає [3].

Постійний моніторинг інформаційних потреб користувачів дитячих бібліотек та незадоволених запитів має важливе значення як для розроблення

стратегії комплектування нової інформації, вдосконалення методик бібліотечної роботи, так і для формування державної політики із забезпечення книжковою продукцією дитячого населення країни. На виконання Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення порядку випуску видавничої продукції на умовах державного замовлення» від 12 травня 2011 р. № 3352-VI Національна бібліотека України для дітей проводить щорічний моніторинг «Незадоволений читацький попит на дитячу книгу в бібліотеках України для дітей». Списки незадоволеного читацького попиту на дитячу книгу надходять із дитячих бібліотек України (за винятком м. Києва та тимчасово окупованих територій: Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення Операції об'єднаних сил (Донецька та Луганська області) та узагальнюються обласними бібліотеками для дітей.

Під час моніторингу 2017 року опрацьовано списки книг загальною кількістю 4360 назв та 25 тем, які надійшли з 19 обласних бібліотек для дітей. На основі цієї інформації сформовано зведений список незадоволеного читацького попиту на дитячу книгу в бібліотеках України для дітей за 2017 р., до якого увійшли 167 назв книг та 25 тем:

- української художньої літератури – 47 назв книг (27 сучасних українських авторів та 20 класиків української літератури);
- зарубіжної художньої літератури (у т. ч. російських авторів) – 24;
- літератури тематичного змісту – 45;
- літератури універсального змісту – 25;
- 25 тем за галузями знань. [4]

Списки незадоволеного читацького попиту на дитячу книгу 2018 року надійшли з 16 обласних бібліотек для дітей. Під час моніторингу опрацьовано списки книг загальною кількістю 3865 та 70 тем.

На основі цієї інформації сформовано зведений список незадоволеного читацького попиту на дитячу книгу в бібліотеках України для дітей за 2018 р., до якого увійшли 351 назва книг та 53 теми):

- української художньої літератури – 226 назв книг (115 класиків української літератури та 111 сучасних українських авторів);
- зарубіжної художньої літератури (у т.ч. російських авторів) – 95;
- літератури універсального змісту – 26;
- 53 теми за галузями знань.

Аналіз списків незадоволеного попиту показує, що найбільшою потребою у відвідувачів дитячих бібліотек користуються твори зарубіжних авторів (у т.ч. російських) – 35,0% від загальної кількості незадоволених запитів; сучасна українська література – 30,0%; українська класична література – 19,0%.

До списків незадоволеного читацького попиту цілком закономірно потрапила значна кількість видань сучасної української дитячої, підліткової, а також світової літератури, які входять до оновлених навчальних програм загальноосвітніх навчальних закладів:

— класика української літератури: Тютюнник Г. «Дивак»; Дрозд В. «Білий кінь Шептало»; Мирний Панас «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»; НечуйЛевицький І. «Кайдашева сім'я»; Багмут І. «Пригоди чорного kota Лапченка, описані ним самим»; Куліш П. «Дівоче серце» та ін.;

— твори сучасних українських авторів: Штанко К. «Драconi, вперед»; Винничук Ю. «Легенди Львова»; Чемерис В. «Вітька + Галя, або Повість про перше кохання»; Воронина Л. «Прибулець з Країни Нямликів»; Савка М. «Казка про Старого Лева»; Роздобудько І. «Пригоди на невідомому острові»; Бачинський А. «140 децибелів тиші»; Андрухович Ю. «12 обручів» та ін.;

— твори зарубіжних (у т.ч. російських) авторів: Дал Р. «Чарлі і шоколадна фабрика»; Портер Е. «Поліанна»; Діккенс Ч. «Різдвяна пісня в прозі»; Пушкін О. «Казка про царя Салтана» (укр. мовою); Монтгомері Л. «Енн із Зелених Дахів»; Агутагава Р. «Павутинка» та ін.

Розширився список тематичних рубрик видань за рахунок зростання інтересу користувачів бібліотек для дітей до своєї країни, її історії, традицій, мистецтва, архітектури.

Зросла кількість запитів на видання патріотично-виховного та історичного характеру. Значним попитом користуються видання з інформацією про сучасні професії, з психологічного розвитку, новітніх технологій, етики та естетики. Незмінним інтересом та постійними запитами користуються науково-популярні та енциклопедичні видання з природничої, технічної, медичної, громадської, гуманітарно-мистецької спрямованості, військової справи та військової історії України, про сучасних захисників Вітчизни та воїнів минулих літ, відомості про внутрішню та зовнішньополітичну ситуацію в країні, книги про Євромайдан, Революцію Гідності та події на сході України. Дуже затребувана література про країни Європейського Союзу.

Аналіз списків незадоволеного попиту свідчить про підвищений інтерес сучасного читача до літератури патріотичної тематики – відповідаючи на виклик часу, автори створюють книги для дітей, адаптуючи матеріал до їхніх вікових особливостей сприйняття інформації.

Схвалена Кабінетом міністрів України Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, яка ґрунтується на компетентнісному підході до навчання, Законі України «Про освіту», іншими нормативно-правовими актами, якими регламентуються складові загальної середньої освіти. Передбачає розроблення нових стандартів, які обов'язково враховуватимуть вікові особливості психофізичного розвитку дітей, передбачатимуть здобуття ними умінь і навичок, необхідних для успішної самореалізації в професійній діяльності, особистому житті, громадській активності.

Тому у списках незадоволеного читацького попиту тематичної спрямованості зросла кількість запитів на книги з професійної орієнтації.

У структурі літератури універсального змісту додалося енциклопедичних, довідникових книг, атласів та карт світу, довідників із медико-санітарної допомоги та здорового способу життя, традиційно превалюють словники рідної мови різної тематики [5].

Під час моніторингу «Незадоволений читацький попит на дитячу літературу в бібліотеках України для дітей у 2019 році» опрацьовано списки книг загальною кількістю 6448 та 102 теми.

Найбільш популярними темами стали нові інформаційні (комп'ютерні) технології, системи; медицина та охорона здоров'я (в цілому); країнознавство (туристичне; історичні путівники країнами світу); здоровий спосіб життя; історія регіонів України; українознавство; звичаї, свята та обряди народів України та її регіонів; цивільна оборона (захист); фольклор, твори сучасної класичної літератури. До узагальненого списку незадоволеного читацького попиту на дитячу книгу в бібліотеках України для дітей за 2019 р. увійшли 1772 назви книг. На його основі сформовано скорочений список незадоволеного читацького попиту на дитячу літературу в бібліотеках України для дітей за 2019 р., до якого увійшло 587 назв книг: художня література – 451 назва книг: творів української класичної художньої літератури – 100; творів сучасної української художньої літератури – 194; творів зарубіжної художньої літератури – 157; науково-популярних видань для дітей – 62; довідкових видань для дітей – 74; за галузями знань – 84 теми. Аналіз зібраних списків незадоволеного читацького попиту показує, що серед 1699,8 тис. зареєстрованих згідно з єдиною реєстраційною картотекою користувачів спеціалізованих бібліотек України для дітей найбільшим попитом користуються твори сучасної української художньої літератури – 34,6% від загальної кількості незадоволених запитів; твори зарубіжної художньої літератури – 31,9% та твори української класичної літератури – 15,2%. Меншу кількість відмов зібрали науково-популярні видання для дітей – 10,5% та довідкові видання для дітей – 7,8%. Порівняно з 2018 р. загальна кількість назв у списках незадоволеного читацького попиту зросла на 66,8% (у 1,7 раз) та заявлених тем на 45,7% (у 1,5 раза). З них: назв творів художньої літератури – на 63,0% (у 1,6 раз): творів української класичної художньої літератури – на 33,7% (у 1,3 раз); творів сучасної української художньої літератури – на 95,1% (майже у 2 рази); творів зарубіжної художньої

літератури – на 51,8% (у 1,5 раз); довідкових видань для дітей – на 105,3% (у 2,1 раз); кількість тем за галузями знань – на 45,7% (1,5 раз). У той же час значно розширився діапазон тематичних запитів користувачів-дітей.

Зросла не тільки кількість тем, а й наповненість тематичних напрямлень:

- профілактика різних захворювань;
- екологія і охорона природи;
- літературознавство (у т.ч. літературна критика на твори українських та зарубіжних авторів, матеріали про письменників);
- твори молодих регіональних авторів;
- мовознавство (у т.ч. іноземні мови);
- декоративно-прикладне мистецтво;
- громадсько-політичні рухи;
- законодавчі матеріали, коментарі до законів;
- держава і право, атрибутика влади, державотворення;
- збройні сили (України та світу, історія та сучасний стан);
- астрономія;
- етика тощо [6].

Результати щорічних моніторингів висвітлені в аналітичних довідках «Незадоволений читацький попит на дитячу літературу в бібліотеках України для дітей» за 2017, 2018, 2019 роки, виставлені на сайті НБУ для дітей та надіслані в Український інститут книги для використання при підготовці програми поповнення фондів публічних бібліотек.

На виявлення стану і рівня популярності читання та читацької компетентності у дитячого населення України – користувачів спеціалізованих бібліотек для дітей – було спрямовано соціологічне дослідження «Книга. Бібліотека. Читацька компетентність дітей» Національної бібліотеки України для дітей 2017 року.

Об'єктом дослідження стали читачі дитячих бібліотек учні 5–9 класів – користувачі міських, районних, сільських дитячих бібліотек України, експерти дитячого читання бібліотекарі та батьки. Предмет дослідження — ставлення до читання, книги та бібліотеки; місце читання у структурі дозвіллевих та інформаційно–культурних практик; читацькі уподобання та інформаційні запити дитячого населення України.

Базами дослідження виступили обласні, міські, районні, сільські бібліотеки для дітей Кіровоградської, Київської, Одеської, Полтавської, Сумської, Хмельницької областей та Центральна бібліотека ім. Т.Г. Шевченка для дітей м. Києва. До дослідження також долучено узагальнені матеріали Львівської обласної бібліотеки для дітей.

Вирішення поставлених завдань відбувалося на основі застосування методу анкетування користувачів-дітей, їхніх батьків і бібліотечних фахівців. Аналіз відповідей респондентів проведено на основі 1622 анкет, із яких 888 анкет респондентів-дітей, 467 – батьків, 237 – бібліотекарів. Результати дослідження показали:

- читання для дітей є важливою сферою їх життєдіяльності, джерелом отримання нових знань та одним із важливих засобів самовдосконалення і розвитку;

- читання книг посідає перше місце в системі культурних цінностей дітей і на сьогодні є найбільш поширеним способом проведення вільного часу (73%);

- опитані показали свою читацьку компетентність інтенсивністю свого читання. Так, 29% респондентів-дітей стверджують, що книжки вони читають кожного дня, декілька разів на тиждень – 42%, раз на тиждень – 10%, по мірі необхідності і бажання (читаю коли задає вчитель, коли є час, під настрій, під час підготовки до атестації та ін.) – 8%, інколи читають – 15%; вважають, що читання не завжди виправдана трата часу –3%;

– більшість опитаних за останні півроку прочитали від 3-х до 10 (53%), 11-15 книг назвали 12% , а від 16 до 25 книг прочитали 25%, 26 і більше книг (до 50) прочитали 10%, взагалі не вказали кількості книжок – 3%;

– найбільшим попитом користується література фантастичного жанру (55%) та сучасна художня література (43%), а потім уже детективи, науково-популярна та пізнавальна література, комікси, періодичні видання;

– лідерами дитячого читання є книги: Роулінг Дж. «Гаррі Поттер», Нестайко В. «Тереадори із Васюківки», Ягелло Й. «Кава з кардамоном», «Шоколад із чілі», Павленко М. «Русалонька із 7-В», Роздобудько І. «Арсен», Портер Е. «Поліанна» та ін.;

– найбільш читаною є сучасна українська та зарубіжна дитяча література;

– більшість дітей книги читає українською мовою (49%), українською і російською (не має значення) – 41%;

– бібліотека залишається основним джерелом отримання літератури для переважної більшості дітей (93%). Причому діти користуються послугами одразу кількох бібліотек. 83% із них зазначили, що вони користуються послугами дитячої бібліотеки, а також відвідують шкільну (44%), крім того читають у публічних дорослих бібліотеках (18%), не відвідують бібліотеки 3% дітей;

– основна причина не відвідування бібліотек: бібліотека розміщена в незручному місці, не задовольняє фонд бібліотеки (3% респондентів), крім того, деякі респонденти-діти відзначили, що в їх населеному пункті взагалі немає бібліотеки (0,2%);

– тенденції до зменшення кількості користувачів бібліотек для дітей не спостерігається. На думку опитаних бібліотекарів, основна причина не частого відвідування бібліотек насамперед пов'язана із використанням дітьми можливостей Інтернет (57%), відсутністю вільного часу (47%), неможливістю бібліотек задовольняти читацькі потреби через неякісні та застарілі фонди

(38%), які за відсутності фінансування не оновлюються, не поповнюються і не відповідають жодним нормам розвитку бібліотечних фондів;

– у читацьких практиках діти використовують традиційну паперову книгу. При виборі формату читання у 63% респондентів-дітей переважає традиційна книга, 65% батьків теж це підтвердили;

– паперова дитяча книжка залишається актуальною і попит на її є. Третина опитаних (32%) задовольняють свій читацький попит, купуючи книги. На цьому наголошують 63% батьків. Видання паперових книжок для дітей потребує розширення репертуару та збільшення тиражів;

– книгу в електронному форматі читають лише 3% дітей, хоча третина опитаних поєднує ці два види носіїв інформації.

– Інтернетом користується 97% дітей і тільки 3% не мають такої можливості. Не користуються Інтернетом із різних причин, але основні – це відсутність комп'ютера у сім'ї, проживання в сільській місцевості;

– найчастіше Інтернет використовують діти для навчання в школі (67%), спілкування (53%), перегляду новин та сторінок у соціальних мережах (49%). Лише для читання Інтернет використовують четверть опитаних (26%);

– більшість опитаних вважають, що вирішальна роль у формуванні звички читати належить сім'ї, але при цьому чверть опитаних довіряє фахівцям державних установ – бібліотекам, школі;

– чверть опитаних бібліотечних фахівців недостатньо обізнана у сучасному літературному процесі. Основні причини – не надходження нової літератури до бібліотеки (58%), у професійній пресі недостатньо публікацій даної тематики (24%);

– усі бібліотекарі досить об'єктивно оцінили сильні та слабкі сторони роботи бібліотеки, що вказує на професійну обізнаність організації роботи бібліотеки;

– бібліотекарі не пов’язують реалії сьогодення (реформування адміністративно територіального устрою) із перспективою розвитку бібліотек в майбутньому;

– уся робота бібліотечних працівників дитячих бібліотек спрямована на популяризацію книг та заохочення дітей до читання. Поряд із традиційними формами наочної реклами наявних у бібліотеці видань бібліотекарі у рамках програм читання обласного, районного значення організують масові театралізовані заходи, флешмоби, квести, конкурси та ін.;

– сподівання на більш широке мислення бібліотечних фахівців щодо перспектив розвитку бібліотек для дітей та дитячого читання в умовах адміністративного реформування країни не виправдалися. З урахуванням отриманих результатів дослідження надано відповідні пропозиції.

Дослідженням проведено черговий зріз ситуації читання дітей в умовах реформування українського суспільства та адміністративно територіального устрою країни, що дозволило виявити загальну картину їхніх читацьких компетентностей та практик. А також виконано завдання – показати в цьому процесі роль спеціалізованих бібліотек для дітей, що допоможе моделювати державну систему реформування бібліотечної галузі в країні. [7]

На основі зібраної первинної інформації деякі обласні бібліотеки для дітей – учасники описаних досліджень – узагальнили результати по своїм регіонам. Так результати регіональних досліджень оприлюднені в аналітичних довідках Чернівецькою, Хмельницькою, Рівненською, Черкаською, Одеською та іншими ОБД.

Хмельницька обласна бібліотека імені Т.Г. Шевченка у 2017 році згідно з програмою НБУ для дітей взяла участь у Всеукраїнському дослідженні «Книга. Бібліотека. Читацька компетентність дітей» та провела регіональне соціологічне дослідження. Об’єктами дослідження стали читачі-учні 5-9 класів, батьки та бібліотекарі. Базами дослідження були 29 бібліотек для дітей та 14 сільських бібліотек-філій, які обслуговують дітей області. Серед методів

дослідження було обрано анкетування, яким охоплено 663 респонденти, з них читачів-дітей (учні 5-9 класів) 396, бібліотекарів – 86, батьків – 181. Надзвичайно важливо було дізнатися, як самі діти оцінюють читання у своєму житті. Відповіли вони наступним чином:

58,3% респондентів вважають читання джерелом нових знань;

47,5% – одним із важливих засобів самовдосконалення і розвитку;

39,9% – непоганим способом для проведення вільного часу;

20,5% – можливістю відійти від повсякденних проблем і знайти душевне заспокоєння;

12,9% – засобом для придбання додаткового життєвого досвіду та вирішення особистих проблем;

2,8% – вважають, що не завжди виправдана трата часу – те ж саме можна дізнатися по радіо і телебаченню, знайти в Інтернеті;

0,5% – не читають і не вважають за потрібне.

Щодо частоти звернення дітей до книги або періодичних видань, варто зазначити, що 32,3% дітей читають їх щодня, 40,0% – декілька разів на тиждень, 9,3% – раз на тиждень, 7,3% – читають інколи, 9,1% – читають перед атестацією. У 2,0 % дітей завжди не вистачає часу на читання.

Читацькі уподобання дітей розподілилися наступним чином:

– художня сучасна література (49,0%);

– фантастика (46,5%);

– детективи (26,5%);

– художня класична література (21,5%);

- періодичні видання (19,9%);
- комікси (18,9%);
- науково-популярна та пізнавальна література (18,7%)
- жахи (17,9%);
- довідкова література (9,6%).

Підсумовуючи результати даного дослідження, можна стверджувати, що читацькі інтереси дітей у даній віковій категорії вже майже сформовані, тому діапазон читацьких уподобань різноманітний, але найбільше їм до вподоби художня сучасна література (49,0%).

Серед книг, прочитаних респондентами-дітьми за останні півроку, до десятки найбільш згадуваних увійшли:

Роулінг Дж. «Гаррі Поттер» (21), Есаулов О. «Твори» (21), Ягелло Й. «Шоколад із чилі» (14), Ягелло Й. «Кава з кардамоном» (11), Павленко М. «Русалонька із 7-В, або Прокляття роду Кулаківських» (9), Портер Е. «Поліанна» (9), Монтгомері Л. «Енн з Зелених дахів» (9), Нестайко В. «Т» (8), Рутківський В. «Джури» (7), Абеді І. «Лола» (7).

Переважає більшість респондентів-дітей (74,7%) зазначила, що для їхнього читання пріоритетною є українська мова. Підлітки є категорією населення, яка демонструє високі показники використання комп'ютера та Інтернету. Всупереч поширеній думці, що засилля електронних гаджетів у житті сучасної дитини витісняє з використання друковані книги, дослідження показує, що користувачі більше обирають паперові носії інформації. Такий формат читання обирають 60,0% дітей, а 36,9% – поєднують традиційну та електронну книги. 58,3% респондентів-дітей вважають читання джерелом знань, а це свідчить про оцінку читання у їхньому житті.

У результаті дослідження зібрано інформацію, яка є базовою для надання оцінки стану читацької компетентності користувачів 5-9 класів бібліотек для дітей Хмельницької області. За підсумками соціологічного дослідження підготовлено і видано бюлетень соціологічної служби «Книга. Бібліотека. Читацька компетентність дітей». Вип. 20.

Об'єктами дослідження «Незадоволений читацький попит на дитячу літературу в бібліотеках для дітей Чернівецької області у 2018 р.» стали Чернівецька ОБД, районні дитячі бібліотеки та бібліотеки-філії Сторожинецького та Кіцманського районів (30 бібліотек).

Під час моніторингу було опрацьовано списки книг загальною кількістю 1098 назв. На основі одержаних даних було складено узагальнені списки незадоволеного попиту, куди увійшли 107 назв, на які користувачі отримували відмови найчастіше:

української художньої літератури – 45 назв книг (20 класиків української літератури та 25 сучасних українських авторів);

зарубіжної художньої літератури (у т. ч. російської) – 35;

літератури тематичного змісту – 15;

літератури універсального змісту – 12;

Загальна кількість відмов по відібраному списку складає 3333 відмови.

Аналіз показує, що в бібліотеках у структурі незадоволеного читацького попиту, як і в попередні роки, переважає художня література – 86,08%, частина тематичної та літератури універсального змісту значно менша – 9,03 % та 4,89% відповідно.

Реалії такі, що бібліотекарі змушені відмовляти користувачам переважно через відсутність видання або через недостатню кількість примірників.

Бібліотеки для дітей потребують сучасних книг українських та зарубіжних авторів, які стали домінантами та переможцями престижних премій.

Базами дослідження «Книга року – 2018» стали 19 спеціалізованих бібліотек Чернівецької області. Участь у дослідженні взяли 68 респондентів, серед них 50 респондентів-дітей та 18 бібліотекарів.

За результатами щорічного моніторингового дослідження в Чернівецькій області лідерами читання у 2018 році стали наступні книги: М. Зузак «Крадійка книжок», М.К. Пекарська «Лоторея», Дж. Роулінг «Гаррі Поттер», Н. Грьонтведт «Абсолютно нецілована», а серед бібліотекарів – З. Мензатюк «Дике літо в Криму».

У моніторингу «Книги року – 2019» Рівненської області було залучено 70 респондентів-користувачів Гоцанської, Дубенської районних бібліотек, Костопільської районної бібліотеки для дітей та юнацтва, Вараської, Дубенської міських бібліотек та Рівненської обласної бібліотеки для дітей. Підсумки показали, що сучасні читачі-учні 5-9 класів, не зважаючи на забезпечення різноманітними гаджетами, продовжують читати друковані книги, орієнтуються в українській та зарубіжній підлітковій літературі. Їхнє читання урізноманітнюється за рахунок збільшення репертуару дитячої літератури. Разом із тим залишаються популярними твори класиків. Серед дітей 5-7 класів не втрачають популярності книги Всеволода Нестайка. Ця вікова група віддає перевагу пригодницькій літературі, головними героями якої є діти. Учні 8-9 класів читають твори, в яких піднімаються проблеми сучасних підлітків. Тому не дивно, що вони вподобали книги Сергія Гридіна, Оксани Радушинської, Світлани Талан. У відповідях дітей зростає кількість назв, що згадувалися 1-2 рази, відповідно стає складніше визначити рейтинг популярності.

А відповіді бібліотекарів показали, що вони добре обізнані у творчості сучасних авторів, орієнтуються в читацьких смаках дітей і вміють запропонувати їм кращі книги.

Відношення читачів-дітей віком 13-18 років до творів українських і зарубіжних письменників, класиків літератури у 2019 році вивчала

Дніпропетровська ОБД у соціологічному дослідженні «Підлітки і класика: соціологічне дослідження». Було опитано 52 респонденти. За даними дослідження, класична література в їхньому розумінні актуальна в усі часи, це глибокі та наповнені змістом твори, література про людські цінності; Але найпопулярнішими жанрами літератури для читачів є фантастика, фентезі, детективи, пригоди; Найчастіше респонденти читають художню літературу за шкільною програмою, читають класику, тому що це цікаво і важливо.

Виявленню відношення батьків до ролі книги і читання в процесі розвитку дитини були присвячені соціологічні розвідки Дніпропетровської ОБД «Книга як інструмент розвитку дошкільника», «Книга у моїй родині» (2017р.), НБУ для дітей «Книжка. Дитина. Читання» (2019 р.). Під час соціологічного дослідження «Книга як інструмент розвитку дошкільника» Дніпропетровською ОБД було опитано 52 респонденти віком від 20 до 48 років. За їхніми відповідями були зроблені висновки щодо ролі книги у розвитку дитини. Зокрема респонденти згодні, що книги є важливим і необхідним джерелом у розвитку дітей, тому вже з раннього віку привчають їх до читання. Більшість респондентів читають книги своїм дітям кожного дня і обов'язково розмовляють із дитиною про прочитане, оцінюють вчинки головних героїв. Найчастіше батьки беруть книги в дитячій бібліотеці, а також мають домашні бібліотечки та купують в книжковому магазині.

Метою локального дослідження «Книга у моїй родині» було визначення ролі книги і читання в житті читачів-підлітків. В опитуванні брали участь 60 респондентів віком від 12-18 років, які розділяють думку, що найголовніші фактори, які можуть вплинути на підвищення інтересу дітей до читання, є родина і друзі, що читають, а також цікавий зміст шкільної програми. За результатами дослідження респонденти-користувачі бібліотеки дуже люблять читати, книги – частина їхнього життя, а читання – задоволення і відпочинок. Серед найулюбленіших літературних жанрів респонденти обирають фантастику, детективи, книги про подорожі, романи. Абсолютна більшість

респондентів вказують на те, що в їхніх родинах читають книги. Також є великий відсоток сімей, де є традиційним обговорювати прочитані книги у родинному колі. Вони мають великі домашні бібліотеки, навіть є такі, що збирали декілька поколінь.

Проблема дитячого читання зростає кожного дня. Батьки, як головні організатори цього процесу, безпосередньо відповідальні за прищеплення дітям любові до книги, читання, бібліотеки тощо.

Опитування «Книжка. Дитина. Читання» Національної бібліотеки України для дітей проходило у рамках презентації виставки «Почесний список книг ІВВУ 2018», яку вона представляла на правах члена Національної секції ІВВУ на ІХ Міжнародному фестивалі «Книжковий Арсенал» 2019 року. Мета даного дослідження – виявити тенденції усвідомлення сучасними батьками ролі книги, читання, бібліотеки в розвитку дитини. Інструментарієм стала анкета дорослого відвідувача стенду. Погодилися взяти участь в опитуванні 98 відвідувачів: 85% – мами, 7% – тата, решта 8% – інші родичі, що виховують дітей різного віку.

Книжковий ярмарок відвідують люди, які зацікавлені в книжці і розуміють її цінність у вихованні та духовному розвитку кожної людини, а тим паче дитини. Відповіді респондентів на запитання «Чи впливає читання книжок дітьми на їх розвиток?» цьому підтвердження. Тому батьки свідомо стараються з малечку привчати дітей до читання, і як один із варіантів прищеплення любові до книжки – відвідування всією родиною книжкових ярмарків. Більшість батьків купує книжки для дітей (44%) і мають свої домашні бібліотечки (25%) і тільки 19% звертаються ще й до послуг бібліотек та 12% до Інтернету. Більшість учасників опитування задоволені інтенсивністю читання своїх дітей. На думку 40% батьків, їхні діти читають багато, 35% – у достатньому обсязі, а 23% вважають – мало. Але таких що зовсім не читають не виявилось, тільки 2% батьків запевнили, що читають діткам самі, бо ті ще маленькі. Сучасні молоді батьки розуміють значення книги у подальшому розвитку дитини і прагнуть

привчити дітей до системного читання з малечку. Найкращий приклад – наявність в оселі книжок, тобто має бути власна домашня бібліотека, і тому книжки для дітей купують постійно. Тільки 20% вказали, що їх діти користуються послугами дитячих бібліотек, у тому числі і Національною бібліотекою України для дітей[8].

У 2017 році Національна бібліотека України для дітей у рамках загальнодержавного святкування свого ювілею – 50-річчя з дня заснування – провела локальне дослідження «Читацькі династії Національної бібліотеки України для дітей». Завданням дослідження було виявити не тільки читацькі династії бібліотеки, а й рівень відношення в сім'ї до читання, знання батьків про дитячу літературу і сучасну книжку зокрема, про роботу бібліотеки, якої допомоги потребують родини у питаннях виховання дітей, організації дитячого читання тощо.

Об'єктами дослідження стали батьки та читачі-діти віком від 6 до 15 років. Результати засвідчили, що 57,5% респондентів-батьків відносять свою родину до династії читачів НБУ для дітей. Вони вказали, що бібліотека не тільки допомагає їм у вихованні дітей (87,5%), а й приваблює наявністю великої кількості книжок (75,0%), оперативністю та якістю обслуговування (47,5%), святковістю і комфортністю (40,0%), можливістю розкрити здібності й таланти дитини (45,0%), послугою безкоштовного отримання інформації з мережі Інтернет (10,0%).

Проведене дослідження підтвердило, що за 50 років діяльності бібліотеки сформувалися сімейні династії користувачів-поціновувачів бібліотеки і книжки, які передають свою любов наступним поколінням. Бібліотека завжди була для кожного своєрідним дивом. Заходи, які проводить бібліотека, не залишають байдужими нікого. Батьки із задоволенням беруть участь у родинних заходах бібліотеки і своїм прикладом спонукають дітей до діяльності і читання. Дослідження підтвердило, що книжка і бібліотека мають велике значення у

житті багатьох родин, де люблять книжку і вважають її основним джерелом знань [9].

Крім того на сайті Національної бібліотеки України для дітей у рамках заходів, присвячених відзначенню 50-річного ювілею бібліотеки, проводилося онлайн-опитування «Улюблена книжка твоєї родини». До участі у ньому мали можливість долучитися усі користувачі бібліотеки, але, на жаль, відповіді надали всього 156 респондентів. Серед них 77,0% – постійні користувачі, 8,9% – віртуальні, 9,6% – користувачі у минулому, 4,5% – випадкові користувачі.

Улюбленими книжками дитинства бабусь та дідусів респондентів були «Молода гвардія» О. Фадєєва, «Повесть о настоящем человеке» Б. Полевого, «Мальчишки сорок первого года» В. Дубровіна, «Тимур та його команда» А. Гайдара, а також «Школа над морем» О. Донченка, «Бригантина» О. Гончара, «Маленький обірванець» Дж. Грінвуда. Зачитувалися вони і відомими творами А. Дюма, Ж. Верна, М. Твена, Д. Свіфта, Е.М. Ремарка.

87% відповідей респондентів-дітей щодо власної улюбленої книги містять назви книг українських авторів (32%), а також україномовні переклади творів зарубіжних авторів (55%). 13% відповідей склали назви російськомовних книг зарубіжних, російських та радянських авторів («Сказка о царе Салтане» О. Пушкіна, «Белая гвардия» М. Булгакова, «Человек, который смеется» В. Гюго тощо). 35% відповідей – це твори сучасних українських авторів, видані у 2000-2016 рр.: О. Дерманського, О. Есаулова, О. Бакуменка, С. Гридїна, М. Кашницького. Те, що діти 6-18 років називали книги, які зараз не дуже популярні серед їхніх однолітків, говорить про тісний сімейний зв'язок поколінь. Адже ними захоплювалися старші члени родини та рекомендували своїм нащадкам. Сучасні діти у своєму літературному виборі орієнтуються не тільки на рекомендації та читацькі враження старших членів родини, а й цікавляться станом сучасного українського книжкового ринку та мають доступ до читання нових творів вітчизняних дитячих письменників. Книга продовжує

об'єднувати читацькі покоління родин, а НБУ для дітей уже 50 років поспіль задовольняє їхній попит на книгу [10].

У 2018 році Дніпропетровська ОБД з метою дізнатися, чи є читання власних дітей для самих батьків важливим та актуальним, провела локальне дослідження «Коло сімейного читання: погляд батьків». Усього було опитано 40 респондентів віком від 20 до 65 років. Результати дослідження показали, що абсолютну більшість респондентів хвилює проблема дитячого читання, тому читають книги своїм маленьким дітям кожного дня і регулярно обговорюють прочитане.

Більшість батьків впевнені, що читання для дитини – це допомога у навчанні, відпочинок, творчість та розвиток. Їх діти читають книги із задоволенням або за настроєм. Батьки висловлюють думку про те, що найефективніше любов до читання прищеплюється власним прикладом, а також потрібно привчати дитину з малого віку відвідувати бібліотеку. Але є і такі, які впевнені, що любов до читання – це схильність кожної дитини. Вона або є, або її немає.

Основна причина зниження інтересу до читання у дітей – низький рівень популяризації користі читання, читацьких традицій у родині.

Кожному поколінню читачів властиві свої особисті літературні уподобання та притаманно захоплюватися творами, популярними у свою епоху. На вибір читача не могли не впливати і діюча ідеологія, і вимоги існуючої системи освіти. Тож, щоб дізнатися професійну думку бібліотекарів щодо проблем сучасного дитячого читання, Дніпропетровська ОБД провела цикл експертних соціологічних досліджень: у 2017 році «Сучасна модель дитячого читання: погляд бібліотекаря», а у 2018 році «Книга в уявленнях покоління NEXT». За попереднім дослідженням висновки наступні:

– абсолютна більшість респондентів вважає, що сьогодні дитяче читання зазнає певних змін, порівняно з останніми 5-10 роками;

– думки респондентів розділилися: з одного боку зазначають, що діти зараз читають менше, і читання має більш поверхневий, прагматичний характер, а з іншого – що читають більше для душі і обирають видання нових сучасних авторів, у тому числі українських;

– більше половини респондентів вважає, що змінився якісний характер читання у сучасних дітей;

– респонденти згодні, що сучасні діти мають літературних героїв. Це головні герої книг про пригоди підлітків (Поліанна, Гаррі Поттер, Ганнуся та ін.), а також герої з мультфільмів, фільмів;

– респонденти досить позитивно висловлюються щодо престижності поняття «людина, що читає» в сучасному українському суспільстві. Це, на їхню думку, актуально в усі часи, свідчить про культурний рівень, ерудованість, вміння мислити та аналізувати навколишній світ;

– більшість респондентів високо оцінюють роль Інтернету в процесі дитячого читання: діти мають змогу знаходити цікавих авторів, новинки літератури, кращі видання, читати книги іноземними мовами, чого іноді не в змозі в повній мірі надати дитяча бібліотека;

– бібліотекарі вважають, що діти орієнтовані на пригодницьку, фантастичну літературу, фентезі, жахастики. Дівчат більше приваблює література про кохання і дружбу. Фахівці підкреслюють зацікавленість читачів у нових, яскравих, добре оформлених виданнях.

Висновки дослідження 2018 року теж вказують на зміни в читацьких практиках покоління NEXT. Респонденти впевнені, що читання для сучасних дітей, які відвідують бібліотеку, це відпочинок, задоволення, розвага, самопізнання і допомога у навчанні. Найчастіше читачі обирають книги за рекомендацією друзів (57%), бібліотекарів (50 %) або самостійно (27%). Фахівці вказують на гендерні особливості літературних вподобань читачів: детективи, пригоди (дівчата 50%, хлопці 57%), романи (дівчата 51%),

фантастика, фентезі (хлопці 53%, дівчата 52%), жахастики (хлопці 63%, дівчата 33%).

Основними причинами зниження інтересу до читання сьогодні фахівці називають слабкі читацькі традиції у родинах, популяризацію Інтернету та гаджетів, у надмірну завантаженість шкільною програмою, гуртками, а так – відсутністю вільного часу у дітей. Більшість респондентів впевнені, що книга та інформаційні технології будуть паралельно існувати у житті дітей і надалі, не заважаючи одне одному.

Вихід бібліотек у віртуальний простір спричинив за собою модернізацію вже існуючих і появу нових форм і методів роботи з читачами-дітьми. Згідно з професійним досвідом респонденти виділяють найбільш ефективні практики у роботі з сучасними користувачами: індивідуальна робота з дітьми, масові заходи з елементами гри, голосні читання, зустрічі з відомими людьми, театралізовані вистави, онлайн-віконтрини, віртуальні екскурсії, квест-вікторини, буктрейлери, флешмоби, творчі родинні конкурси, диспути у вигляді «запитання – відповідь», майстер-класи. Проаналізувати читацькі вподобання дітей, з'ясувати роль книги в житті підлітків, ступінь задоволення потреб користувачів послугами бібліотеки намагалися через анкетування, опитування низка інших спеціалізованих бібліотек для дітей. Зокрема Чигиринська РБД Черкаської області провела опитування «Літературні переваги сучасних дітей», «Я і дитяча бібліотека», «Книга в твоєму житті» (2018 р.).

З метою визначення рівня захоплення та інтересів читачів до української книги Полтавською ОБД ім. Панаса Мирного було організовано у 2018 році анкетне опитування «Інтереси і захоплення користувачів сучасною українською дитячою книжкою» серед користувачів-учнів 5-9 класів. Як показали підсумки опитування, на сьогоднішній день усе більше читачів віддають перевагу читанню книг саме українських письменників та слідкують за виходом українських літературних новинок. Серед найулюбленіших дитячих

письменників респондентами були названі Зірка Мензатюк, Леся Воронина, Марина Павленко, Сашко Дерманський, Ніна Воскресенська, Вадим Карпенко, Олесь Ільченко, Олександр Гаврош, Іван Андрусак, Ірен Роздобудько, Галина Пагутяк, Любо Дереш, Марина та Сергій Дяченки.

У рамках відзначення Року німецької мови в Україні бібліотекою проведено анкетне опитування «Використання літератури німецькою мовою та літератури, пов'язаної з Німеччиною» серед користувачів 7-9 класів. Як показав аналіз анкет, 85% дітей надають перевагу читанню літератури рідною українською мовою; 40% читають книги російською мовою, 1% –англійською. І на жаль, жоден із опитуваних не читає книги німецькою мовою.

Серед найулюбленіших дитячих німецьких письменників були названі наступні: Брати Грімм, Корнелія Функе, Патрік Зюскінд, Ерїх Марія Ремарк, Ернст Гофман. До читання творів німецьких письменників користувачів бібліотеки спонукало навчання (94%); інтерес до нової книги (68%); прагнення відчувати себе обізнаною людиною (32%); інтерес до конкретної теми (15%). Результати опитування показали, що фонд бібліотеки містить достатню кількість літератури, пов'язаної з Німеччиною, але вона користується не досить високим попитом серед читачів.

Дослідження «Я читаю сучасну книгу українською мовою» було проведено в 2017 році Дніпропетровською ОБД. Метою дослідження було дослідити чи читають респонденти книги українською мовою та чи виникають у них певні мовні труднощі у зв'язку з цим. Усього було опитано 64 респонденти віком від 10 до 18 років. Згідно з дослідженням найулюбленішими літературними жанрами читачів є фантастика, детективи, книги про пригоди, жахастики. Більшість читачів читають книги російською мовою, трохи менше – українською. Більше половини респондентів вказують, що в них не виникає мовних труднощів при читанні книг українською мовою, це не є для них проблемою.

Респонденти добре ознайомлені з книгами українських письменників Н. Щерби, А. Бачинського, Л. Воронини, В. Нестайко, І. Роздобудько, В. Рутківського та ін. Більшість респондентів віддають перевагу традиційній книзі, але є значний відсоток тих, хто поєднує її з електронною. Певна частина респондентів порадила б своїм друзям саме українську книгу.

Для одержання розширеної соціологічної інформації про читацькі й мовні потреби дітей національностей, які компактно проживають на території України, Національна бібліотека України для дітей у 2018 році провела Всеукраїнське дослідження «Задоволення у бібліотеках для дітей читацьких потреб дітей національних меншин». Вивчення відбувалося за допомогою анкетування читачів і бібліотекарів у 70 бібліотеках для дітей зони обслуговування дітей представників національних меншин за місцем проживання чи навчання Закарпатської (8 бібліотек), Одеської (17), Хмельницької (13), Херсонської (7), Чернівецької (25) областей.

У дослідженні взяли участь користувачі-діти (362 респондентів) представники різних національних меншин (румунської (23,7%), польської (13,8%), угорської (12,4%), вважають себе українцями 8,3% та ін., що компактно проживають у межах обслуговування бібліотеками) та 74 респонденти-бібліотекарі.

Для більшості учасників дослідження (80,3%) рідною мовою є мова народу своєї національності, але для 19,3%, не залежно від національності, рідною є українська мова. При виборі книги для читання для чверті респондентів мова не проблема. Майже 40% все ж зручніше читати українською, 18,5% – російською, а 26,2% – рідною мовою.

Проте повністю задовольнити інформаційні потреби користувачів рідною мовою бібліотеки не в змозі. Адже нова література мовами національних меншин майже не надходить. За статистичними даними Книжкової палати України книги мовами національних меншин майже не видаються.

Вивчення сучасних читацьких і мовних потреб дітей національних меншин, які компактно проживають у Закарпатській, Одеській, Херсонській, Хмельницькій, Чернівецькій областях, вказало на необхідність розв'язання важливої проблеми сьогодення – видання книг для дітей мовами національних меншин та вдосконалення методів комплектування документних фондів мовами національних меншин бібліотек для дітей з метою забезпечення етнокультурної самобутності національних меншин та формування спільного комфортного майбутнього – європейського вектору розвитку України згідно з основними напрямками державної етнополітики [11].

У рамках апробації програми Всеукраїнського дослідження «Задоволення в бібліотеках для дітей читацьких потреб дітей національних меншин» Національною Україною для дітей проведено локальне дослідження «Використання книжок мовами національна меншин України у Національній бібліотеці України для дітей». Під час дослідження було переглянуто 794 примірники книжок, з них польською мовою – 393 примірники, молдовською – 57, кримськотатарською – 158, угорською – 186.

Як показало дослідження, у фонді НБУ для дітей знаходиться значна частина пасивної літератури мовами національних меншин. Причому 89% цієї літератури складають підручники до 2013 року видання, зміст яких давно втратив свою актуальність. Згідно з наказами Міністерства освіти і науки України вони заборонені для використання в освітніх закладах і підлягають списанню, проте є обов'язковими примірниками у фонді бібліотеки. Винятком є література польською мовою, книговидача якої є досить інтенсивною. І це завдяки тому, що в бібліотеці проводяться різноманітні заходи з популяризації літератури польською мовою спільно зі школами, в яких вивчають польську мову, хореографічними студіями, Спілкою поляків та Польським інститутом у м. Києві. Традиційними в НБУ для дітей вже стали Дні Польщі, приурочені до Дня незалежності цієї країни. Поляки зберігають, плекають та відроджують

національні традиції своїх пращурів. Заходи з популяризації літератури польською мовою мотивують дітей до вивчення польської мови та культури.

Відповідної активної роботи потребує популяризація книжок іншими мовами нацменшин, адже тільки цілеспрямована робота з популяризації даної літератури надасть позитивний результат. Задля досягнення максимального результату слід використати усі форми і методи роботи з читачами, активніше використовувати МБА. Наразі слід налагодити співпрацю з Радою національних спільнот України та продовжувати співпрацювати з посольствами, громадськими організаціями, проводити спільні заходи, робити усе, аби національні меншини відчували себе вільно в українському середовищі та легко інтегрувалися в українське суспільство[12].

Соціологічне дослідження «Задоволення читацьких потреб дітей національних меншин України в бібліотеках для дітей» дало можливість Чернівецькій ОБД вибірково вивчити стан і рівень інформаційно-бібліотечного обслуговування дитячого населення бібліотек Глибоцького, Герцаївського і Сторожинецького районів, кількісний склад документного масиву румунською, молдавською та польською мовами, виявити ступінь їх оновлення і використання. Усього в дослідженні взяло участь 24 бібліотеки-філії вищезазначених районів, 25 бібліотекарів, 104 школярі. Дослідження показало, що в бібліотеках потрібна література мовами нацменшин (румунською, польською – Теремблече, Аршиця), якої не вистачає для задоволення потреб читачів.

Бібліотеки для дітей Миколаївської області методом анкетування вивчали такі питання: «Краєзнавчі інформаційні потреби користувачів-дітей» (Арбузинська РБД); «Бібліотека очима дітей», «Комп'ютер в бібліотеці: розвага чи необхідність», «Комп'ютер чи книга?», «Сучасний читач. Який він?», «Що ти читаєш сьогодні?» (Казанківська РБД); «Як часто ти з нею спілкуєшся – з книжкою?» (Кривоозерська РБД); «Мої читацькі пріоритети»

(Первомайська РБД» (2018 р.). Упродовж 2018 року Центральною міською бібліотекою для дітей ім. Ш. Кобера і В. Хоменка м. Миколаєва проведено низку загальносистемних соціологічних моніторингів: «Імідж бібліотеки, що змінилося за рік?», «Читацькі страхи: чи існує психологічний дискомфорт для читачів у бібліотеці?», «Реальне коло дитячого читання сьогодні», «Відмовлення в бібліотеках. Причини та наслідки». А у 2019 році цією бібліотекою проведені наступні загальносистемні моніторинги: «Імідж бібліотеки для дітей в громаді: який він?», «Бібліотечні послуги для городян: давайте поміркуємо...», «Періодика для Вас», «Медіаграмотність: життя в медіасвіті», «Книга року – 2019», «Тренди книжкового сезону». Результати досліджень оприлюднювалися на блозі бібліотеки «Шафа методиста».

Окремі дослідження, які проводили спеціалізовані бібліотеки для дітей, були покликані виявити ставлення дітей до книги та комп'ютера, рівень знань школярів щодо правил поведінки в Інтернеті, усвідомлення віртуальних загроз, що можуть нанести шкоду в реальному житті. Такі розвідки були проведені у 2019 році дитячими бібліотеками Черкаської області: «Книга і комп'ютер: поєднані часом» (Уманська РБД), «Я + Інтернет» (ДФ № 2 Черкаської МЦБС).

Метою соціологічного дослідження «Відеокультура і дитяче читання» проведеного Дніпропетровською ОБД у 2018 році було визначити, яке місце в житті сучасних підлітків займає книга, Інтернет та телебачення. Всього опитано 45 респондентів, які є постійними читачами бібліотеки, віком від 12 до 18 років. За відповідями респондентів основне джерело отримання інформації – Інтернет. Бібліотека, книга, спілкування з рідними і батьками розмістилися в рейтингу на другому, третьому та ін. місцях. Третина респондентів зазначають, що витрачають на Інтернет більше 4-5 годин на день, що є досить тривожним фактором. Значний відсоток тих читачів, хто рідко дивиться телевізор. Абсолютно усім респондентам у навчанні допомагають Інтернет і книги. А ось телебачення у навчанні взагалі не використовують. У той же час значна частина

респондентів обирає і читання книги, і її екранізацію, мотивуючи це тим, що цікаво дізнатися бачення інших людей на знайомий літературний сюжет. Але є й ті, які обирають лише книги, бо це цікавіше, ширше та більш детальніше. Респонденти відзначають, що частіше дивляться розважальні, історичні та пізнавальні телепередачі. А якщо б в них була можливість зробити власну телевізійну програму для підлітків і молоді, вона б була орієнтована на моду, подорожі, природу, містику та пізнавальну тематику. Респонденти найчастіше висловлюють думку, що телебачення та Інтернет не перешкоджають читанню книжок: усе залежить від дитини та сім'ї, де вона зростає.

Дитячі бібліотеки вивчали ставлення дітей до актуальних проблем сьогодення. Зокрема ЦМБД Уманської МЦБС Черкаської області провела серед користувачів анкетування «Моє ставлення до дітей з особливими потребами», ДФ №2 опитування «Володіння українською мовою – це обов'язок» (2018 р.).

Обізнаність і ставлення сучасних підлітків до своїх прав та обов'язків у суспільстві вивчала у 2018 році Дніпропетровська ОБД під час соціологічного дослідження «Права і обов'язки дитини: соціологічний аналіз». Усього було опитано 60 респондентів віком від 12 до 18 років, які є читачами бібліотеки для дітей. В результаті дослідження були отримані наступні висновки:

1. Абсолютна більшість респондентів вважає, що обов'язково потрібно знати про свої права;

2. Всі підлітки згодні, що їм потрібні права та обов'язки, але тільки половина з них має уявлення про деякі з них;

3. Найчастіше про свої права та обов'язки читачі дізнаються від батьків (72 %), вчителів (52%), з Інтернету (32%), з ЗМІ (25%). А також позитивно налаштовані, щоб отримувати більш детальну інформацію з інших джерел (зустрічі з юристом тощо);

4. В ситуації з порушенням їхніх прав у першу чергу підлітки звернулися би до батьків (72%), до поліції(30%), до юриста (22%);

5. Більшість респондентів зазначають, що їхні права як дитини поважають у родині та в найближчому оточенні.

А метою проведених бібліотекою (Дніпропетровська ОБД) циклу соціологічних досліджень: «Моє відношення до музики» (2017 р.), «Моє відношення до театрального виду мистецтва» (2018 р.), «Чи любите ви живопис?» (2019 р.) серед користувачів, які постійно відвідують бібліотеку та заходи лекторію «Вчись розуміти прекрасне», а також майстер-класи артстудії «Креатив», було виявити – чи люблять респонденти музику, театр, живопис, та дізнатися, чи є потреба отримати більше інформації про ці види мистецтва. Читачі дійсно із задоволенням відвідують бібліотеки та мистецькі заходи і мають бажання пізнавати більше інформації з даної тематики. На жаль, діти не змогли назвати видатних художників або їх відомі картини, що свідчить про невисоку обізнаність в області мистецтва.

Роль дитячих бібліотек у розвитку українського суспільства зростає у зв'язку з орієнтиром державної політики щодо досягнення нашою країною цілей сталого розвитку. Відповідно до ЦСР перед дитячими бібліотеками державою поставлене основне завдання – створення умов, які сприятимуть вихованню покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя для економічного зростання країни, формування професійної спрямованості та здійснення обґрунтованого вибору майбутньої професії старшокласниками.

Національною бібліотекою України для дітей у 2019 році проводилося Всеукраїнське соціологічне дослідження «Бібліотека і книга в формуванні професійної компетентності дитини» дитячих бібліотек 12 областей України. Обласних бібліотек для дітей – 11%, міських бібліотек для дітей – 34 %, районних бібліотек для дітей – 39 %, селищних бібліотек – 6%, сільських бібліотек – 10 %. Репрезентативність дослідження забезпечували 1784 респонденти, з яких 1418 – респондентів-дітей, 366 – бібліотекарів, що

дозволило оцінити сучасний стан профорієнтаційної роботи бібліотек для дітей та вплив на формування професійної компетентності:

- бібліотека і читання є важливою сферою життєдіяльності дитини: бібліотеку відвідують постійно – 35,5%, по мірі необхідності – 47,9%;

- бібліотека для дітей – сучасний культурно-освітній простір, в якому створені всі умови для гармонійного розвитку і соціалізації дитини (мотиви звернень до бібліотеки: отримую додаткову інформацію для навчання – 54,0% респондентів, багато цікавих книг – 51,3%, користуються Інтернетом, проводяться цікаві заходи – 30,0%);

- бібліотекарі мають вплив на користувачів під час вибору і пошуку необхідної інформації (джерела отримання потрібної інформації: рекомендації бібліотекаря – 60,0%, масові заходи в бібліотеці – 19,7%, бібліографічні посібники – 5,3%);

- діти, які визначилися з вибором професії, більше цікавляться інформацією щодо профілю своєї майбутньої професії;

- більша половина (55,0%) сумнівається у впливі книги, а відповідно і читання на вибір професії;

- розділилися думки респондентів-дітей щодо впливу бібліотеки на вибір подальшого профільного навчання. Стверджувальну відповідь «так» надали 49% респондентів, «ні» – 51%;

- бібліотекарі не вивчають ефективність профорієнтаційної роботи, між користувачами і бібліотекарем відсутній зворотний зв'язок (89% бібліотекарів переконані, що бібліотека сприяє користувачам-дітям зробити правильний вибір свого професійного майбутнього, 51,0% користувачів-дітей так не вважають);

- інформаційно-бібліотечний ресурс бібліотек не відповідає сучасним вимогам профорієнтаційної роботи;

- бібліотекарі не досить об'єктивно оцінюють слабкі сторони в роботі з профорієнтації (основний недолік – відсутність книг з профорієнтації);

– бібліотекарі не пов'язують профорієнтаційну роботу з реаліями сьогодення, перспективою розвитку країни згідно ЦСР;

– бібліотеки не в повній мірі забезпечують ефективність заходів профорієнтаційного спрямування (про відсутність впливу бібліотеки на вибір до профільного навчання повідомили 51,0% дітей);

– діти мають бажання визначитися зі своїм професійним майбутнім та розвивати освоєні професійні компетентності (спілкуються з представниками різних професій – 46,1%, відвідують гуртки, секції, майстер-класи) [13].

У рамках апробації програми Всеукраїнського дослідження «Бібліотека і книга у формуванні професійної компетентності дитини» було проведено локальне дослідження «Бібліотека і книга у формуванні професійної компетентності користувача Національної бібліотеки України для дітей».

Під час дослідження розглянуто роль Національної бібліотеки України для дітей у формуванні, виявленні та закріпленні інтересів користувачів до різних професій. Отримані в результаті дослідження дані допомогли відстежити повноту уявлень користувачів бібліотеки про майбутню професію, спрогнозувати подальшу роботу з професійної орієнтації.

Профорієнтаційна робота в Національній бібліотеці України для дітей здійснюється послідовно на усіх вікових етапах розвитку особистості дитини, починаючи з дошкільного і закінчуючи старшим шкільним віком. Робота з користувачами із даного напрямку включає також залучення інших організацій і фахівців й проводиться у такий спосіб, що книжки, періодичні видання, електронні бібліотечні ресурси, масові форми роботи слугують основою формування у користувачів необхідних знань про професії, а отримані дітьми знання використовуються для прийняття обґрунтованих рішень із питань власного професійного самовизначення. Яскравим прикладом такої роботи є корпоративний проект «Кращі Інтернет-ресурси від Української асоціації працівників бібліотек для дітей», що функціонує на вебсайті НБУ для.

Результати вивчення використання книжкового фонду показали, що Національна бібліотека України для дітей має у своїх фондах незначну кількість літератури профорієнтаційної тематики, яка не може повністю задовольнити ані користувачів бібліотеки, ані самих бібліотекарів. Сьогоднішньому користувачеві потрібна нова сучасна книжка, яка, на жаль, надходить до бібліотеки в незначній кількості.

Невелика кількість нової літератури профорієнтаційної тематики не може задовольнити усі запити користувачів. І про це відверто повідомили 46,9% респондентів. Ще 71,6% опитаних вказали, що бібліотека не має впливу на їхній вибір подальшого профільного навчання.

На жаль, тільки незначна частина учасників дослідження постійно відвідують бібліотеку (8,6%), третина опитаних – за необхідністю, а решта – не часто. Це говорить про те, що не всі учні шкіл мікрорайону охоплені систематичним читанням. Більшість опитаних респондентів (58%) ще не визначилися з обранням майбутньої професії.

У Національній бібліотеці України для дітей діє програма з профорієнтації «Кроки до професії». Відповідно до неї проводяться заходи з популяризації літератури профорієнтаційної тематики, відбуваються зустрічі з викладачами та студентами навчальних закладів, спеціалістами Київської міської служби зайнятості, з людьми різних професій.

Читачам надається інформаційна та консультативна допомога щодо вибору професії, їх знайомлять з інформацією про стан, потреби і перспективи ринку праці в країні. Заходами охоплені учні 8-11 класів шкіл мікрорайону [14].

У рамках учасника Всеукраїнського соціологічного дослідження «Бібліотека і книга в формуванні професійної компетентності дитини» КЗ «Рівненська обласна бібліотека для дітей» провела регіональне дослідження з даної тематики. Опитування проводилося методом анкетування у наступних бібліотеках: ОБД; Березнівській, Зарічненській, Корецькій, Сарненській районних, Вараській, Дубенській, Рівненській, Соснівській міських;

Здолбунівській, Костопільській районних бібліотеках для дітей та юнацтва. До участі у дослідженні залучено 160 респондентів. Анкету учня заповнили 130 школярів 8-11 класів. Анкету бібліотекаря – 30 осіб.

Підсумки дослідження показали, що школярі відвідують бібліотеки для дітей, отримують певну інформацію для навчання і профорієнтації, цікавляться літературою про професії. Більшість старшокласників визнають певний вплив книги та бібліотеки на вибір свого майбутнього фаху. Серед опитаних старшокласників половина вже обрали собі професії. Однак, школярам найбільше імпонують професії юриста, вчителя, лікаря. Вони не хочуть пов'язувати своє майбутнє з робітничими професіями.

Бібліотекарі, розуміючи важливість профорієнтаційної роботи, використовують різноманітні форми і методи впливу на правильний професійний вибір школярів. Однак, частина працівників недостатньо знають склад бібліотечного фонду своїх книгозбірень, оскільки не можуть сказати, чи відповідає наявний ресурс потребам профорієнтаційної роботи. Досить мало створено бібліотечних клубів та гуртків, які б допомагали дітям у виборі майбутнього фаху (з 11 бібліотек, які взяли участь в опитуванні, лише в ОБД є 2 клуби, а в інших – 3). Більше третини опитаних бібліотекарів не використовують у роботі методично-бібліографічні матеріали, які б дали новий поштовх до урізноманітнення та поглиблення профорієнтаційної діяльності їхніх бібліотек. Разом із тим вони усвідомлюють певні недоліки в роботі, пов'язані з об'єктивними суспільними проблемами.

Для зростання ефективності роботи з профорієнтації учнів бібліотекам для дітей рекомендовано тісніше співпрацювати з іншими освітніми та позашкільними і державними установами, які займаються цією проблемою, а також з батьками дітей. Необхідно більш детально вивчати ринок праці та запрошувати на зустрічі з підлітками компетентних спеціалістів, які б пояснювали потреби суспільства у певних професіях.

Бібліотечним спеціалістам слід підвищувати власний фаховий рівень із даного питання: вивчати наявні документні фонди своєї книгозбірні, орієнтуватися в електронних ресурсах, які можна знайти в Інтернеті, вивчати передовий досвід профорієнтаційної діяльності інших бібліотек, використовувати методично-бібліографічні матеріали, розроблені Національною бібліотекою України для дітей.

Щоб обґрунтовано створювати концептуальні моделі подальшого розвитку бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів-дітей в умовах реформування адміністративно-територіального устрою країни та бібліотечної галузі Національною бібліотекою України для дітей проведено у 2017 році Всеукраїнське соціологічне дослідження: «Професійна компетентність бібліотекаря дитячої бібліотеки».

Надання користувачам якісних інформаційно-бібліотечних послуг у сучасній бібліотеці вимагає від бібліотекарів високого професіоналізму. Тож, чи володіє бібліотекар дитячої бібліотеки тією професійною компетентністю, що вимагає від нього час і суспільство, дало відповідь соціологічне дослідження. Його об'єктами стали 620 бібліотечних фахівців із бібліотек різних областей (обласних бібліотек – 24,7%, районних – 39,5%, міських – 23,1%, сільських – 12,7%. У дослідженні не брали участь бібліотекарі Донецької, Луганської областей та АР Крим. Віковий діапазон респондентів – від 20 до 60 років і більше. Отримані результати дозволили визначити певні тенденції стану та розвитку бібліотечної професії, які вказують на небадуже відношення і зацікавленість усіх опитаних бібліотекарів до своєї роботи та прагнення до вдосконалення фахового рівня. Більшість бібліотекарів свідомо підійшли до вибору професії, однак, 10,5 % потрапили до цієї галузі випадково. Основні чинники вибору бібліотечної професії є любов до книжок, до читання та до дітей, але аж ніяк не матеріальна зацікавленість.

Дослідження показало, що сучасний бібліотекар добре володіє навиками роботи на комп'ютері (91,6%), вміє працювати з ксероксом (77,7%), сканером

(63,%5), інтерактивною дошкою – 11,0 %, планшетом – 7,1%. Не мають навичок роботи з сучасними технічними засобами 6% працівників.

За останні роки розширилося використання у дитячих бібліотеках можливостей інформаційно-комунікаційних технологій: більшість бібліотек підключилися до Інтернету, створили власні сайти, блоги та інтерактивні продукти, активно використовують соціальні мережі.

У бібліотеках щодо використання соціальних мереж існують і проблемні моменти. Серед яких – невисокий рівень компетенцій певної частини опитаних бібліотекарів, який не дозволяє їм активно використовувати соціальні мережі у своїй професійній діяльності та відсутність відкритого доступу до соціальних мереж у деяких бібліотеках.

Одним із найважливіших питань, що вирішують дитячі бібліотеки сьогодні, є взаємодія бібліотек із метою створення та підтримки єдиного інформаційного простору та надання доступу до спільних інформаційних ресурсів. Тільки 15,1% опитаних респондентів беруть участь у корпоративних проєктах спеціалізованих бібліотек України для дітей.

Невід’ємною рисою бібліотечного фахівця є знання книжки. Учасники дослідження підтвердили свою професійну компетентність на обізнаність із колом читання користувачів-дітей. Загалом бібліотекарями було вказано 224 назви книжок, які користуються найбільшою популярністю серед відвідувачів їхніх бібліотек.

Головні якості, якими сьогодні володіють бібліотечні працівники, це креативність, працездатність, постійний пошук нових форм і методів роботи. На сьогодні стає актуальним участь бібліотечних фахівців у конкурсах ідей і проєктів, у розробці грантів. І саме це виводить професійну діяльність бібліотекаря на якісно новий рівень.

Результати дослідження сприятимуть поширенню нових напрямів підвищення професійної компетентності бібліотекарів спеціалізованих бібліотек України для дітей та пропонуватимуть перспективні професії на

ринку праці відповідно до професійного стандарту, який включає затверджені в установленому порядку вимоги до компетентностей працівників, що є основою для формування професійних кваліфікацій [15].

У рамках даного дослідження Чернівецькою ОБД було проведено регіональне соціологічне дослідження «Професійна компетентність бібліотекаря дитячої бібліотеки в Чернівецькій області», в якому взяли участь 49 бібліотекарів дитячих бібліотек області.

Вінницькою обласною бібліотекою для дітей ім. І.Я.Франка у 2019 році було проведено соціологічне дослідження «Дитяча бібліотека і бібліотекар: погляд професіонала». Метою дослідження стало вивчення особистості бібліотекаря, проблем, що виникають перед ним, а також вивчення завдань, які ставить перед собою сучасний бібліотекар на перспективу.

В опитуванні взяли участь 197 респондентів-бібліотекарів районних, міських бібліотек для дітей та сільських бібліотек-філій.

Сьогоднішній бібліотекар – освічена людина середнього віку 48 років, половинка з яких мають вищу та базову вищу освіту. Переважна більшість бібліотекарів відчуває потребу в поповненні професійних знань і називає основними джерелами інформування семінари та наради. Значна частина бібліотекарів відвідує професійні сайти, щоб слідкувати за бібліотечними подіями.

Не вистачає бібліотечним фахівцям психологічних, педагогічних знань, а також навичок роботи на комп'ютері, акторської майстерності, ораторського мистецтва, навичок та умінь для проведення майстер-класів.

Опитування вказує на середній рівень розвитку бібліотек області, та роботу свою бібліотекарі вважають ефективною і впевнено почуваються на робочому місці. Найбільшим стимулом для ефективної праці є вдячні читачі, найменше стимулює опитаних службова перспектива та заробітна плата. В професії бібліотекаря, на думку респондентів, найбільш значущими рисами є творча активність та культура спілкування. Засмучує в роботі слабка

матеріально-технічна база та низький рівень заробітної плати. Незважаючи на деякі труднощі, майже всі опитані задоволені роботою в бібліотеці, і переважна більшість все одно обрала б дану професію.

Значна кількість бібліотекарів володіє навичками роботи на комп'ютері. Лише 13% не володіють базовими комп'ютерними програмами, а 4,5% взагалі не користуються Інтернетом. І тут головним чинником є не відсутність бажання працювати, а відсутність комп'ютерів та Інтернету на робочих місцях. Однак, майже 90% респондентів з легкістю працюють у соціальних мережах, наповнюючи їх матеріалом. Натомість, професійними бібліотечними програмами як ІРБІС, MARK та ін. володіють 34% бібліотекарів.

Бібліотекарі з оптимізмом дивляться на своє майбутнє. Але більшість респондентів вказують на проблеми щодо матеріально-технічної бази. Багато бібліотек потребують наповнення комп'ютерними технологіями, сучасного ремонту та сучасних меблів, у деяких бібліотеках відсутнє опалення, а дехто мріє про приміщення, і майже усім бібліотекам не вистачає звичайних книг.

Виклики сьогодення зумовлюють потребу в актуалізації даних щодо кількісної та якісної характеристики складу бібліотечних працівників, аналізу та переосмислення наявного стану речей, вироблення рекомендацій щодо оптимізації складу та розвитку кадрових ресурсів публічних бібліотек. Надати такі дані було покликане дослідження «Кадрові ресурси публічних бібліотек України: стан та перспективи розвитку» Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого 2018 року, у якому взяли участь усі спеціалізовані бібліотеки для дітей. Зокрема, згідно з програмою даного дослідження обласні бібліотеки для дітей та НБУ для дітей забезпечували збір первинної інформації.

У рамках програми даного дослідження Національна бібліотека України для дітей провела локальне дослідження «Кадрові ресурси Національної бібліотеки України для дітей: стан та перспективи розвитку» (2018 р.).

У дослідженні взяли участь 79 фахівців Національної бібліотеки України для дітей: 96,2% опитаних бібліотекарів складають жінки і 3,8% – чоловіки.

Отримані під час дослідження матеріали дали підставу стверджувати, що бібліотекарі НБУ для дітей – люди з високим рівнем професійної культури, які вміють знаходити задоволення в праці, творчій діяльності, особистих моральних якостях, у прагненні до неперервної самоосвіти та самовдосконалення.

Вони мають високу професійну підготовку, володіють сучасними комп'ютерними технологіями, педагогічною майстерністю, знають психологію читачів, методи вивчення та форми задоволення інформаційних потреб користувачів-дітей та організаторів дитячого читання, професійно орієнтуються в різноманітті видавничої продукції, вміло здійснюють бібліотечно-бібліографічне обслуговування, впроваджують у роботу ефективні інноваційні форми і методи роботи.

Роль і місце бібліотеки в житті користувачів, а також визначення впливу дитячих бібліотек на організацію дозвілля, читання і виховання дітей також не залишилося без уваги бібліотечних дослідників. Так, Національною бібліотекою України для дітей у 2019 році проводилося маркетингове опитування «Бібліотека моєї мрії». В опитуванні взяли участь 48 користувачів. Приваблює бібліотека користувачів перш за все наявністю великої кількості книжок (54% респондентів), цікавими заходами (13%), святковою атмосферою (10%), гуртками (8%) та іншими засобами: літнім двориком, доступністю Інтернету, великою кількістю іграшок, щирістю та доброзичливістю персоналу, креативністю, сучасністю та ін. (15%). Тож не випадкове і твердження 96% респондентів, що НБУ для дітей – сучасна креативна бібліотека і тільки 4% відповіли «важко сказати». Для 35% респондентів НБУ для дітей уже є бібліотекою мрії, адже їм подобається усе («це найкраща бібліотека, яку я знаю», «тут і так все дуже красиво, «все ідеально», «чудовий зміст на інше не звертаємо уваги» та ін.). Хочуть бачити бібліотеку ще з більшою кількістю нових цікавих книжок 23% респондентів, мають бажання збільшити кількість гуртків у бібліотеці («більше гуртків для старшокласників», «гурток

петриківського розпису») 8% респондентів. Деякі респонденти висловили побажання «встановити в бібліотеці автомат цукерок і кави», «змінити схему роботи з переселенцями», «щоб влітку було більше заходів», «кінозал щоб був» [16].

Метою соціологічного дослідження «Чому я ходжу до бібліотеки» (2018 р.) проведеного Вінницькою обласною бібліотекою для дітей ім. І.Я. Франка стало вивчення реальних потреб дитини і вияв впливу дитячих бібліотек на організацію дозвілля, читання і виховання дітей.

В опитуванні взяли участь 924 респонденти – користувачі-учні 5-9 класів Вінницької обласної бібліотеки для дітей ім. І.Я. Франка, районних, міських бібліотек для дітей та сільських бібліотек-філій.

За результатами соціологічного дослідження майже 100% респондентів вважають бібліотеку потрібною в умовах сьогодення, не зважаючи на стрімкий розвиток електронних технологій. Більшість дітей відвідує бібліотеку хоча б один раз на тиждень, але існує й чимала кількість, яка приходить до бібліотеки щоденно. Основними джерелами інформації в бібліотеці для дітей є виставки нових видань (45,5%) та довідникова література(41,6%), а тільки потім Інтернет (38,1%). Дітей найменше цікавлять тематичні виставки, які є надзвичайно важливими для самих бібліотекарів. На жаль, вони втрачають свою актуальність, лише 13,7% опитуваних визнають їх важливість. 5% відвідують бібліотеку суто для задоволення читацьких інтересів.

На запитання, що для вас є книга, діти переважно обрали варіант відповіді «задоволення» (59%). Також високий показник у відповіді – «самоосвіта» (48,7%), на вибір цього варіанту впливає школа, яка зі своїми завданнями відіграє надзвичайно важливу роль у формуванні звички читати у дітей. Тому співпраця школи і бібліотеки – найбільш перспективна ланка у вихованні розумної молоді – майбутнього нашої країни. Для розваги читають 15,5% респондентів, а вважають читання обов'язком 10,3%.

Найчастіше діти відвідують бібліотеку для того, щоб взяти книгу для душі (55,0%). Також велика кількість респондентів приходить до бібліотеки, щоб підготуватися до уроків (43,1%), що знову таки підтверджує доцільність тісної співпраці школи з бібліотекою. Високі показники у таких варіантах відповідей: «як скористатися Інтернетом» (23,5%), «поспілкуватися з друзями» (16,3%), «відвідати масовий захід» (14,2%), «переглянути періодику» (13,8%), «погратися за комп'ютером» (13,7%) тощо.

Найбільш цікаве питання дослідження про пораду бібліотеці. Велика кількість дітей хочуть, щоб фонди бібліотек частіше поповнювалися новою сучасною літературою. Таке побажання можна побачити у кожній четвертій анкеті.

Ще одна проблема, яка хвилює респондентів даного дослідження, це комфортність перебування у бібліотеці, створення затишку шляхом наповнення приміщень новими меблями, освітленням та опаленням. Сучасну бібліотеку користувачі спостерігають із розгалуженою комп'ютерною мережею та доступним Інтернетом. Читачі радять створювати у бібліотеках куточки для розваг, наповнені різноманітними настільними іграми, на базі бібліотек утворювати 3-D кінотеатри, налаштувати SMS повідомлення читачам про появу книг тощо.

Метою циклу соціологічних досліджень «Сучасна дитяча бібліотека та її користувачі», «Задоволення читацьких потреб читачів у просторі дитячої бібліотеки», «Книга, бібліотека і читання в житті невеликих міст» 2019 року Дніпропетровської ОБД було визначення відношення користувачів до роботи дитячої бібліотеки та підвищення ефективності популяризації книги і читання. Респонденти перших двох названих досліджень є постійними читачами бібліотеки, а отже їх думка є обґрунтованою і цінною, також абсолютній більшості респондентів подобається читати. Читання – найулюбленіше їхнє заняття у вільний час. Аналіз відповідей показав:

1. Більшість респондентів дізналися про бібліотеку від друзів, а також знайшли інформацію в Інтернеті. Бібліотечні фахівці постійно популяризують дитяче читання і роботу бібліотеки в соціальних мережах, і це дало свій певний результат.

3. Респонденти обрали і відвідують саме нашу бібліотеку для дітей: великий різноманітний фонд, наявність додаткової інформації для навчання, привітні та професійні бібліотекарі, а також спокійний та затишний простір.

4. Серед найголовніших факторів, які подобаються читачам, є великий вибір книжок, доброзичливий колектив бібліотеки, популяризація читання бібліотекарями, змога навчатися і проводити час у тиші. Абсолютній більшості респондентів усе подобається в бібліотеці, але є поодинокі відповіді про незручний графік роботи і місце розташування.

5. На думку респондентів найважливішим у сучасній дитячій бібліотеці є саме різноманітний і сучасний фонд, професійні, творчі, доброзичливі бібліотекарі, наявність зручного простору, можливість цікаво провести час, а також сприятливе середовище для читання.

6. Абсолютна більшість респондентів зазначає, що залишає бібліотеку завжди з гарним настроєм, бажанням повертатися сюди знову і знову.

У дослідженні «Книга, бібліотека і читання в житті невеликих міст» взяло участь 25 бібліотечних фахівців дитячих бібліотек Дніпропетровської області, які поділилися своїми спостереженнями і досвідом. Мета дослідження – дослідити шляхи підвищення популяризації читання та дитячої бібліотеки. За даними дослідження більшість респондентів вважає, що за останні 5-10 років спостерігається зміна репертуару читання – діти читають більше фентезі, жахастиків, містики.

Серед факторів, які сприяють підвищенню популяризації читання та бібліотеки серед дітей та дорослих, респонденти зазначають співпрацю з партнерами бібліотеки, громадою; якісне наповнення фонду; проведення

масових заходів за межами бібліотеки, флешмоби, майстер класи, реклама бібліотеки; спільне родинне читання та свята в бібліотеці; сучасний привабливий простір, фахові, доброзичливі бібліотекарі. Більшість респондентів схиляється до думки, що сьогодні бібліотеки мають середній авторитет серед читачів.

Респондентами визначені фактори, які вже зроблені бібліотекою для залучення нових читачів: покращений інтер'єр бібліотеки, активно використовується сайт і блоги у соціальних мережах, проводяться цікаві масові заходи, покращений фонд, налагоджені партнерські зв'язки з громадськими організаціями. Серед факторів, які ще потрібно зробити для залучення нових читачів, – покращити технічне забезпечення бібліотеки, збільшити фінансування комплектування фонду, регулярно стимулювати бібліотечних спеціалістів, більше популяризувати послуги серед громадян, а також покращити інтер'єр бібліотеки;

Більшість респондентів впевнена, що їх бібліотека відповідає відомій концепції «Бібліотека третє місце», де сучасна бібліотека, пропонуючи традиційні ресурси і послуги, покликана йти в ногу з часом, бути різною. Але разом із тим зізнаються, що є деякі аспекти, до яких потрібно прагнути.

З метою моніторингу та популяризації юридичних і психологічних послуг у Полтавській обласній бібліотеці для дітей ім. Панаса Мирного, провели опитування містян «Юридична та психологічна допомога в бібліотеці. Чи відомо вам про це?» (2018 р.). Як показали підсумки опитування, юридична та психологічна служби бібліотеки користуються попитом, але не досить високим. Причиною цього є недостатня розрекламованість таких послуг. А от масові форми роботи юридичного та психологічного спрямування популярні серед користувачів та є найбільш продуктивними напрямками роботи. Усе більш поширеною стає форма заочної консультативної роботи – Інтернет-консультування. Воно характеризується низкою позитивних ознак: доступність

для широкого кола користувачів; забезпечення анонімності та значного поширення відповідної інформації.

Під час соціологічного дослідження «Краєзнавчі інформаційні ресурси та послуги бібліотек для дітей» (2017 р.) Хмельницької обласної бібліотеки для дітей імені Т.Г. Шевченка, яке було присвячено відзначенню 80-річчя з часу утворення Хмельницької області, вивчався зміст і структура краєзнавчих інформаційних ресурсів, рівень укомплектованості фондів бібліотек документами краєзнавчого характеру, надання послуг та задоволення потреб користувачів із краєзнавчих інформаційних потреб, система заходів щодо вдосконалення інформаційного забезпечення та покращення краєзнавчої документної бази, мотивація звернення за документами краєзнавчої тематики.

Об'єктами дослідження стали читачі – учні 6-9 класів та бібліотекарі спеціалізованих бібліотек для дітей. Усього опитано 574 респонденти, з них – 516 респондентів-дітей і 58 респондентів-бібліотекарів. Під час дослідження з'ясувалося, як бібліотеки використовують інформаційні технології в поширенні краєзнавчої інформації. Це наявність власних краєзнавчих електронних баз даних (31%), віртуальних краєзнавчих ресурсів (37%), ведення розділу краєзнавства на сайті бібліотеки (44%).

Згідно з результатами простежується перелік потреб читачів у краєзнавчій інформації. Найбільше діти цікавляться: історією краю (60%); творчістю письменників (58%); природою краю (34%); відомими особистостями (26%); архітектурними пам'ятками (19%).

Анкетування дозволило виявити популярні джерела отримання інформації. Перше місце посідають книги (76%), далі – мережа Інтернет (65%), матеріали, підготовлені бібліотекарями (52%) та газети (27%).

Звернення дітей за необхідною інформацією з питань краєзнавства розподілилися так: до бібліотеки – 66%; в Інтернет – 31%; у школу – 19%; в музей – 15%; до домашньої бібліотечки – 12%. Аналіз анкет показав, що 86% респондентів задовольняють свої потреби, 13% – не завжди, і лише 1% не

отримує потрібної інформації. І ці відсотки однакові для респондентів-учнів усіх класів. Велике значення у проведенні краєзнавчої діяльності мають партнерські відносини з різними організаціями. Позитивним є те, що 97% респондентів-бібліотекарів налагодили співпрацю з установами, які теж здійснюють краєзнавчу роботу. У 51% з них найтісніші контакти з музеями, у 20% – з районними будинками творчості, 18% – літературними спілками, 15% – поетичними об'єднаннями, 3% – молодіжними організаціями. Така співпраця з тематики краєзнавства зосереджена у рамках програм, клубів, акцій та проєктів. Перше місце обіймає саме програмно-проєктна діяльність, вона включає цілий комплекс різноманітних заходів. Хмельницька обласна бібліотека для дітей імені Т.Г.Шевченка як методичний центр для спеціалізованих бібліотек області готує ресурси з питань краєзнавства, які є доступними на сайті у розділі «Сторінка юного краєзнавця». Найчастіше у своїй роботі бібліотекарі області використовують наступні розділи: Мінідовідник юного краєзнавця (64%); Літературна карта Хмельниччини (19%); Віртуальні виставки (14%); Буктрейлери (7%); Краєзнавчі видання (4%); Інтерактивні ресурси (3 %). За підсумками соціологічного дослідження видано бюлетень соціологічної служби «Краєзнавчі інформаційні ресурси та послуги бібліотек для дітей Хмельниччини». Вип. 19.

З метою надання якісних бібліотечних послуг та забезпечення задовільності читацького попиту Херсонська обласна бібліотека для дітей ім. Дніпрової Чайки щорічно проводить День суцільного обліку попиту, в рамках якого відбувається інтерв'ювання користувачів. Так, у 2017 році виявили бажання взяти у ньому участь 37 відвідувачів від 8 до 66 років.

У цілому ступінь задоволеності читацького попиту, виявлений під час дослідження, високий: лише один із опитаних на запитання: «Чи знайшли Ви потрібну інформацію?» відповів: «Частково», решта запитів були задоволені повністю. На запитання «Якими книгами вони порадили б поповнити бібліотечні фонди?» учасники опитування називали здебільшого тих

українських авторів й ті книги, які є у фонді книгозбірні, але, на думку користувачів, у недостатній кількості: твори Ірен Роздобудько, Марії Матіос, Василя Шкляра, Галини Вдовиченко, а також твори класиків української літератури, популярні сучасні зарубіжні бестселери Дж.Патерсона, С. Кінга, Н. Спаркса, Є. Кнутсона, Абеді та ін.

При цьому 67 % учасників опитування відзначили, що на вибір книг для читання впливають бібліотекарі, 32, 4 % – назвали серед своїх порадників батьків, 29,7% – друзів-одноліток, 16,2 % – вчителів.

У порівнянні з результатами такого опитування, проведеного в 2016 році, значно зріс вплив Інтернету на вибір книг для читання – відповідь «Дізнаюся про книги з Інтернету» обрали 35,5 % респондентів. Серед факторів, що впливають на вибір книг для читання, були названі також «Побачив на виставці, на полиці в бібліотеці» та «Побачив під час бібліотечного заходу» (назвали 37,8% та 21,6% респондентів), що також можна віднести за рахунок опосередкованого впливу бібліотекарів на коло читання користувачів книгозбірні – її постійних відвідувачів.

Цього ж року бібліотекою було проведено вивчення документного фонду бібліотеки, зокрема його розділ «Сільське господарство». Було переглянуто 422 документи (397 – книги, 25 – журнали.). Серед проаналізованих видань найбільшу частку склали видання 80-90 років (65,6%). Лише 11,8% склали нові документи, видані після 2005 року. Решта за роками виходу в світ розподілилися наступним чином: видання до 80-х років ХХ ст. – 10,3%, 2001-2005 років – 11,4%.

Більше 10 разів були видані користувачам 25,1% усіх документів – і це видання 2000-х років; жодного разу не були видані 18,4%, були затребувані користувачами усього 1-2 рази 20,6%, а решта (13,3%) – мають відмітки про видачу від 3 до 5 разів.

За підсумками проведеного аналізу були надані рекомендації щодо вивільнення фонду від документів, що втратили актуальність, активізації

використання незаслужено забутих документів, а також визначені завдання щодо поповнення фондів структурних підрозділів документами певного тематичного спрямування.

Отже, огляд діяльності спеціалізованих бібліотек для дітей щодо проведення моніторингових та соціологічних досліджень 2017-2019 років показав, що в центрі уваги регіональних дослідників перебувала тематика Всеукраїнських моніторингових та соціологічних досліджень, ініційованих НБУ для дітей. Адже більшість базових бібліотек не просто збирали первинну інформацію згідно з програмами досліджень, а й узагальнювали по даним зі своїх регіонів і результати оприлюднювали в аналітичних довідках, соціологічних бюлетенях.

На жаль, з року в рік у бібліотеках для дітей регіонів поступово скорочується використання дослідницьких технологій. Однією з причин є зменшення чисельності персоналу книгозбірень. Але там, де діють соціологічні служби, працюють соціологи, дослідницька діяльність бібліотек активна. Тематика досліджень актуальна і спрямована на поліпшення ефективності функціонування бібліотек у нових трансформаційних реаліях сьогодення. Це зокрема спостерігається у Дніпропетровській, Чернівецькій, Хмельницькій, Полтавській, Черкаській, Херсонській, Миколаївській обласних бібліотеках для дітей.

Список використаної літератури:

1. Книга року – 2017 [Електронний ресурс] : бюл. соц. служби. Вип. 31 / Нац. б-ка України для дітей ; уклад. Є. Ю. Подокопна — Київ, 2018. — 20 с. — Режим доступу: <http://www.chl.kiev.ua/mbm/Book/View/448#page/1/mode/2up>. — Дата звернення: 12. 03. 2021.

2. Книга року – 2018 [Електронний ресурс] : бюл. соц. служби. Вип. 33 / Нац. б-ка України для дітей ; уклад. Є. Ю. Подокопна. — Київ, 2019. — 20 с. — Режим доступу: <http://www.chl.kiev.ua/mbm/Book/View/392#page/1/mode/2up>. — Дата звернення: 12.03.2021.

3. Книга року – 2019 [Електронний ресурс] : бюл. соц. служби. Вип. 35 [Електронний ресурс] / Нац. б-ка України для дітей ; уклад. О. О. Обіжисвіт, О. Б. Петренко. — Київ, 2020. — 23 с. — Режим доступу: <http://www.chl.kiev.ua/mbm/Book/View/558#page/1/mode/2up>. — Дата звернення: 12.03.2021.

4. Незадоволений читацький попит на дитячу літературу в бібліотеках України для дітей у 2017 році [Електронний ресурс] : аналіт. довідка за результатами опитування // Національна бібліотека України для дітей ; уклад. Є. Подокопна. — Режим доступу: http://www.chl.kiev.ua/prof_nov/2017/171226/НЧП_2017_у%20ред.pdf. — Дата звернення: 12 .03.2021.

5. Незадоволений читацький попит на дитячу літературу в бібліотеках України для дітей у 2018 році [Електронний ресурс] : аналіт. довідка за результатами опитування // Нац. б-ка України для дітей ; уклад. Є. Подокопна. — Режим доступу: http://www.chl.kiev.ua/prof_nov/2019/190108/Подокопна_НЧП-2018_Аналіт_РЕД.pdf. — Дата звернення: 12 .03.2021.

6. Незадоволений читацький попит на дитячу літературу в бібліотеках України для дітей у 2019 році [Електронний ресурс] : аналіт. довідка за результатами опитування // Нац. б-ка України для дітей. — Режим доступу: http://www.chl.kiev.ua/prof_nov/2020/200207/НЧП%202019.pdf. — Дата звернення: 12.03.2021.

7. Книга. Бібліотека. Читацька компетентність дітей [Електронний ресурс] : результати соціол. дослідж. : бюл. соціол. служби. Вип. 30 / Нац. б-ка України для дітей ; уклад. О. Б. Петренко. — Київ, 2017. — 27 с. — Режим доступу: <http://www.chl.kiev.ua/mbm/Book/View/380#page/1/mode/2up>. — Дата звернення: 12.03.2021.

8. Книжка. Дитина. Читання [Електронний ресурс] : результати опитування // Нац. б-ка України для дітей. — Режим доступу:

https://chl.kiev.ua/prof_nov/2019/191224/Мистецький%20арсенал.pdf. — Дата звернення: 12.03.2021.

9. Читацькі династії Національної бібліотеки України для дітей [Електронний ресурс] : аналіт. довідка за результатами лок. дослідж. // Нац. б-ка України для дітей ; уклад. Н. М. Школа. — Київ, 2017. — 16 с. — Режим доступу: <https://chl.kiev.ua/mbm/Book/View/373#page/4/mode/2up>. — Дата звернення: 12.03.2021.

10. Улюблена книжка твоєї родини [Електронний ресурс] : аналіт. довідка за результатами локального дослідження // Нац. б-ка України для дітей ; уклад. Є. Подокопна. — Режим доступу: https://chl.kiev.ua/prof_nov/2017/171227/Улюблена%20книжка%20твоєї%20родини.pdf. — Дата звернення: 12.03.2021.

11. Задоволення у бібліотеках для дітей читацьких потреб дітей національних меншин [Електронний ресурс] : соц. бюлетень. Вип. 32 / Нац. б-ка України для дітей ; уклад. О. Б. Петренко, Н. М. Школа. — Київ, 2018. — 28 с. — Режим доступу: <http://www.chl.kiev.ua/mbm/Book/View/435#page/6/mode/2up>. — Дата звернення: 12.03.2021.

12. Використання книжок мовами національних меншин у Національній бібліотеці України для дітей [Електронний ресурс] : аналіт. довідка за результатами локального дослідження // Національна бібліотека України для дітей : [вебсайт]. — Електрон. дані. — Режим доступу : https://chl.kiev.ua/prof_nov/2019/190114/Нацмен_ред.pdf. — Дата звернення: 12.03.2021.

13. Бібліотека і книга в формуванні професійної компетентності дитини [Електронний ресурс] : підсумки Всеукр. соціол. дослідження : бюл. соціол. служби. Вип. 34 / Нац. б-ка України для дітей ; уклад. О. Б. Петренко. — Київ, 2019. — 22 с. — Режим доступу:

<http://www.chl.kiev.ua/mbm/Book/View/495#page/1/mode/2up>. — Дата звернення: 12.03.2021.

14. Бібліотека і книга у формуванні професійної компетентності користувача Національної бібліотеки України для дітей [Електронний ресурс] : аналітична довідка. — Режим доступу: <http://www.chl.kiev.ua/Default.aspx?id=6529>. — Дата звернення: 12.03.2021.

15. Професійна компетентність бібліотекаря дитячої бібліотеки [Електронний ресурс] : підсумки регіон. соціол. дослідж. : бюл. соціол. служби. Вип. 29 / Нац. б-ка України для дітей ; уклад. Н. М. Школа. — Київ, 2017. — 30 с. — Режим доступу: <http://www.chl.kiev.ua/mbm/Book/View/371#page/1/mode/2up>. — Дата звернення: 12.03.2021.

16. Національна бібліотека України для дітей – бібліотека моєї мрії [Електронний ресурс] : аналіт. довідка за результатами опитування // Нац.

б-ка України для дітей : [вебсайт]. — Електрон. дані. — Режим доступу: https://chl.kiev.ua/prof_nov/2019/191224/Бібліотечний%20FREE-маркет.pdf. — Дата звернення: 12.03.2021.

Розділ V. Організаційно-методичне забезпечення діяльності бібліотек для дітей

Зі становленням України як цивілізованої демократичної країни, що обрала курс сталого розвитку, все більше уваги приділяється процесу розвитку дітей, захисту та забезпеченню їх прав та свобод. Сьогодні саме спеціалізовані бібліотеки для дітей приділяють маленьким громадянам необхідну увагу щодо їх самосвідомості та почуттів і лишаються єдиними закладами, що забезпечують рівні права для усіх дітей, незалежно від національності, соціального стану та віросповідання на інформацію в доступній і безпечній для них формі. Вони сприяють розвитку їхньої функціональної, візуальної, медіа-освітньої грамотності; надають широкий спектр послуг для всебічного розвитку дітей, допомагають організації та проведенню їхнього змістовного дозвілля з використанням найбільш повного зібрання документів для дітей універсального характеру, що мають культурну, наукову і художню цінність; сприяють освітньому процесу, розвитку творчих здібностей дітей та підтримці дитячого і сімейного читання. Саме тому формування дитячого світогляду має бути керованим процесом як з боку держави, так і інших державних структур. І звичайно з боку бібліотек для дітей, які є складовою частиною громади як центри задоволення потреб дитячого населення у публічній інформації, соціокультурний центр тощо. Запроваджена ще у 2014 році реформа децентралізації, створює нові виклики і ризики бібліотекам для дітей, впливає як на їх внутрішню організацію, так і організацію надання бібліотечних послуг в умовах громад. Відбуваються трансформації, які впливають на бібліотеки і є рушійною силою їхніх постійних змін. Нові умови істотно змінюють характер діяльності бібліотек для дітей, призводять до модернізації їх практики, оновлення форм і методів нарощування бібліотечного конкурентоздатного потенціалу.

МЕРЕЖА СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ БІБЛІОТЕК ДЛЯ ДІТЕЙ

Аналізуючи діяльність спеціалізованих бібліотек для дітей за період 2017-2019 рік, відмічаємо, що методична робота в умовах реформування набуває фундаментального значення, яке полягає у забезпеченні адекватного реагування бібліотек на зміни соціальної системи. Основна суть методичної роботи сьогодні визначається в управлінні змінами як зробити бібліотеку конкурентоспроможною, такою, аби замість ліквідації вона стала центром культурного життя громади. Саме тому методична діяльність бібліотек спрямовується на вироблення загальної стратегії подальшої діяльності бібліотек для дітей, оновлення змісту і форм спілкування з користувачами-дітьми, створення комфортного інформаційного середовища, яке б задовольняло потреби та інтереси дітей, впровадження в практику роботи бібліотек кращого досвіду, дотримання основних напрямів розвитку бібліотечної справи на сучасному етапі, підвищення рівня професійної підготовки бібліотечних працівників. Без всього цього важко отримати потрібні результати.

Сьогодні, в умовах реформування, коли з порушенням чинного законодавства у сфері культури відбуваються процеси, що руйнують, ліквідують та реорганізують систему закладів культури для дітей і не тільки, постають питання щодо *збереження мережі спеціалізованих бібліотек для дітей*, налагодження допомоги закладам в організації діяльності в громадах, пошуку і розробки різних моделей функціонування, поповнення їх документного ресурсу, впровадження комп'ютерних технологій тощо.

За час, що аналізується, мережа спеціалізованих бібліотек для дітей зазнала змін на 64 бібліотеки з подальшим виключенням з базової мережі закладів культури — з 956 до 892. У 2018 р. відновив свою роботу КЗК «Донецька ОБД» на базі Центральної дитячої бібліотеки КУ «ЦБС для дітей» м. Маріуполя, яка спільно з трьома бібліотеками-філіями ЦБС для дітей ліквідована в результаті злиття двох систем в одну. Без змін працює мережа у

Київській, Кіровоградській, Хмельницькій областях та бібліотеки для дітей міста Київ. А найбільше змін відбулося в Одеській області — ліквідовано 10 бібліотек, Житомирській — 6, Вінницькій, Полтавській та Чернігівській — по 5 бібліотек для дітей. По 4 бібліотеки для дітей ліквідовано у Дніпропетровській, Донецькій та Черкаській областях, 3 — у Волинській. На 2 бібліотеки для дітей зменшилася мережа Закарпатської, Львівської, Миколаївської, Сумської, Тернопільської, Херсонської та Чернівецької областей, на 1 — Запорізької, Івано-Франківської, Рівненської та Харківської областей.

Внаслідок створення територіальних громад:

- ліквідовано 31 спеціалізовану бібліотеку для дітей: у 2017 р.: *Могилів-Подільська міська бібліотека сімейного читання* (Вінницька обл.), *Миколаївська ЦРБД, Очаківська ЦРБД* (Миколаївська обл.), *Бібліотека-філія для дітей с. Зоря Саратовської ЦБС, Бібліотека-філія для дітей с. Кулевча Саратовської ЦБС, Бібліотека-філія для дітей с. Плахтіївка Саратовської ЦБС* (Одеська обл.), *Чаплинська ЦРБД* (Херсонська обл.); у 2018 р.: *Брацлавська, Ситковецька МБД, Гніванська МБД* (Вінницька обл.), *Бібліотека-філія № 12 МКЗК «ЦСБД» м. Дніпра, Бібліотека-філія № 5 для дітей КЗ «Нікопольська МЦБС», Бібліотека-філія № 6 для дітей КЗ «Нікопольська МЦБС»* (Дніпропетровська обл.), *ЦБД КУ «ЦБС для дітей» м. Маріуполя* (Донецька обл.), *Василевська дитяча бібліотека-філія № 2, Виноградівська дитяча бібліотека-філія № 3, Бородинська сільська дитяча бібліотека Тарутінської ЦБС* (Одеська обл.), *Черкаська РБД* (Черкаська обл.), *Менська РБД* (Чернігівська обл.); у 2019: *Межівська бібліотека для дітей селищного КЗК «Межівська центральна публічна бібліотека»* (Дніпропетровської обл.), *Бібліотека-філія № 1 ім. О. Пушкіна, Бібліотека-філія № 10 ім. С. Маршака, Бібліотека-філія № 8 ім. К. Чуковського КУ «ЦБС для дітей» м. Маріуполя* (Донецька обл.), *Бібліотека-філія № 2 Ужгородської МЦБС* (Закарпатська обл.), *Приазовська РБД* (Запорізька обл.), *Березівська РБД, Затишанська селищна бібліотека для дітей Затишанської ОТГ, РБД Кілійської ЦБС*

(Одеська обл.), РБД КУ «Каховська районна об'єднана бібліотека» ім. М. Братана (Херсонська обл.), Чернігівська РБД, Новгород-Сіверська РБД (Чернігівська обл.).

- об'єднано з публічними бібліотеками зі створенням структурного підрозділу — відділу обслуговування дітей: у 2017 р. — Заболотівська МБД Ратнівської РЦБС (Волинська обл.), Коломийська МБД № 3 (Івано-Франківська обл.), Самбірська РБД, Соснівська бібліотека-філія для дітей (Львівська обл.), Річківська сільська дитяча бібліотека Білопільського р-ну (Сумська обл.), Вишнівецька бібліотека для дітей Вишнівецької селищної ради Збаразького р-ну, Лановецька РБД (Тернопільська обл.), Мереш'янська РБД Харківського р-ну (Харківська обл.), Кам'янська РБД (Черкаська обл.);

у 2018 р. — Немирівська РБД (Вінницька обл.), Гребінківська РБД, Решетилівська РБД (Полтавська обл.), Путильська РБД, Кіцманська РБД (Чернівецька обл.), Новгород-Сіверська МБД (Чернігівська обл.); у 2019 р. — Луцька РБД (Волинська обл.), МБД ЦБС Берегівської міської ради (Закарпатська обл.), Білгород-Дністровська ЦРБД (Одеська обл.), Пирятинська РБД, Семенівська РБД (Полтавська обл.), Рівненська РБД (Рівненська обл.), Золотоніська РБД (Черкаська обл.).

- оптимізовано у дорослі публічні бібліотеки: у 2018 р. — Бібліотека-філія для дітей № 11 Полтавської ЦБС (Полтавська обл.); у 2019 р. — Устилузька МБД (Волинська обл.);

- ліквідовано з невідомих причин, без надання жодних підтверджувальних документів: у 2017 р. — Бібліотека-філія № 3 Бердичівської МБД, Новоград-Волинська РБД, Радомишльська РБД, Чуднівська РБД, Чоповицька селищна бібліотека для дітей Малинського р-ну, Бібліотека для дітей с. Корнин Попільнянського р-ну (Житомирська обл.), Остерська міська бібліотека-філія № 3 Козельської ЦБС (Чернігівська обл.).

Невизначеною досі залишається ситуація із Тростянецькою районною бібліотекою-філією для дітей КЗ «Тростянецька ЦРБ» Сумської обл., оскільки

з 2018 р. тривають судові тяжби щодо визначення статусу бібліотеки, але до остаточного рішення бібліотека залишається скороченою з мережі спеціалізованих бібліотек для дітей.

З порушенням чинного законодавства і без погодження з Центральним органом виконавчої влади у січні 2019 р. проходила реорганізація *Шполянської РБД*, що відбулася на підставі наказу начальника відділу культури і туризму Шполянської РДА. Копія даного наказу ані КЗ «Обласна бібліотека для дітей» Черкаської ОР, ані Управлінню культури та охорони культурної спадщини Черкаської ОДА надана не була.

Звичайно скорочення мережі бібліотек для дітей насамперед позбавляє читачів доступу до найкращих надбань вітчизняної та світової літератури, адже сучасні бібліотеки — це не просто видача книжок, це фактично центри розвитку громади, скеровані на культурне просвітництво, розвиток читання й соціальний захист. Саме тому реформа децентралізації для багатьох закладів культури, зокрема бібліотек для дітей, стала справжнім викликом; адже перед місцевою владою гостро постали питання — у якому форматі ці заклади мають існувати надалі і які послуги надавати користувачам, щоб бути максимально корисними для громади. І як бачимо, не всі громади виявилися зацікавленими в утриманні спеціалізованої бібліотеки для дітей на власному балансі, звідти відсутнє чітке кінцеве бачення, що ж буде із бібліотеками для дітей після закінчення реформи децентралізації.

Для забезпечення повноцінної діяльності мережі спеціалізованих бібліотек для дітей НБУ для дітей як провідний культурний, освітній, науково-інформаційний державний заклад відповідно до статті 7 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» бере участь у розробленні та реалізації державної політики в галузі бібліотечної справи, зокрема у підготовці нормативно-правових актів, націлених на забезпечення діяльності бібліотечних закладів, надання бібліотечних та культурних послуг громадам, збереження мережі спеціалізованих бібліотек України для дітей в умовах реформування та

ін. За цей період було підготовлено та подано до робочої групи Міністерства культури України під головуванням заступника міністра С.В. Фоменко низку пропозицій до Закону України «Про культуру».

У 2018 році при Міністерстві культури України було створено робочу групу з підготовки Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» № 32/95-ВР від 27 січня 1995 р. під головуванням заступника міністра Ю.А. Рибачука. НБУ для дітей подавалися пропозиції щодо змін з метою пристосування діяльності бібліотек в умовах адміністративно-територіальної реформи та порядок їх створення, реорганізації та ліквідації в умовах ОТГ. У 2019 р. підготовлені пропозиції до Закону України «Про місцеве самоврядування» № 280/97-ВР від 21.07.1997 р., адже з утворенням ОТГ у законодавстві не було передбачено надання культурних послуг громаді, що потребувало законодавчого визначення. Також бібліотека долучилася до розробки пропозицій до підпункту 2 пункту 2 Указу Президента України від 31.05.2018 р. № 156/2018 «Про невідкладні заходи щодо зміцнення державного статусу української мови та сприяння створенню єдиного культурного простору України» та плану організації виконання Указу Президента України від 31.05.2018 р. № 156 «Про невідкладні заходи щодо зміцнення державного статусу української мови та сприяння створенню єдиного культурного простору України», схваленого на засіданні Кабінету Міністрів України 13 червня 2018 р. (протокол № 23), Постанови Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2011 року № 1271 «Про затвердження переліку платних комунальних послуг, які можуть надаватися державними і комунальними закладами культури», Постанови Кабінету Міністрів України «Про мінімальні соціальні нормативи забезпечення населення публічними бібліотеками» від 30 травня 1997 р. № 510, п. 21 до Державних соціальних нормативів забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 6 лютого 2019 р. № 72. Також на запит Міністерства культури України були підготовлені Пропозиції щодо змін та доповнень до Проекту «Мінімального

культурного кошику», дія якого мала бути спрямована в першу чергу на базовий рівень із метою забезпечення соціальних гарантій населення громад на отримання культурних послуг за місцем проживання. Даний документ визнав би основи встановлення і формування мінімальних культурних стандартів, які забезпечують рівний доступ до якісного культурного продукту громадян України незалежно від місця проживання.

Вже не одноразово на професійних зібраннях піднімалося питання щодо віднесення фахівців не бібліотекарів, які також працюють у бібліотеках, та їхня діяльність нероздільно пов'язана з бібліотечно-інформаційним обслуговуванням користувачів, до бібліотечних фахівців. Це сприяло б і покращенню соціальних гарантій таких працівників, адже у цьому випадку вони могли б претендувати на надбавку згідно з Постановою Кабінету міністрів України № 84 від 22.01.2005 р. «Про затвердження Порядку виплати доплати за вислугу років працівникам державних і комунальних бібліотек» та Постанови Кабінету міністрів України № 1073 від 30.09.2009 р. «Про підвищення заробітної плати працівникам бібліотек». Тому були розроблені та подані до Міністерства культури України Пропозиції НБУ для дітей до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників ВИПУСКУ 81. Культура та мистецтво щодо внесення наступних професій: Психолог (бібліотечна справа); Соціолог (бібліотечна справа); Адміністратор бази даних (бібліотечна справа); Адміністратор системи (бібліотечна справа); Інженер-електронік (бібліотечна справа); Інженер-програміст (бібліотечна справа).

ПІДВИЩЕННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Підвищення кваліфікації бібліотечних працівників — це постійне удосконалення та поглиблення знань, умінь та навичок, приведення у відповідність фахової компетентності сучасним вимогам. Динаміка процесу розвитку громад та територій зумовлює пристосування до роботи у перехідний період, що потребує перегляду традиційних методів бібліотечної роботи,

пошуку раціональних способів управління змінами, способів, які дозволяли б передбачати проблеми та випереджати їх виникнення, прогнозуючи розвиток бібліотеки, вимагає підвищення професійних якостей фахівців.

Науково-практичні конференції.

З метою забезпечення ефективного спілкування, обміну досвідом та інформацією, відповідно до новітніх вимог користувачів, задля максимального розкриття широкого спектра діяльності бібліотек для дітей, переоцінки традиційних методів діяльності і втілення в практику нових ідей та досвіду провідних бібліотечних установ проводяться науково-практичні конференції, на яких бібліотечні фахівці представляють ґрунтовні проблемні доповіді, що нерідко викликають дискусійні обговорення. Відвідування таких фахових заходів лишається досить дієвим способом підвищення своєї кваліфікації, адже виступи з доповідями, обмін професійним досвідом, обговорення дискусійних питань мають на меті, передусім, особистісне професійне удосконалення та формування нового бібліотечного світогляду.

4-7 жовтня 2017 р. на базі НБУ для дітей відбулася Міжнародна науково-практична конференція до 50-річчя заснування бібліотеки «Заради дитини працюємо і творимо!» за участю повідних фахівців Міністерства культури України, Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого, Національної історичної бібліотеки України, Державної бібліотеки України для юнацтва, Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В.О. Сухомлинського, Київської обласної бібліотеки для юнацтва, генерального директора Національної дитячої бібліотеки ім. Іона Крянге Республіки Молдова Клаудії Балабан, директора департаменту дитячої та молодіжної літератури Литовської національної бібліотеки ім. Мартінаса Мажвідаса Алдони Аугустайтене, керівника відділу дослідження та розповсюдження Департаменту дитячої та молодіжної літератури Литовської національної бібліотеки ім. Мартінаса Мажвідаса Інги Мітунявичюте, директора повітової бібліотеки ім. Г. Баріциу м. Брашова Румунія Даніела Назаре, провідних спеціалістів НБУ для дітей,

директорів та заступників директорів ОБД та ЦБС для дітей, завідувача Краматорської ЦМБД ім. О.С. Пушкіна, директорів видавництв «Юніверс», «Теза», «Академія», «Авіаз», письменників М. Хомича, О. Кротюк, Л. Ніцой, М. Морозенко, К. Єгорушкіна, а також працівників гімназії № 172 «Нивки» та ДНЗ № 387 Шевченківського району м. Києва. Протягом конференції учасники обговорювали аспекти діяльності НБУ для дітей у бібліотечній системі держави за її історичний 50-річний шлях; питання співпраці бібліотеки з культурними представництвами різних народів світу; історію створення мережі спеціалізованих бібліотек для дітей; особливості професійного та соціального партнерства у сучасних умовах; досвід участі дитячих бібліотек у міжнародних проєктах та програмах; бібліотечне обслуговування дітей в умовах адміністративно-територіального реформування; основні засади співпраці дошкільних навчальних закладів та бібліотек для дітей, а також міжнародний досвід бібліотечного обслуговування дітей на сучасному етапі. За матеріалами науково-практичної конференції зібрано, систематизовано та видано збірку доповідей та тез учасників конференції «Заради дитини працюємо і творимо!»¹.

Як всеукраїнський науково-методичний центр для удосконалення державної політики в галузі бібліотечної справи та розробки нових підходів до її реалізації НБУ для дітей забезпечує організацію та проведення Всеукраїнської конференції директорів ОБД, яка щорічно відбувається на базі однієї з бібліотек. Так, 9-11 жовтня 2018 р. на базі Центральної дитячої бібліотеки КУ «ЦБС для дітей» м. Маріуполя відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція «Бібліотеки для дітей в умовах реформи децентралізації: нові практики і технології розвитку» за участю Міністерства культури України, НБУ для дітей, Донецької обласної організації Професійної спілки працівників культури України, директорів ОБД та фахівців КУ «ЦБС для дітей» м. Маріуполя. Протягом конференції учасники обговорювали

---

¹ Кузілова Т.М. Заради дитини працюємо і творимо [Електронний ресурс] / Т.М. Кузілова. — Режим доступу: <http://www.chl.kiev.ua/mbm/Book/View/348#page/1/mode/2up>

питання діяльності спеціалізованих бібліотек для дітей в умовах адміністративно-територіальної реформи; організацію стаціонарного та нестаціонарного бібліотечно-інформаційного обслуговування населення в об'єднаних територіальних громадах; впровадження сучасних бібліотечних послуг для якісного обслуговування читачів-дітей в умовах децентралізації. За матеріалами науково-практичної конференції зібрано, систематизовано та видано збірку доповідей учасників конференції «Бібліотеки для дітей в умовах реформи децентралізації: нові практики і технології розвитку»².

У період з 08 по 10 жовтня 2019 року у м. Тернополі на базі КУ ТОР «Тернопільська ОБД» пройшла Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасна бібліотека для дітей — платформа для культурного розвитку громади». Метою заходу було: обговорення стратегічних питань функціонування спеціалізованих бібліотек України для дітей в умовах адміністративно-територіальної реформи; розгляд нормативно-правових аспектів діяльності бібліотек, соціальних функцій та забезпечення максимально ефективного функціонування бібліотек у культурному просторі громад; популяризація сучасних бібліотечних послуг для якісного обслуговування читачів-дітей; моніторинг громадського інтересу до бібліотеки як центру інноваційного розвитку громади; налагодження співпраці з органами місцевого самоврядування, дитячими видавництвами, письменниками, бібліотеками для дітей, громадськими організаціями у сфері підтримки дитячого читання; пошук джерел наповнення бібліотечних фондів. У конференції взяли участь начальник управління культури Тернопільської обласної державної адміністрації Шергей Г.П., генеральний директор НБУ для дітей, заслужений працівник культури України, кандидат культурології Гордієнко А.І. та провідні фахівці бібліотеки, директор Департаменту моніторингу соціальних прав Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Глущенко С.А.,

---

² Кузілова Т.М. Бібліотеки для дітей в умовах реформи децентралізації: нові практики і технології розвитку [Електронний ресурс] / Т.М. Кузілова. — Режим доступу: <http://www.chl.kiev.ua/mbm/Book/View/418#page/1/mode/2up>

директор Інституту експертно-аналітичних та наукових досліджень Національної академії державного управління при Президентові України, доктор наук з державного управління Петроє О.М., начальник відділу підтримки книговидання Українського інституту книги Марченко Ю.І., провідний фахівець відділу підтримки книговидання Українського інституту книги Саражина Л.С., Тербовлянський міський голова Поперечний С.І., директори ОБД, дитячі бібліотекарі Тернопільщини. За матеріалами науково-практичної конференції зібрано, систематизовано та видано збірку доповідей учасників конференції «Сучасна бібліотека для дітей — платформа для культурного розвитку громади»³.

Ще одна Всеукраїнська науково-практична конференція пройшла за період, що аналізується, на базі КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки» ХОР «Роль дитячої книги у формуванні гармонійно розвиненої особистості» у 2017 р. В організації конференції взяли участь НБУ для дітей, Українська асоціація працівників бібліотек для дітей, Національна секція Міжнародної ради з дитячої та юнацької книги України (ІВВУ) та низка профільних педагогічних закладів та організацій: Національна академія педагогічних наук, Консорціум закладів післядипломної освіти, Херсонський державний університет, Навчально-естетичний комплекс «Художня школа» м. Херсон та книготоргівельна мережа «Учбова книга» м. Херсона. Під час пленарного засідання конференції обговорювалися проблемні питання дитячого читання у психологічних, педагогічних та бібліотечних аспектах; роль дитячого читання у соціалізації дитини та інноваційні форми і методи залучення дітей до книги. Науковці та практики дискутували про вітчизняний та зарубіжний досвід залучення молодших школярів до читання та сучасні тенденції розвитку інтересів читачів молодшого віку. У рамках конференції було представлено

---

³ Кузілова Т.М. Сучасна бібліотека для дітей — платформа для культурного розвитку громади [Електронний ресурс] / Т.М. Кузілова. — Режим доступу: <http://www.chl.kiev.ua/mbm/Book/View/467#page/1/mode/2up>

інноваційні форми роботи з дитячою книгою, майстер класи за участю дитячих письменників та виступи творчих дитячих колективів.

Також цього року пройшла науково-практична конференція «Формування національно-патріотичної свідомості дітей в бібліотечному просторі Хмельниччини», присвячена 80-річчю з часу заснування Хмельницької ОБД ім. Т.Г. Шевченка, за участю НБУ для дітей, Управління культури, національностей, релігій та туризму облдержадміністрації, Обкому профспілки працівників культури, обласного відділення УБА, директорів Хмельницької ОУНБ та ОБЮ, директорів Івано-Франківської ОБД, КУ Тернопільської ОБД, фахівців КЗ «Львівська ОБД» ЛОР, бібліотекарів бібліотек для дітей Хмельниччини. Учасники конференції обговорювали національно-патріотичне виховання як невід'ємну складову діяльності спеціалізованих бібліотек для дітей, нові реалії виховання у підростаючого покоління патріотизму засобами бібліотеки, діяльність сучасної бібліотеки в контексті військово-патріотичного виховання дітей і молоді, краєзнавство як пріоритетний напрям діяльності бібліотек для дітей із патріотичного виховання. У рамках конференції відбувся круглий стіл «Актуалізація національно-патріотичного виховання дітей: нова хвиля бібліотечної реальності» та ювілейні урочистості.

Відзначення 80-річчя від дня заснування Полтавської ОБД ім. Панаса Мирного у 2018 р. пройшло також у форматі обласної науково-практичної конференції «80 років у колі друзів». Бібліотеку вітали громадські діячі, соціальні партнери, полтавські дитячі письменники, дитячі бібліотекарі області, що під час конференції дізналися про здобутки, визначні події та плани на майбутнє книгозбірні, переглянули медіапродукти, фрагменти театралізованих масових заходів, лялькових вистав, виставки світлин, дитячих творчих робіт, методико-бібліографічних матеріалів, підготовлених працівниками бібліотеки та обговорили створення сучасної моделі дитячої бібліотеки; бібліотечне обслуговування дітей в умовах адміністративно-територіального ділення; бібліотечну послугу як засіб задоволення потреб громади; бібліотечні інновації

в популяризації книги та читання; інноваційні підходи та інструментарії в питаннях національно-патріотичного виховання дітей та підлітків; бібліотечний блог як інструмент правової освіти дітей.

У квітні цього ж року відбулася науково-практична конференція «Шкільні й дитячі бібліотеки на допомогу медіаосвіті», організована КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки» ХОР та управлінням освіти Херсонської міськради. У роботі конференції взяли участь працівники шкільних і дитячих бібліотек Херсона і Миколаєва. Під час конференції були підбиті підсумки корпоративного проєкту «Основи медіаосвіти: бібліотечна складова», який реалізували ОБД, ЦБД Херсонської ЦБС, усі шкільні бібліотеки м. Херсона та бібліотечно-інформаційний центр Школи гуманітарної праці за участі фахівців НБУ для дітей та у партнерстві з освітянськими методичними центрами — Херсонською академією неперервної освіти, методичним кабінетом при управлінні освіти Херсонської міськради протягом 2013-2018 років. У виступах на конференції провідних фахівців ОБД та ЦМБД, шкільних бібліотекарів Херсонщини і Миколаївщини було презентовано кращий досвід впровадження занять з інформаційної безпеки у роботу бібліотек та перспективні напрацювання у сфері медіа- та інформаційної освіти школярів, прозвучали рекомендації науковців щодо сучасних підходів у формуванні критичного мислення дітей та підлітків. Учасники познайомилися з медіазаняттями з інформаційної безпеки, що представлені у вільному доступі на сайті Миколаївської ОБД ім. В.О. Лягіна, та дізналися особливості їх створення та роботи з ними. Бондаренко Я.Л., завідувач відділу інформаційно-комунікативних технологій ЦМБ для дітей м. Миколаєва, запропонувала учасникам огляд медіаресурсів бібліотеки ім. Ш. Кобера і В. Хоменка, проклавши «цифровий маршрут» своєї бібліотеки. Каргузов К.М., директор Науково-педагогічної бібліотеки м. Миколаєва, під час свого виступу наголосив на необхідності формування бібліотекарями власної медійної культури, виробленні навичок та звички критично оцінювати інформацію, адже без цих

знань сучасний бібліотекар не може створювати та навчати інших інформаційній грамотності. Результатом конференції стало ухвалення завдання подальшої спільної роботи херсонських книгозбірень — дитячих і шкільних — у сфері медіа- та інформаційної грамотності юних користувачів.

У квітні 2019 р. у Херсоні відбулася науково-методична конференція «Школа і бібліотека: інтеграція медіаосвітніх практик», яку провели КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки» ХОР та навчально-виховний комплекс «Школа гуманітарної праці» ХОР та управління освіти ХМР. Учасники конференції заслухали доповіді: «Проект «Відкрита бібліотека» в сучасній школі»; «Медійна компетентність сучасного бібліотекаря: вчимося і працюємо разом»; «Медіаграмотність в Україні: розвиток та перспективи»; «Формування медіа-простору сучасної бібліотеки: огляд інноватики»; «Читання дітей і підлітків: довга дорога в Мережі...»; «Медіа як засіб розвитку і соціалізації дитини-читача». Подальша робота конференції проходила у секціях — «Створення позитивного іміджу закладу загальної середньої освіти шляхом колективної медіаторчості» та «Бібліотеки у медіасередовищі: навчання, навігація, контент», що проводилися у Школі гуманітарної праці та в бібліотеці. Також ОБД у співпраці зі ще одним партнером — КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» ХОР — організувала медіаосвітні тренінгові заняття, лекції та практикум із проведення медіагри «50-зірковий Ігроленд. Літературні пазли», створеної працівниками ОБД. Захід проведено за підтримки Ради міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX).

Семінари.

Найбільш розповсюдженою та традиційною формою підвищення кваліфікації є організація семінарів. Вони передбачають найбільшу активність учасників і використовуються для спільного обговорення актуальних проблем, вироблення загальних рішень або пошуку нових та креативних ідей. Організація і форма проведення семінарів осучаснюється з впровадженням нових методів навчання, які базуються на імітаційному моделюванні.

Розповсюдженими формами заходів на семінарських заняттях є тренінги, які розвивають здібності особистості до пошуку нових знань, творчості, формують новий світогляд.

Аналізуючи тематику трьох років, можна виділити наступний спектр основних питань, яким присвячувалися проведені семінари:

✓ *Робота бібліотеки в умовах адміністративно-територіальної реформи.*

На сучасному етапі, коли відбувається об'єднання територіальних громад, одним із актуальних питань є функціонування та розвиток бібліотечних закладів області в нових умовах. Розгляду та обговоренню цієї теми було присвячено 16 семінарів. У 2017 р.: «Дитячі бібліотеки в умовах реформування: виклики та перспективи» (Івано-Франківська ОБД); «Публічна бібліотека як інформаційно-культурний центр місцевої громади» (КЗ КОР «Київська ОБД»); «Бібліотека і громада: шляхи взаємодії, очікувані результати» (КУ ТОР «Тернопільська ОБД»); «Сільська бібліотека: від обслуговування населення до співпраці з громадою» (ОКЗ «Харківська ОБД»); «Бібліотечне обслуговування для дітей в умовах адміністративно-територіального реформування» (Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка); «Дитячі бібліотеки в умовах трансформації місцевого самоврядування» (КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрові Чайки» ХОР). У 2018 р.: «Бібліотеки для дітей і громади: стратегічне партнерство в інтересах дитини» (КЗК «Дніпропетровська ОБД»); «Бібліотеки ЦБС і бібліотеки ОТГ: партнерство та координація діяльності» (КЗ КОР «Київська ОБД»); «Бібліотечне обслуговування дітей в умовах адміністративної реформи: актуальні питання і виклики часу» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна); «Бібліотека для дітей в умовах децентралізації: формуємо читача з дитинства» (Тернопільська ОБД); «Організація обслуговування користувачів у сучасних умовах» (ОКЗ «Харківська ОБД»). У 2019 р. НБУ для дітей ініціювала та провела спільно з Директоратом державної мовної політики Міністерства культури України цикл науково-практичних семінарів «Бібліотеки

та громада: динамічний розвиток і пошук нових форматів взаємодії» відповідно до наказу Міністерства культури України від «11» січня 2019 р. № 15. Перший семінар «Соціальні функції бібліотеки для дітей в культурному просторі громад» відбувся на базі бібліотек Гадяцької ОТГ Полтавської обл., другий — «Бібліотеки для дітей в контексті реформи децентралізації» — на базі Миколаївської ОБД ім. В.О. Лягіна. Детальна інформація про перебіг семінарів, його учасників та основні заходи висвітлена у статті «Бібліотека та громада: час нових підходів» у № 3 фахового науково-практичного журналу «Бібліотека у форматі Д^о» за 2019 р.⁴ й за посиланням <http://www.chl.kiev.ua/D0/Book/View/118#page/2/mode/2up>. Також проведені семінари: «Вплив процесів реформування на дотримання права дитячих користувачів на бібліотечно-інформаційне обслуговування» (Вінницька ОБД ім. І.Я. Франка); «Бібліотека — соціокультурний центр громади» (КЗК «Донецька ОБД»); «Місце бібліотеки в об'єднаній територіальній громаді: реалії та перспективи» (Полтавська ОБД ім. Панаса Мирного). Предметом обговорення бібліотекарями та представниками органів місцевого самоврядування на цих семінарах стали такі нагальні питання: нові виклики для бібліотек в умовах децентралізації, їх роль як соціокультурних центрів, інформаційних посередників між владою та громадою, їхні проблеми, болі та очікування, нові практики і технології розвитку, правові аспекти функціонування бібліотек в ОТГ, реорганізація ЦБС та утворення публічної бібліотеки ОТГ, алгоритм передачі бібліотек-філій ЦБС до ОТГ, варіанти організації мережі публічних бібліотек, структура та штати публічної бібліотеки, організація бібліотечного фонду та бібліотечного обслуговування в публічній бібліотеці ОТГ, комплектування фондів. У підсумках семінарів фахівці візуалізували власне бачення майбутнього бібліотек і зокрема своїх установ. Відтак окреслювалися основні напрями роботи, визначалися шляхи

---

⁴ Гордієнко А.І. Бібліотека та громада: час нових підходів // Бібліотека у форматі Д^о. — 2019. — № 3 — С. 2-4

комунікації з владою та громадськістю. А необхідність постійно розвиватися, оволодівати новими технологіями, бути потрібними дітям і дорослим, завжди тримати «хвилю перетворень» у суспільстві та у бібліотечній галузі стали головними висновками цих заходів.

✓ *Бібліотека для дітей як простір для виховання особистості-дитини.*

Переважно це була тематика обласних семінарів для заступників директорів із питань обслуговування дітей, де обговорювали сферу впливу дитячої бібліотеки в соціально-культурному контексті регіону, реалізацію бібліотечних програм та проєктів, створення умов для комфортного перебування в бібліотечних установах дітей різних вікових категорій, важливі аспекти комунікації бібліотекаря і читача, основні компоненти налагодження діалогу дорослого і дитини, впровадження бібліотечних інновацій для користувачів-дітей. Так, у 2017 р. проведені обласні семінари: «Сучасна бібліотека для дітей: креативний простір для розвитку особистості» (Волинська ОБД на базі Горохівської ЦБС); «Бібліотека для дітей — світ нових можливостей», «Читання. Навчання. Дозвілля. Грані оптимального співвідношення» (КЗК «Дніпропетровська ОБД»); «Культурно-просвітницька діяльність бібліотек для дітей: ідеї, проєкти, практика» (ОБД Житомирської ОР); «Бібліотека для дітей як комунікативний майданчик інтелектуального розвитку і культурного дозвілля дітей» (КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» ЗОР); «Соціальне спрямування діяльності: бібліотеки для дітей» (Одеська ОБД ім. В. Катаєва); «Розвиток творчих здібностей учнів інноваційними засобами бібліотечної роботи» (Полтавська ОБД ім. Панаса Мирного); «Бібліотека як центр суспільних зв'язків, місце духовного спілкування, організації змістовного дозвілля населення» (Тернопільська ОБД). У 2018 р. таких семінарів проведено три: «Дитяча бібліотека — сучасні сфери — сучасні послуги» (Вінницька ОБД ім. І.Я. Франка); «Мистецтво створювати... бібліотеку» (КЗ «Львівська ОБД» ЛОР); «Дитяча бібліотека — локації безпеки, толерантності і розвитку» (КЗ

«Рівненська ОБД» РОР). І сім відбулося у 2019 р.: «Форми соціокультурної діяльності в контексті організації обслуговування юних читачів» (Вінницька ОБД ім. І.Я. Франка); «Сервісна діяльність бібліотеки, орієнтована на задоволення потреб читачів — дітей», «Бібліотека для дітей — безмежний простір для ініціативи і творчості бібліотекарів» (КЗК «Дніпропетровська ОБД»); «Духовно — моральні цінності як гармонійна основа процесу формування світогляду дитини», «Бібліотека та юний читач: складові успіху» (Івано-Франківська ОБД); «Бібліотека для дітей: виклики, шанси, натхнення» (КЗ «Львівська ОБД» ЛОР); «Бібліотека, яку створюємо ми» (КЗ «Рівненська ОБД» РОР).

✓ *Вплив методичної служби на якісне надання бібліотечних послуг громаді.*

Швидко реагуючи на зміни в суспільстві, пріоритетами свого розвитку сучасна бібліотека обирає всебічне вдосконалення своєї роботи задля задоволення потреб користувача. Під час заходів, присвячених цій тематиці, розглядалися дієві та актуальні методи роботи щодо моделювання бібліотечного обслуговування, перспективи та можливі шляхи організації сучасного бібліотечного простору, надавалися рекомендації щодо покращення якості бібліотечних послуг та професійної компетентності бібліотекарів, зверталася увага на підвищення громадського інтересу до бібліотеки як осередку державної культурної політики та центру інноваційного розвитку громади, активне використання інформаційних технологій у діяльності та позиціонування бібліотеки у віртуальному просторі, налагодження партнерських відносин з установами громади та забезпечення координації органів місцевого самоврядування, дитячих видавництв, письменників, бібліотек для дітей, громадських організацій у сфері підтримки дитячого читання. У 2018 р. проведені семінари: «Бібліотека для дітей: модернізація діяльності в контексті часу» (КЗК «Дніпропетровська ОБД»); «Спеціалізовані бібліотеки для дітей: проблеми сьогодення, перспективи майбутнього» (КЗ

«Закарпатська ОБДЮ» ЗОР); «Модернізація шляхів методичного забезпечення бібліотек Київської області: сучасні вимоги та реалії» «Управління сучасною бібліотекою: нові вимоги та тенденції», «Традиційні та інноваційні послуги сучасної бібліотеки в обслуговуванні читачів різних вікових категорій» (КЗ КОР «Київська ОБД»); «Сучасна бібліотека: формула успіху» (КЗ СОР «Сумська ОБД»); «Моделювання бібліотечного обслуговування дітей: актуальні та дієві методи» у рамках регіонального проєкту «Конструкторське Бюро Бібліотекарів», «Сучасні формати діяльності спеціалізованої бібліотеки для дітей» (Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка); «Діяльність бібліотек області в процесі модернізації послуг» (КЗ «Черкаська ОБД» ОР); «Модернізація змісту діяльності бібліотек, що обслуговують дітей: пріоритети та перспективи 2019 р.» (Чернівецька ОБД). У 2019 р.: «Соціальні функції бібліотеки для дітей у культурному просторі громади», «Публічні бібліотеки області — пріоритети розвитку» (КЗК «Донецька ОБД»); «Модернізація змісту діяльності спеціалізованих бібліотек для дітей Полтавщини в рамках сьогодення» (Полтавська ОБД ім. Панаса Мирного); «Організація обслуговування сучасної дитини-читача: інтеграція, інновації, інтерактивність» (КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки» ХОР).

✓ *Читання і книга — важливі чинники у вихованні духовних цінностей.*

Дані семінари спрямовані на вдосконалення рівня професійної компетенції бібліотечних фахівців, активізацію дитячих бібліотек у популяризації сучасної української літератури й залученні дітей та підлітків до читання, розвиток української літератури для підростаючого покоління. Під час їх проведення розглядалися література для підлітків у контексті сучасних запитів та видавничого процесу, вплив книги на формування національно-культурної свідомості дитини, обговорювалися сучасні форми взаємодії у формуванні батьківської компетентності, презентувалися мотиваційні технології та сучасні практики на підтримку сімейного читання, відбувалося

інтерактивне спілкування з сучасними українськими письменниками та видавцями. Головною метою Всеукраїнського семінару «Через казку до реальності: роль бібліотеки у розвитку дитини», що проходив за ініціативи НБУ для дітей у травні 2018 р. на базі ЦМБД МКЗК «ЦСБД» м. Дніпра, став обмін кращим досвідом щодо використання казки у багатогранному розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, адже казка допомагає формувати основи поведінки і спілкування дітей, розвиває фантазію і уяву дитини, а також її творчий потенціал. Участь у ньому взяли крім фахівців НБУ для дітей бібліотекарі ОБД та бібліотек для дітей Дніпропетровської обл., ЦБС для дітей, МКЗК «ЦСБД» м. Дніпра, працівники дошкільних навчальних закладів та вчителі молодших класів шкіл міста, місцеві дитячі письменники. Про роль книги у вихованні духовної культури дітей та книги, які потрібно використати під час проведення масових заходів, говорили на обласних семінарах «Джерело натхнення — книга. Всесвіт дитячої творчості» (Вінницька ОБД ім. І.Я. Франка) та «Книга і читання — важливий чинник у формуванні гармонійно розвиненої особистості» (КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки» ХОР). Сімейні читацькі цінності висвітлювалися під час семінару «Підтримка родини і збереження традицій сімейного читання в умовах сучасної бібліотеки» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна). А на семінарі «Орієнтири молоді в літературі: класики і сучасники» (КЗ «Закарпатська ОБДЮ» ЗОР) молоді літератори презентували бібліотечним фахівцям області свою творчість, знайомили з новими книгами та ділилися досвідом написання і просування літературних творів.

✓ *Співпраця із шкільними бібліотеками.*

Час вимагає від бібліотекарів прогресу і розвитку. За концепцією нової української школи кожен навчальний заклад матиме у своїй структурі сучасну бібліотеку, яка буде ресурсним осередком і експериментальним майданчиком для учнів та вчителів, забезпечить вільний доступ до якісних електронних

підручників, енциклопедій, лабораторій⁵. Але шкільні бібліотеки, не чекаючи концепції, вже перетворюються на центри спілкування та направлені на формування інформаційної культури учнів, сприяють розвитку учнівських досягнень та грають ключову роль в удосконаленні нової української школи, спрямованої на творчий розвиток школяра. Саме тому для спеціалізованих бібліотек для дітей з'явився додатковий майданчик з метою надання методичної допомоги та проведення спільних навчальних заходів. Найактивніше зі шкільними бібліотеками співпрацює КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки» ХОР, яка ініціювала та провела практичні семінари для працівників шкільних бібліотек: «Медіаосвітні завдання шкільних бібліотек: ресурси і практична реалізація», «Книга і читання — важливий чинник у вихованні духовних цінностей учнів. Виховуємо патріотів», «Виховання читача нового покоління: з практики роботи педагогів та бібліотекарів», «Шкільна бібліотека — за здоровий спосіб життя», «Актуальні виклики для шкільної бібліотеки: завдання, методики, інновації», «Бібліотека закладу освіти — простір інформаційно-освітніх можливостей». Також подібні семінари провів ОКЗ «Харківська ОБД» — «Розвиток читацької компетентності учнів як умова формування адаптованої особистості, здатної орієнтуватися в потоці інформації»; КЗ «Черкаська ОБД» ОР «Організація роботи шкільної бібліотеки в контексті реформування національної освіти»; Краматорська ЦМБД ім. О.С. Пушкіна «Автоматизація бібліотечних процесів та інтеграція інформаційних технологій у систему роботи шкільних бібліотек», на яких розглядалися питання сучасних тенденцій розвитку бібліотечної справи у школі, пріоритетних напрямів впровадження автоматизованих бібліотечних систем та інтеграції інформаційних технологій у процес роботи шкільних бібліотек.

Інновації в роботі бібліотек.

---

⁵ Нова українська школа / Міністерство освіти і науки України
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

Надання послуг користувачам є провідною функцією сучасних бібліотек. Сьогодні, в умовах активного впровадження в бібліотечні процеси сучасних інформаційних технологій, процес обслуговування користувачів потребує не тільки технічного, а й змістовного оновлення, підвищення ефективності прогресивних видів обслуговування користувачів. Для ознайомлення з новаціями бібліотеки провели ряд практичних семінарів: «Інноваційні форми роботи бібліотеки: нові технології – нові можливості» (Краматорська ЦМБД ім. О.С. Пушкіна); «Бібліотеки Одеської області — дітям: інноваційність, креатив в умовах суспільних змін», «Сучасна бібліотека — синтез традиційних та інноваційних технологій: завдання на 2019 рік» (Одеська ОБД ім. В. Катаєва); «Ефективна бібліотека: різноманітність функцій та моделей розвитку», на якому обговорювали нові архітектурні моделі сучасних книгозбірень, послуги та форми роботи сучасної бібліотеки (КУ ТОР «Тернопільська ОБД»); «Бібліотека для дітей: якісний менеджмент, інноваційна діяльність» (Чернівецька ОБД), на яких обговорювали впровадження сучасних форм бібліосервісу в бібліотечну практику, визначали найдієвіші методи залучення до бібліотеки сучасного вибагливого користувача, обмінювалися досвідом щодо впроваджених інновацій, які добре себе зарекомендували і мають ефективність.

✓ *Соціальне партнерство як фактор успіху бібліотеки.*

Як стати цікавою громаді, будувати партнерські стосунки з різними державними установами, громадськими об'єднаннями, творчими спілками, робити акцент на наданні послуг, необхідних партнерам, визначали на семінарах «Бібліотека для дітей в системі соціальних зв'язків регіону. Нові моделі організації бібліотечного обслуговування» (КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» ЗОР); «Дитяча бібліотека — діапазон можливостей і партнерства» (Кіровоградська ОБД ім. Т.Г. Шевченка); «Бібліотека для дітей та соціально-культурне партнерство» (КЗ КОР «Київська ОБД»); «Дитяча бібліотека як вигідний партнер у становленні громадянського суспільства» (Полтавська ОБД

ім. Панаса Мирного на базі Кременчуцької МЦБС для дітей), на яких обговорювали підвищення іміджу бібліотек для дітей та соціально-культурне партнерство як ресурс розвитку та напрям удосконалення бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів).

✓ *Сучасні підходи до національно-патріотичного виховання читачів-дітей у бібліотеках для дітей.*

Патріотичне виховання є традиційним для бібліотек, але сьогодення розставляє нові акценти й вимагає розширення цього завдання. В умовах сьогодення, в час духовного відродження та європейського розвитку України дитячі бібліотеки як ніколи раніше переймаються проблемами національно-патріотичного виховання, оцінюючи свої потенційні можливості за допомогою книг, просвітницьких заходів, розуміючи свою місію та соціальне призначення. На вдосконалення змісту та засобів національно-патріотичного виховання у бібліотеці з метою формування в майбутніх громадян України найбільш значущих для українського народу моральних цінностей — патріотизму, духовної єдності були спрямовані семінари: «Національно-патріотичне виховання громадянина України: роль і місце дитячих бібліотек в сучасних реаліях», «Сучасна бібліотека – платформа для патріотично-краєзнавчого виховання дітей» (Івано-Франківська ОБД); «Роль бібліотек для дітей в реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання дітей і молоді на 2016-2020 роки» (Кіровоградська ОБД ім. Т.Г. Шевченка); «Роль бібліотечних закладів у національно-патріотичному вихованні читачів» (КУ ТОР «Тернопільська ОБД» на базі Підволочиської ЦБД).

✓ *Бібліотечні фонди та впровадження УДК: наближення до європейської бібліотечної практики:*

Перехід бібліотек на систематизацію документів за УДК — важливий момент перебудови діяльності бібліотек. Зважаючи на велику кількість виникаючих запитань про пересистематизацію фондів і каталогів, розміщення фондів у вільному доступі тощо, для напрацювання узгодженої політики щодо

впровадження УДК у бібліотеці проводилися відповідні семінари: «Особливості систематизації УДК з урахуванням вікових особливостей користувачів мережі бібліотек для дітей» (Івано-Франківська ОБД); «Формування та збереження фондів бібліотек для дітей — реалії і перспективи» (Кіровоградська ОБД ім. Т.Г. Шевченка); «Впровадження Універсальної десяткової класифікації в практику роботи бібліотек» (КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки» ХОР); «Універсальна десяткова класифікація: знайомимося, вивчаємо, впроваджуємо», «Проблемні питання методики систематизації документів за УДК», «Структура та зміст планування роботи з ДБА» (ЦБ ім. Т.Г. Шевченка для дітей м. Києва). Під час спілкування було обговорено впровадження універсальної десяткової класифікації в кодування книг та інших документів бібліотечного фонду, особливості систематизації за УДК з урахуванням вікових категорій користувачів, сучасні нормативно-правові документи, які стосуються роботи з фондами бібліотек, зокрема Постанову Кабінету Міністрів України від 22 березня 2017 р. № 177 «Про припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десяткової класифікації».

✓ *Проектно-грантова діяльність у бібліотеках:*

Європейському досвіду функціонування бібліотек як культурних осередків, а також можливостям залучення зовнішніх джерел фінансування для розвитку бібліотек було присвячено семінари-тренінги «Інструменти фандрейзингу та профілактика професійного вигорання», «Написання проєктів та фандрейзинг для бібліотекарів», проведені Тернопільською ОБД, та «Гранти в діяльності бібліотек: пошук та реалізація» у Закарпатській ОБДЮ.

Круглі столи.

Звичайним явищем у системі методичної діяльності бібліотеки залишається проведення круглих столів. Їх проводять із метою пошуку

найраціональніших шляхів розв'язання проблемних питань, генерації нових ідей, а також обміну досвідом.

Для аналізування проблемної ситуації з читанням, яка склалася у сучасному суспільстві, в зв'язку з бурхливим потоком комп'ютерних технологій, привернення уваги громадськості до проблем читання дітей, залучення батьків та педагогів до співпраці в питаннях пробудження інтересу і підтримки дитячого читання у 2017 р. КЗ «Рівненська ОБД» РОР проводився круглий стіл «Дорослі турботи про дитяче читання» за участю бібліотечних фахівців, педагогів, письменників, видавців, батьків. Для обговорення були винесені такі питання: книжкове розмаїття бібліотечного фонду як один із засобів залучення дитини до читання; як захопити дитину читанням: погляд письменника; підтримка і розвиток читання через систему соціального партнерства; фактори впливу на промоцію книги і читання в дитячій бібліотеці; дитяча книга в структурі місцевого книговидання; читання дітей в епоху Інтернет.

15 березня на базі Полтавської ОБД ім. Панаса Мирного відбулося урочисте відкриття Всеукраїнського тижня дитячого читання — 2018 «Ми читаємо завзято, а читання нам — це свято!», у рамках якого пройшов тематичний круглий стіл «Посіємо в дитячі душі любов до книги». Його метою була організація фахового спілкування бібліотечних працівників із представниками влади, письменниками, видавцями. Основні питання, що обговорили учасники заходу, були наступні: фактори впливу на промоцію книги і читання в дитячій бібліотеці; підтримка і розвиток читання через систему соціального партнерства; бібліотека і музей: грані співпраці.

З метою формування громадської думки на підтримку читання та підвищення статусу дитячої книги, забезпечення координації органів місцевого самоврядування, дитячих видавництв, бібліотек для дітей, громадських організацій у сфері підтримки і розвитку дитячого читання у вересні 2018 р. у містах Луганської області за фінансової підтримки Міністерства культури

України відбулися круглі столи з популяризації дитячого читання за участю представників Міністерства культури України, НБУ для дітей, директорів КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки» Херсонської ОР, Хмельницької ОБД ім. Т.Г. Шевченка, КЗ «Львівська ОБД» Львівської ОР, КЗ «Черкаська ОБД» Черкаської ОР, КЗ «Чернігівська ОБД» Чернігівської ОР, представників дитячих видавництв, письменників та художників-ілюстраторів. Мета заходу: промоція читання; проведення широкої кампанії з просування читання у підлітковому середовищі; підвищення громадського інтересу до читання, формування громадської думки на підтримку читання та підвищення статусу дитячої книги; забезпечення координації органів місцевого самоврядування, дитячих видавництв, бібліотек для дітей, громадських організацій у сфері підтримки і розвитку дитячого читання. Учасники обговорювали питання взаємодії і партнерства бібліотек та видавництв; можливості держави і громадськості щодо підтримки розвитку читання серед дітей; роль сім'ї, дитячої бібліотеки у формуванні інформаційної культури та читацьких інтересів; міжнародні ініціативи з просування української книги; використання засобів культури у відновленні миру на територіях, постраждалих унаслідок військових дій.

21 листопада 2018 р. Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна спільно з Миколаївським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти провела обласний круглий стіл «Роль шкільної бібліотеки в реалізації освітніх стандартів Нової української школи» для працівників бібліотек закладів загальної середньої освіти м. Миколаєва, а також працівників бібліотек, що обслуговують для дітей на Миколаївщині. Коло питань, що запропонували для обговорення викладачі кафедри теорії й методики мовно-літературної та художньо-естетичної освіти Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, складалося з тем: «Меми як засіб залучення до читання учнів XXI століття», «Сучасні ролі бібліотекаря Нової української школи», «Дизайн сучасної бібліотеки закладу загальної середньої

освіти», «Художньо-естетичний розвиток учнів як стратегія Нової української школи». Також учасники круглого столу взяли участь у ситуаційному аналізі «Формуємо ключові компетентності дитини: бібліотека + школа + сім'я». Ще один професійний спільний захід — міжвідомчий круглий стіл «Бібліотеки для дітей як ретранслятори національної культури: історичний аспект та сучасний стан» — було проведено бібліотекою у 2019 р. спільно з Миколаївським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти та Науково-методичним центром управління освіти Миколаївської міської ради до 110-річчя створення першої спеціалізованої бібліотеки для дітей в Україні.

Для ознайомлення більш широкого кола людей, причетних до виховання підростаючого покоління та дитячого читання, із сучасною шведською літературою, міжнародного обміну досвідом із популяризації книги Полтавською ОБД ім. Панаса Мирного проведено круглі столи «Сучасна шведська література для дітей», організовані ОБД за сприяння Посольства Швеції та участю керівника проєктів сектору культури, преси, інформації Посольства Швеції Тетяни Некрасової. Творчі зібрання проведено під час експонування шведської мандрівної виставки «Where Children Grow» («Тут ростуть діти»), яка знайомила читачів із дитячими шведськими письменниками, що вносять інновації як у мотиви, так і у візуальне оформлення книжок, прагнуть передати світові культурне розмаїття шведського суспільства. Під час дискусій були висловлені думки щодо проблем та питань, які розкриває шведська дитяча література. У засіданнях окрім бібліотечних фахівців Полтавщини взяли участь представники структурних підрозділів сфери культури ОТГ, громадськості, дитячі письменники, місцеві видавці, соціальні партнери, бібліотечні працівники міста та області, педагоги, психологи, батьки.

Фахові навчання.

З метою сприяння усвідомленню нового змісту роботи бібліотеки, її суспільного покликання як важливого чинника у становленні демократичного

суспільства, оновлення теоретичних та практичних знань спеціалістів у зв'язку з підвищенням вимог до рівня кваліфікації і необхідності засвоєння сучасних методів вирішення професійних задач та закріплення їх на практиці НБУ для дітей спільно з Центром неперервної культурно-мистецької освіти НАКККіМ проводить проблемно-цільові навчання бібліотечних працівників. Щорічно відслідковуються категорії фахівців, що потребують оновлення знань. У 2017 р. свій кваліфікаційний рівень підвищували завідувачі відділів обслуговування ОБД та ЦБС для дітей. Під час навчання завідувачів відділів обслуговування дітей дошкільного та молодшого віку ОБД «Виховуємо читача: педагогіка дитячого читання» розглядалася низка актуальних питань щодо інформаційно-бібліотечного обслуговування наймолодших користувачів в умовах сьогодення, зокрема, нові методи роботи бібліотек для дітей у залученні дітей до читання, проєктно-грантова діяльність як пріоритет на майбутній інноваційний розвиток, український підхід до безпечного кіберпростору. Учасниками навчання «Бібліотека для дітей в освітньому просторі: традиційний та інноваційний підхід» для завідувачів відділів обслуговування учнів 5-9 класів ОБД розглянуто фактори впливу на промоцію книги та читання у бібліотеці для дітей, обговорювалося встановлення партнерських зв'язків із державними органами та ГО, які опікуються дітьми з інвалідністю, інтерактивні ресурси та проєкти бібліотек України для дітей. У рамках навчань проведені круглі столи «Соціальне партнерство як ресурс розвитку бібліотеки» та «Українська дитяча книга як засіб національно-патріотичного виховання молодших школярів» за участю директора дитячого видавництва «Фонтан казок» Олега Рибалки, на яких обговорювалися питання створення патріотичного середовища виховання молодших школярів, розвиток дитячого читання як найціннішого внеску у майбутнє держави; професійний діалог «Бібліотечний педагог чи інформаційний менеджер».

У 2018 р. під час навчання завідувачів відділів науково-методичної роботи ОБД «Бібліотеки для дітей як ретранслятори національної культури:

сучасний стан та вектори розвитку» розглядалися досягнення та проблеми сучасної мережі бібліотек для дітей в умовах створення громад та роль і місце бібліотеки для дітей у цих реаліях, аспекти проблематики теорії та практики науково-методичної роботи, компетентність бібліотекаря як фактор успішної професійної діяльності, проектно-грантова діяльність як обов'язкова складова позабюджетної бібліотечної політики, статистична звітність у системі інформаційно-бібліотечного обслуговування користувачів-дітей. Також були проведені юридичний консалтинг «Нормативно-правова база діяльності бібліотек для дітей», професійний диспут «Дитяча бібліотека як культуротворчий феномен: український досвід» та практична школа «Як зробити класичну презентацію, якщо ви не дизайнер».

Наступними, хто оновлював свій фаховий рівень, стали завідувачі відділів мистецтв ОБД. На навчанні «Інтегрування у світове мистецтво засобами сучасних технологій: бібліотека як портал» учасниками розглядався спектр актуальних питань: розвиток дитячого читання як найціннішого внеску у майбутнє держави; проектний менеджмент для бібліотек: логічно структурний підхід; вплив образотворчих творів мистецтва на розвиток естетичних смаків дітей та залучення їх до читання; організація фонду документів із мистецтва на основі класифікаційної системи УДК; соціологічні дослідження у системі інформаційно-бібліотечного обслуговування користувачів-дітей. Були проведені практичне заняття «Релакс-читання для дітей 6-10 років «Книга і музика», професійне спілкування «Особливості сучасної культурно-мистецької просвіти у бібліотечному креативному просторі», а також мінітренінг «Можливості використання арттерапевтичних методик у роботі з психологом бібліотеки».

У зв'язку з переходом бібліотек для дітей на систематизацію документів за Універсальною десятиковою класифікацією назріла необхідність розглянути ці зміни під час проблемно-цільового навчання «Бібліографічна діяльність як експертна система і дієвий помічник в організації читання дітей» для

завідувачів відділів та провідних фахівців відділів довідково-інформаційного обслуговування ОБД. Відбувся професійний консалтинг «Методичний супровід систематизації документів на основі Універсальної десятикової класифікації» та ділове спілкування «Систематизація документів на основі Універсальної десятикової класифікації». Учасники навчання ознайомилися з презентаціями «Фіксована інформація як один з етапів генезису інформаційного простору бібліотек України для дітей», «Новітня вітчизняна книга для підлітків: нові імена та тенденції», «Актуальні тренди в оформленні презентацій» тощо. Родзинкою навчання став ярмарок бібліографічних стартапів «Банк реалізованих ідей, або Нові формати бібліографічної практики», під час якого бібліотечні працівники демонстрували свої творчі новаторські напрацювання, обмінювалися досвідом роботи своїх бібліотек.

Підвищили свій кваліфікаційний рівень у звітному періоді й директори та заступники директорів ЦБС для дітей. На навчанні «Бібліотеки для дітей в культурно-освітньому просторі України: перспективи та шляхи розвитку в умовах децентралізації» учасниками обговорювалися сучасні можливості та напрями роботи бібліотеки як інформаційно-ресурсного центру на допомогу формування інформаційної культури дітей. Важливі акценти розставлялися під час ділових спілкувань: «Творимо інноваційний культурний продукт», «Формат взаємодії користувачів і бібліотекарів: моніторинг, соціальне дослідження»; професійного диспуту «Модель діяльності дитячої бібліотеки у контексті культуруотворюючої функції»; бібліотечного консалтингу «Аспекти проблематики теорії та практики науково-методичної роботи». Завершилося навчання обміном думками «Бібліотечна мозаїка: інтерактивні форми та інноваційні проєкти», під час якого усі учасники презентували досвід роботи ЦБС для дітей у сучасних умовах.

Усього за три роки на проблемно-цільових навчаннях, організованих НБУ для дітей, свій фаховий рівень підвищили 137 спеціалістів, які отримали

посвідчення, відповідно до якого ці фахівці протягом року звільняються від проходження атестації.

Такі навчання для забезпечення ефективності діяльності в умовах інноваційних змін проходили і у регіонах. Так, вже багато років у КЗ «Чернігівська ОБД» ЧОР діє навчально-тренінговий центр для заступників директорів із питань обслуговування дітей «Дитяча бібліотека XXI століття: Всесвіт інформації і культури», на заняттях якого протягом 2017-2019 рр. піднімалися актуальні питання роботи дитячих бібліотек в умовах реформування, їх потенційні можливості й основні завдання, нові шляхи розвитку та виклики сьогодення. Особлива увага приділялася темі бібліотечної інклюзії, вмінню працювати з дітьми і підлітками із проблемних родин, вимушеними переселенцями, пошуку нових ідей та інноваційних форм роботи, плануванню, створенню сучасних презентацій з використанням актуальних трендів. Також активно функціонує у бібліотеці запроваджена у 2015 р. обласна креатив-лабораторія «Бібліо-профі». У 2017 р. її заняття «Роль і місце дитячої бібліотеки у патріотичному вихованні та формуванні національної свідомості у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку» пройшло для працівників відділів обслуговування дошкільників та учнів 1-4 класів. У 2018 р. на занятті «Естетичне виховання — складова гармонійного розвитку дитини» бібліотекарям районних ЦБС надано консультації щодо особливостей сучасної культурно-мистецької просвіти у бібліотечному креативному просторі. Родзинкою навчання стала участь учасників у церемонії нагородження кращих читачів бібліотеки «Бібліо-Оскар — 2018». На черговому занятті «Інформаційно-бібліографічна діяльність у дитячих бібліотеках: від традицій до інноваційного пошуку» у 2019 р. мова йшла про сучасний стан бібліотек для дітей області, модернізацію та оновлення важливих напрямів бібліографічної діяльності. Професійний консалтинг «Медіаінформаційна грамотність та безпека дітей в Інтернеті» та Ярмарок бібліографічних ідей «Бібліографічна

мозаїка: інтерактивні форми та інноваційні проєкти» сприяли впровадженню кращого вітчизняного досвіду в практику роботи бібліотек для дітей області.

Вже традиційними для працівників сільських бібліотек Хмельниччини, що обслуговують дітей, стали заняття школи професійного розвитку «Ідеї. Практика. Досвід», організовані Хмельницькою ОБД ім. Т.Г. Шевченка. Ділові консультації, проведені фахівцями ОБД, відкрили для сільських бібліотекарів нові інтерактивні форми роботи з читачами та літературні новинки, познайомили з результативними підходами до творчого розвитку читачів через залучення їх до майстер-класів, навчали як спонукати до читання «комп'ютерних дітей», формувати їхню інформаційну грамотність, використовуючи для цього нові інтерактивні форми роботи. Завдяки участі в тренінгах навчилися організовувати рекламну діяльність та формувати комфортний простір для дітей — найактивніших читачів сільських бібліотек. Практичні заняття у креатив-майстерні та участь у читацькому батлі спонукали учасників подумки помінятися місцями з користувачами їхніх бібліотек та саме з цієї проєкції шукати нові ідеї у підготовці цікавих заходів. Під час завершального мотиваційного кола бібліотекарі ділилися історіями успіху своєї діяльності на користь громади, розповідали про особливості співпраці.

З метою консолідації і зміцнення співпраці обласних бібліотек для дітей Західної України у 2018 р. був запроваджений регіональний проєкт професійного партнерства «Конструкторське бюро бібліотекарів» обласних бібліотек для дітей Івано-Франківської, Львівської, Тернопільської та Хмельницької областей. Його завдання — обмін інноваційними практиками, реалізація спільних проєктів, адвокаційна діяльність, розповсюдження цікавого досвіду та впровадження його в практику роботи бібліотек для дітей регіону. Проєкт передбачає проведення засідань на базі кожної обласної бібліотеки-учасниці, під час яких фахівці мають можливість презентувати досвід роботи власних бібліотек, обговорити нагальні питання бібліотечного обслуговування

дітей регіону, напрацювати нові механізми залучення користувачів до бібліотек новостворених громад.

Схожі форми підвищення фахової компетенції діють і в інших обласних бібліотеках для дітей: клуб ділового спілкування працівників дитячих бібліотек області «Професіонал» у КЗК «Дніпропетровська ОБД»; «Школа молодого бібліотекаря» в ОБД Житомирської ОР; обласна школа керівника «Бібліотека — простір для реалізації ідей громади» у КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ЗОР; «Творча лабораторія професійної майстерності» у КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» ЗОР; «Обласна творча лабораторія бібліотечної інноватики» у Кіровоградській ОБД ім. Т.Г. Шевченка; «Літня бібліотечна школа» у КЗ «Львівська ОБД» ЛОР; виїзний професійний день «День обласної бібліотеки для дітей» у Миколаївській ОБД ім. В.О. Лягіна; професійний клуб «Бібліотечна вітальня» у КЗ СОР «Сумська ОБД»; «Школа сучасного бібліотекаря» у Тернопільській ОБД; Всеукраїнська літня школа «Освітні ініціативи» у КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки» ХОР; «Діловий клуб методистів» у Чернівецькій ОБД. Усі ці заходи свідчать про вдосконалення діяльності бібліотек, пошук нових форм і методів бібліотечного обслуговування користувачів, підвищення професійного і творчого потенціалу фахівців, привернення уваги місцевої влади та громадськості до діяльності бібліотек для дітей, підвищення престижу бібліотечної професії та ролі цих закладів у соціально-культурному та інформаційному просторі.

Професійні конкурси.

Одним із ефективних способів підтвердження традиції, пошуку нового, прояву фантазії, креативності і винахідливості є професійні конкурси, які виявляють талановитих бібліотекарів, стимулюють їх подальшу творчу діяльність, піднімають престиж і статус бібліотечної професії, формують інноваційну поведінку самих бібліотечних фахівців. Участь бібліотекарів у

професійних конкурсах сприяє удосконаленню і поглибленню професійних навичок, виявленню їхнього творчого потенціалу.

З метою поширення кращого досвіду роботи обласних бібліотек для дітей, підвищення їхньої ролі у реалізації завдань державної політики в галузі культури, налагодження взаємодії бібліотек з органами виконавчої влади, підвищення професійного рівня бібліотечних колективів раз на два роки проводиться Всеукраїнський огляд-конкурс обласних бібліотек для дітей та Бібліотечний форум за результатами огляду-конкурсу «Дитяча бібліотека в інформаційному суспільстві: пошуки гармонії, шляхи трансформації» спільно з Українською асоціацією працівників бібліотек для дітей під патронатом Міністерства культури України за участі Центру неперервної культурно-мистецької освіти НАКККіМ. На розгляд Всеукраїнського журі у 2017 р. надійшло 23 конкурсні роботи з 13 областей у 5 номінаціях: 3 — у номінації «Електронні ресурси в роботі бібліотеки», 4 — у номінації «Організаційно-методична робота», 3 — у номінації «Соціальне партнерство», 3 — у номінації «Краєзнавча діяльність бібліотеки» і 10 робіт у номінації «Обслуговування користувачів-дітей». Переможцями огляду-конкурсу обрано: у номінації «Організаційно-методична робота» проєкт «Методичний напрям діяльності бібліографа бібліотеки для дітей» Комунального закладу «Рівненська обласна бібліотека для дітей»; у номінації «Обслуговування користувачів-дітей» проєкт «Творчі діти — квіти України» Комунального закладу «Сумська обласна бібліотека для дітей» Сумської обласної ради; у номінації «Краєзнавча діяльність бібліотеки» проєкт «Краєзнавча бібліографія як джерело патріотичних ідей виховання в умовах дитячої бібліотеки» Комунального закладу культури «Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей». Гран-прі конкурсу виборов проєкт «Десять кроків на зустріч миру» Обласного комунального закладу «Харківська обласна бібліотека для дітей», номінація «Обслуговування користувачів-дітей».

У конкурсі, проведеному у 2019 р., оцінювалися 28 конкурсних робіт: у номінації Обслуговування користувачів-дітей — 10 робіт; у номінації Організаційно-методична робота — 4 проєкти; у номінації Соціальне партнерство бібліотек — 5 робіт; у номінації Краєзнавча діяльність бібліотек — 2 роботи; у номінації Інформаційні технології в роботі бібліотек — 7 робіт. 29 листопада у Національній бібліотеці України для дітей відбувся Бібліотечний форум за результатами Всеукраїнського огляду-конкурсу обласних бібліотек для дітей «Дитяча бібліотека в інформаційному суспільстві: пошуки гармонії, шляхи трансформації», на якому було відзначено переможців у 5 номінаціях та Гран-прі. Перемогу здобули: у номінації «Організаційно-методична робота»: КЗ «Запорізька обласна бібліотека для дітей «Юний читач» ЗОР, проєкт «Літературно-мистецький круїз «Європейський експрес»; у номінації «Обслуговування користувачів-дітей»: КЗ «Обласна бібліотека для дітей» ЧОР, проєкт «Медіачеленж «Скарби козацького міста»; у номінації «Краєзнавча діяльність бібліотеки»: Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна, проєкт «Рідний край у бібліографічних посібниках для дітей»; у номінації «Інформаційні технології в роботі бібліотек. Бібліотека в Інтернет-середовищі»: КЗ «Обласна бібліотека для дітей» ЧОР, проєкт «Instagram як інструмент популяризації дитячої бібліотеки і читання»; у номінації «Соціальне партнерство бібліотек»: КЗ «Херсонська обласна бібліотека для дітей ім. Дніпрової Чайки» ХОР, проєкт «Проектно-грантова діяльність Херсонської обласної бібліотеки для дітей ім. Дніпрової Чайки як фактор інституційного розвитку та соціального партнерства». Гран-прі отримав КЗК «Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей», проєкт «BookInclusion: бібліотечне включення особливих дітей», Номінація «Соціальне партнерство бібліотек». Інформацію про захід представлено на сайті за посиланням <http://chl.kiev.ua/Default.aspx?id=9007>, а також у № 4 науково-практичного журналу «Бібліотека у форматі Д^о» у статті «Професійний конкурс як імпульс для надання якісної послуги громаді»⁶.

---

⁶Кузілова Т. Професійний конкурс як імпульс для надання якісної послуги громаді / Т. Кузілова /

З метою зміцнення соціальної ролі дитячої бібліотеки та демонстрації важливості професії дитячого бібліотекаря КЗ «Чернігівська ОБД» ЧОР раз на два роки проводиться обласний конкурс професійної майстерності «Бібліо-профі». Його основне завдання — підвищити професійний і творчий потенціал дитячого бібліотекаря, поширити інноваційний досвід серед дитячих бібліотекарів області, привернути увагу громади до роботи дитячих бібліотек, сприяти впровадженню інновацій у практику роботи, розширити діапазон професійного спілкування. Конкурс проводиться ОБД спільно з обласною організацією профспілки працівників культури, Департаментом культури і туризму, національностей та релігій облдержадміністрації та Чернігівським обласним відділенням Української Бібліотечної Асоціації. Учасники конкурсу презентують свої бібліотеки та інноваційний досвід «Дитяча бібліотека — світ нових можливостей», змагаються у професійному консалтингу «Медіаінформаційна грамотність — важливий чинник у сучасній роботі з дітьми», розв'язують психологічні ситуації, які можуть бути в бібліотеці, та проходять краєзнавчий інтернет-квест «Мій край — частинка України». Конкурс проходив у 2017 та 2019 рр., усі переможці-бібліотекарі відзначені заохочувальними призами та почесними грамотами.

Конкурс професійної творчості на кращий буктрейлер для користувачів-дітей проводився у 2017 р. з ініціативи Кременчуцької міської Централізованої бібліотечної системи для дітей за партнерської та фінансової підтримки Всеукраїнського благодійного фонду «Джерело Дніпра» до Всеукраїнського дня бібліотек. Його мета — залучення бібліотечних працівників бібліотек-філій до творчого пошуку, створення електронних продуктів із метою популяризації дитячої книги; підвищення професійного рівня бібліотечних працівників, покращення якості бібліотечно-інформаційної роботи з користувачами-дітьми. На розгляд журі було представлено вісім конкурсних відеоробіт за книгами: Оксани Луцесвської «Задзеркалля», Ізабель Абеді «Усі пригоди Лоли», Сашка

Дерманського «Володар Макуци, або Пригоди Вужа Онисько», Гаврила Троєпольського «Білий Бім Чорне Вухо», Пауля Маара «Що не день, то субота», Алана Олександра Мілна «Вінні-Пух та Всі-Всі-Всі», Елеонор Портер «Поліанна», Всеволода Нестайка «В Країні Сонячних Зайчиків». Конкурсні роботи оцінювалися за критеріями: нестандартний підхід, креативність ідеї; оригінальність відеосюжету; лаконічність, динамізм, виразність; відповідність інтересам окремих читацьких груп, актуальність; рівень професіоналізму. Конкурсні роботи розміщено на сайті Кременчуцької міської Централізованої бібліотечної системи для дітей. Кращою відеороботою визнано буктрейлер за книгою Гаврила Троєпольського «Білий Бім Чорне Вухо» (конкурсна робота бібліотеки-філії №4). Головний приз конкурсу — сертифікат номіналом 10 тис. грн. на придбання книжкової продукції для читачів від благодійного фонду «Джерело Дніпра».

Для запровадження інноваційних ідей щодо просування книги і читання, інтегрування бібліотек у пошуку нових форм і методів краєзнавчої роботи, сприяння національно-патріотичному вихованню дітей шляхом підвищення їх поінформованості про рідний край, його духовну та історичну спадщину, розвитку вміння працювати з візуальною інформацією, активізації та вдосконалення практичних навичок бібліотекарів зі створення медіа-продуктів у 2017 р. Полтавська ОБД ім. Панаса Мирного провела обласний конкурс «Музей від А до Я» серед працівників бібліотек, які обслуговують дітей, на кращу абетку-путівник музеєм свого населеного пункту. Під час реалізації конкурсу бібліотеки спільно із музеєм, який є в їхньому краї, створювали спільний медіапродукт у формі української абетки, що знайомить читачів з окремими експонатами музеїв. На кожен літеру абеток були підібрані одна чи декілька назв експонатів, що знаходяться у музеях, назви кожного з них супроводжувалися світлиною, загадками, уривками з віршів чи визначенням. Також музейні абетки-путівники включали списки рекомендованої літератури для дітей та батьків, інтернет-посилання. Участь у конкурсі взяли 19 районних

ЦБС, 3 МБД, 9 сільських бібліотек-філій та бібліотека Новоаврамівської ОТГ, які підготували 32 конкурсні роботи у вигляді електронних презентацій. Переможці конкурсу: колектив працівників бібліотеки-філії № 2 для дітей Кременчуцької ЦБС для дітей, бібліотекар Диканської РБД, колектив працівників Полтавської РБД.

З метою виявлення та розкриття яскравих, різнобічних, творчих, ініціативних і талановитих працівників бібліотек, які обслуговують читачів-дітей, ОБД Житомирської ОР у 2018 р. серед молодих бібліотечних працівників Житомирської області проводила обласний конкурс професійної майстерності молодих бібліотекарів «Бібліотекар: майстерність без меж». Основні завдання конкурсу: створення умов для розвитку та самореалізації інтелектуального потенціалу молодих бібліотекарів; підвищення рівня престижу професії бібліотекаря, привабливості бібліотек регіону; обмін досвідом у впровадженні сучасних форматів бібліотечної діяльності; залучення громади в систему управління та організації діяльності бібліотеки. Організаторами Конкурсу є Управління культури та туризму облдержадміністрації й ОБД. На розгляд журі Конкурсу були представлені проекти майбутньої бібліотеки громади «Мій читач — 2025» у вигляді відеоролика, цифрової розповіді тривалістю до 2-х хв. та портфоліо «Я і моя бібліотека» в будь-якому цифровому форматі, де конкурсанти представляли себе та свої професійні досягнення. Оголошення результатів Конкурсу та відзначення переможців відбулося у рамках І Бібліотечного форуму Житомирщини, присвяченого 80-річчю створення Житомирської обласної бібліотеки для дітей.

У рамках проєкту професійного партнерства «Конструкторське бюро бібліотекарів» обласних бібліотек для дітей Івано-Франківської, Львівської, Тернопільської та Хмельницької областей пройшло два конкурси для молодих бібліотекарів — у 2018 р «Молоді обличчя бібліотеки» — з метою розкриття творчого потенціалу молодих бібліотекарів і стимулювання їх прагнення до саморозвитку та професійного зростання; мотивування молодих бібліотекарів

до пошуку й реалізації інноваційних ідей, популяризації інноваційного досвіду своєї бібліотеки; створення умов для професійного спілкування й обміну досвідом. Найкращі роботи були презентовані на блозі КЗ «Львівська ОБД» ЛОР «БлоГнот методиста», інтернет-ресурсах бібліотек-учасниць проекту. Дев'ять переможців конкурсу були запрошені до участі у ІХ Львівському бібліотечному форумі. У 2019 р. у рамках проекту КББ відбувся Регіональний конкурс-проект «Мистецтво створювати... бібліотеку». Його мета: формування позитивного іміджу бібліотеки засобами реклами, популяризація читання за допомогою інноваційних методів; активізація творчого потенціалу у бібліотечних працівників; стимулювання бібліотечних фахівців до впровадження нових форм роботи. Шість переможців були запрошені на Х Львівський бібліотечний форум.

Обласний конкурс «Бібліотечний простір для дітей» проведено у 2019 р. серед дитячих бібліотек Хмельницької області. На конкурс представлено 16 творчих робіт, які розкривають сучасні, комфортні простори бібліотек для дітей. Компетентне журі у складі директора ОБД Валентини Черноус, голови обласної організації профспілки працівників культури Миколи Луценка, працівників бібліотеки розглянули індивідуальні та групові роботи. Приємно зазначити, що конкурс активізував творчий потенціал бібліотечних працівників, спонукав їх переглянути простір дитячих бібліотек з метою підвищення ефективності і якості обслуговування дітей, створення комфортного середовища в бібліотеці. В організації простору бібліотеки намагались дотримуватися таких принципів зонування: відкритість, комфортність, креативність, трансформованість (мобільність), багатофункціональність, чіткість (навігація по бібліотеці), безпека. Креативно створені зони в Деражнянській РБД, Славутській ММД, Чемеровецькій ЦБД, Славутській РБД, Красилівській та Шепетівській МБД, Летичівській та Новоушицькій селищних ДБ тощо. Переможцями конкурсу визначено проекти: «Бібліотека — мультифункціональний простір для дітей» завідувача Деражнянської РБД

Сайпель Т.А.; «Дитяча бібліотека — це твоя територія» завідувача Славутської МБД Рибачук Л.В.; «Дитяча бібліотека — сучасний інформаційно-освітній центр розвитку та відпочинку» завідувача Славутської РБД Пенчук Т.М.

Вважають, що конкурси — це наука перемогати. У конкурсантів виробляються такі життєво важливі риси, як уважність, ретельність, наполегливість у досягненні мети, а власне конкурсні програми сприяють розкриттю професійних навичок, спонукають до творчого пошуку, розвивають креативність, тобто творчу новаторську діяльність. Мета професійних бібліотечних конкурсів — це зазвичай виявлення та підтримка талановитих фахівців, розвиток їхніх комунікативних навичок, самовдосконалення та самоорганізація. Аналізуючи доцільність проведення конкурсів, можна констатувати, що бібліотеки стали частіше застосовувати цю форму роботи, залучаючи до підтримки державні установи, меценатів, спонсорські організації, адже застосування нетрадиційних форм роботи потребує впевненості та належної професійної підготовки. Поєднання різноманітних форм бібліотечних заходів, методів надання інформації й методів роботи з читачами дає змогу наповнювати новим змістом традиційні напрями діяльності та підтримувати і розвивати інноваційну діяльність бібліотеки. Окрім того, проведення конкурсів сприяє підвищенню самооцінки бібліотекаря; він усвідомлює, що його щоденна творча праця помітна і, маємо надію, буде гідно оцінена.

Консультування.

Одним із важливих напрямів методичної роботи обласних бібліотек для дітей є здійснення консультативної діяльності під час виїздів. Так, з метою визначення перспектив бібліотек, надання адресної допомоги, розповсюдження інноваційних методів роботи, залучення до розв'язання проблем представників місцевої влади надавалася консультативна допомога фахівцям районних, міських, сільських бібліотек для дітей, а також бібліотек для дітей у складі громад. Це стабільна, ефективна та досить дієва у практичному плані форма методичної допомоги на місцях, адже під час таких виїздів виявляється стан

бібліотечного обслуговування користувачів, відбувається спілкування зі спеціалістами, надається методична допомога.

У процесі виїздів за період, що аналізується, відбувалися комплексні експертно-діагностичні аналізування діяльності ЦБС та бібліотек ОТГ; вивчалися нормативно-правові аспекти діяльності бібліотек для дітей із питань каталогізації документів; здійснювалося консультування щодо методики систематизації документів за УДК відповідно до «Орієнтовної робочої схеми таблиць УДК для дітей усіх вікових категорій» та впровадження УДК у практику діяльності бібліотек, співпраці бібліотек ОТГ з органами влади, творчого партнерства бібліотек із закладами культури та громадськими організаціями, планування методичних заходів для бібліотекарів і організаційно-масової роботи з дітьми, нових можливостей та нової якості обслуговування користувачів у громадах відповідно до сучасних запитів, ефективних зв'язки з місцевими ЗМІ; визначалася ефективність результатів експертно-діагностичних обстежень РБД та організації роботи з фондами у бібліотеках новостворених ОТГ.

Найбільш затребуваним виявилось надання практичної методичної та консультаційної допомоги з питань взаємозв'язку традицій та інновацій у сільській бібліотеці, роботи бібліотек в умовах децентралізації відповідно до умов громади, сприяння екологічному вихованню та популяризації науково-природничої літератури, популяризації здорового способу життя та літератури про спорт і туризм, організації роботи з національно-патріотичного виховання у бібліотеках, популяризації правових знань у бібліотеках, збереження історико-культурної спадщини, комп'ютерних технологій на допомогу дитячій бібліотеці, ведення облікових документів, виховання і духовного розвитку дитини у бібліотеці як соціокультурному інституті, популяризації новинок дитячої літератури, формування патріотичних цінностей у дітей бібліотечними формами роботи.

Загалом за три роки обласними бібліотеками для дітей здійснено 684 виїзди. Це кількість, подана у звітах ОБД, і яку була можливість порахувати, тому не маємо змоги стверджувати, що їх відбулося саме стільки. Виникає питання, чому не усіма ОБД подається інформація про такий важливий сегмент науково-методичного забезпечення функціонування дитячих бібліотек області: чи бібліотека не здійснювала виїзди через об'єктивні причини, насамперед таких, як недостатнє фінансування, або виїзди здійснені, але не узагальнені та не подані до річних звітів. Зустрічаються ще й такі випадки, що подається інформація про здійснені виїзди без бази бібліотек, без їх цільового призначення, відповідно без виявлення проблем та подолання їхніх наслідків. Зрозуміло, що така інформація не несе жодного змісту, і дослідити результативність такої форми роботи не є можливим.

Як показує багаторічний досвід, методичні виїзди як складова аналітичної діяльності не втрачають свого значення — це стабільна, ефективна та досить дієва у практичному плані форма методичної допомоги. У процесі таких консультивань закріплюється і розвивається інформаційна функція методичних служб, а методисти виступають у ролі спеціалізованих банків даних, здатних надавати бібліотекарям цінну інформацію, знайомити з теоретичними та практичними розробками з актуальних та складних питань. Адже головна місія методичної служби це практична допомога бібліотекарям на місяцях не втрачати власного обличчя, перетворити роботу з обслуговування населення на різноманітну та творчу, бути необхідними в громаді. Саме тому здійснюються перевірки практичного втілення на місцях поставлених завдань, та вдосконалюється зворотній професійний зв'язок.

Методичні блоги

Одним із засобів активної освіти й самоосвіти, що допомагає поєднати традиційне навчання з новими ефективними формами, сьогодні є блоги, платформа для самореалізації, методичної неординарності та креативності. Блог відділу розвитку дитячих бібліотек і маркетингу Кіровоградської ОБД

<http://www.fahovuymassage.blogspot.com> надає методичну допомогу 15 районним, 12 міським, 2 сільським бібліотекам для дітей, а також 505 публічним бібліотекам області, що надають бібліотечні послуги користувачам-дітям. Блог КЗ «Львівська ОБД» ЛОР «БлоГнот Методиста» <http://www.lvivmetod.blogspot.com> створений фахівцями науково-методичного відділу для допомоги бібліотекарям області у вивченні актуальної корисної інформації та кращого досвіду роботи дитячих бібліотек Львівщини. У Миколаївській ОБД ім. В.О. Лягіна діє блог «Бібліомаячок» <http://www.laginlib.org.ua/blog-metod>. Цей блог — своєрідне джерело фахової інформації та справжній помічник у роботі для дитячих бібліотекарів області. Інформація на блозі постійно оновлюється, що дає можливість йому бути завжди актуальним, новим і цікавим. На допомогу дитячим та шкільним бібліотекам Херсонщини працює блог КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки» ХОР «Увімкни бібліотеку» <http://vbpi.library.ks.ua>.

ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ

Науково-методичне забезпечення основних напрямів функціонування бібліотеки передбачає створення, організацію та видання методичної продукції, адже *видавнича діяльність* відображає основні напрями методичної роботи бібліотечного закладу. Окрім того, методична служба бібліотеки виконує представницьку функцію у бібліотеці в ролі популяризатора досягнень закладу, поширюючи методико-бібліографічні посібники серед бібліотек мережі, а також органів місцевого самоврядування та партнерів.

Бібліотечна видавнича продукція відображає професійність, неординарність та креативність, і саме бібліотечним фахівцям відводиться у цьому процесі одне з провідних місць, адже від них очікують нових форм інформаційного обслуговування, переосмислення ролі, завдань і методів роботи як традиційних центрів збереження і поширення інформації. Саме друковані

видання є своєрідною візитівкою бібліотеки, дозволяючи простежити багатогранність даної діяльності. Видавнича діяльність є багатоаспектною і потребує від бібліотекарів багатьох знань і умінь, тому що бібліотечні видання спрямовані на підвищення культурного рівня діалогу «бібліотекар-користувач».

Аналізуючи видавничу діяльність дитячих бібліотек за три роки можна зазначити, що вона значно розширилась як за кількістю назв, так і за видами. Видання стають більш оперативними та якісними. Цьому сприяє матеріально-технічна база, яка постійно удосконалюється. Бібліотеки значно урізноманітнили асортимент видавничої продукції, покращили дизайнерські якості, а головне — серйозно та професійно підійшли до вибору тем та їх розкриття.

Порахувати загальну кількість видань за три роки неможливо, адже, по-перше, не кожна ОБД у своєму річному звіті подає повний перелік виданих робіт, вони намагаються подати лише найкращі, найвдаліші за тематикою, розкриттям теми та й дизайнерським оформленням, а по-друге, ми такої мети і не ставимо, адже добре знаємо, що не завжди кількість є вирішальною оцінкою — ми за якість! Саме тому зробимо аналіз виданих методико-бібліографічних матеріалів за тематикою робіт, переважну більшість яких представлено на сайті НБУ для дітей у відкритому доступі на електронному ресурсі «Видання бібліотек для дітей» у рубриці «Електронна бібліотека методичних та бібліографічних матеріалів» за посиланням <http://chl.kiev.ua/Default.aspx?id=7332>.

Популяризації діяльності бібліотек і розкриттю їхньої діяльності для громади сприяє видання *інформаційних і аналітичних оглядів*, мета яких — не лише показати підсумки роботи бібліотеки, а й привернути увагу до своїх послуг більш широкого кола читачів. Так, за цей період підготовлені: «Аналітичний огляд діяльності бібліотек України для дітей за 2014-2016 рр.» (НБУ для дітей), Огляд діяльності «Бібліотеки для дітей Волині: 2016 рік» (Волинська ОБД), щорічний огляд діяльності «Бібліотеки для дітей

Дніпропетровщини: здобутки, інновації, перспективи» (КЗК «Дніпропетровська ОБД»), щорічний інформаційний бюлетень «Бібліотеки Закарпаття – дітям та юнацтву: цифри і факти» (КЗ «Закарпатська ОБДЮ» ЗОР), аналітико-статистичний огляд «Бібліотеки для дітей Кіровоградщини, що обслуговували дітей у ... році: цифри, факти» (Кіровоградська ОБД ім. Т.Г. Шевченка, «Аналіз основної діяльності бібліотек для дітей Київської обл. за ... рік» (КЗ КОР «Київська ОБД»), щорічне інформаційно-аналітичне видання «Діяльність дитячих бібліотек Миколаївщини у 2016 році» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна), аналітичні довідки «Діяльність бібліотек для дітей Одеської області за ... рік» (Одеська ОБД ім. В. Катаєва), «Основні показники роботи бібліотек, що обслуговують дітей, системи Міністерства культури України Полтавської області за ... рік» (Полтавська ОБД ім. Панаса Мирного), Аналітичний огляд діяльності дитячих бібліотек області за ... р. «Так ми працюємо» (КЗ СОР «Сумська ОБД»), «Огляд-дайджест діяльності бібліотек Харківської області, що обслуговують дітей, за ... рік» (ОКЗ «Харківська ОБД»), «Основні показники роботи дитячих бібліотек та ДСП Херсонської області за ... рік». (КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки» ХОР), щорічна оглядова довідка «Аналіз діяльності бібліотек Черкаської області для дітей за ... р.» (КЗ «ОБД» Черкаської ОР), аналітичний огляд «Діяльність дитячих бібліотек Чернівецької області за ... рік». (Чернівецька ОБД), аналітико-статистичний збірник «Бібліотеки для дітей Хмельниччини у ... році» (Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка).

Достовірна, незаангажована інформація щодо бібліотек, яка подається у фахових *статистичних виданнях*, не лише відображає статистичні показники, аналітичні викладки, отримані за формами статистичної звітності бібліотек та у результаті спеціальних статистичних досліджень, а й сприяє розкриттю суспільної значущості бібліотек як інформаційно-освітніх та культурних закладів для дітей області. Наведемо лише кілька прикладів, що видають майже усі ОБД на чолі з НБУ для дітей: статистичні таблиці «Основні показники

роботи бібліотек України за ... рік» (НБУ для дітей), аналітично-статистичні огляди «Бібліотеки Закарпаття в дзеркалі статистики. Рік 2017» (КЗ «Закарпатська ОБДЮ» ЗОР), «Бібліотеки Кіровоградщини — дітям: цифри, факти» (Кіровоградська ОБД ім. Т.Г. Шевченка) та «Бібліотеки для дітей ... області: рік ...» (Вінницька ОБД ім. І.Я. Франка, Одеська ОБД ім. В. Катаєва, Тернопільська ОБД), статистичний аналіз «Основні показники роботи бібліотек області з користувачами-дітьми в ... році» (КЗ «ОБД» Черкаської ОР), статистичний щорічник «Чернівецька обласна бібліотека для дітей в цифрах» (Чернівецька ОБД) та ін.

Сьогодні, коли бібліотеки перетворилися на інформаційних провайдерів і постали перед необхідністю мати об'єктивну картину стану свого функціонування і трансформації, вони здійснюють постійний моніторинг всієї системи функціонування бібліотеки, що забезпечує безперервне спостереження за її станом та надає можливість прогнозування її розвитку. Результати цих вивчень були узагальнені у *соціологічних бюлетенях*: «Професійна компетентність бібліотекаря дитячої бібліотеки», «Книга. Бібліотека. Читацькі компетентності дитини», «Бібліотека і книга у формуванні професійної компетентності дитини», «Задоволення читацьких потреб дітей етнічних спільнот України в бібліотеках для дітей», «Книга року — 2017; 2018; 2019» (НБУ для дітей); «Сучасний читач — бібліотека — Інтернет» (ЦБ ім. Т.Г. Шевченка для дітей м. Києва), а також аналітичному огляді обласного моніторингу «Фонди для дітей у бібліотеках області: об'єктивний аналіз та погляд на проблеми» (Кіровоградська ОБД ім. Т.Г. Шевченка)

Для допомоги у підготовці річного плану роботи бібліотек області, що забезпечує цілеспрямованість та створює умови для організованої роботи, раціонального використання часу та інших можливостей і резервів ОБД, було підготовлено *матеріали до планування*: інформаційні листи «До планування роботи дитячих бібліотек області на 2018 р.; 2019 р.» (КЗ «ОБД» Черкаської ОР), «Особливості планування роботи дитячих бібліотек на 2018 р.; 2019 р.»

(КЗ СОР «Сумська ОБД») та методичні рекомендації «Інноваційне і традиційне в роботі бібліотек для дітей — вимога часу. Поради до планування роботи на 2020 р.» (КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» Запорізької ОР), «Орієнтири — 2020», Серія «За крок до планування» (КЗК «Донецька ОБД»).

Для ознайомлення більш широкої аудиторії з проблемними питаннями, що обговорюються на професійних зібраннях, видані: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції з нагоди святкування 50-річчя Національної бібліотеки України для дітей «Заради дитини працюємо і творимо!», збірки матеріалів Всеукраїнських науково-практичних конференцій директорів обласних бібліотек для дітей «Бібліотеки для дітей в умовах реформи децентралізації: нові практики і технології розвитку», «Бібліотеки для дітей в умовах реформи децентралізації: нові практики і технології розвитку» (НБУ для дітей); збірник матеріалів науково-практичної конференції, присвяченої 80-річчю Хмельницької ОБД ім. Т.Г. Шевченка «Формування національно-патріотичної свідомості дітей у бібліотечному просторі Хмельниччини» (Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка); збірник матеріалів науково-методичної конференції «Школа і бібліотека: інтеграція медіаосвітніх практик» (КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрові Чайки» Херсонської ОР); дайджести за матеріалами обласних семінарів-практикумів «Дитяча бібліотека — діапазон можливостей і партнерства», «Дитяча бібліотека — орієнтир в інформаційному полі сучасного користувача» (Кіровоградська ОБД ім. Т.Г. Шевченка); збірка матеріалів семінару «Публічні бібліотеки області — пріоритети розвитку» (КЗК «Донецька ОБД»).

На допомогу у пристосуванні роботи дитячих бібліотек в умовах децентралізації покликані: інформаційний лист «Дитячі бібліотеки у світлі реформи децентралізації» (НБУ для дітей), методичні поради «Роль центральних і міських бібліотек у побудові нової моделі бібліотечно-інформаційного обслуговування населення та її функціонування в умовах утворення окремих територіальних громад» (КЗ Київської ОР «Київська ОБД»),

інформаційний дайджест «Дитячі бібліотеки і реформа децентралізації» (КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР), дайджест «Через бібліотеку до громади: навчання культурі миру і толерантності для раннього попередження конфліктів» (КЗК «Дніпропетровська ОБД»).

У видавничій продукції 2017-2019 рр. *проблемам читання* присвячувалися: методичні поради «Чому діти не хочуть читати?» (КЗК «Дніпропетровська ОБД»); науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Українська дитяча література: для організаторів дитячого читання» (НБУ для дітей); рекомендаційні бібліографічні списки «Що читати влітку? 2-9 класи» (КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки» Херсонської ОР); дайджести «Читання не з примусу, а за потребою душі. Форми роботи з користувачами-дітьми у бібліотеках Кіровоградщини», «Традиції літніх читань у бібліотеках степового краю» (Кіровоградська ОБД ім. Т.Г. Шевченка); методичні поради «Читаємо сучасне — українське: нестандартні ідеї популяризації творів сучасних українських авторів» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна). *На правах дітей* наголошувалося у методичних рекомендаціях: «Великі права маленької дитини» (ОКЗ Сумської ОР «Сумська ОБД»), інформаційно-методичному матеріалі «Права дітей: алгоритм захисту» (КЗ «ОБД» Черкаської ОР).

На допомогу бібліотекарям в організації та проведенні заходів до *Всеукраїнського тижня дитячого читання* підготовлено: методичні поради «Не втамувати спрагу пізнання тому, хто закохався у читання», «Книга — казкова лампа, що дарує людині світло на далеких і темних дорогах життя», «Книжка відкривається — мандрівка починається» (НБУ для дітей); «Дитяча книга України — духовність кожної родини», «Нам книга відкриває всі світи» (ОКЗ Сумської ОР «Сумська ОБД»); «Книжок країна чарівна чекає на гостини» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна); «2019 рік в українській дитячій літературі: головні події» (КЗК «Дніпропетровська ОБД»); методичні листи «Всеукраїнський тиждень дитячого читання 2018, 2019» (КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки» Херсонської ОР).

Традиційними у видавничій діяльності залишаються *календарі знаменних і пам'ятних дат*, які готують майже усі ОБД. Згадаємо найпопулярніші: щорічні «Літературні пам'ятні дати» (НБУ для дітей); «Календар знаменних і пам'ятних дат на ... рік» (Івано-Франківська ОБД, КЗ Київської ОР «Київська ОБД», Тернопільська ОБД); анотований календар знаменних та пам'ятних дат «Подумай та сплануй» (КЗК «Дніпропетровська ОБД»); «Календар знаменних дат року» (Одеська ОБД ім. В. Катаєва); «Дата з календарної сторінки» (КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» Запорізької ОР); «Події. Дати. Імена» (КЗК «Донецька ОБД»).

Протягом 2017-2018 рр. на державному рівні відзначалося *100-річчя Української революції 1917 – 1921 рр.*, до цієї історичної події бібліотеками для дітей підготовлені: методичні поради: «Шляхами Української революції 1917-1921 рр.» (ОКЗ Сумської ОР «Сумська ОБД»), «Вільні творять майбутнє!» (ЦБ ім. Т.Г. Шевченка для дітей м. Києва); методико-бібліографічний матеріал «Голос і пульс українських революцій: до 100-річчя Української революції» (КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ОР); інформаційно-біографічний матеріал «Видатні діячі УНР, уродженці Київщини» (КЗ Київської ОР «Київська ОБД»); історична довідка «100-річчя проголошення незалежності Української Народної Республіки» (Одеська ОБД ім. В. Катаєва).

Для розширення міжкультурного партнерства в Україні оголошуються роки певної країни, що передбачає знайомство з країною, її культурою, літературою, традиціями. І спеціалізовані бібліотеки для дітей висвітлюють у своїй видавничій продукції ці події. Так, до *Року Японії в Україні (2017 р.)* були підготовлені інформаційно-методичні матеріали «Японія — країна світанкового сонця» (КЗ Київської ОР «Київська ОБД») та методико-бібліографічні матеріали «Світ дитинства Японії» (ОКЗ «Харківська ОБД»). До *Року Німеччини в Україні (2018 р.)* — методичні поради «Мандрівні дні німецької мови» (Одеська ОБД ім. В. Катаєва), до *Року Китаю в Україні (2019 р.)* — інформаційно-методичний матеріал «Країна під небесами» (КЗ «Запорізька

ОБД «Юний читач» Запорізької ОР), попереджувальна довідка «Неймовірний Китай : 2019 рік – рік Китаю в Україні» (КЗ «ОБД» Черкаської ОР), до *Року Австрії в Україні* (2019 р.) — путівник «Художня культура Австрії» (КЗК «Дніпропетровська ОБД»), попереджувальна довідка «Австрія та Україна: міжкультурний діалог» (КЗ «ОБД» Черкаської ОР).

Поширеними у видавничій діяльності бібліотек залишаються видання з *краєзнавства*: огляд діяльності «Дитячі бібліотеки Волині: аспекти краєзнавчої роботи» (Волинська ОБД); літературний календар «Письменники краю — ювіляри 2018» (Івано-Франківська ОБД); «В долонях степу і Дніпра : карти туристичних маршрутів Херсонщини» (КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки» Херсонської ОР); «Там, де зупиняється час: краєзнавча мандрівка вулицею Шевченка» (Чернівецька ОБД); інформаційно-пізнавальна мандрівка «По рідному краю за 60 хвилин» (КЗК «Дніпропетровська ОБД»); методичні рекомендації «Слава краю мого, наче повість безкрая: до 80-річчя утворення Запорізької області» (КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» Запорізької ОР); інформаційний дайджест краєзнавчих надходжень «Літературні обрії Донеччини» (КЗК «Донецька ОБД»); історична довідка «Одеса – перлина біля моря... Місту сонця — 225 років» (Одеська ОБД ім. В. Катаєва); бібліографічний путівник «Визначні пам'ятки історії та культури Полтавщини» (Полтавська ОБД ім. Панаса Мирного); історико-географічний нарис «Місто, оповите легендами — Ніжин» (КЗ «Чернігівська ОБД» Чернігівської ОР). Багато видань присвячувалося ювілеям видатних земляків: біобібліографічні матеріали «Талант землі Богуславської: до 210-річчя від дня народження Івана Максимовича Сошенка, українського живописця, педагога» (КЗ Київської ОР «Київська ОБД»); бібліографічна довідка «Перший бургомістр-українець: до 180-річчя від дня народження адвоката і захисника громади, автора віршів, гуморесок, перекладача, фольклориста, етнографа Володимира Лучаківського» (Тернопільська ОБД); біобібліографічний покажчик «Скрипка вічності Володимира Олійника» (Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка); дайджест-

читання «Роде наш красний, роде наш прекрасний. Видатний збирач і меценат: Богдан Ханенко» (31-й випуск) (КЗ «Чернігівська ОБД» Чернігівської ОР).

Приділялася увага при підготовці методико-бібліографічних матеріалів й *історичним постатям та подіям*. Підготовлено: бібліографічну листівку «Володимир Великий — володар миру на Русі» (Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка); буклет «Мономах — відкривач європейської культури для Київської Русі» (Івано-Франківська ОБД); прес-буклет «Борець за українську державність: до 380-річчя від дня народження І. Мазепи» (КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» Запорізької ОР); методичні поради «Видатні постаті українського козацтва»; методичні поради «Пам'ять крізь призму болю: 85 роковини Голодомору» (Одеська ОБД ім. В. Катаєва); бібліографічний нарис «Просвіта — світло, що не згасне: до 150-річчя Всеукраїнського товариства «Просвіта» (Тернопільська ОБД); методичний матеріал «Українська гривня доби Незалежності» (КЗК «Донецька ОБД»).

Не забули фахівці дитячих бібліотек відзначити у виданнях і ювілейні дати *відомих діячів української культури*. Підготовлено: пам'ятку «Ясна зоря українського театру: до 80-річчя від дня народження Ади Роговцевої» (Івано-Франківська ОБД); біобібліографічний нарис «Композитор Табачников Модест Ефимович (1913-1977)» (Одеська ОБД ім. В. Катаєва); ювілейна довідка «Віра, Надія, Любов художника Миколи Мазура: до 70-річчя від дня народження» (Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка); літературно-мистецька мозаїка «Буковинські художники — ювіляри року» (Чернівецька ОБД); біобібліографічна довідка «Його пісня поміж нас: до 70-річчя від дня народження українського поета і композитора, героя України В. Івасюка» (КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» Запорізької ОР); біобібліографічні матеріали «Павло Платонович Чубинський: до 180-річчя від дня народження» (КЗ Київської ОР «Київська ОБД»).

Методиці проведення та підсумкам *обласних конкурсів* присвячені: інформаційний дайджест «Найкращий читач України» на Миколаївщині: від

початку до сьогодні» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна); інформаційний лист «Про проведення Всеукраїнського конкурсу дитячого читання «Книгоманія — 2018» у Харківській області» (ОКЗ «Харківська ОБД»); огляди «Про підсумки проведення обласного конкурсу книжкових відеооглядів «Фабрика вражень» (КЗ «ОБД» Черкаської ОР); «Тріумф ідей»: обласний конкурс на кращу ідею із залучення дітей до читання», «Story-time для дітей в бібліотеках Кіровоградщини: підсумки обласної бібліотечної акції «Читай, я буду слухати!» (Кіровоградська ОБД ім. Т.Г. Шевченка); Матеріали IV обласного конкурсу професійної майстерності «Бібліо-профі 2019» «Сучасний дитячий бібліотекар: професіонал і особистість» (КЗ «Чернігівська ОБД» Чернігівської ОР); Збірник матеріалів до Всеукраїнського дитячого конкурсу «Творчі канікули» (НБУ для дітей); Збірка творів переможців та лауреатів відкритого міжнародного конкурсу творів у жанрі фантастики та фентезі «ФантФест» 2013-2018 рр.; Збірник творів лауреатів та учасників III і IV обласних фестивалів виконавської майстерності «Поетичний камертон Ліни Костенко: патріотичні лейтмотиви» (2017-2018) «Пелюстки для Ліни». Випуск II (КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки» Херсонської ОР).

Одним із важливих завдань видавничої діяльності є сприяння просуванню книги і читання. І звичайно, лівова частка методико-бібліографічних матеріалів присвячена *популяризації творчості сучасних дитячих письменників*, розробці циклів заходів на допомогу у відзначенні їхніх ювілеїв. Так, НБУ для дітей було підготовлено методичні поради «Новітня дитяча література в Україні: відомі й невідомі імена»; Чернівецькою ОБД експрес-огляд «Найкраще коло нації: дитяча література України та зарубіжжя 2017-2019 рр., відзначена преміями, рейтингами, конкурсами»; Івано-Франківською ОБД пам'ятка «Сучасні українські дитячі письменники»; Одеською ОБД ім. В. Катаєва біобібліографічні оповіді «Українські письменники-ювіляри: Сашко Лірник, Іван Андрусак, Тарас Прохасько, Павло Вольвач». Для відзначення ювілейних дат від дня народження багатьох письменників видано: до 80-річчя від дня

народження Володимира Рутківського методичні поради із серії «Великі українці» «Вірю не стільки в себе, скільки у своїх героїв» (НБУ для дітей); «Характерник української дитячої літератури Володимир Рутківський» (ОКЗ Сумської ОР «Сумська ОБД»); до 65-річчя від дня народження Зірки Мензатюк методичні поради «Казковий світ Зірки Мензатюк» (КЗК «Донецька ОБД»); «Таємниці творів Зірки Мензатюк» (Івано-Франківська ОБД); біобібліографічні нотатки «Казкові мандри із Зіркою Мензатюк» (Чернівецька ОБД); до 190-річчя від дня народження Леоніда Глібова методичні поради із серії «Великі українці» «Український Езоп» (НБУ для дітей); «Без байки цей світ був би гіршим...» (Полтавська ОБД ім. Панаса Мирного); до 200-річчя від дня народження Пантелеймона Куліша інформацій лист «Наділений великим талантом» (Одеська ОБД ім. В. Катаєва); біобібліографічні матеріали «Велетень української духовної культури» (КЗ Київської ОР «Київська ОБД»); до 170-річчя від дня народження Пчілки Олени біобібліографічна довідка «Материнська школа Олени Пчілки» (КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» Запорізької ОР); методико-бібліографічні матеріали «Українська берегиня» (КЗ «ОБД» Черкаської ОР); до 170-річчя з дня народження Панаса Мирного біобібліографічна розвідка «Вся моя слава — Україна» (Полтавська ОБД ім. Панаса Мирного); до 110-річчя від дня народження Олени Теліги методико-бібліографічні рекомендації «Коротке життя довжиною у вічність»: (ОБД Житомирської ОР); до 80-річчя від дня народження Є. Гуцала пам'ятка «Чарівна сила таланту» (Івано-Франківська ОБД); до 100-річчя від дня народження Олеса Гончара біобібліографічний нарис «Символ слави і честі української літератури» (КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської ОР); до 390-річчя від дня народження Шарля Перро методичні поради «Світ чарівних казок Шарля Перро для дітей» (Одеська ОБД ім. В. Катаєва); до 350-річчя від дня народження Джонатана Свіфта пам'ятка «Цікавий і захоплюючий світ письменника» (Івано-Франківська ОБД) та багато інших.

Отже, видавнича продукція бібліотек для дітей не лише розкриває багатогранність їх діяльності, вона сприяє створенню позитивного іміджу бібліотеки серед читачів, а також яскраво свідчить про те, що бібліотеки для дітей гідно посідають свою важливу нішу серед інформаційних центрів громад регіону з питань популяризації дитячого читання, краєзнавства, всебічного виховання та змістовного дозвілля дітей.

Сьогодні спеціалізовані бібліотеки для дітей вражають своєю інформаційною насиченістю, інноваційністю та креативністю, окрім традиційних послуг вони активно розвиваються та впроваджують нові послуги та сервіси, впевнено та наполегливо створюючи імідж сучасного інформаційного центру. Для того, аби зацікавити громаду, бібліотеки презентують актуальні масові заходи, де відвідувачам пропонується незвичайне трактування певних питань. Працюючи на громаду, бібліотеки підвищують її інтелектуальний потенціал, що має пролонговану дію на успіх громади у майбутньому. А головна запорука успіху розвитку сучасного бібліотечного простору — це нові стандарти надання бібліотечних, культурних, дозвіллевих послуг, цікаві творчі проєкти, доступність до інформаційних технологій та ерудовані працівники. Непрості реалії сьогодення змушують спеціалізовані дитячі бібліотеки та бібліотеки ОТГ швидко вдосконалюватися і розвиватися відповідно до змін у потребах населення. Тобто, єдиний засіб вижити у цей непростий час — постійно доводити громаді свою користь. І сучасні бібліотеки для дітей мають для цього ресурси, адже рівень розвитку бібліотеки впливає на загальний культурний, освітній рівень населення. А високий інтелектуальний рівень жителів у свою чергу має забезпечити конкурентоспроможність громади.

Позитивний імідж бібліотек, безумовно, залежить від економічних показників і фінансування, та водночас він залежить від людей, які формують суспільну думку про свою бібліотеку. Ще недавно бібліотеки були лише книгозбірнями, а сьогодні це розвинені установи, не схожі одна на одну, з пакетом різноманітних послуг для користувача, в яких бібліотекарі з

притаманним їм ентузіазмом та креативністю намагаються змінювати і трансформувати свої заклади, щоб не відставати від часу та бути потрібними громаді.